

110.
SZÁM

SZENT ISTVÁN KÖNYVEK

110.
SZÁM

BUDAPEST
SZENT ISTVÁN
TÁRSULAT
KIADÁSA

A
SZENTLÉLEKISTEN

IRTA

DR. GÁLOS LÁSZLÓ

TEOL. TANÁR

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1934

Nihil obstat.

Dr. Michael Marczell
censor dioecesanus.

Nr. 2705.

Imprimatur.

Strigonii, die Sept. 1933.

Dr. Julius Machovich
vic. gen.

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t., Budapest.
Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

KATOLIKUS irodalmunknak és hitéletünknek régi panasza a Szentlélekisten ismeretének és tisztetetének hiányossága. Mint mondani szoktuk, a Szentlélek valóban «ismeretlen Isten».

A Szentlélek ismeretlenségének megvannak a maga okai. A Szentlélek ugyanis az Istenség szentélye, szíve, benne jut leginkább kifejezésre Isten szellemisége, lélekvolta és szentsége. Nem öltött testet, mint a Fiú; működései, mint a Szentírás sugalmazása, a Szent Szűz megárnýékozása, a kegyelem osztogatása láthatatlanok. Továbbá velünk és bennünk van a Szentlélek, ezért az Anyaszentegyházzal nem hozzá imádkozunk, hanem vele.

De mindezek az okok nem menthetik a Szentlélekről való ismereteink hiányosságát és nem bünteleníthetik kultuszának elhanyagolását. Annál is kevésbbé, mert a Szentlélek teológiája a lelki élet, a kegyelem, az erények szempontjából igazán nélkülözhetetlen. Csak a Szentlélek alapos és igaz ismerete tanít meg igazán értékelni az Isten malasztját és irtózni a legnagyobb rossztól: a büntől. A Szentlélek személyének, eredésének, működéseinek ismerete emel tudatára igazi keresztényi méltóságunknak; Isten végtelen leereszkedését, ember-voltunk felmagasztalását ez helyezi elénk igazi megvilágításba.

Ez a tanulmány ezen a régi hiányon kíván segíteni. Felölelné a Szentlélek teológiáját: eredését, titkát, a másik két személyhez való viszonyát, továbbá működéseit és ezeknek kapcsán a természetfölötti élet aszketi-

káját : a kegyelem, a bűn, az erények, szentségek és az ajándékok feldolgozásában.

A munkának sok nehézsége volt. Egyrészt a tárgy nehézsége, ismeretlensége, másrészt az előmunkálatok hiánya, de különösen a könyv jellege, mely a komoly tudományos igények kielégítése mellett gyakorlati célt is kíván szolgálni. Így a stílusnak számolni kellett a tudományos precizitással és a gyakorlati érthetőséggel, a dogmatikai szabotossággal és az olvasók nagy részének dogmatikai, hittudományi iskolázatlanságával. Ha a két szempontot nem sikerült mindig símán összeegyeztetni, ha néha a tudományos tárgyú értekezések különválnak a gyakorlati jellegű kérdésektől, az említett körülmények szolgálnak ha nem is mentségére, legalább magyarázatára munkám hibáinak.

Két gondolat különösen időszerűvé teszi szomorú napjainkban a Szentlélekisten mélyebb tiszteletét.

Korunk, akárcsak Assisi Szent Ferenc kora «hűlő világ». Sokakban : magánosokban és népekben egyaránt kihűlt az égi tűz : a szeretet. Mintha csak napjainkra mondotta volna az Üdvözítő Krisztus : «Sokakban kihűl a szeretet, refrigerat charitas multorum». A tömegnyomor a keresztény szeretetnek csodálatos teljesítményeit sürgeti, a jótekonyság áldott keze egy pillanattal sem lehet ma tétlen.

A Szentlélek Ūristen Istennek személyes Szeretete. Benne él és repes az örök Atya szeretete a Fiú iránt és ő közvetíti a Fiú szeretetét vissza az Atyához. Tehát a keresztény karitás nem tudja nélkülözni az égi személyes Charitást, a Szentlelket. A Szentlélek továbbá a Fiútól is ered, az örök személyes Bölcseségtől is származik. Így az a szeretet, amelyet a Szentlélek sugall és szít fel bennünk, okos szeretet, ökonomikus jótekonyság lesz, mely nem válik el az értelem igényeitől, hanem azzal a legnagyobb mértékben együtműködik.

Ami ezenkívül napjainkban a Szentlélekisten tiszteletét és imáadását különösen indokolja, az az a körülmény, hogy a Szentlélek a keresztény társulás Szentlelke, korunk pedig a szociális mozgalmak kora. Ma mindenfelé egyesülést, társulást, nemzetköziséget sürgetnek, keresnek. A tömegnek pedig külön lelke van, mely nem az egyének lelkeinek összessége, hanem valami külön tömeglélek. Ez a tömeglélek nem intelligens; ostoba, rombolásra, egyénileg érthetetlen szuggesztiókra hajlamos. Ezeket a szuggesztiókat akarja kezébe keríteni a gonoszlélek, hogy tömegaposztáziát, rombolást, állati tömeglelket alakítson ki és mindenkit ennek rabjává tegyen.

Ezzel szemben a keresztény hit alapján létrejött egyetemes társulásnak: az Anyaszentegyháznak igazi Lelke a Szentlélek. Mert az Úr Krisztus főpapi imádságában a hívek összetartozását oly szorosnak akarja, hogy a szentháromsági személyek viszonyából vesz analógiát ennek kifejezésére. Azt akarja ugyanis, hogy mindnyájan úgy eggyé legyünk, mint ő az Atyával és az Atya övele. Az Atya és a Fiú viszont a Szentlélekben egyek, a Szentlélek az Atya és a Fiú egységének pecsétje, egymásértvalóságának záloga.

Ha tehát az Úr Jézus azt akarja, hogy mindannyian eggyé legyünk, mint ahogyan ő és az Atya egyek, akkor azt akarja, hogy a keresztény társulás a Szentlélekben történjék, hogy az Isten Szentlelke legyen a keresztény tömegek szelleme, sugalmazója, éltető és lelkesítő levegője, lelke. Ha a Szentlélek, mint az isteni személyek egységének, összetartozásának pecsétje, egymásíránti szeretetének személyes gyümölcse, ajándéka és záloga fogja a keresztény társulás szellemét megadni, akkor a katolikus tömegek nagyon óhajtott egysége, egyetértése, a tagoknak egymásíránti szeretete és áldozatkészsége bizonyos páratlan erő lesz az isteni Gondviselés

bölcsességéből ma reánk bízott komoly feladatokban és édes vigasztalás lesz a mai súlyos időkben.

A tanítvány hálás kegyeletével kell megemlékeznem Schütz professzorról, akinek klasszikus magyarázataiból és írásaiból e munkának több helye táplálkozik és aki mint munkám bírálója sok értékes utasítással volt segítségemre.

Adja a Szentlélek Úristen — aki e munka megírásánál tollamat vezette —, hogy sok lélek nyerjen tájékozódást, vigaszt és irányítást e munka olvasásából. Ami benne megvan, azt a Szentlélek láthatatlan munkája tegye hatásossá, ami viszont hiányzik, — tudom, hogy sok hiányzik — azt is az ő sugallata, kegyelme pótolja.

Mindent Istennek nagyobb dicsőségére!

Pécs, 1933. a hétfájdalmú Szent Szűz ünnepén.

A szerző.

A SZENTLÉLEKISTEN TITKA.

I.

Mikor ezt a csodálatos isteni titkot értelmünkhöz — amennyire lehet — közelhozni igyekszünk, az isteni kinyilatkoztatásnak kijáró hitet feltételezzük és nem bizonyítani, csak magyarázni akarunk. Nem áltathatjuk magunkat, igaza van Szent Bonaventurának, mikor azt mondja : «Az isteni Szentháromság általunk semmikép sem ismerhető meg oly módon, hogy a teremtményekből kiindulva következtetéssel rátaláljunk».¹ Véges emberi értelmünknek megfelelő tárgya a természet ismerete, ez az isteni titok pedig úgy létét, mint módját tekintve természetfölötti. Vagyis a hitetlen elme észelvekből kiindulva még a létét sem találja meg a titoknak ; hívő lélek viszont — aki a kinyilatkoztatásból a Szentháromság igazságát ismeri — a titok belső konstrukcióját, módját emberi ésszel felérni szintén nem képes.

A természetes ésszel elérhető Isten-fogalom ugyanis nem tud a háromszemélyű egy Istenről. «A következtetések bazaltútjain» eljut odáig, hogy Isten abszolút való, hogy benne lényeg és létezés egybeesnek, hogy nincs benne esetlegesség, vagy képességi élet, hanem, hogy szükségképes, tiszta ténylegesség az ő léttartalma. Nincs benne semmi járulék ; abszolút egyszerű, ezért nemcsak szent, jó, igaz stb. az Isten, hanem Isten maga a szentség, a jóság, az igazság. Végtelenül értelmes Lény, aki

¹ Itiner. mentis ad Deum. I. dist. 3, a. I. Qu. 4.

a világ törvényszerűségeit, részben kiszámítható arányait utólérhetetlen bölcseséggel alkotta meg és mindenható abszolút szabadakarattal kell bírnia, mellyel a kitűzött cél felé mozgat öntudatlan lényeket és amelynek gondviselésével irányítja a történelmet.

Ez a természetes, ésszel elérhető, kikövetkeztethető Isten-fogalom. A lét hiánytalan teljessége tartalmilag és bölcs értelmű, mindenható akaratú személyes szabad szellem a forma oldaláról. De hogy ez a léttartalom három egyenlő isteni személynek közös hiánytalan birtoka, hogy az isteni ismeret és szeretet, illetve értelem és akarat új isteni személyek eredésének forrásai — erre kinyilatkoztatás nélkül eljutni lehetetlen.

Miért?

Azért, mert Isten a maga szentháromságos mivoltában nem jut kapcsolatba, vonatkozásba a látható világgal. A Szentháromság Isten belső élete, belső termékeny gazdagsága. A teremtésben nincs mozzanat, mely a háromszemélyű egy Istenre utalna. A világban található törvényszerűség és célirányosság utal ugyan Istennek örök bölcseségére és jóságára, de ezek isteni tulajdonságok, nem pedig külön személyek. Márpedig a Bölcsesség könyvétől a vatikáni zsinatig Isten ismeretét a látható világból kiindulva : *per ea, quae facta sunt* — gondoljuk elérhetőnek. Miután azonban Isten nem mint Szentháromság oka a világnak — az Isten ismeretére elvezető egyetlen eszköz : az okság elve is kiesett kezünkől.

A Szentlélekisten titka tehát az örök Szentháromság titkában részesedik és ezért csak a hívő lelkületnek van betekintése az élő és éltető Lélek titokzatos eredésébe, csodás létgazdagságába, áldásos működésébe.

Sőt, miután az isteni életáram az ő személyében jut célhoz, — a Szentlélek, mint a Szentháromság pecsétje, zára, aranyzálaga — bizonyos szempontból még elérhetetlenebb előttünk. Hozzájárul mindehhez örök,

állandó láthatatlansága, lélek-volta, mert a Szentlélek nem öltött testet, mint a Fiú, és művei : a megszentelés, a sugalmazás, a Szent Szűz megárnýékolása is láthatatlanok, nem olyan szembetúnóek, mint az Atya művei : a teremtés, a gondviselés, a természet és a történelem. Így nem lehet külső szemlélettel a műből az alkotóra következtetni. Növeli a homályt, hogy eredése az Atya és Fiú öléből a legnagyobb titkok egyike, Szent Ágoston szerint : nem kis kérdés.

De a hívó értelem sem hat el sohasem az isteni titoknak átértésére; ehhez véges természetünk, értelmünk földi állapota gyenge, ez a mennyországi megdicsőülés boldogító, gazdag örömei között valósulhat csupán. A Szentháromság bármelyik személyének vizsgálatánál megismétlődik Szent Ágostonnak tengerparti látomása a tenger vizét kis gödörbe meregető gyermekről : Isten végtelenségének tengerét értelmünk kicsiny gödrébe nem tudjuk átmerni az okoskodások kagylójával, akár-hogy igyekszünk.

Valljuk és a kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy a Szentlélek az Atyától és a Fiútól különböző személy, de egyenlőképpen valljuk és tudjuk, hogy az Atyával és a Fiúval mégis egy Isten.

Valljuk és a hit fénye mutatja, hogy a Szentlélek az Atyától és a Fiútól — mint egy elvtől ered és mégis velük egyenlőképpen örökkévaló !

A Szentlélek továbbá, jöllehet az Atyától és a Fiútól ered, amint időbelileg nem áll mögötte a másik két személynek, úgy méltóságban, tökéletességben sem kisebb azoknál.

II.

E homályban eltévedtek sokan. Az első nagy antitézis a monarchianizmus és tritheizmus két végétét sejteti. Az emberi egyoldalúság hamar hangsúlyozta az egységet

a háromság rovására (monarchianizmus: egyistenhitűség) vagy fordítva (tritheizmus: háromistenhitűség).

A második körül téved a görög-keleti szakadás, mely a Szentlelket egyedül az Atyától eredezteti.

A harmadik tétel körül a Macedonianusok, Pneumatemachosok és a Subordináciának tévednek, akik a gnosztikus emanációk decrescendo sorát a szentháromsági személyek eredésére is átvitték és azt állították, hogy — amint az őselvből kiváló aeonok annál tökéletlenebbek, mennél inkább távolesnek a főelvtől, melyből kiváltak — épígy a Szentháromságban is: a Fiú kisebb, mint az Atya, a Szentlélek kisebb méltóságban és tökéletességben, mint a Fiú.

III.

A titok mélységébe viszont csak lassan hatolt be a hívő emberi elme is.

Az Egyház tanítását az eretnekekkel vitázó irodalmi harcok és az őket elítélő zsinatok formulázták.

Körülbelül a IV. század közepéig a Szentlélek Istenségét, eredését nem támadják, ennek következtében nem is kutatják, csak egyszerűen vallják. A hitviták középpontjában a Fiú istensége, az Atyával való egy-lényegűsége áll. Justinus vértanu¹ Tryphon rabbival folytatott vitájában említi és magyarázza a Szentlélek hét ajándékát. Tertullianus² szól ugyan spekulációiban a Szentlélekről is, de csak a Praxeas eretnek elleni harc kapcsán. Callixtus pápa elítéli a kétistenvallókat (ditheisták), akik az Atya és a Fiú mellett elhallgatják a Szentlelket. A 325. niceai első egyetemes zsinat is csak a Fiú Istenségét formulázza — a Szentlélekre nézve megismétli az apostoli hitvallást.

¹ Dial. c. Tryphone. c. 87.

² Adv. Praxeam c. 1: «Patrem crucifixit, Paraclitum fugavit».

A Fiú istenségét tagadó ariánusokból váltak ki Macedonius konstantinápolyi püspök és követői, akik azt tanították a Szentlélekről, hogy kisebb, mint a Fiú, hogy valami égi szellem, ki az angyalok fölött áll ugyan, de mégis csak Isten szolgája, teremtménye: *διάκονος τοῦ Θεοῦ*. Az ariánusok által száműzött Szent Atanáz rejtekhelyén Serapion thmuisi püspöktől értesült a tévtanról és Serapionhoz intézett négy levelében (Epistolae ad Serapionem) a Szentlélek theológiájának első monografikus feldolgozását adja. A niceai zsinatot kiegészítő I. konstantinápolyi II. egyetemes zsinat pedig 381-ben a niceai hitvallásba bevette pótlólag: «Hiszek... a Szentlélekben, aki Úr és Elevenítő, aki az Atyától származik, aki az Atyával és Fiúval egyenlő imáadásban és dicsőítésben részesül, aki szólt a próféták által».

A Szentlélek második monografusa Nagy Szent Vazu († 379.), aki «De Spiritu Sancto» című művében a Szentléleknek az Atyával és a Fiúval fennálló egylényegűségét bizonyítja. Tőle való a görög egyházban használatos doxológiának: «Dicsőség az Atyának a Fiú által a Szentlélekben» megváltoztatása a mai alakjára.

Nazianzi Szent Gergely († 390.) és Nyssai Szent Gergely († 394.) a szentháromsági vonatkozások tanának kiépítésében a Szentlélek személyi különállását, az Atyától és Fiútól való származását fejtegetik és magyarázzák.

A vak Didymus: «De spiritu Sancto» című munkája a Szentléleknek az ember lelkében kifejtett megszentelő tevékenységét fejtegeti különösképpen.

A nyugati szentatyák közül Hilárius († 394.) kitűnő: «De Trinitate» című 12 könyvre terjedő munkájában a második személy szentháromsági helyzetét kimerítően tárgyalja, de a Szentlélekről mindössze két helyen emlékezik meg. Ennek az oka az, hogy a könyv eredetileg az ariánusok ellen készült, címe is alkalmasint «De fide

adversus Arianos» lehetett¹ és így a Szentlélekről nem tartotta szükségesnek bővebben tárgyalni.

Szent Ambrus († 397.) munkája: «De Spiritu Sancto» (3 könyv) az ariánusok ellen Gratianus császár kérésére készült többnyire Nagy Szent Vazul, Szent Atanáz és Didymus után.

Kimerítően tárgyalja a Szentlélek egész theológiáját Szent Ágoston († 430.): «De Trinitate» című 15 könyv terjedelmű munkájában, mely a bizonyítás, a fogalmak bölcséleti megjelölése és spekulatív kifejtése tekintetében páratlanul első helyen áll a patrisztikai irodalomban.

A Szentlélekről egyébként sokat írnak a keresztség, a bérálás és főként a görög atyák a megszentelés kapcsán úgy keleten, mint nyugaton. A toledói zsinatok pedig mindig pontosabb formulákba fogalmazták a Szentlélekbe vetett hitünket.

A nicea-konstantinápolyi hitvallásba is Pastor palenciai (Spanyolország) püspök szúrta be először a «Filioque» szócskát. «Aki az Atyától származik . . .» szövegbe betoldotta: «aki az Atyától és *Fiútól* (Filioque) származik». Az 589-i toledói zsinat általánosította a hitvallásnak ezt a szövegét, mely egész nyugaton elterjedt annál is inkább, mert 476 óta a nicea-konstantinápolyi hitvallást, mint Credót a szentmisékben énekelték.

Ezzel kapcsolatban tűnt fel a görög-keleti szakadás tévedése, mely szerint a Szentlélek csak az Atyától származik.

A görögök eleinte csak fegyelmi kérdést láttak a Filioque szó betoldásában és a 692-i trullusi zsinaton tiltakoztak ellene, mint a hitvallás önkéntes megváltoztatása ellen. Hivatkoztak az efezusi (431) és a calcedoni (451) egyetemes zsinatok kánonjaira, melyek ezt tiltják.

Újjáéledt a vita a középkor elején, amikor 808-ban

¹ Alzog: Handbuch der Patrologie. 348.

jeruzsálemi szerzetesek követségben jártak Nagy Károly udvarában Aachenben. Itt a Credot a Filioque betoldásával hallották énekelni és hazatérve ők is úgy énekeltek. A Rómától elszakadásra ürügyet kereső keletieknek ettől kezdve nyugat ellen legfőbb vádja lett a hitvallás megamisítása, amit a szakadás két feje: Photius 867-ben és Caerularius Mihály patriarkák 1053-ban mint elszakadásuk okát jelöltek meg.

Nyugat kitartott az igaz hit mellett, mely szerint a Szentlélek az Atyától és a Fiútól mint egy elvtől származik. Nagy Károly Theodulf orléansi püspökkel — a Gloria laus et honor kezdetű himnusz szerzőjével — megíratta «De Spiritu sancto» című munkát, mely az első középkori monográfia a Szentlélekről. Ugyancsak ide tartozik: Alcuinusnak, Nagy Károly tudós angolszász tanárának: «Libellus de processione Spiritus Sancti» című munkája. A 809-i aacheni zsinat és III. Leo pápa pedig ismételten jóváhagyták a Filioque-t.

A skolasztika virágkorában Szent Ágoston nyomán a spekulatív kifejtés mélyül el, bár a skolasztikusok «*summái*» mellett külön monográfiák nem igen készülnek. A Szentlélek eredését Nagy Szent Albert,¹ Richardus a sancto Victore² és a nagy misztikus: Szent Bonaventura³ fejtegetik, aquinói Szent Tamás pedig *Summái*-ban⁴ a Szentlélek egész theológiáját feldolgozza.

A Szentlélek eredését még jobban körülírták a görögökkel tartott unió-zsinatok, különösen a II. lyoni (1274) és a firenzei (1438—45). A görögök a katolikus formulát mind a kettőn elfogadták.

A szociniánusok racionalista-protestáns szektája a Szentlelket Isten személytelen erejének tartotta; velük

¹ Summa Trinitatis Qu. 31. n. 4.

² De Trin. I. III. c. 15.

³ Itinerarium mentis ad Deum c. 6.

⁴ C. Gent. I. IV. c. 15—26; S. Theol. I. Qu. 36—39.

szemben a trienti egyetemes zsinat (1545—63) védte meg a Szentlélek személyességét, a másik két személytől való különállását.

A trienti zsinat utáni theologiai irodalmi termelés bőven tárgyalja a Szentháromságot. Szentlélekről tárgyaló kimerítő monográfiák azonban alig vannak. A vatikáni zsinat után nekilendülő újszolasztikában is csak a megigazulás, a kegyelmi élet aszketikája, a bér-málás szentsége és a hét ajándék kapcsán írnak a Szentlélekről, mint a kegyelem osztogatójáról.¹

IV.

Mit vall mármost minden emberi egyoldalúságtól menten a kinyilatkoztatás alapján a katolikus hit a Szentlélekistenről?

1. A Szentlélek az Atyával és a Fiúval egy Isten. Velük egyenlő rangban, méltóságban: «ki az Atyával és a Fiúval egyenlő imádásban és dicsőítésben részesül». Hárman: az Atya, a Fiú és a Szentlélek csak egy Isten.

2. A Szentlélek az Atyától és a Fiútól mint egy elvtől származik.

3. A Szentlélek Krisztus megtestesülésének valósító elve.

4. A Szentlélek a Szentírás sugalmazója.

5. A Szentlélek az éltető, elevenítő Lélek az Anya-szentegyházra és a kegyelmek osztogatása által az egyes lelkekre nézve is.

Mindezek mélységes titkok. Az isteni lét titkokat rejtegető végtelen nagy és kimondhatatlanul mély tengere mindig egyformán titokzatos és végtelen marad, akár-

¹ Magyar nyelven tudtommal önálló kimerítő monográfia nem jelent meg a Szentlélekről. A budapesti növ. papság Magyar Egyházirodalmi Iskolája lefordította Meschler: Die Gabe des hl. Pfingstfestes c. művét 1902-ben.

melyik öbölben térdeljünk melléje, bármelyik hitágazatnál vagy dogmánál kezdődjék is okoskodásunk.

Kis eszünk homokgödrébe nem tudjuk annak végtelen tartalmát átmeríteni.

De amit és amennyit e végtelen tengerből átmerni tudunk: az tiszta tengervíz: kicsinyben ugyan, de a maga fajsúlyával, tartalmi elemeivel, ásványaival, hőfokával, ízével, életerejével, tulajdonságaival. Amennyit a nagy isteni titokból megértünk, — az ha kevés is — mégis tiszta logika, isteni bölcsesség, szikrázó igazság, konzerváló, vigasztaló isteni jószág — ahogyan az Úr Jézus mondta: lélek és élet.

A hívő lelkület tehát nemcsak hogy észellenességet nem talál a Szentháromság dogmájában, hanem a hitre támaszkodó értelem a helyes katolikus Isten-fogalom birtokában sok mély igazságra, összetartozó vonatkozásra, egymásraható utalásra, gyakorlatot irányító erőre akad e fölséges titok alázatos kutatásánál.

«Aki a fölségnek vizsgálója, elnyomatik a dicsőségtől» — mondja a Szentírás.¹ Valóban: nagy magasságok láttán lesz tudatos előttünk saját kicsinységünk, nagy elméjű emberekkel folytatott beszélgetésünkből győzdünk meg legjobban hiányos tudásunkról és isteni titkokkal kerülve szembe érezzük legjobban értelmünknek ájuldozó voltát.

A Szentlélekisten pedig végtelen titok. Ő Isten életének legbensőbb ragyogó Szentélye, az Istenség Szíve. Kinyilatkoztatás nélkül azt sem tudjuk róla, hogy létezik, a kinyilatkoztatás pedig talán a legkevesebbet éppen ő róla mondja.

A Szentlélekisten titkosan gazdag lénye azért közélíthető meg oly nehezen értelmünk részéről, mert három nagy középponti jellegű hittitok ragyogása sugarazza be

¹ Péld. 25, 27.

az Isten Galambját : a Szentháromság, a megtestesülés és a kegyelem. A Szentlélek a Szentháromság harmadik személye, Krisztus megtestesülésének valósító elve és a kegyelemnek lelkünkbe csepegtetője. A Szentléleknek személye tehát a Szentháromságnak titokzatosságában osztozik, működései pedig elvesznek emberi tekintetünk elől a megtestesülés és a kegyelemosztogatás csodálatos útjain. A Szentháromság egy természet és három személy, a megtestesült Krisztus két természet és egy személy, a kegyelem pedig hat az akaratra és az mégis szabad marad. E csodálatos titkok emberi elménk számára elérhetetlen fényességbe burkolják a Szentlélekistent.

De Istennek minden titka kinyilatkoztatás és minden kinyilatkoztatása egyúttal titok. Ezért ebben a titokban is van egy fényvonal, amelyre, mint fénytengelyre fonódik fel a titkok végtelenül finom sok-sok selyemszála. Ez a gondolat pedig az, hogy a Szentlélek Úristen Istennek személyes szeretete. Istenben befelé is produktív az értelem és az akarat, az ismeret és a szeretet tehát Istenben külön önálló léttel bíró személyek. Isten mindenhogyan gazdagabb, mint az ember : ami nálunk csak tevékenység, az Istennél külön személy. Nálunk továbbá az egyformaság életteleniséget jelent, a közlés bőséget, fölösleget, az elfogadás pedig hiányt mutat. Nem úgy az Istenben, aki hiánytalanul közli az egész isteni természetet a Fiúval és a Szentlélekkel, akik az Atyával egyenlők és ez az egyenlőség a háromszorosan gazdag életteljesség.

Isten végtelen szeretete tehát személyes és ez a Szentlélek. Istennek azonban reánk emberekre irányuló tevékenysége is szeretetből fakad. És Isten nekünk embereknek is, valahogyan önmagát adja szeretetből. Adja pedig az emberiség egészének és adja az egyes embernek. Ezért Isten kifelé áradó szeretetműveit : a megtestesülést és a megszentelést is a Szentlélek valósítja. A meg-

testesülésben a Fiút adja Isten az emberiségnek, a kegyelem osztogatásában pedig a Szentlelket az egyes embernek.

Aki tehát Istennek önmagához való szeretete, ugyanaz hozzánk való szeretet műveinek is valósító elve: a Szentlélek. Ő nemcsak — hogy úgy mondjam — elméleti titok, hanem boldogító gyakorlati titok is, benne éljük a kegyelem által Isten életét, általa leszünk részesek Isten gazdagságában, természetében annyira, hogy Isten fiainak nemcsak neveztetünk, hanem valósággal azok is vagyunk.

Mint minden titok, a Szentlélekisten titka is Isten végtelenségének és a keresztény hit természetfölötti eredetének igazolása. Emberi eredetű vallásokban nem lehetnek titkok, hiszen amit egyik ember kitalál, azt a másik meg is értheti. Ha tehát egészen végig át nem érthető titkai vannak hitünknek, az bizonyos arra, hogy isteni eredetű.

Másrészt a titkok egészséges táplálékot adnak az ember kutató vágyának, misztikumot kereső hajlandóságainak. Amit theozófia, spiritizmus, okkultizmus, varázslás, babona minden időben helytelenül keres, az az emberi lélek igénye a titokzatos után. Ha nincs helyes tápláléka, tévutakra kerül, mint ahogyan a kíváncsiság egyformán sugallja a fölfedezéseket és a kalandozásokat.

A hit titkaiban van biztosítva továbbá a keresztény vallás folytonos fejlődése egyrészt, aktualitása másrészt. A mi hittitkaink végtelen igazságtartalmuk miatt titkok, tehát a kutató értelem mindig újat fog találni benne, soha ki nem merítheti, minden új életproblémával új orvosságot keres és talál a hittitkok végtelen gazdagságában. Így a holtnak hitt tanrendszer örökké él, mindig újra fiatal, mert az új feladatokra új erőket és új irányításokat adva mindig együttél azokkal. Viszont

a keresztény hit ép titkainak köszöni örök időszerűségét, azt, hogy mindig eszmeáramlatok fókuszában áll. Mert ha a kereszténység megoldás, felelet, végleges válasz volna, már rég elfeledtük volna, mint az élet megoldott kérdését, mint a történelem egyik szép, de magát kiélt kultúreszméjét. De éppen azért, mert a keresztény hit kérdés, folytonos feladat, talány, titok, előle kitérni nem lehet, szellemünk aktivitása kényszerít állandóan foglalkozni vele.

A hittitkok továbbá nem azért titkok, mert homályosak, hanem azért, mert nagyon is fényesek. Nemcsak a sötétben nem látunk, hanem a túlélés fényben sem. Ezt fejezi ki a régi elv : absurdum est contra rationem (ez a sötétség), mysteria sunt supra rationem (ez a fény). A szivacs nem tudja magába szívni az egész tengert ; ha belemártjuk, mindig kevesebb lesz az a mennyiség, amit befogad, mint amennyit nem. De viszont amit befogad, az tiszta tengervíz. Amit a hittitkokból értelmünk megért, az kevés ugyan, de logikus, világos ; az értelem érzi ugyan, hogy nagyon sok van még, amit nem ért, de bárhol nyúljon is az isteni titok bőségéhez, abszurdumot, nem neki való észellenes elemet nem fog találni sehol.

Végül Isten szükségkép kell, hogy titok legyen. Az ember ugyanis csak azt tudja igazán tisztelni, akiben titkot lát, aki többnek látszik előtte önmagánál, akire alulról nézhet fölfelé. Két ellentétes erő tartja ugyanis össze a lélek világegyetemét is : a szeretet és a tisztelet. A szeretet a vonzás, a tisztelet, ha nem is taszítás, de távoltartó erő. A szeretet bizalmas közlések nyomán ébred, a tisztelet viszont megőrzött titkoknak, piacra nem dobott értékeknek jár ki. Isten a szeretetet ébreszti bennünk kinyilatkoztatásaiban, mint bizalmas közlésekben, de tiszteletünket váltja ki, mikor titkokat őriz. Így biztosítja tartós viszonyunkat önmagához. Lát-

hatjuk, hogy azok a barátságok tartósak, azok a házasságok szerencsések, ahol a szeretet mellett van tisztelet, ahol a centripetális és centrifugális erők aránya megakadályozza azt, hogy egymásba rohanva elégjenek, vagy egymástól végleg elszakadva kihűljenek.

Szépen mutatja ezt Lohengrin mondája. Amíg nem tudja brabanti Elza, hogy mi a megváltó hattyús lovag neve, honnan jött, kiktől származott, szóval amíg titkot lát benne, addig boldogan élnek. Mihelyt a titkot megkérdezi és annak nyitját megtudja, Lohengrin elmegy, a tisztelet megszűnt, a boldogság elveszett.

A hittitkoknak tehát nagy gyakorlati jelentőségük is van.

A Szentlélekisten is titok. Bármennyit kutasson is benne az emberi elme, sohasem fogja mondhatni, hogy teljesen értette, kimerítette. Amit megtudunk belőle érteni, az tiszta égi fény, tündöklő salaktalan láng, melybe szemünk a hit messzelátójával beletekinthet. Az isteni titokzatos Névtelen, kinek nevét sem tudjuk, akinek eredésére egyszerűen szavunk nincsen, végtelen gyengédséggel hív gazdag életének tanulmányozására, de viszont kimeríthetetlen örök titokzatosságával, láthatatlan mivoltával és nem érzékelhető működéseivel Isten örök elérhetetlen fönségét is érthetően adja tudunkra.

V.

Mikor az isteni Szentháromságot alázatos elmével kutatjuk, kutatásunk nem azt keresi, hogy van-e a világban, az emberi lélekben vagy a természetes Isten-fogalomban valami, amiről arra lehetne következtetni, hogy az Isten három személyű. Hanem fordítva : miután a kinyilatkoztatásból tudomásul vettük, hogy Isten Szentháromság, keressük, hogy ez az igazság Istenről szerzett eddigi ismereteinkkel mennyiben vág össze, gondolkodásunk

törvényeivel mennyiben egyeztethető meg ellentmondás nélkül. Mint Aqu. Szent Tamás mondja :¹ Ebben az esetben nem a gyökérből következtetünk a virágra, hanem a szemünk előtt nyíló virágról következtetünk vissza a láthatatlan gyökerekre. Nem azt kutatjuk a Szentháromságról, hogy van-e (a priori : an sit), hanem, miután Isten kinyilatkoztatta, azt keressük, hogy miért van így (a posteriori : cur ita sit)?

A hittudósok kiindulva a Fiúnak és a Szentléleknek a Szentírásban található neveiből, a Fiút az isteni értelemből, a Szentlelket pedig az isteni akaratból eredeztetik. Többen azonban (Szent Ágoston, Szent Bonaventura, Richardus a Sto Victore stb.) kísérletet tettek arra, hogy a második és a harmadik isteni személy eredését Isten egyéb tulajdonságaiból : mindenhatóságából, végtelen jóságából, életbőségéből magyarázzák. E gondolatmenetek azonban szintén csak a hit feltételezése mellett hatnak némi magyarázó erővel, másrészt szükségképpen beletorkollanak Isten két legfőbb szellemi tehetségébe és tevékenységébe : az értelembe és az akaratba, illetve az ismeretbe és a szeretetbe.

Lássuk e gondolatmenetek közül néhányat.

1. Az *élet* természete szerint tevékenység, a mozgatatlanság a halál merevsége, élettelensége. Mennél gazdagabb az élet, annál tevékenyebb, annál többre hat. Ez a tevékenység nem lehet eredmény nélkül, hiszen nyomorult dolog folytonosan tevékenykedni és semmit sem alkotni. Sőt az életbőség alkotásai közt a legnagyobb természeti aktus : önmagához hasonlók létrehozása, saját magának reprodukálása, utódok produkálása : a szaporodás. Beteg, hiányos, fejletlen organizmusok képtelenek erre, de mennél gazdagabb, egészségesebb, fejlettebb valamely szervezet, annál inkább képes erre.

¹ I. Qu. 32, a. 1.

Isten a legbőségesebb élet, mert nála nem két külön dolog élni és Istennek lenni, hanem egy : Isten maga az élet. Ez az élet nem mulandó, nincs benne semmi árnyék, enyészet. Benne az életnek nincs kisedekora : nincs benne semmi képességi lét : Isten örök, abszolút ténylegesség. Ez a csodálatosan bőséges élet, melyből minden élő eredetét vette, befelé sem tétlen, hanem kétszer hiánytalanul közlődik és ezáltal megháromszorozódik : az egy isteni lényegnek három birtokosa lesz : az Atya, a Fiú és a Szentlélek. «Oly nagy az Atya termékenysége, hogy önmagát megismerve önmagával egyenlő Fiát szüli»¹ — mondja a római katekizmus. Mivel pedig Istenben a működés és a lét között nincs üres : az isteni létnek ez a gazdagsága, termékenysége egyidős magával az isteni lényeggel : a Fiú és a Szentlélek tehát épúgy örökkévalók, mint az Atya. Másrészt viszont, mert Isten nem test, hanem tiszta szellem, e termékenységnek forrásai a szellem legfőbb tehetségei : az értelem és akarat, mely isteni tehetségek szülöttei : — a Fiú és a Szentlélek — nem idegenek, hanem az istenségében benne maradó, immanens személyek.

Az isteni lét tehát nem oszlik meg az egyes isteni személyek között, hanem hiánytalanul közlődik ; az isteni személyek pedig nem kifejtőzései, kibontakozásai az egy isteni természetnek, hanem teljes, osztatlan, zavartalan birtokosai. Az Atya mindent átad a Fiúnak, mikor őt nemzi és mind a ketten mindent belehellnek a Szentlélekbe. Ezért a Fiú, ki az Atya keblén van, ismeri egyedül az Atyát és a Szentlélek is mindazt ismeri, ami Istené, még az istenség mélységes titkait is.

2. *Isten végtelen hatalma* a második gondolat, mellyel egyes hittudósok az isteni személyek eredését magyarázni törekcszenek.

¹ Cath. Rom. I. a. 1. n. 14.

A hatalom művei az alkotások. Általában az alkotások nagyságából következtetünk az azokat létrehozó hatalom erejére, nagyságára. Isten végtelen hatalom, általános jelzője: mindenható. Hatalmának műve: a teremtés már végtelen hatalomról beszél, mert valamit a nemlétből átemelni a létbe, egyszerűen teremteni csak mindenható isteni erő képes.

De a teremtés csodálatosan gazdag világa mintha mégis kis alkotás volna a végtelen Alkotóhoz képest.

A nagy emberek, írók, tudósok, művészek melan-kóliájának titka — mit Wagner Richárd nyíltan beismer — az, hogy sohasem tudnak terveiknek, elgondolásaiknak megfelelő alkotást létrehozni. Érzik, hogy amit alkottak, messze elmarad attól, amit elgondoltak és még a gondolat is elmarad az ihlettől, mely egy áldásos percben a gondolatot sugallta. Ugyanez megvan a tudomány embereinél is; Szent Ágoston, mint illetékes vallja: «Deus verius cogitatur, quam dicitur et verius est quam cogitatur».¹ A tehetség vágya tehát: önmagával egyenlőt alkotni. És mennél jobban kifejezi, megköze-líti az alkotás a művész gondolatát, annál tökéletesebb az.

A legnagyobb alkotás pedig az, amelyik a létesítő tehetséggel egybeesik.

Hogyan lehetséges ez?

Úgy, hogy az alkotás befelé való, immanens alkotás, mely nem lép ki az azt létrehozó tehetségből és mégis alkotás.

Az isteni személyek: a végtelen isteni erőnek, az értő és akaró tehetségnek bennmaradó, azzal és egymással egyenlő alkotásai.

Az isteni gondolat tehát magában az isteni értelemben már kész, befejezett alkotás: az isteni értelem Igéje,

¹ «Istenről igazabb gondolatunk, mint szavunk, valóságos léte viszont igazabb, mint gondolatunk róla.»

«mely Istennél vala és Isten vala.» Az Atya Fia, mert az isteni értésben az Atya szellemi nemzővé válik, az ő gondolata conceptus: fogantatott igazság, ő Atyává lesz, szülöttje pedig az ő Fia, aki egyidős vele, mint a meleg, a fény a tűzzel, a napsugár a nappal, aki azt mondja magáról, hogy mielőtt valami lett volna, ő már *fogantatott* és még a hegyek tömegei meg nem állapodtak, ő már *született*.¹

A Fiú az Istenség képe: Imago-ja,² mert amint az ige logikai képe a gondolatnak, úgy az Isten Fia tükrözi, hirdeti Atyjához való hasonlatossága révén annak tökéletességét.

Az isteni akarat alkotása: a Szentlélek pedig szintén magában az alkotó tehetségben már létesül. Amint Isten Igéje teljes, hiánytalan kifejezője Isten gondolatának, önértésének, ezért születése nem kínos, mint nálunk embereknél, ahol az eszmék is kínnal és vérrel születnek, úgy az isteni akarat legnagyobb alkotása: a szeretet Szentlelke is már bírja szeretete tárgyát, már az Atyát és Fiút egyesíti, egyesülésüket kifejezi, megaranyozza, megpecsételi. Nálunk, míg az értelem megérti, felfogja, logikába oldja ismerete tárgyát, míg a szeretet, mint kínlódó vágy megtalálva azt, akit szeret, azzal egyesülhet, addig kínos kutatás, keserves vergődés az élet, mert az ismeretnek és szeretetnek tárgya rajtunk kívülálló valami. Nem így Istenben, akinek végtelen alkotó ereje, értő és akaró tevékenysége önmagát teljes ismerettel átfogva azonnal nemzi a Fiút; és a Fiúval egymás iránti szeretetben kölcsönösen együtt lehellik, létesítik a Szentlelket.

Az isteni személyek tehát a végtelen isteni erőnek végtelen alkotásai.

3. *Isten végtelenül jó.*

¹ Péld 8., 22. skk. ² Kol. 1., 15.

A rossz a bölcsélet szerint nem valami létező, hanem a lét hiánya, mint ahogyan a sötétség nem külön szubstancia, hanem a fény, a világosság hiánya. Viszont a jó erősen létező, mennél jobb valami, annál inkább van. Ezért a jó létezése természetes előttünk, míg a rossz — hogy hogyan létezik és hogy hogyan létesül —, mindig probléma előttünk, amit igazol az a mély megdöbbenés, mely valami szerencsétlenség vagy gonoszság látásakor erőt vesz rajtunk.

A jóság tehát az élet velejárója és viszont. Isten végtelenül jó, tehát végtelenül gazdag élet. Ennek a jóságban túlaradó életnek kifelé áradása a teremtés; jól mondja Szent Ágoston: «Mert az Isten jó, ezért létezőnk mi».¹ A jóság ugyanis önmagának kiáradása: diffusivum sui: a nagyon bőséges élet kiárad, másokkal közlódik, másokat is részesít a maga gazdagságában, értékeiben.

Ez a végtelen jósággal összetartozó isteni életbőség magyarázza azokat az eredéseket az isteni lényekben, melyeknek produktumai az isteni személyek. Ez az önmagát bőven osztogató isteni jóság befelé sem tétlen, sőt mivel ez itt lehetséges: a végtelen jóság önmagát adja, önmagát közli és ezzel a legnagyobbat adja. Ezzel eléri a jóság a legnagyobb teljesítményét: önmagát adva maga meg nem semmisül, hanem megháromszorozódik. A jóság kifelé is csak látszat szerint fosztja ki magát, mikor magából kiad másoknak; valójában itt is gazdagodik, nagyobbodik. Mennél pazarlóbb valaki a maga jóságából, annál több lesz lelkében a jóság és mennél jobban kuporgatja, minél kevesebbre szorítja szeretetének jótéteményeit, annál kevesebb lesz szívében a szeretet, annál üresebbnek, zordabbnak, magánosabbnak érzi életét.

Isten végtelen jósága a legnagyobbat adja: végtelen

¹ De doctr. christ. I. I. n. 32.

isteni természetét közli hiánytalanul a Fiúval és a Szentlélekkel: «Az Atya mindent, amivel bír átad egyszülött Fiának, saját atyaságát kivéve» — mondja a firenzei zsinat unió-formulája. Az Atya az ajándékozó, a Fiú a megajándékozott, a Szentlélek az ajándék.

4. Ezzel összefügg az a következtetés, mely *Isten végtelen boldogságából* vonható a szentháromsági eredések távolabbi magyarázatára.

Isten hiánytalan létteljessége, senkire és semmire nem szoruló tökéletessége az ő belső boldogsága. Mint Szent Tamás mondja: «A boldogság az értelmes természet hiánytalan java, mely ismeri értékei birtokában saját hiánytalanságát, mely sorsának és cselekedeteinek ura».¹ Isten boldogsága nem más, mint Isten végtelen jósága alanyi oldaláról tekintve. Isten önmagának is végtelen java, önmagát értelemmel és szeretettel fogva át senkire másra nem szorul.

De lelkünk kincsei mintegy megkétszereződnek, ha másokkal közöljük azokat. Szent Ágoston a hit igazságait közlő katekézisre mondja, hogy mennél többet tanítjuk, mennél többször közöljük másokkal, annál boldogítóbb örömmel lesz az a mienk, mint ahogyan a városa nevezetességeit idegeneknek mutató lakos azokat maga is jobban megismeri, megszereti, magáénak érzi.

Szellemi kincseink kétszeresen tulajdonunk, ha másoknak elmondjuk, közöljük őket. Már Cicero idézi Ardytuspithagoreust: «Ha valaki fölemelkednék az égbe és látná a világ mivoltát, a csillagok lényegét, boldog ámulata elvesztené minden édességét, ha nem volna kinek beszélni róla».² Tehát lelki javaink mireánk magunkra is akkor hatnak boldogító bírás érzetével, ha másokkal együtt bírjuk azokat, ha azok másokat is boldogítanak.

¹ Qu 26., a. 1. ²Id. Schutz Dogm. I. 235.

Az Egyház imádságos ajka Isten boldogságát ezektől a gondolatoktól vezérelve látja a Szentháromságban, mert sokszor felkiált: Oh beata Trinitas! Ó, boldog Szentháromság! Isten végtelenül bőséges és boldogító életkincse közlődik hiánytalanul a Fiúval és a Szentlélekkel és ez az együttbirtoklás teszi Isten belső életét a fölséges gazdag, de kissé magános «én»-ből meleg, bizalmas, boldog isteni életközösséggé, ahol a szellemi javak mintájára az isteni lényeg, mint boldogító birtok nem megoszlik, hanem hiánytalan egészben közlődik. Amint családban az élet továbbadása a gyermeknek a szülők boldogsága, amint az iskolában, ha sikerül a tanítónak minden ismeretét átönteni a tanítványokba, az neki boldogságára lenne, amint a nevelő, ha jelleme kialakult értékeit másokba —: a nevelendőkbe is át tudná hiánytalanul önteni — mint aki célját elérte, boldog lehetne — így, de ezeknél sokkal mélyebb és igazabb értelemben boldog az Isten, aki értelmének kincseit belemondja az Igébe, akaratának repeső szeretetét belelehel a Szentlélekbe és így csodálatos, egyenlő és zavartalan életközösséget teremtve — boldog.

Ez világít bele Istennek a teremtés előtti életébe és ennek fényénél látjuk, hogy Isten létgazdagsága, három személye által birtokolt életközössége betölti hiánytalanul az örökkévalóság végtelen mélységét, látszat szerinti magánosságát. Isten az isteni lényeg háromszorosan boldog birtokosa: mindenét közölte a Fiúval és ketten: az Atya és a Fiú mindenüket odaadták a Szentléleknek. Ebben a kölcsönös életadásban és életelfogadásban áll az örök Szentháromság belső élete és boldogsága.

VI.

Kicsoda tehát a Szentlélek Úristen?

Isten végtelen gazdag életének az istenségben benne-

maradó kiáradása, ennek a gazdag életnek reprezentánsa, Isten végtelen alkotó erejének önmagával egyenlő alkotása, Isten végtelen jóságának szeretet- és ajándékáradása és Isten belső boldogságának egyik boldogító személyes tényezője. Benne dobog és belőle árad ki reánk Isten elevenítő életbősége, benne lángol a világító, de melege miatt megközelíthetetlen, titkos isteni szeretet soknyelvű lángja. Ő Isten hatalmas erejű karjának ujjja, mely végtelen ereje mellett szelíden, lágyan érint és simogat. A Szentlélek lobogó, tisztító áradása Isten szeretetének kiömlése, túlárado vihara, tele zúgásos erővel, tisztító lánggal, boldogító vigasztalással. A Szentlélek az isteni létgazdagság záloga, ajándéka tehát nekünk is legfőbb, legértékesebb javunk : altissimi Donum Dei. Végül Isten boldogságának turbékoló, szárnyaló, tiszta, tenyésző galambja a Szentlélek, ki megárnnyékozza a Szent Szület, sugalmazza a Szentírást, ki megpihen, mint a szerető Atyának isteni igazolása a szerelmes Fiú fölött : ő a szeretet.

Természetes, hogy a Szentháromság titkában a Szentlélek Úristen is részesedik.

Tűz az Isten Szentlelke, mely világít, de nem lehet beletekinteni, mert vakít ; mely melegít, de nem lehet megközelíteni, mert éget.

Galamb az Isten Szentlelke, mely szárnyal, csapong, nem pihen meg másutt, csak a Szűzanyán és az Úr Krisztus fején, mi nem fogjuk be soha elménk rozsdás kalitkájába.

Vihar az Isten Szentlelke, Isten szerető, lihegő lélegzése, mely végtelen szárnyalással árad az égből, termékeny, titkos méhében hozva áldásos esőt, harmatot, döbrentő dörgéses dobogását Isten szerető szívének, elszáradt fákat felgyújtó villámokat, könnyeket szárító, avart elseprő, hímport, tavaszt, életet hozó orkán, mely elűzi a gázt, a mérget, a port ; ki merne ennek határt

szabni, ki tudná ezt valahová bezárni, hogy ott közlőrl nézze, tanulmányozza?

Felhő az Isten Szentlelke: titkokat őrző, fényes felhő, Isten fölségének földi ruhája, borongós, áttekinthetetlen, sokat betakaró, légies uszálya. Ott ül a frigszekevény aranylapján a kerubimok között; fényes és mégis beárnyékolja a Szent Szűzet, a színében elváltozó Krisztust és a három táborhegyi kiváltságos tanítványt. Titkos kinyilatkoztatás és kinyilatkoztatásos titok: fényes árnyék és megárnyékozó fény: hogyan akarnók megelemezni, hiszen még a földi felhők is homályosak előttünk!...

Nyelv az Isten Szentlelke, mely titkokat beszél, mely bizalmasan ugyan, de titkokat közöl velünk. Mely nem emberi szájból dadog, hanem a fejek fölött reszket, lobog, mely a prófétákban, igehirdetőkben beszél, mely szárnyat ad a lelkes beszédnek, hogy az minden szívhez utat találjon. Ott susog, sugall ez az isteni nyelv a Szentírás írójának fülében; a próféta igézetes látomásait ez ihleti, ez magyarázza.

Lélek az Isten Szentlelke: Szent Lélek. Érzékszervek vizsgálódása számára hozzáférhetetlen, megközelíthetetlen. Ő mindent vizsgál: kutat, még az Isten mélységes titkait is, de Őt nem vizsgálhatja, nem kutathatja senki. A Szentlélek az örök láthatatlan: nem öltött testet,¹ mint a Fiú és alkotásai is titkosak, láthatatlanok, míg az Atyát legalább látható műveiből ismerjük. A Szentlélek az isteni Névtelen: még nevét sem tudjuk pontosan, annál kevésbbé eredését, mivoltát, természetét, működéseit. Lélek a szó legtisztább, legvalódibb értelmében: láthatatlan, kiismerhetetlen, kimondhatatlan.

Az Isten Leleke *Szent*. Megközelíthetlenségének másik titka reánk nézve itt van: bűnös tekintetek számára külö-

¹ Nem is szabad a Szentlelket az egyházi művészetben emberalakban ábrázolni: XIV. Benedek 1745 okt. 1-én kelt brevéje.

nösen átláthatatlan a szentség legragyogóbb homálya : a Szentlélek. Már az emberi életszentség is sok talányost, első látásra érthetetlenlenné mutat a bűnös ember szemének : «test szerint való ember nem fogja fel azt, ami Isten Lelkéé»;¹ a Szentlélek Úristen műveit : a kegyelmet és azzal közreműködő akarat erőit sem képes felfogni. Annál kevésbbé tud magába, a kegyelem kútfejébe, minden természetfölötti malasztos élet titokzatos, Isten ölébe mélyen elrejtett forrásba kevélységtől vakoskodó szemével beletekinteni.

Ezért minden misztikus Isten-ismeret a Szentlélek szárnyain emelkedik, a Szentlélek lángjainál melegszik ; az Istent benne és általa szereti és éppen e szeretet révén ismeri. Lelke Isten kincstára, temploma, ahol kimondhatatlan sóhajokkal imádkozik az Isten személyes Fohásza, Sóhaja : ahol a hét ajándék kincseit kirakja az Atya és a Fiú személyes Ajándéka, ahol a szeretet lángjait Istennek személyes Szeretete : a Szentlélek szítja, akinek mondani- és írni valóit az isteni Lélek sugallja. Mindez csak kis részlete annak a bámulatos gazdagságnak, melyet a kegyelem közlése által a Szentlélek benünklakása jelent.

VII.

A Szentlélek tehát örök titok, mert a legnagyobb titoknak, a Szentháromságnak pecsétje. De éppen ez a körülmény teszi a Szentlélek isteni eredésének, mivoltának és működéseinek kutatását annyira hálás, szép és mély feladattá. Az isteni Szentlélek levegőjében szabadon lélegzünk mi is, dúsgazdag élettartalma óriási kutatási teret nyújt. Fogalmaink, meghatározásaink, megállapításaink akaratlanul is költői képek, mélytartalmú analógiák lesz-

¹ I. Kor. 2, 14.

nek, amikor róla beszélünk. Az Anyaszentegyház választékos szép imádság-szókincse is akkor a legpoétikusabb, a legszínesebb, amikor a Szentlélekhez imádkozik. A *Lauda Sion* versbe szedett dogmatika; a *Veni Sancte*, a *Veni Creator* ellenben poézissé váló hit.

A Szentlélekisten titkainak tanulmányozásához tudomány és áhítat, munka és alázatos hit szerencsés egyesülése kell és ebben nyilvánul ennek a kérdésnek gyakorlati jelentősége és fontossága a lelki életre. Az Isten titkait kutató ember olyan, mint az evangéliumbeli jó gyöngyököt kereső kereskedő: az áhítat, a hit ad belső szerencsés sugallást, az emberi szorgalom, kitartás, munka pedig törhetetlen elszántsággal követi azt. Az Isten Szentlelkét ismerni nem lehet másként, csak személyes találkozásból. Csak Isten fogadott fiai ismerhetik közelebbről az egyszülött Fiút és csak akiben Isten Szentlelke mint templomban lakik, az lehet bizalmasa az Égi Vendégnek. Ha tehát a Szentlélekisten eredetét, mivoltát és tevékenységeit kutatjuk, állandó kegyelmi állapotban kell élnünk, Isten ajándékát kell ajándékolni bírunk és benne, vele kell élnünk: *in eodem Spiritu recta sapere*. A Szentlélek kell, hogy betöltse lelkünk minden zugát, az ő nyelvén kell beszélnünk. Ha átsugározza erejével dadogó szavainkat, ha áttüzesíti imáinkat, ha szárnyaira veszi fohászaikat, akkor leszünk hű tanítványai a Szentléleknek, a minket belülről tanító Mesternek. És csendben kell élnünk, hogy meghalljuk belső sugallásait. Így majd a Szentlélek ismeretével mindig jobban elmélyül bennünk Isten szeretete, mely nem marad bennünk elzártan, hanem másokra is kiárad, mint Krisztus édes illatárja és a Szentlélek öröme, békessége.

AZ ISTENI NÉVTELEN.

Az isteni Szentháromság harmadik személye : a Szentlélekisten az isteni Névtelen. Úgy a Szentírás, mint az Anyaszentegyház sok nevet használ a harmadik isteni személy megjelölésére, de ezek a nevek nem olyan határozottak, nem olyan pontosan körülírók, mint pl. a második személynek nevei, aki Fia, Igéje, Bölcsesége, Képe, az Atyának (Filius, Verbum, Sapientia, Imago Patris). A második személy az Atyának Fia, mert tőle születik ; Igéje, Bölcsesége, mert az Atya értelméből lép elő, mint annak kimondott gondolata és Képe az Atyának, mert hasonlít hozzá.

A Szentlélekisten nevei nem ennyire kifejező pontos nevek. Ennek oka az, hogy minden név valamiképpen utal az eredetre, a személyre és a működésre. A Szentháromságban is így van : az Atya név eredetnélküliséget jelent, a Fiú név pedig az Atyától való születést sejteti. Amint Aquinói Szent Tamás mondja : a szentháromsági nevek relatív nevek, mint a szentháromsági személyek maguk is.¹ A név tehát azt fejezi ki, hogy a megnevezett szentháromsági személy az isteni természetet egy másik személytől, vagy egy másik személyre való tekintettel bírja. Mivel pedig a Szentlélek eredésére nincs szavunk, nem ismerünk ugyanis megjelölést az élet közlésére mást, mint a nemzést — neve is homályos : alig derít fényt ismeretlen eredetére. Mert nincs egy vagy két az isteni Szentlélek

¹ I. Qu. 37. a. 1. Franzelin : De Deo Trino, 365.

eredetét és mivoltát igazán jelző fogalmunk, kénytelenek vagyunk Őt sok névvel jelezni : Lélek, Szentlélek, Ajándék, Szeretet, Igazság Lelke, Vigasztaló, Életforrás, Isten ujja, magasságbeli Erő, Zálog, Pecset, Élővíz, isteni Vendég, égi Tűz, mennyei Kenet. Amint az ószövetségben azért kellett sok áldozat, mert az egy igaz áldozatot nem ismerték és ami a tartalomban hiányzott, azt az áldozatok számának sokasításával akarták elérni — így, mivel a Szentlelket fogalmi jegyeiben igazán ismertető nevünk nincsen, kénytelenek vagyunk őt sok névvel illetni. Mindegyik név valamit kiemel a Szentlélek isteni léttartalmának és eredetének titokzatosan gazdag vonásai közül és így a mozaikszerűen egymáshoz illesztett nevek sokasága lassan-lassan kialakítja a Szentlélek csodálatos képét előttünk.

I.

Szentlélek.

A harmadik isteni személynek leggyakoribb, úgyszólván általános neve a Szentírásban és az Anyaszentegyház ajkán : *Szentlélek*.

A Lélek : spiritus, pneuma kettőt jelent : jelenti először a lehelletet, a sóhajt, a lihegő, lobogó, áradó vágyat és jelenti másodszor a szellemet, a testtel egyesült, de tőle mégis különböző lelket. A lehellet ismét két jelentésű: vagy az élet közlésének, vagy a szeretet kiadásának a szimboluma.

I. Ha a spiritus nevet *lehellet értelemben* vesszük, akkor ez a Szentlélek eredését világítja meg.

A régi felfogás és a műveletlen mai empirikus ember nem tudja ugyanis a lelket egészen testetlennek, anyagtalannak elképzelni. Valami finom, ködszerű lehelletnek, homályos, határozatlan körvonalú párának képzelik a

lelket, mely tehát a lélegzettel összefügg, sőt azonos vele. Ehhez a felfogáshoz alkalmazkodik pedagógiai okokból a Szentírás fegyelme is, mikor az ősegyházban a fojtott állat evését eltiltja,¹ mert abban mintegy benneszorult a lélek. Az életet közölni annyi, mint belelehelni a lelket, a halott viszont kilehelte a lelkét, a páráját.

A «Lélek» név lehellet értelme tehát arra utal, hogy a név isteni Viselője az isteni természetet nem nemzés útján kapta, mint a Fiú, hanem lehellés, spiratio által. A lehellés ugyanis a kiáradó életet, a melengető életet közlő és ébresztő életpárát jelenti. A Szentlélek tehát az Atyától és a Fiútól lehellődés által származik : ezért a neve Spiritus : isteni Lehellet.

Megerősíti ezt egy másik gondolat is.

A helyes katolikus hit felfogása szerint az üdvösség története nem más, mint a Szentháromság végtelen gazdag életének kiáradása, időbeli vetülete. Ennek a felfogásnak alapja a Szentháromsági küldések tana, mely szerint az Atya végtelen szeretete küldi a Fiút megváltásunkra és mindketten küldik a Szentlelket megszentelésünkre. Aki tehát az Atyától öröktől fogva született : a Fiú, ugyanaz született nekünk üdvösségünkre az idők teljességében Szűz Máriától. És aki az Atyától és Fiútól lehellődés útján lép elő : a Szentlélek, ugyanaz hozzánk is nem születés útján jön, hanem mint vihar, fuvalom, lehellet, szél, mely éltet, frissít, bátorít. Az egyes személyeknek üdvösségünk történetében való megjelenése tehát rávilágít örök szentháromsági eredésükre is.

És valóban, a Szentlélek ott lebeg az elrendezésre való rendetlen teremtettség fölött,² mint életető, melengető fuvalmat. Isten az embert teremtvé arcára lehelli az élet lehelletét,³ ettől lesz Ádám élő lény. Ezekiel csodás nagy víziója⁴ a csontvázakkal telt mezőről ugyanezt lát-

¹ Ap. csel. 15, 20. ² Gen. 1, 2. ³ Gen. 2, 7. ⁴ Ez. 37, 4 skk.

szik igazolni. Előjön a Lélek a négy égtáj felől, ráfúj, rálehell a csontokra és azok csattanva egymáshoz ugranak, idegek fonódnak, izmok tapadnak rájuk, húsba, vérbe öltözködnek és új harcra készen csatarendbe állanak.

Krisztus színeváltozásánál is úgy jelenik meg a Szentlélek, mint fényes felhő:¹ mint éltető meleggel a földet betakargató párás lehellet. In splendenti nube Spiritus Sanctus visus est — a ragyogó felhőben a Szentlélek jelent meg — mondja a színeváltozás ünnepének officiuma.² Krisztus feltámadása után apostolaira rálehell és mondja: «Vegyétek a Szentlelket».³ A pünkösdi csodában pedig,⁴ mint vihar jelenik meg a Szentlélek, mint magának az Istennek az égből áradó hatalmas, mindent betöltő lélegzése, lehellése.

Íme: a Szentlélek üdvösségünk történetének különböző nagyjelentőségű eseményeinél úgy jelenik meg, mint az Atya és a Fiú lehellete. Mivel pedig az egyes szentháromsági személyek küldései üdvösségünk történetében nem egyebek, mint eredéseiknek világba való folytatódásai,⁵ — visszakövetkeztetve az időben történt megjelenésből az örök szentháromsági eredésre — látjuk, hogy a Szentlélek Úristen tényleg Spiritus, azaz lehellet, mégpedig az Atya és a Fiú személyes lehellete. Neve tehát eredetére világít rá, mit időbeli megjelenési módjai is megerősítenek.⁶

2. A lehellet azonban nemcsak az élet közlésének, hanem a szeretetnek is a kifejezése, szimboluma. És mint ilyen ugyancsak rávilágít Isten személyes Lehelletének: a Szentléleknek eredetére és mivoltára.⁷

A szeretet nem annyira szavakban, mint vágyakban beszél. A vágyak pedig majd az ajkak kapuján titkosan

¹ Máté 17, 5. ² Thom. III. Qu. 45, a. 4. ³ Ján. 20, 22. ⁴ Ap. csel. 2, 2. ⁵ Schütz: Dogm. I. 250. ⁶ Így már Alex. Szent Cirill: In Joann. 14, 16. ⁷ Thom. I. Qu. 36, a. 1.

kilibbenő sóhajok, majd pedig túlárado lihegő, lobogó lehellések, repesések a szeretett személy vagy tárgy felé. Amint a nekünk rossz felé bosszút lihegünk, úgy lehellődik epedésünk a nekünk jó után. A szeretet diffúzív jellege ebben is megnyilvánul: a szerető személy mintegy kilép, kiárad magamagából és szeretetét kilehelli. A lehellés, a lihegés tehát nemcsak az élet közlésének jele, hanem a szeretet megjelenési formája is.

A Szentlélek a katolikus hit tanítása szerint nem az isteni értelemből, hanem az isteni akaratból lép elő. Az akarát legnagyobb ténye, hogy tud szeretni, mint ahogyan az értelemé, hogy tud ismerni. Az Isten önmagát hiánytalanul, tökéletesen ismeri, ezt egy boldogító Igében ki is fejezi és Istennek ez az önmagáról való személyes ismerete, — ki az isteni értelemből születik — a Fiú. De Isten önmagát végtelenül szeretetreméltónak ismeri, következésképpen végtelenül szereti is. Istennek ez a saját magára irányuló szeretete is személyes, aki az isteni akaratból repesve, lehelletáradásként lép elő és ez a Szentlélek.

A Szentlélek tehát Istennek szeretetlehellete. Eredése, forrása Isten akaratvilága, mely befelé is tevékeny és termékeny: boldogító szeretettényben lehelli a Szentlelket. Ezért a Szentírás és az Anyaszentegyház terminológiájában a Szentlélek a «kimondhatatlan Sóhaj»,¹ — a «szívünkben Isten szeretetét szétárasztó Lélek»,² — az «élet túlárado vize, melyből újjászületünk»,³ «melyből iszunk»,⁴ az «ujjongás olaja»,⁵ «Krisztus kellemes illata»,⁶ «delkünk bőséges kenete».⁷

Mindezek annak az isteni túlárado szeretetnek megjelenítései, szemléletes képei, melyből a Szentlélek ered, mit léttartalmában, mivoltában képvisel és mit kifelé reánk, teremtményekre is kifejez, kiáraszt.

¹ Rom. 8, 26. ² Rom. 5, 5. ³ Ján. 7, 38. ⁴ I. Kor. 12, 13. ⁵ Zsolt. 44, 8. ⁶ II. Kor. 2, 15. ⁷ Athan. Ep. ad Serap. I. n. 23.

3. Ha mármost a lélek szót a maga *bölcséleti értelmében* vesszük, mint a testtel egyesült szellemet, akkor ennek a névnek : Szentlélek, megint más színezete van, mely a harmadik személynek szentháromsági eredetét és a másik két személyhez való viszonyát világítja meg.

A lélek név mind a három személyre illik, hiszen : «Lélek az Isten és azoknak, akik Őt imádják, lélekben és igazságban kell Őt imádniok».¹ Tehát a harmadik személy nem azért «Lélek», mintha az első kettő valami test volna.

A katolikus hit szerint a Szentlélek az Atyától és a Fiútól származik. Mind a kettőnek közös Lelke ő. Ezért amiben az első két személy megegyezik, ami kettőjükben közös : lélek-voltuk, az lesz az őket összekötő harmadik személynek külön neve.² Mint Szent Epiphán mondja : «A Szentlélek lélek a lélekből».³ A Szentlélek lélek, mert az Atyát és a Fiút köti össze, ezek őbenne egyek ; ő ezek összetartozásának pecsétje. Ha két ember mély barátságban összeforr, ha gondolataik, vágyaik közösek, ha céljaik párhuzamosak, azt mondjuk róluk : ketten egy szív, egy lélek. Az Atya és a Fiú egymást a Szentlélekben szeretik,⁴ Őbenne lesznek egy Lélekké, ezért a Szentlélek neve : Lélek. Ha tehát lélek az Atya és lélek a Fiú, akkor különösképpen Lélek a Szentlélek, akiben ketten találkoznak, aki a kettőnek összekötő kapcsa, aki összetartozásuk kifejezője, pecsétje.

4. A Lélek állandó jelzője «Szent». Aki az Atyától és a Fiútól származik, az lélek, mint ők és szent is, mint ők. A Szentlélek az Atya és a Fiú összekötő kapcsa, neve tehát az, amiben az Atya és Fiú közösek : «Szent» «Lélek». A harmadik személy tehát nem valamely teremtmény lelke, hanem per excellentiam : Szent Lélek. Miután szent az Atya és szent a Fiú — akit lehellnek, az is *szent* Lélek.

¹ Ján. 4, 24.

² Aug. De Trin. V, 12. Thom. I. Qu. 36, a. 1.

³ Haeres. 30, c. 4. n. 7. ⁴ Thom. I. Qu. 37, a. 2.

De ez a jelző még mást is mond. A szentség az akarat koronája, «kibontott kelyhe annak a virágnak, melynek termője az akarás, bimbója a szeretés».¹ A Szentlélek tehát szent, mert Isten akaratának személyes szeretete. Isten szentsége akaratának és lényének tökéletes összhangja — a Szentlélek tehát, aki az isteni lényeket hiánytalanul bírja és az isteni akaratból lép elő — nemcsak szent, de Isten szentségének, szerető akaratának kifejezője, képviselője, reánk árasztója.

Ez adja meg a harmadik gondolatot: a Szentlélek szent, mert a megszentelés valósító elve. Nem tudna bennünket megszentelni, ha önmagában nem volna a legmélyebb és leggazdagabb személyes Szentség. A szentség, mit velünk közöl, mivoltának: szent voltának, önmagának csak utánzása, kiáradása, lelkünkre ható éltető visszfénye. Ha tehát reánk, emberekre nézve minden életszentség forrása a Szentlélek, ha minden szentségben, malasztban az ő megszentelő ereje árad, akkor önmagában is minden szentség forrása, foglalata kell hogy legyen. A Szentháromság harmadik személye *Szentlélek*, mert ő maga a szentség.

II.

Ajándék.

A Szentlélekistennek másik neve, mellyel gyakorta illeti a Szentírás és az Anyaszentegyház: Ajándék. Mint személyes ajándék, mint gazdag, drága, élő kincs csillogásával rámutat eredetére, az ajándékozóhoz és az ajándékozotthoz: az Atyához és a Fiúhoz való viszonyára, saját mivoltára és az üdvösség történetében irányunkban, javunkra végzett tevékenységére.

¹ Schutz: Dogm. I. 202.

1. Szent Ágoston mondja,¹ hogy a Szentlélek azért ajándék, mert «procedit non quomodo natus, sed quomodo datus», mert nem születik, hanem ajándékozás által lép elő a mindenét: isteni természetét is közlő isteni életbőségből, a szerető isteni akarathból.

Az Atya adja a Szentlelket, aki az övé. A Fiúnak adja, hogy az övé legyen.² Így csodálatosan mind a kettőtől ered a Szentlélek, mert az Atya és a Fiú szeretetének egymásbaolvadása, jegyajándéka, kifejezője, záloga, pecsétje. De nem jelképileg csupán, mint a földi ajándékok, jeggyűrűk, melyek holt tárgyak, melyek nem veszik át az ajándékozó szeretetét és a megtisztelt háláját, mert azt természetes értékükkel csak képviselik és az egykori szeretetre csak emlékeztetnek. A Szentlélek élő ajándék, aki az Atya szeretetéből, a Fiú viszonz szeretetéből származik és így mind a két személy létgazdagságát átveszi, élvezi. Ezért a Szentlélek igazi ajándék, aki nemcsak képviseli, hanem élve bírja is mindazt, amit az Atya ajándékoz és amiért a hálás Fiú viszonz szereti az Atyát.

Amint Szent Ágoston mondja: «Születni a Fiú számára annyi, mint az Atyától lenni, ajándéknak lenni viszont a Szentlélek számára azt jelenti, mint az Atyától és a Fiútól származni».³ Az ajándék név tehát arra utal, hogy a Szentlélek az Atyától és a Fiútól származik, nem születik, hanem adatik. Minden ajándék azért ajándék, mert van, aki adja és van, akinek adja.⁴ A Szentlélek tehát ajándék és mint ilyen eredetét illetőleg két személyre utal: az Atyára és a Fiúra.

2. De az ajándék név arra is rávilágít, hogy a Szentlélek Isten szeretetéből, Isten akaratának életlángolásából ered. Hisz a földön is minden ajándék szeretet-szimbólum: akit szeretünk, annak oda akarjuk adni mintegy magun-

¹ De Trin. I. V. c. 15. ² Thom. I. Qu. 38, a. 1. ³ De Trin. I. IV. c. 20. ⁴ Aug. De Trin. I. V. c. 16.

kat. De mert ezt nem tehetjük, — közölhetetlenné tesz bennünket személyiségünk — valami ajándékot **adunk** magunk helyett. Mennél őszintébb és mennél nagyobb a szeretetünk, annál nagyobb, szebbet, értékesebbet adunk. Belelehelljük, benne megtestesítjük szeretetünket és odaadjuk a szeretett személynek, hogy az ebben az ajándékban reánk emlékezzék és bennünket viszonszeressen.

A Szentlélek az Atya és a Fiú személyes ajándéka, szeretetkifejezése, szeretetzáloga. Isten nem valamit ad maga helyett; megteheti, hogy hiánytalanul adja egész magát: egész isteni léttartalmát, természetét. Adja ezt önmaga iránt felgyúlt végtelen szeretetből, melynek ezáltal személyes függetlenséget ad. Az Atya a Szentlélekben, mint élő Isten-ajándékban szereti a Fiút és a Fiú ebben szereti az Atyát.¹ A Szentlélek tehát személyes, élő szeretetajándék, az Atya és a Fiú végtelen szeretetének letéteményese, akibe minden egymásiránti szeretetüket az Atya és a Fiú kölcsönösen belelehellték.

3. Hogy a Szentlélek az Atya és a Fiú szeretetajándéka, azt bizonyítja az a körülmény, hogy időbeli megjelenéseiben — mely az örök eredésének folytatása — reánk nézve is ajándék. Altissimi Donum Dei — szólítja meg az Anyaszentegyház ihletett imádságos nyelve. A Szentlelket «kapjuk»,² «vesszük»,³ «felruháztatunk vele»,⁴ Isten «ad»⁵ belőle, «elveszi».⁶ Az Atya «adja», a Fiú «küldi», igéri». ⁷ A kegyelmet Ő osztogatja ingyen, — az ajándék fogalmának ugyanis lényeges jegye az ingyenesség — az Egyházat karizmákkal Ő ajándékozta gazdagra, az egyén lelkét pedig hét ajándékával pazarul felékesíti, feldíszíti. Amint az apostol írja: «... *vettük a Lelket*, aki Istentől vagy, hogy megtudjuk, amiket Isten nekünk *ajándékozott*».⁸

¹ Thom. I. Qu. 37, a. 2. ² Ján. 20, 22. ³ I. Kor. 2, 12. ⁴ Luk. 24, 49. ⁵ Iz. 42, 1. ⁶ Num. 15, 17. ⁷ Ján. 16, 7 sk. ⁸ I. Kor. 2, 12.

Nem lehetne reánk nézve ajándék a Szentlélek, ha önmagában is nem volna az; miután az üdvösség történetében való szereplése nem más, mint örök eredésének e világba és az időbe való belefolytatódása.¹ Talán ezért lesz megjelenési módja is a nyelv, mely minket, embereket az állatok fölé emel, mely mint legnagyobb, leghasznosabb ajándék a gondolatok közlésének, igazságok közvetítésének, tévedések elűzésének, lelki kapcsolatok, társulások teremtetésének legfőbb eszköze. Ez az ajándék tette az Egyházat nagygyá, terebélyessé, enélkül mustármag, hatni nem tudó kovász maradt volna. Végtelen ajándék tehát a Szentlélek nyelve, mert benne és általa terjed a hit. «A hit hallásból vagyon, a hallás pedig Krisztus igéje által.»² Tehát a hit bennünk Isten igéjének hirdetése révén gyökerezik, erősödik, él és hat, az ígét pedig Szentlélek ajándéka nélkül: a nyelv nélkül nem lehet hatékonyan hirdetni. Ezért van minden katolikus szószék fedelének alsó felén a Lélek sugárzó galambja.

4. De az egyének lelkében is ajándék a Szentlélek, mint lelkünk templomának lakosa, aki minket Krisztus ismeretére és helyes imádkozásra tanít. Maga az Úr Jézus mondja a szamaritánus asszonynak Jákob kútja mellett pihenve: «Ha tudnád az Isten ajándékát...»³ Ha ismernéd, ha birtokodban lenne, akkor ismernél engem is és vágyakoznál, kíváncskoznál az élő víz után, melyet minden szomszédnak örök csillapítójaként kínálok nektek. Az Úr Jézus ajkán is ajándék tehát a Szentlélek neve. Isten ajándéka, de nemcsak kifelé, reánk nézve, hatásaiban és tevékenységeiben, hanem befelé: Isten belső szentháromságos életében, isteni személyében és mivoltában is ajándék.

Az ajándék földi értelemben szeretetből fakad, szeretett személyre irányul, önmagában értékes és ingyenes

¹ Schütz: Dogm. I. 234. ² Róm. 10, 17. ³ Ján. 4, 10.

valami. A Szentlélek az Atya végtelen szeretetéből és a Fiú viszonszeretetéből fakadó, végtelenül gazdag, az egész isteni léttartalmat bíró, személyi függetlenséggel felruházott élő isteni Ajándék, akit az Atya ad, a Fiú élvez és akiben a kettő összeforr, találkozik és boldog.

III.

Szeretet.

Istenben is az akarat legnagyobb ténye a szeretet, mint az értelemé az ismeret. De amint Isten ismerete, gondolata személyes és ez az Isten Igéje: a Fiú, úgy Isten szeretete is személyes függetlenséggel, külön önállással bír és ez a Szentlélek. Mint ahogyan Szent Ágoston írja a «Szeretet az Isten»¹ magyarázatául: «Az Atya szereti azt, aki tőle van, a Fiú szereti azt, akitől van és maga a szeretet: a Szentlélek: ez a három személy».²

I. Ez a személyes isteni Szeretet: a Szentlélek nem születik, hanem repesve, lehellve származik. A születésnél a szülött a szülő hasonmása; az értelem szülöttjénél: a gondolatnál ugyanígy: az ismerettényben megvan az ismerettárgy valamely hasonlatos képe: species impressa, conceptus. A szeretet nem hasonlóságot teremt, hanem a hasonló iránt ébred az akaratban; a szeretet nem születik, hanem a született gyermek iránt, mint hasonló iránt ébred fel a szülőben, mint a gyermekhez hasonlóban.³ Ezért a személyes Szeretet: a Szentlélek is a két másik személytől származik: az Atyától és a Fiútól, de mint egy elvtől, hiszen az Atya és a Fiú egymás-szeretése, ennélfogva összekötő kapcsa a Szentlélek. A szeretet kiárad, kiömlik a szerető szívből a szeretett személy vagy tárgy felé, ezért mozgató, impulzív viharos

¹ I. Ján. 4, 16.

² De Trin. I. VI. c. 7.

³ Thom. I. Qu. 27, a. 4.

erő,¹ benne lobog az akarat produktív természete és ereje. Így az Isten akaratából származó Személyes Szeretet: a Szentlélek is. Megtalálja, körülöleli szerelme tárgyát: a Fiút és onnét visszalángol az Atyára. Ezért nevezi Szent Bonaventura Charitas mutua-nak, kölcsönös szeretetnek,² a toledói zsinat Charitas et Sanctitas amorum-nak, mindkettőjük szeretetének és szentségének³ a Szentlelket, Szent Ágoston pedig az Atya és Fiú szerelmének.⁴

2. Minden szeretés egyesítést sürget. Egymásbafonódó, egymástfogó kezek, egymást átölelve tartó karok, egymásra forradt ajkak — a szeretet egyesítő erejének szimbólumai. A Szentlélek az Atyát a Fiúval összeköti mint személyes szeretet, azért ily névvel illeti Szent Ágoston: *communio, complexus, vinculum, unitas, quo uterque: Pater et Filius coniunguntur*: egyesülés, ölelés, szeretet-kötélék, egység, melyben az Atya és a Fiú egyesülnek.⁵ Szent Bernát pedig, az isteni szeretet misztikusa, adja a találó nevet a Szentléleknek: *individuus amor, osculum suavissimum et secretissimum*: az Istenség osztatlan szeretete, legédesebb és legtitkosabb csókja.⁶

A Szentlélek tehát Isten személyes szeretete, az Atya és a Fiú élő ölelése, egyesülése, csókja. Különösen sokat mond ez az utolsó hasonlat. A csók elsősorban nem az ajkak egyesülése, hanem a lelkeké. Az ajkakon kilépő lehellet: életpára kölcsönös közlése, egymásbaszívása, kicserélődése. Mint Szent Ambrus mondja: «Akik megcsókolják egymást, nem elégszenek meg az ajkak összeforrásával, hanem lelkeiket akarják kölcsönösen egymásba önteni».⁷ A csókban a szeretet lelkeket akar kicserélni, egybeforrasztani, az egymásra tapadó ajkakon keresztül egymásba át kívánja lehelni, ömlesztetni a lelket.

¹ Thom. I. Qu. 36, a. 1. ² Sent. I. dist. 10. qu. 3. ³ 675-ben. ⁴ De Trin. I. VI. c. 5. ⁵ Tract. in Joann. 105. ⁶ Serm. VIII. in Cant. n. 2.
⁷ De Isaac et anima c. 3.

A Szentlélek mély teológia iérzékkel nevezi Szent Bernát az Atya és a Fiú csókjának. A Szentlélek, mint az Atya és a Fiú személyes, örök szerelmes csókja az Atyának és a Fiúnak szerető, repeső lehellestől lép elő, mint harmadik személy. Nem születik, hanem az Atyától és a Fiútól lehellődik, az Atya és a Fiú benne szeretik egymást, egyesülni kívánó szeretetüket belelehellik egy csókba, mely, mint Isten befelé ható tevékenysége személyalkotó, isteni léttartalmat teljesen közlő tevékenység. Ezért a Szentlélek Úristen Isten csókja, aki mint önálló személy, a szeretet személye, aki a másik két személytől a szeretet nemes életközlő lehellese által származik.

3. Mert a Szentlélek Úristen Istennek befelé irányuló személyes Szeretete, azért joggal keresi a misztikus Isten-szemlélet Isten szépségét, egyéni boldogságát, fönséges békességét a harmadik személyben. Szent Péter írja,¹ hogy az angyalok legédesebb óhaja, vágyakozása a Szentlélek Istennek nézése. A tiszta, boldog szellemek tehát boldogító vízióban nézik azt, akiben Isten békés, előmlő, áradó boldogsága külön személlyé önállósul. E végtelen szépséget sejtette meg már Platon: «Van örökkévaló szépség: sohasem keletkező, sohasem enyésző, sohasem növekvő, sohasem csökkenő; nem másnak része, mint az arc, a kéz, nem tanítás, nem tudomány, nincs semmi másban, csak örökkön egyesegyedül önönmagában áll sajátyszerűen . . .»² A Szentlélek Úristen Isten belső életének szépsége, öröme, édessége, csókja, szívverése, háborítatlan békessége.³ Épp azért, mert ő az Atya és a Fiú ölelkezése — e szeretet hatása az öröm, a gyönyörködő szemlélet, az édesség, a boldogság, a zavartalan béke,⁴ az egyetértés, az önmagát boldogító jóság.⁵

¹ 1. Pét. 1, 12. ² Symposion VI. ³ «Pax imperturbabilis» mint Szent Bernát mondja. ⁴ Aug. De Trin. I. VII. c. 11. ⁵ Thom. I. Qu.

39, a. 8.

4. Ez az isteni szeretet bőséges sugaraiból juttat a földnek és a föld vándorának, az embernek is. Minden kegyelmi leereszkedés, ingyenes jószág-tény Isten részéről a Szentlélek által történik velünk emberekkel. A Szentlélek nem volna irányunkban, szentháromsági küldetésében, az üdvösség történetében a szeretet legfőbb elve, ha önmagában nem volna a személyes isteni Szeretet, ha nem a szeretet volna örök eredésének forrása. «Az Isten szeretete kiöntetett a mi szívünkben a Szentlélek által, ki adatott nekünk.»¹ «Aki szeretetben marad, Istenben marad és Isten őbenne.»² Az isteni életben minket a szeretet részesít, mely a kegyelemmel a Szentlélek által, mint Isten személyes szeretete által közlődik lelkünkkel.

Ugyancsak a Szentlélek által árad belénk Isten boldogságának, szeretetének kis fénye. Mikor Krisztus a Szentlelket reánk lehell, azt mondja: «Békesség nektek».³ Az utolsó vacsoránál azt mondja, hogy békességet hagy nekünk, az Ő békességét, nem a világét,⁴ ez az ő békesége a Szentlélek, akiben örökké boldog. Ezzel magyarázza távozását: «Jobb nektek, hogy én elmegyek, mert ha én el nem megyek, a Vigasztaló nem jön el hozzátok».⁵ Belőlem isteni igazságok ismeretére eljutottatok, de hogy ebből számotokra boldogság fakadjon, ahhoz a Szeretet Istene szükséges,⁶ ki éppen ezért érdemli meg ezt a nevet: Vigasztaló, Paraclitus. A Krisztus távozásán szomorkodó apostolok szívét a Szentlélek vigasztalja — a vigasztalás igazi nemes hatásaival.

5. Az Istenben található két valós eredés tehát kiindulási mozzanatát tekintve az isteni értelem és az isteni akarat, célmozzanatát: terminusát tekintve pedig a személyes Igazság és a személyes Szeretet: a Fiú és Szentlélek.

¹ Róm. 5, 5. ² I. Ján. 4, 16 ³ Ján. 20, 22. ⁴ Ján. 14, 27.

⁵ Ján. 16, 7. ⁶ Pakots K.: Szentlélekisten. Kath. Szemle, 1926. I.

A földön is a két legnagyobb erő, legnagyobb tényező ez a kettő. És a földi élet minden problémája, gondja ide torkollik.

Minden elmélet, elgondolás csak akkor válik eredményé, ha tárgya igazság. Ez a drágakő, melyet keresni és megtalálni annyi élet feladata, boldogsága. Az emberiség egész történelmét ezzel az elnevezéssel lehetne illetni: igazságkeresés.

Ez örök, soha itt a földön el nem csituló láz, mert hiszen amit találunk, az az igazságnak csak egy kis töredéke, míg értelmünk az egésznek zavartalan birtokára vágyik. Ez a kultúra, a haladás legfőbb rúgója, ez az igazságvágy vezet ki a tévedésből, a szellemi lustaságból és ösztönöz folyton előre. Úgy gondoljuk, hogy az igazság birtoka természetünk rendeltetése és boldogsága. A második isteni személy, ki az Atya értelméből öröktől fogva születik, Krisztus, a Fiú, a személyes örök Igazság.

Maga mondotta, hogy földrejötteinek célja: bizonyosságot tenni az igazságról.¹ Állítja, hogy Ő az igazság, az út, az élet.² Mondta, hogy önmagáról tett bizonyossága igaz. Örök igazságokat tanított és ezekért életét adta. Az igazságot, melyet képviselt, a világ világosságának mondta, melynek fénykévéje a követőkre vetődve megövi őket minden sötétségtől.

Krisztusban tehát bírjuk a legtisztább személyes Igazságot, mely az Atyaisten értelméből eredt. Krisztust követni annyi, mint az örök Igazságból részesedni, mint igaz férfiúvá lenni, mint megigazulni. Ezt az Igazságot bírni a legnagyobb bölcsesség: az élet bölcsesége.

A másik legnagyobb erő a földön a szeretet. Amint minden elmélet annyira életképes, amennyire igaz, úgy minden gyakorlat, kivitel, megvalósulás akkor érték, ha szeretet sugallja, kíséri. Minden teendőnk benne van

¹ Ján. 18, 37. ² Ján. 14, 6.

ebben a szóban : szeretet. Ez a főparancs, ez a Fiú megtestesülésének oka : «Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adá».¹ Ez a legfőbb erény, mely Istennel együtt, Istenben magához öleli az egész világot. Enélkül a prófétáló apostol maga mondja, hogy semmi, ez marad meg az örök hazában, ez Krisztus tanítványainak ismerető jegye, az Isten országa polgárainak alkotmánya, összekötő kapcsa. Ennek csodái a család, a barátság, a haza ; ennek nyelvét megérti a beszélni nem tudó gyermek, sőt az állat. Ennek melege árad a Mikulás bundájából, a kis Jézus pólyájából, ez ragyogtatja fényét a feláradt sírkövének repedései mögül és ez aranyozza be az apostolok fejét Pünkösöd ünnepén.

A szeretet a legegyetemesebb erő az életben, mert még a bűn is lényege szerint szeretet. Rendetlen, rossz tárgyra irányuló szeretet, de szeretet. Nem igazságtól vezetett szeretet ; teremtmény, ideigvaló javak szeretete a Teremtő és az örökkévalók szeretete helyett. Rengeteg nagy akadály a önmagunk megismerésének és megjavításának a bennünket titkon is félrevezető és mindig befolyásoló önszeretet.

A Szentlélek Úristen Isten akaratából származott személyes Szeretet. Mégpedig az Atya és a Fiú egymásiránti szeretetének záloga, pecsétje, eredménye. A Szentlélek az Atyától és a Fiútól ered. Amennyiben az Atya szerető, izzó Lehellete, annyiban végtelenül tiszta láng, nemes erő, mely megtisztít, felpeszdit, felszít minden lappangó erőt, szikrát, hunyó parazsat. Amennyiben pedig a Fiú személyes szeretete, annyiban bölcs és okos ez a szeretet, mert a Fiú a személyes Bölcsesség, a belőle eredő szeretet pedig szintén *charitas bene ordinata*, mely nem vak, értelemről független láng, hiszen akkor pusztítana, hanem tiszta, irányát mindig a jóra

¹ Ján. 3, 16.

célzó fény, meleg, forrás, tűz, szeretet, lelki kenet, lelki megilletődés, meghatottság.

Az élet két legfőbb iránya, értéke, ereje : az igazság és a szeretet tehát Isten belső végtelenül gazdag lényének vetülete. Egész vallásunk, Istenhez való vonatkozásunk ényegében Isten ismerése és szeretése. Isten értelme és a mi értelmünk találkoznak az örök igazságban : a Fiúban, Isten akarata és a mi akaratunk pedig egymásratalálnak az örök szeretetben : a Szentlélekben. Sőt a hit tartalma is az igazság, motívuma, ajánlólevele pedig a szeretet : az igazságnak hiszünk a szeretetért, mely azt képviselte és szenvedésével igazolta.

Az igazság és a szeretet igénye, vágya, tehetsége lelkünkben pedig annak nagyszerű bizonyága, hogy mi Istennek képe és hasonlatossága vagyunk. Bennünk is van két eredés : az igazság keresése, kutatása, vágya, igénye ; belőle születik a tudomány, a jogrend, ez minden elmélet lelke ; ennyiben tükröződik bennünk a Fiú arca, aki az Atya értelméből született öröktől, mint személyes Igazság, személyes Bölcsesség. És van bennünk tehetség, igény, vágy szeretni, amely akaratvilágunk legfőbb képessége, minden érdeklődésünk, cselekvésünk rúgója, belőle születik a barátság, a család, a haza, ez minden gyakorlat olaja, dísze, aranya, enyhülése ; ennyiben hasonlítunk pedig a Szentlélekre, aki az Atya és Fiú akaratából származik, mint a két elsőnek egymáshoz való személyes élő Szeretete, Lelke, Lehellete.

Igy a dogma végtelenül fölemeli emberi méltóságunkat és gyakorlatilag is igen termékeny életérték.

6. A Szentléleknek, mint Szeretetnek kétféle megjelenése van : a galamb és a tűz. Mint Szent Ágoston mondja: „A Szentlélek galambja a szent szeretetet, tüze viszont a lángoló és izzó szeretetet jelenti.”¹

¹ Contra Maximin. I. I. c. 19.

A galamb tiszta, szárnyaló, szerelmesen turbékoló, burukkoló, csókolódzó, igen tenyésző jószág. Nincs epéje, nincs benne semmi vad, ragadozó vonás, tiszta, szelíd állat, ártalmatlan, hasznos, szeretetünkben élő madár. Krisztus Isten Báránya, a Szentlélek Isten galambja. Az ördög állata viszont a kígyó. Isten Bárányában az ártatlanság, az áldozat-jelleg, a néma türelem és alázatosság jutnak kifejezésre. A kígyónál a ravaszság, a kis seven át ható iszonyú veszedelem, a csúszó-mászó földi hitványság, a kéjes mezítelenség, rejtett halálos és mérges fegyverek, közútalat a kiemelkedő, a szimbolumot ajánló szempontok.

A galamb ősidőktől a tiszta, őszinte béke jelképe. Már Noénak Isten haragjának csillapodását mutató olajágat a béke galambja hozza. A Szentlélekúristen Isten békéje, csak az ő birtokában vagyunk Isten gyermekei és csak vele egyesülten van jogunk neki azt mondani : Atyánk.¹ A Szentlélek, mint Isten békegalambja tesz minket is békességesekké : Isten fiaivá, boldogokká.

Szárnyal, repül, a magasságoké . . . semmi köze a föld porában csúszó kígyóhoz, sőt ennek legnagyobb ellentéte. Munkája : a megszentelés egyszerre sok helyütt történik, az összes lelkekben, ezért nem ölt testet, mint az összességre irányuló munkájú Fiú. Hol itt, hol ott jelenik meg, mindenütt sugározza Isten szeretetét.

A szerelmi élete gazdag és mégis tiszta. Nem énekel, csak nyög, sóhajtozik, burukkol, csókolódzik és igen szapora, még télen, a legnagyobb hidegben is költ : testének melegét el nem veszi december jeges szele. A Szentlélek Isten személyes szeretete, az Atya és Fiú titokzatos ölelkezése, csókja, ezért Istennek kifelé áradó, minket az ő életében, boldogságában részeltető termékenysége, melyben sokan születünk Krisztusban, a Szentlélek által való-

¹ Róm. 8, 15.

sul. Teremtésben, megváltásban ott a Lélek galambja, mert Isten a Szentlélekben két szeretetet forraszt össze : szereti benne önmagát és benne szeret minket, teremtményeit.

A szeretet másik szimboluma, melybe a Szentlélek megjelenésekor öltözik, a tűz. Pünkösdkor valóra válik az isteni ígélet, hogy tűzzel fogunk megkeresztelkedni : a Szentlélekisten tűz alakjában szakad ki az égből és száll fejünk fölé.

A tűz az éghető anyagok egyesülése az oxigénnel, az anyag átalakulásos folyamata, fény és hő egyszerre. Megemésztí a salakot, megpuhítja a legkeményebb ércet, igazolja az aranyat, összeforraszt széttört láncszemeket. Fáklya, mely utat mutat ; édes, szerteáradó meleg : magát fölemésztve másoknak világít, hősugarait szétküldi környezetének, nem lehet mellette lenni és hidegnek maradni, fázni. A tűz minden élet forrása, a szervezet belső lassú égése, a nap áradó melege minden életcsirának életfeltétele. Forralja a vizet, kiszabadítja az ártó anyagokat, gőzt termel, mely roppant erejével világot mozgató óriás lesz.

Minden természetfölötti életnek forrása az isteni tűz, az isteni szeretetláng, lobogó belső égése a Szentháromságnak és lelkünknek : A Szentlélekisten. Égi mivoltának folytatása földi szerepe : az Isten szentháromságos életének izzó szeretete lesz a mi lelkünk életének is világítója, melengetője. Ez a szeretet isteni fény, mely nem kormos, füstös, ösztönös földi láng, mely alulról fakad és tüzel, hanem fejünk fölé szálló égi tűz, mely tiszta fényével utat mutat : merre és kit szeressünk? Ennek a tűznek a világánál másként látunk, másként értékelünk, ennek a birtokában lehetséges csak természetfölötti világnézet, élet-szemlélet.

Másrészt ez az égi isteni személyes Tűz melegíti fel lelkivilágunk fagyos merevségeit, élettelenségeit. Melege

nyomán élet fakad bennünk és tavaszt ápolunk lelkünkben, az isteni szeretet tavaszát, mikor ott künn minden elhal és enyészetről beszél. Ez az isteni tűz hajlítja kemény, merev ösztöneinket, ez forraszt össze Istennel, felebaráttal; ez sugárzik ki belőlünk és szentek fényövét köríti fejünkre. Kipárolgotat belőlünk minden ártalmas miazmát, nemes erővel tölt el, melynek könnyű minden áldozat és önmegtagadás.

A Szentlélek Úristen tehát Istennek személyes szeretete, ki vállainkra ül, mint hótiszta galamb és mint tisztán szikrázó fáklya ég szívünkben. Nélküle barátságtalan sötét és hideg a lélek csodás világa, mint a természet, mielőtt Isten berendezte volna.

IV.

Még sok neve van a Szentléleknek úgy a Szentírásban, mint imádkozó Anyánknak: az Anyaszentegyháznak ajkán. De ezek a nevek a Szentlélek dúsgazdag lényének csak egy-egy vonását emelik ki, vagy csak egyik-másik működésére utalnak kifejezettebben.

1. Maga az Úr Krisztus említi a Szentlelket ezzel a névvel: *Vigasztaló, Paracletos*.¹

Ez a név arra utal, hogy a Krisztus távozásán szomorodó apostolokat a Szentlélek eljövetele vigasztalta. De az Isten Szentlelkének vigasztalása nem a múlt emlékeinek dédelgetése, simogatása, hanem inkább új feladatok kijelölése és ezekre való felavatás volt. Szárnyaira vette a szobákba zárt lelkeket, vihart csinált az álló, langyos, fájdalmas emlékektől terhes levegőből, nyugtalanító érzést, égető tüzet fújt a fejek fölé, megoldotta a nyelvek némaságát és hivatásuk tudatára ébresztette őket: ti az

¹ E név három jelentéssel bír: vigasztaló, védelmező, helyet betöltő: *Consolator, advocatus, locum tenens*.

én tanuim lesztek! Ez felmagasztalta, gazdaggá tette őket, már nem a multat siratták, hanem örültek Isten ügyének szolgálatán és terjedésén.

A Szentlélek a szeretet Lelke. A szeretet pedig Szent Pál teológiája szerint a legtermékenyebb aktív erő. Akik az Isten Szentlelkének szeretetét ismerik, élvezik és élik, nem lehetnek tétlen, szomorú és csak a multnak élő lelkek. «Krisztus szeretete ösztönöz minket»,¹ a Szentlélek nem hagy nyugodni, visz a templomba, mint az agg Simeont, vezet a pusztába, mint az Úr Jézust. Ez a tiszta, nemes erő, mikor foglalkoztat, mikor működésre késztet, a legnemesebb értelemben vigasztal.

2. *Igazság Lelke, Spiritus Veritatis*. A Szentlelket azért illeti ezzel a névvel a Szentírás, mert az örök Igazságtól, a Fiútól is származik és feladata a Fiúról, mint örök Igazságról bizonyosságot tenni.

3. *Élet Lelke, élő Víz Forrása, Elevenítő, Spiritus Vitae, Fons Aquae vivae, Vivificans*. E nevek a Szentlélek éltető hatására céloznak. A Szentlélek által lesz lelkes az anyagvilág és malasztos, vagyis természetfölötti értelemben élő a lélek világa.

4. *Az Isten Ujja, Digitus Dei*. Ez a név az Úr Krisztus ajkán² a Szentlélek neve, az Úr ugyanis a Szentlélek által, mint Isten ujja által üzi ki az ördögöket. A teológusok mélyértelmű felfogása szerint Isten erejének, kegyelmének forrása, törzse az Atya; karja, hozzánk közvetítője a Fiú és lelkünkbe csepegtetője, kézbesítője a Szentlélek, mint Isten gyengéd érintésű ujja.

Mikor Michelangelo a sixtini kápolna csodálatos freskóin úgy örökíti meg Ádám teremtetését, hogy az angyalok szárnyain repülő Atyaisten ujja hegyével érinti Ádámnak ujjahegyét, tulajdonképpen nem fest mást, mint amit a Szentírás elbeszél. A Szentírás szerint ugyanis Isten az

¹ II. Kor. 5, 14. ² Mt. 12 28 és Lukács 11 20.

ő Lelkét lehelte bele Ádámba. Ugyanezt fejezi ki Michelangelo képe, csak a Szentlelket nem mint Isten lehelletét, hanem mint Isten ujját festi meg felejthetetlen értékű freskóján.

5. *A Magasságbeli Ereje, Virtus Altissimi, Virtus ex alto.*¹ A Szentlélek magasságból szakadt erő, aki véges teremtményi erőinket megtoldja, megfejezi, teljesítő-képességeiben fölemeli. Isten jósága beléöltöztet ebbe az erőbe minket mint égi páncélba, melyet kiegészít az erények fegyverzete: a hit sisakja, az üdvösség pajzsa, a lélek kardja.²

6. A Szentlélek ezenkívül *Isten adományainak Osztogatója; Dator munerum, lelkünk templomának édes Vendége, szívünk Világossága, lelkünk Enyhülése, Nyugalma, Kenete, dulcis Hospes, Lumen cordium, Refrigerium, Unctio spiritalis.*

Mindezek a nevek csak részletek abból a csodálatos életgazdagságból, aki a Szentlélek. A Szentlélek a dús-gazdag harmadik személy, Isten személyes szeretete, ereje, öncsodálata, akinek játékos műve az egész terem-tés (ludens coram eo omni tempore), szerető önkíarádása pedig lelkünkben a kegyelmi élet!

Imádatos Szentlélek, általad valósul bennünk a kegyelem titkos világa, ahol a Fiú mint isteni magvető élet-magvakat csiráztat, bánatkönnyekkel öntöztet és ahol a te fuvalmad gyümölcsöt hozni késztesz! Te vagy a lágy esti szellő, melyben Isten bejárja a paradicsomot,³ te vagy a Spiritus aurae lenis; langyosan áradó levegő, mely a fáradt Illést enyhíti, boldogítja,⁴ belőled szól Isten har-sogó szava a Sinai hegy felhőiben, a te fényességedből válaszol az Úr a felelőhelyen a frigszekevény fölött. Te töltöd el lelkeddel Mózes, a hetvenkét vént,⁵ a bölcs

¹ Luk. 24, 49. Máté 22, 29, Luk. 1, 35.

² Ef. 6, 16.

³ Gen.

3, 8. ⁴ III. Kir. 19, 12. ⁵ Num. 11, 17.

Salamont, a te lángvoltage é a csipkebokorban, melyből Isten beszél. Te vagy a tűzoszlop és a felhőoszlop a pusztaságban. Te sugalmazod a Szentírás szerzőit, ihleted a prófétát elragadtatásos víziókra. De az ószövetségben csak kiváltságosaké vagy . . . Eljön Krisztus általad és veled és itt valósul Joel jövendölése:¹ mint élővíz, kiömlesz minden testre, mint Isten fuvallata betöltöd a föld kerekességét, mint Krisztustól hozott isteni tűz felgyúlsz és meggyujtod szívünk mécsesét, kohóját ; átlelkesíted, átmeleled az egész világot, mert azóta mindenkié vagy !

Istenem, ha ismernők a Szentlelket : Krisztus aján-
dékát !? . . .

¹ Joel 2, 28.

AZ ATYA ÉS A FIÚ SZENTLELKE.

I.

A Szentírás, Isten kinyilatkoztatásainak letéteményese, világosan beszél az Atya és a Fiú mellett a Szentlélekről, mint az Atyával és a Fiúval egyenrangú, de tőlük mégis személyi önállásban különböző isteni személyről.

Már az ószövetségben a messiási ország áldásai között a Fiú eljövetele és köztünk-lakása (Emmanuel) mellett mint ezzel egyenrangú jótétemény szerepel a Szentlélek kiáradásának ígérete.

A próféták arról beszélnek, hogy az Úr Lelke leszáll reánk, hogy Istennel való belső viszonyunk valósítója, Istenről való igaz ismereteink sugalmazója és egész lelki feltámadásunk valósító Elve legyen.

«Kiárasztom Lelkemet»¹ . . . «új lelket öntök beléjük és elveszem a kőszívet testükből»,² «és nem rejtem el többé arcomat előlük, mert kiöntöm Lelkemet Izrael egész házára.»³ Joel már a Szentlélek ajándékait is említi : «prófétálnak majd fiaitok és leányaitok és véneitek álmodnak álmodnak, ifjaitok látomásokat látnak».⁴ Ezekiel csodálatos víziójában⁵ pedig, mikor a csontokkal telt mezőt szemléli, az Isten Lelke fú és eleveníti meg az óriási nyitott temetőt. «Én Lelket bocsátok belétek és élni fogtok.»

¹ Iz. 44, 3. ² Ezek. 11, 19. ³ Ezek. 39, 29. ⁴ Joel 2, 28 sk.

⁵ Ezek. 37.

«Mondja az Úr : A négy szél felől jöjj elő Lélek ! és leheli a megöltekre és elevenedjenek fel.» «Íme, felnyitom sírjaitokat és kihozlak titeket koporsóitokból . . . és belétek adom Lelkemet és élni fogtok».

Még gazdagabb a Szentlélek Istenségére valló adatokban az újszövetség, különösen az Apostolok Cselekedeteinek könyve, amit joggal nevezünk a Szentlélek Evangéliumának.

Szent Péter szerint Ananiás hazugságáért azért bűnhődik halállal, mert a Szentléleknek hazudva Istennek hazudott.¹ Mi azért vagyunk az Isten templomai, mert a Szentlélek lakik bennünk.² Krisztus a keresztelezési formulában,³ Szent Pál és Szent Péter leveleiknek beköszönőjében, illetve búcsúszavában az Atya és a Fiú mellett párhuzamosan együttemlítik a Szentlelket.⁴ Az ellene elkövetett bűnnek nincs bocsánata sem ezen, sem a másik világon.⁵ Ő az Isten Lelke.⁶

Isteni tulajdonságokat és tevékenységeket tulajdonít a Szentléleknek a Szentírás. A Szentlélek dicsőíti meg a Fiút,⁷ ismeri és kinyilatkoztatja a jövőt,⁸ megtanít minden igazságra, eszünkbe juttatja Krisztus ígét,⁹ mert ő az igazság Lelke.¹⁰ A Fiúról azt hallottuk, hogy senki sem tudja ki az Atya, egyedül ő és akinek ő kinyilvánítja azt.¹¹ De a Szentlélekről viszont azt olvassuk, hogy ő mindent vizsgál, még Isten mélységes titkait is és amik Istenben vannak, egyedül ő tudja: az Isten Lelke.¹² Tehát a Szentlélek épúgy ismeri az Atyát, mint a Fiú. Krisztus szavai szerint a természetfölötti élet kezdete újjászületni vízből és Szentlélekből.¹³ Az apostolok a Szentlélek birtokában bocsáthatják meg a bűnöket,¹⁴ már pedig «ki bocsáthatja meg a bűnöket, ha nem egyedül Isten?»¹⁵ A Szentlélekről

¹ Ap. csel. 5, 3. ² I. Kor. 3, 16. ³ Máté 28, 19. ⁴ II. Kor. 13, 13; I. Pét. 1, 2. ⁵ Luk. 12, 10. ⁶ I. Kor. 2, 10. ⁷ Ján. 16, 14. ⁸ Ján. 16, 13. ⁹ Ján. 14, 26. ¹⁰ Ján. 15, 26. ¹¹ Máté 11, 27. ¹² I. Kor. 2, 10 sk ¹³ Ján. 3, 5. ¹⁴ Ján. 20, 22. ¹⁵ Luk. 5, 21.

senki sem tudja, hogy honnét jön és hová megy,¹ megfeddi a világot a bűnről, az igazságról és az ítéletről.²

Ugyancsak a Szentlélek által valósul meg Isten országa köztünk és bennünk: az Anyaszentegyházban és az igazak lelkében.

Az első apostoli zsinat intézkedését a Szentlélek hozza;³ ő gazdagítja karizmáival az első keresztény közösség életét, a föld végső határáig elható igehirdetésre ő képesíti a tanítványokat,⁴ ő beszél Szent Istvánból, Szent Péterből; a zsidó nép egész tragédiája, hogy mindig ellenáll a Szentléleknek.⁵ A Szentlélek viszi Fülöp diákonust új munkára, választja ki Szent Pált és Barnabást a missziós munkára, rendeli és szenteli az Egyház szolgáit a nyájak mellé pásztorul.⁶ Az Anyaszentegyház tehát, melyet Krisztus alapított, a Szentlélek által lesz üdvösségintézmény, igazi Isten országa; ami Szent Pál szerint nem más, mint igazság, öröm és béke a Szentlélekben.⁷

Ugyanígy az egyén lelkében is a Szentlélek osztogatja a Krisztustól megszerzett kegyelemkincseket, ami isteni tevékenység. A Szentlélekből születünk újjá, a szeretet és a kegyelem a Szentlélek által ömlik el szívünkön. A Szentlélek segíti gyarlóságunkat, mert mi nem tudjuk, mit és miképpen imádkozzunk, hanem Ő könyörög értünk kimondhatatlan fohászkodásokkal. Általa igazulunk meg, általa ittasulunk meg és kereszteltetünk egy testté: általa leszünk a titokzatos Krisztusnak tagjai; általa vagyunk megpecsételve Krisztusban és az Ő műve, hogy Isten fiaivá lettünk és jogunk van így szólni hozzá: Atyánk.⁸

Mindezek oly tevékenységek, tulajdonságok, melyek teremtményekkel közölhetetlenek, tehát birtokos alanyuk: a Szentlélek csak Isten lehet.

¹ Ján. 3, 8. ² Ján. 16, 8. ³ Ap. csel. 15, 28. ⁴ Ap. csel. 1, 8.

⁵ Ap. csel. 6, 10; 4, 8; 7, 51. ⁶ Ap. csel. 8, 29; 13, 2; 20, 28.

⁷ Róm. 14, 17. ⁸ Ján. 3, 5; Róm. 5, 5. Róm. 8, 26; I. Kor. 6, 11. I.

Kor. 12, 13. Ef. 1, 13. Róm. 8, 15.

II.

Kicsoda már most ez a harmadik isteni személy : a Szentlélek?

Isten végtelen személyes szellem, élete a szellem két főtehetségének : az értelemnek és az akaratnak tevékenységében áll. Az értelemnek működése az igazság ismerete, az akaraté pedig a megismert jószág szeretete. Istenben is a két legfőbb tevékenység az ismeret és a szeretet.

E két végtelen, az isteni lényeggel létében és működésében azonos erő : az értelem és az akarat úgy kifelé : a teremtés irányában, mint befelé : az Istenségre visszahatólag tevékeny.

Kifelé : a teremtésben minden Isten végtelenül bölcs gondolata és minden létező az ő túláradó szeretetének műve. Hiszen az emberi elme a világ rendjéből és törvényszerűségeiből joggal következtet Istenre, mint abszolút rendező és törvényhozó értelemre és a világban mutatkozó célirányosságból mint abszolút célkitűző akaratra.

De Isten értelme és akarata befelé, az Istenségre visszahatólag is tevékeny és e tevékenységek eredménye immanens : az Istenben bennmaradó, miért is ezekbe csak a hit szeme tud betekinteni a kinyilatkoztatás világossága mellett.

Mint Aqu. Szent Tamás mondja, a cselekvő alanyban bennmaradó cselekvés csak kettő van : az értés és az akarás.¹ Sőt az ember szellemi világában is úgy látjuk, hogy minél tökéletesebben megértünk, vagy minél inkább akarunk valamit, annál inkább benne marad a lelkünkben az értés és az akarás ténye és tárgya, annál nehezebben felejtjük el és annál kevésbé teszünk le róla.

¹ Qu. 27, a. 5.

A kinyilatkoztatás szerint Isten értelmének és akaratának ez a befelé irányuló és az Istenben bennmaradó tevékenysége eredezteti az isteni személyeket : a Fiút és a Szentléleket. A második személy Isten értelméből születik, a harmadik Isten akaratából származik. Ezért a második személy neve Ige, mert Isten értelmének személyes gondolata ; a harmadiké Szeretetet, mert Isten akaratának személyes szeretése.

Isten értelmével megismeri önmagát mint végtelen igazságot. Ezt az ismeretét egy boldogító Igében ki is mondja magában és így azzal az egész isteni lényegét közli, azt személyi önállóságra emeli. Maga szellemi nemzővé : Atyává lesz, az Ige pedig, melyet kimond szellemi Fia, értelméből született személyes Bölcsesége. A második személy eredése tehát a Szentírás szerint születés ; az értelem bennünk is megtermékenyül, a gondolat nálunk is mintegy megfogamzik az értelemben, ezért a neve conceptus : quod concipitur : fogalom, mert fogantatik és benne a megértett dolognak valamely hasonló képe van, mint ahogy a fiú hasonlít atyjára, aki nemzette. Ezért a második személy neve : Ige, Verbum, Fiú : Filius és Imago : az Atya Képe.

De Isten megismerve önmagát, mint végtelen jószágot, végtelen szeretetre is gyúl önmaga iránt és e szeretetét egy boldogító szeretetlángba lehelli, melynek ezáltal külön személyi önállást ad. Isten akaratának is van tehát egy befelé ható és az Istenségben bennmaradó tevékenysége : a szeretet, ez a tevékenység is személyalkotó és ennek produktuma a harmadik személy : a Szentlélek.

A katolikus hit tehát két valós eredést állít az Istenségben : a Fiút és a Szentlélekét. Ezek az eredések szellemi természetűek : generáció és processzió, nemzés és kiáradás. A nemzés annyit mond, hogy az Atya ismeri önmagát és ez az önmagáról való ismerete személyes :

ez a Fiú. A kiáradás, származás pedig azt jelenti, hogy az Atya és a Fiú egymást végtelenül szeretik ; ez a szeretetük is személyes : ez a kétoldalról egymásfelé kiinduló és találkozó személyes szeretet a Szentlélek.

A Fiú tehát úgy ered az Atyától, mint ahogyan tudós értelemben megfogamzik és születik az igazság. A Szentlélek viszont úgy származik az Atyától és Fiútól, mint egy elvtől, mint ahogyan két tiszta, nemes akaratból egymás iránt fellángol, repes a szeretet.

A Fiú az Atya értelmének szülöttje, a Szentlélek pedig az Atya-Fiú akaratának származottja.

A Szentlélek tehát az isteni akaratból lép elő, az akarat legfőbb tevékenységéből: a szeretetből származik.

Amíg a Szentírás a második személyt következetesen Igének, Bölcseségnek mondja, tehát az isteni értelemről eredezteti, addig a harmadik személyt tervszerűen *Szeretetnek* és *Szentléleknek* mondja, amivel az isteni akaratra utal, hiszen a szeretet az akarat legnagyobb működése,¹ a szentség pedig az akarat dísze.

Éppen ezért — mert a Szentlélek az isteni akaratból lép elő — eredését a Szentírás sohasem nevezi nemzésnek, születésnek. A második személy «fogantatik» az isteni értelemben mint Ige, «születik» mint Fiú. A harmadik személy ellenben «kilép» az akaratból, «származik» az Atyától és Fiútól, «lehellődik» az isteni szeretetből. A nemzésnél a gyermek hasonlít szülőjére, akitől születik, így az ismeretben is létrejön az ismerettárgy valamely logikai képe, mely hasonlít hozzá, mint eredetihez. A szeretet nem születik, nem hasonlót produkál, hanem a hasonló iránt, a szülött iránt ébred fel az akaratban.²

A szeretet mint az akarat legfőbb tevékenysége lehellődik, repesve, lihegve kiárad — a szerető akaratból, a szeretett személy vagy tárgy felé. Mint ahogyan az izzó

¹ Thom. C. Gent. I. IV. c. 19. ² Thom. I. Qu. 27, a. 4.

hő kiárad a parázsból, az illat a balzsamból, a fény a tűzből.

Az életet továbbadó tevékenység azonban a tapasztalati világban csak egy van : a nemzés. Ezért a Szentlélekistennek úgy nevét, mint eredését csak körülírással tudjuk kifejezni, mert nincs szavunk az élet továbbadására a nemzésen kívül. De a Szentírásban Nazianzi Szent Gergely¹ éles szeme egyetlen analógiára mégis ráakadt, ahol az emberi természet nem nemzés, illetve születés útján közlődik és mégis új személyt teremt.

Ez pedig Éva teremtese Ádám oldalából.

Ez a hasonlat mélyenjáró teológiai érzékkel világítja meg a Szentháromság fölséges titkát és a Szentlélek eredését, valamint reánk vonatkozó szerepét.

A hasonlat szerint Ádám, akit Isten közvetlenül teremt, mása lenne Krisztusnak, ki az Atyától öröktől fogva születik. Éva viszont — kit Isten nem közvetlenül, hanem Ádám oldalából alkot — halvány képét nyújtáná a Szentléleknek, aki az Atyától és a Fiútól nem születés által származik.

A gondolatot támogatja az a körülmény, hogy már Szent Pál apostol teológiájában és Ireneusnál stb. Krisztus a második Ádám. Szent Lukács evangelista pedig mikor Krisztus családfáját közli, az egymástól származó ősök sorát Ádámmal zárja le, aki közvetlenül Istentől származott, «aki volt Istené.»² Ezzel a hasonlat alapját adja meg : Ádám közvetlenül Istentől lett, mint a második személy : a Fiú az Atyától.

Évának Ádamból való eredése pedig három okon lehet a Szentlélek származásának halvány képe :

1. Éva Ádámtól és az Istentől származik ; Isten alkotja Ádám oldalából. A Szentlélek is az Atyától és a Fiútól származik, kettőjük közös lehellete ő.

¹ Or. theol. V. n. 10. sk. Scheeben : Myst. des Christ. 95. skk.

² Luk. 3, 38.

2. Éva *nem születés* által származik. Az emberi természetet átveszi Ádámtól, de nem a természet közlésének rendes útján, nem születik, hanem mintegy kilép Ádám oldalából. A Szentlélek sem születés által származik az Atyától és a Fiútól, hanem kilép, — procedit — lehellődik, birtokolva az egész hiánytalan isteni természetet.

3. Végül Éva alkotásának indokolása a szeretet: Isten szeretete Ádám iránt, hogy ne legyen egyedül és Éva szerepe is szeretet Ádám iránt, hogy segítségére legyen, oldala mellett álljon. Így a Szentlélek eredésének forrása is Isten végtelen szeretete, melynek repeső kifejezője az Istenség szívéből előlépő isteni Lehellet: a Szentlélek.

E hasonlatra támaszkodva nevezi Szent Methodius a Szentlelket «az Ige oldalbordájának» — Costa Verbinék.¹

De a hasonlat a Szentlélekisten működéseit is sejteti.

Éva élők anyja; a természetből ráruházott feladat gyermekek szülése, ő az élet forrása. Másrészt a nő feladata, szerepe a férfi keresményét beosztani, a gyermekekre alkalmazni, feldolgozni; a közösségnek szerzett vagyont a közösség tagjainak kiosztani.

A Szentlélek legáltalánosabb jelzője úgy a Szentírásban, mint a hitvallásban: éltető Lélek, vivificans Spiritus. A természetfölötti élet forrása a Szentlélek, aki elevenít;² belőle születnek,³ tőle származnak Isten fiai,⁴ kik ugyancsak általa hasonlítanak Krisztusra.⁵

Másrészt mindazokat a kegyelmeket, amelyeket Krisztus Urunk az emberiség nagy családjának a megváltásban megszerzett, a Szentlélek osztja szét az egyes lelkeknek, e nagy család tagjainak; mindegyiknek, amint akarja.⁶ Ami Éva munkája a családban, az a Szent-

¹ Meth. Comv. virg. or. 3. ² II. Kor. 3, 6. ³ Ján. 3, 5. ⁴ Róm. 8, 15. ⁵ II. Kor. 3, 18. ⁶ I. Kor. 12, 11.

lélek műve: a megszentelés az Anyaszentegyházban: a megváltás kincseinek osztogatása, alkalmazása egyes lelkeknek.¹

A Szentlélek tehát az isteni akaratból származik, nem születik, hanem lehellődik.

III.

A katolikus hit tanítása szerint továbbá a Szentlélek az Atyától és a Fiútól származik. «Qui ex Patre Filioque procedit» — mondja a niceai-konstantinápolyi hitvallás. E tétel a görög-keletiek elszakadásának egyik oka volt, ők ugyanis tagadták, hogy a Szentlélek a Fiútól is származik.

1. A Szentírásban azonban a Szentlélek hol mint az Atyának Lelke, hol pedig mint a Fiúnak Lelke van megjelenítve és megemlítve. «Nem ti vagytok, akik szólotok, hanem *Atyátok Lelke* az, aki bennetek szól.»² És másutt: «Elküldötte Isten az ő *Fiának Lelkét* szívetekbe.»³ Néhol meg egyszerűen Isten Lelkének mondja a Szentírás a Szentlelket: «Amik Istenben vannak, senki sem tudja, hanem csak az Isten Lelke».⁴ Megjelenéseiben is erre utal a Szentírás: az Atya lehelli Ádamba, a Fiú pedig az apostolokba.

Az utolsó vacsora drámai mélységű beszédében maga az Úr Jézus ad betekintést az örök Szentháromság életébe. Itt azt mondja egy ízben a Szentlélekről, hogy az Atya küldi a Fiú nevében,⁵ más ízben pedig, hogy a Fiú küldi az Atyától a Szentlelket, aki az Atyától származik.⁶ Sőt a Szentléleknek a két első személytől való

¹ *Érdekes, hogy* eretnekek többször tanították a Szentléleknek női testben való megtestesülését. Így: Elkesaiták és montanisták az ókorban, amalriciánok: Amalrich de Bena követői a középkorban.

² Máté 10, 20. ³ Gal. 4, 6. ⁴ I. Kor. 2, 11. ⁵ Ján. 14, 26.
⁶ Ján. 15, 26.

eredését világosan mondja e szavakkal: «A Lélek nem szól magától, hanem amiket hall, azokat mondja . . . az enyemből veszi és hirdeti nektek».¹

Az Úr Krisztus itt az eljövendő Szentlélek tanítását azért állítja az ő saját tanításával azonosnak, mert a Szentlélek tőle is származik. Ami az Atyáé, az mind Krisztusé is, tehát ha a Szentlélek az Atyától származik, akkor a Fiútól is.² Szent Ágoston magyarázata a helyhez a legvilágosabb: «A Szentlélek nem szól magától, mert létében sem önmagától való, hanem amiket hall, azokat mondja; hallani pedig attól hall, akitől származik . . . amit a Fiútól vesz, az az örök bölcsesség, ez pedig azonos az isteni lényeggel, tehát akitől a Szentlélek a bölcseséget vesz, attól a létet is».³

2. A Szentléleknek az Atyától és a Fiútól való származását igazolja az is, hogy az isteni személyek sorrendjében mindig a harmadik helyen áll a Szentírásban az Atya és a Fiú után. Az elsorolás ilyenén rendjének oka az egymástól való eredés. Az Atya azért az első, mert nincs senki mástól. A Fiú azért második, mert az előtte álló Atyától születik. A Szentlélek pedig azért harmadik, mert az előtte álló Atyától és Fiútól származik. Amint tehát a második személy az elsőhöz áll eredési vonatkozásban, úgy a harmadik az előtte álló kettőhöz. Az egyes személyek között ugyanis nincs más különbség, mint az eredésből származó ellentétes vonatkozás különbsége.⁴

3. Ugyanezt az Atyától és Fiútól való származást következteti Szent Ágoston a Szentlélek ajándék nevéből és jellegéből. A Szentlélek — úgymond — csak akkor lehet ajándék, ha van, aki adja és ha van, akinek adja.⁵

¹ Ján. 16, 13 skk. ² Franzelin: De Deo Trino 412 skk. ³ Tract. in Joann. 99. n. 4, 8. ⁴ Thom. I. Qu. 36, a. 2. Franzelin: De Deo Tr. 425. ⁵ De Trin. I. V. c. 16.

Eredésében tehát mind a két személynek, az Atyának és a Fiúnak része van.

4. A Szentléleknek másik neve: Szeretet ugyanezt mondja. A szeretet szükségképpen két személyt köt össze: «Minus quam inter duos charitas haberi non potest».¹ A Szentlélek mint az Atya és Fiú személyes szeretete — mindkettőtől származik; Szent Tamás szerint az Atya és a Fiú egymást a Szentlélekben szeretik² és e szeretettényben közösen lehellik, létesítik.

5. De a mi lelkünk világában is az akarás utánamegy az értésnek; az ismeret mindig megelőzi a szeretetet. A szeretet vak, az értelem szeme kell, hogy szeretése tárgyát neki megadja, megjelölje. A Szentlélek, mint örök személyes Szeretet szükségszerűen kell, hogy az örök Bölcseségből is vegye eredetét,³ hogy caritas bene ordinata legyen, ne pedig valami vak, inkább gyújtó, romboló, mint építő erő. Isten is értve szereti magát, a Szentlélek tehát mint személyes szeretet szükségképpen két elvtől ered: az Atyától, mint végtelen gazdag élettől és Fiútól, mint örök Bölcseségtől. A szentháromsági eredésekre is áll: «In principio erat Verbum»⁴ — kezdetben: először vala az Ige.

Schütz A. mélyenjáró érzékkel látja meg itt a görög skizma igazi forrását.⁵ Az eretnkségek sokszor faji egyoldalúságoknak belevetítése a hit világába; természetes elemek kontár beletoldása a természetfölöttiség Istentől megadott rendszerébe. «A szláv skizmatikus léleknek — írja Schütz A. — tragikus vonása, hogy tette kész, szeretni akaró ereje a bölcsesség követelményeitől elszabadulva szertefoszladoz párttalan vágyódásban és ösztönös törtetésben. Ezért a görög-szláv tanítás éket ver a lélek két alaptevékenységének és alapértékének: az ismeretnek és a szeretetnek eleven egységébe és a maga skizmáját,

¹ N. Szent Gergely: Hom. 17 in Ev. ² I. Qu. 37, a. 2. ³ Thom. I. Qu. 36, a. 2. ⁴ Ján. 1, 1. ⁵ Dogm. I. 236.

szakadását nem áthatja bevinni a Szentháromság szentélyébe.»

6. Végül az egyes isteni személyeknek az üdvösség történetében való megjelenése és szerepe örök szentháromsági eredésüknek mintegy képe és folytatása.¹ Az egyes személyek történeti, időbeli küldetése mintegy örök eredésüknek a teremtményekre való kiterjesztése. Ezért e küldésekből vissza lehet következtetni az eredésre. Az Atya nem küldet, mert nem ered ; a Fiút az Atya küldi, mert a Fiú az Atyától ered ; a Szentlelket pedig azért küldheti az Atya a Fiú nevében és a Fiú az Atyától, mert a Szentlélek mindkettőjüktől ered.

Ezért nevezik a Szentatyák az Atyát világosságnak, a Fiút fénynek, a Szentlelket megvilágosításnak (Lux, Splendor, Illuminatio) ; az Atyát bölcsnek, a Fiút bölcseségnek, a Szentlelket a bölcsesség Lelkének (Sapiens, Sapientia, Spiritus sapientiae), az Atyát forrásnak, a Fiút folyónak, a Szentlelket víznek (Fons, Fluvius, Aqua). E hasonlatokkal azt mondják, hogy a Fiú az Atyától ered, a Szentlélek az Atyától és Fiútól, az Atya önmagától.

Nem szabad azt hinnünk, hogy e mély, elvont spekulációknak csak tisztán elméleti értékük van, a gyakorlati élethez azonban nincs vonatkozásuk. Minden katolikus hittételre áll az Úr Krisztus szava : «A szavak, melyeket szólottam hozzátok, lélek és élet». Így a Szentlélek eredéséről szóló hitigazság, mely a Szentlelket az Atyától és Fiútól, mint egy elvtől származtatja, szintén nagy irányítást ad a való életre.

A dogma azt mondja, hogy Istenben a személyes Szeretet a személyes Erőtől és a személyes Bölcseségtől származik. Tehát nálunk sem szabad a szív világát az észről függetleníteni, a szeretetet bölcs igazság-testvérétől

¹ Thom. I. Qu. 43, a. 2 ; Franzelin : De Deo Tr. 432 skk.

elszakítani. A szerelmi élet sokszor emlegetett vaksága, mely annyi szerencsétlen házasság oka ; a szív és az érzelmi élet autonómiája, meggondolatlansága korunk egyik legnagyobb baja. Sokakban a szeretet vak ösztönös erő, mit az értelem, az igazság, az elv nem befolyásol, ezért nem gondol saját értékeivel, tetteinek következményeivel, felelősségével.

De még a buzgó lelkeknél is mily sokszor lép fel az oktalan szeretet, a nem ökonomikus jótékonyság, a túlbuzgóság, mely annyi energiát elpazarol, annyi jó ügynek okozza romlását, bukását ! Mindez miért ? Mert szeretetük nem okos szeretet, nem származik az értelemből is. Ha a keresztény hitet nemcsak vallanók, hanem mélységesen magunkba élnek, a dogmák örökérvényű igazságai éltető hatóerőként irányítanak erkölcsi magatartásunkat, életünket és áldásos hatásokban másokra is irányító tényezőkké válnánk.

Mennél mélyebb tehát bennünk a katolikus hit boldogító igazságainak *ismerete*, annál inkább *katolikus életünk* önmagában és hatásaiban. Az örök Szentháromság igazsága pedig nemcsak a többi hittétel forrása, hanem erkölcsi elveinknek és az ezek követéséhez szükséges erőknek is legfőbb eredő helye.

IV.

Mi a viszonya mármost a Szentlélekistennek a másik két személyhez ? Miben közös velük és miben nyilvánul különállása ?

Az örök Szentháromság titka azt mondja, hogy egy Istenben van három személy. Nem azt mondja, hogy egy egyenlő hárommal, hanem — ha már mindenáron matematikai egyenletben akarunk beszélni — azt állítja, hogy egy x egyenlő három y . Másról állítjuk azt, hogy Istenben egy és másról azt, hogy három.

Istenben egy a lényeg, a léttartalom, a természet és három a személy. A lényeg úgy viszonylik a személyhez, mint a birtok a birtokoshoz. A lényeg, a léttartalom, a természet a három személynek, mint három birtokosnak közös osztatlan birtoka.

A személy viszont a természetnek öntudatos és önjogú hordozója, birtokosa. Az önmagában létező egyed, ha egyediségéről öntudata és önismerete van, ha érzi, tudja, hogy ő él és különbözik mindattól, ami nem ő — akkor személy. A személyesség teszi az öntudatos szellemet egyénné, zárttá, közölhetetlenné. Az ember minden gondolatát közölheti jóbarátjával, mindenét odaadhatja neki, csak egyet nem : egyéniségét. Ő mindig «ő» marad és vele szemben mindenki «más». «Nem tartalmi mozzanat a személy, hanem vonatkoztatási középpont . . . nem foly bele az élettartalomba, hanem azt belső középpontisággal látja el : nem ad gondolatokat, érzéseket, tehetségeket, akarásokat, hanem csak arról gondoskodik, hogy azok a gondolatok, érzések, tehetségek, akarások ne bitang jószág legyenek, hanem valakinek tevékenységei és állapotai.»¹

A közös egy isteni léttartalomnak tehát három eszes, öntudatos hordozója és birtokosa a három személy. Ez a Szentháromság titka és igazsága.

Az egyes személyeket az eredésből fakadó ellentétes vonatkozás teszi a közös isteni léttartalom birtoklásában egymástól különböző alanyokká, birtokosokká, személyekké. Minden eredés két szembenálló vonatkozást létesít : az első eredés pl. : az atyaságot és a fiúságot keletkezteti, mint szembenálló viszonyulásokat. Az Atyát az atyaság, a Fiút a fiúság teszik külön személlyé. Mivel ugyanis az eredés nem más, mint az egy isteni lényeg közlése más és más módon, ezért a szentháromsági személy a közös isteni lényeg vonatkozásos birtoklásban létesül.

¹ Schütz : Krisztus, 75.

Amint Aqu. Szent Tamás mondja: «Az Istenben nincs különbség az elvont és a konkrét megjelölés között»,¹ ezért az atyaság alkotja az Atyát, a fiúság a Fiút. A szentháromsági személy azért személy tehát, mert az isteni lényeket a másik személytől, vele vonatkozásban bírja. Ebben az egymásra való ellentétes vonatkozásban, «sarkítotttságban», mint közölhetetlen mozzanatban létesül a szentháromsági személyek különállása.

Ezért kell, hogy a Szentlélek az Atyától és a Fiútól származzék. Ha ugyanis csak az Atyától származik, úgy a Fiúval nem áll eredésből fakadó ellentétes vonatkozásban, minek következtében nem is különbözik tőle.

Ezért általános elvvé lett: a Szentháromságban minden egy, kivéve, ahol fennáll a vonatkozások ellentéte.²

Ennek alapján mind a három személyre nézve közös az *isteni léttartalom*. Isten az Atya, Isten a Fiú, Isten a Szentlélek.

Közösek az *isteni tökéletességek*: mindenható, örökkévaló, mérhetetlen stb. úgy az Atya, mint a Fiú, vagy a Szentlélek.

Közösek továbbá mind a három személyre nézve az Istennek *kifelé: a teremtés irányában ható működései*, ami a három isteni személy egylényegűségének következménye. Isten a maga szentháromságos mivoltában nem jön vonatkozásba a világgal: a szentháromsági személyek, mint személyek csak egymás számára vannak, nem a világ számára.

V.

Annak azonban nincs akadálya, hogy egyes isteni tulajdonságokat és működéseket bizonyos mélyenjáró hasonlóság alapján inkább az egyik személynek tulajdonítsunk, mint a másinak. Isten ugyanis nemcsak létesítő oka a

¹ I. Qu. 40, a. 2. ² Decr. pro Jacob. 1441.

természeti és természetfölötti világnak, hanem mintakoka is : a létesített világok eszméit, ősmintáját magából vette. A természet és természetfölötti világ mozzanatai tehát nemcsak Istentől vannak, hanem Istenre valamiképpen hasonlítanak is. Ebben a hasonlatosságban van a *szenháromsági tulajdonítások* alapja,¹ amennyiben egyes isteni tulajdonságok, kifelé ható isteni működések bizonyos hasonlóságot, arányosságot, egybeváogóságot mutatnak egyes személyek eredésével, természetével, szentháromsági helyzetével, szerepével, tulajdonságaival.

Ily tulajdonításokkal él már a Szentírás, melynek alapján tulajdonítjuk az Atyának a hatalmat, a Fiúnak a bölcseséget, a Szentléleknek a jóságot ; az Atyának a kezdetet, a Fiúnak a közvetítést, a Szentléleknek a betetőzést. «Mert őtöle (Atya), ő általa (Fiú) és őbenne (Szentlélek) vannak mindenek»,² — írja Szent Pál. A működések közül pedig az Atyának a teremtetést és a gondviselést : a természet és a történelem világát, a Fiúnak a megváltást, a Szentléleknek a megszentelést tulajdonítjuk.

A tulajdonítások azonban csak hangsúlyozásai, kiemelései az egyes személyek tulajdonságainak, csak színesebb jellemzései Isten kifelé ható működéseinek, miért is az egyik személyre vonatkoztatott tulajdonítás sohasem zárja ki a másik kettőt. Az alapelv mindig érvényben marad, hogy az isteni tulajdonságok és a kifelé : teremtmények irányában ható isteni működések mind a három személynek közös tulajdonságai, illetve működései.

A Szentlélekistennek a Szentírás alapján a következő működéseket tulajdonítjuk : a Fiúisten megtestesülését, a Szentírás sugalmazását, az Anyaszentegyház termékenységet, tévedhetetlenségét és üdvözítő erőit, az egyes lelkek megszentelését : a megváltás kincseinek alkalmazása, a kegyelem és a hét ajándék osztogatása által.

¹ Thom. C. Gent. I. IV. c. 21. ² Róm. 11, 36.

Hogy ezeknek a tulajdonságoknak hol van az alapja a Szentlélekben : azt a következő fejezetek hivatása megmutatni.

A Szentlélek működéseinek ismeretével titokzatos isteni mivoltának boldogító bősége is elénk tárul. Látjuk a Szentlelket mint az Ige megtestesülésének valósító elvét, a Szűzanyát pedig mint a Szentlélek mátkáját, szemléljük a Szentlelket mint a Szentírás sugalmazóját, mint az Anyaszentegyház éltető Lelkét, mint a kegyelem osztogatóját és mint a hét ajándék ajándékozóját, lelünk kincsesítő jótevőjét. E fejtegetések nyomán egyképpen megerősödik bennünk a Szentlélek ismerete és öntudatra jut működéseinek gyakorlati fontossága, lelkiéleti jelentősége.

AZ ISTEN BÁRÁNYA ÉS A SZENT- LÉLEK GALAMBJA.

... aki fogantaték a
Szentlélektől.

A Szentháromság igazsága betekintést nyújt gyenge emberi szemünknek a titkok fátyolos függőnyei mögé: a szentek szentjébe, Istennek belső életébe. Vakítóan ragyog elénk Isten végtelen fölsége, kimondhatatlan, háromszorosan gazdag életbősége, életközössége. A ki nyilatkoztatás résein a titkok függőnye mögé pillantó emberi tekintet egyszerre látja Isten végtelenségét és saját semmiségét. Ennek érzetében leroskad és felszakad ajkán az alázatos magasztalás: «Oh Isten bölcseségének és tudományának mélységes gazdagsága! mely megfoghatatlanok az ő ítéletei és megvizsgálhatatlanok az ő útjai!»¹

De Isten nem maradt önmagában, három személyében, örökkévalóságában, jóllehet önmagának teljesen elég volt, hanem kilépett és kiáradt a szentek szentjéből. Teremtett az Atya, értünk áldozat lett a Fiú és betöltötte az egész világot a Szentlélek. Az isteni eredések belefolytatódtak a világba, a teremtményekbe is, ahol új jelenlétet és új szerepet nyertek az egyes isteni személyek. Az Atya küldi hozzánk a Fiút, a Fiú az Atyával együtt küldi hozzánk a Szentlelket. Aki Isten *értelméből* született öröktől fogva: a Fiú, az örök személyes Bölcsesség, az Ige, azért küldetik hozzánk, hogy mi *megismerjük* értelmünk-

¹ Róm. 11, 32.

kel az Atyát, az Ő küldöttjét¹ és Isten országának titkait. A Szentlélek pedig, aki Isten *akaratából* származik mint örök személyes *szeretet*, azért jön hozzánk, hogy Istent *szeretve az Ő akaratát* teljesítsük.²

Üdvösségünk egész rendszere tehát az örök Szentháromság földi visszfénye. Reánk nézve is, üdvözlésünk szempontjából is minden kegyelemnek forrása az Atya, közvetítője a Fiú és kézbesítője a Szentlélek. Az a csodálatos kölcsönösség, vonatkozás, az az egymáshoz való viszony, amely az egyes szentháromsági személyek között az egy isteni természet birtoklásában fennáll, megnyilvánul üdvösségünk rendjében vállalt és teljesített szerepüknél is.

Aki az Atyától született örök idők előtt, az születik az idők teljességében is. Aki az Istennek Fia, mert a Szentháromság második személye, ugyanaz az «ember Fia» is. Aki viszont mint Isten szeretetlehellete lép ki az isteni akaratból öröktől fogva : a Szentlélek, ugyanaz földi szerepében is a szeretet Lelke és földi megjelenésében is Isten viharos repeső Lehellete, mely mindent betölt.

A Fiú emberré lesz, de ebben közreműködik a Szentlélek. Aki megszületik a Szűzanyától, az Krisztus, az Istenember. A második személy küldésében, a megtestesülésben Isten lett hasonló hozzánk.

A Szentlélek kiárad a világra, de Krisztus lehelli. Az eredmény a csaknem átistenült ember, aki a kegyelem által mintegy Isten életét éli és abban részesedik. A harmadik személy küldésében, a megszentelésben mi leszünk tehát hasonlók Istenhez.

Elbukott emberi nemünknek Istennel való kiengesztelésében, a kegyelmi állapotba való visszahelyezésében az isteni könyörülő jóság első legnagyobb ténye az Ige megtestesülése.

¹ Ján. 17, 3. ² Ján. 14, 21.

Hogy az egymástól elszakadt Istent és embert újra kibékítse, újra egyesítse, a második isteni személy emberi testet és lelket vett fel és mint Istenember egyesítette önmagában, kibékítette tanításában az Istent és az embert. Krisztus Isten maradt, hogy nekünk megbocsáthasson, hogy minket isteni tekintéllyel taníthasson, hogy új törvényt hozhasson, mely nem bontja fel a régit, hanem tökéletesíti. Másrészt valóságos ember is az Úr Krisztus, hogy az emberiség képviselőjében a reánk kirótt büntetést helyettünk elszenvedhesse, hogy érettünk a kereszten meghalhasson és hogy minket megválthasson. Az Úr Krisztus két világ egy foglalatban, két természet egy személyben : az emberi természetet emberi személyiség nélkül vette fel, — az isteni Ige alanya, birtokosa, tartója az emberi természetnek is.

Az Ige megtestesülésének csodája a Szentlélek által történt. Az Úr anyala köszönté a Szűz Máriát és ő méhébe fogadá a *Szentlélektől* szent Fiát.

Isten Bárányát Isten Galambja hozta a földre.

Most alázatos áhítattal azt keressük : *micsoda része volt a Szentléleknek az Ige megtestesülésében?*

Csodálatos isteni mély titok Krisztus fogantatása a Szentlélektől, születése a Szűz Máriától. Mikor a kórus a Credo közepén énekli : . . . descendit de coelis . . . et incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine et homo factus est . . . — az énekhangok csodálatos, szinte égi magasságokból szállnak-szállnak lefelé. Mikor a szentmisében mondjuk a Credo-ban, vagy az utolsó evangéliumban, titoknak kijáró hódolattal térdelhajtunk. Mikor az «Úr Angyalá»-ban odaérünk : «és az Ige testté (azaz emberré) lőn», méltatlanságunk érzetében mellünket verjük. E titok körül sűrűsödik ádvent homálya, ebből a titokból csillan elő karácsony áldott, drága fénye. Ez a titok Szűz Mária szüzességének és anyaságának igazolása, az ember-Krisztus büntelenségének bizonyága, Isten vég-

telen szeretetének kimondhatatlan csodája. A földrelépő Isten félreteszi mennyországi pompáját és mint áruhás király felölti emberi természetünket. Ezt az áruhát pedig ketten szövögetik neki titokzatosan : a Szentlélek és az ő Szűz Arája : Mária.

E fölséges isteni titkot soha emberi elme kigondolni nem tudta volna, soha arról sejtésünk sem lehetett volna, hogy az Ige megtestesülésének így *kell* történnie. Kutatásaink is csak annyit mondanak, hogy miután Isten jószágos kinyilatkoztatásából tudomásul vettük, hogy ez *így van*, megállapítható részünkről, hogy ez Istenhez illő, Krisztushoz egyedül méltó, hogy a megtestesülés titkában fölismerhető az isteni gondolat, hogy Istenről, Szentháromságról eddig kialakult fogalmainkkal ez egybevág. Csak azt állapíthatjuk meg, amit Szent Ambrus himnusza mond : «Talis partus decet Deum : ilyen születés illet az Istenhez». Vagy amint Szent Bernát mondja : «Sem a Szűznek nem lehetett más Fia, mint az Isten, sem Istennek nem lehetett más Anyja, mint Szűz».¹ Nem bizonyítunk tehát, csak magyarázunk.

A tényt teljes világossággal közli hitünk forrása, Istent kinyilatkoztatásainak foglalata : a Szentírás.

Az ég követének : Gábrriel arkangyálnak párbeszéde a boldogságos Szűz Máriával világosan mondja, hogy az Isten Fia emberré lesz, hogy a Szűz Mária őt szüzessége sérelme nélkül foganja és szüli, mert ez a Szentlélek által fog történni. «Ime, méhedben fogansz és Fiat szülsz, és az ő nevét Jézusnak hívod . . . a Magasságbeli Fiának fog hivatni . . . a Szentlélek száll terád és a Magasságbeli-belinek Ereje megárnýékoz téged, azért a Szent, ki tőled születik, Isten Fiának fog hivatni.»² Az igaz férfiúnak, Szent Józsefnek lassan felsötétedő gyanuját pedig ugyanígy változtatja imádatos tiszteletre az angyali szó : «József

¹ Serm. in assumpt. B. M. V. n. 5. ² Luk. 1, 31 skk.

ne félj elvenni Máriát, a te feleségedet, mert aki őbenne fogantatott, a Szentlélektől van».¹

A Magasságbelinek Fia tehát a Magasságbelinek Erejétől fogantatik a Szűzanyában.

Miért tulajdonítjuk az Ige megtestesülését a Szentléleknek? Másrésről, mi volt az ő szerepe, tevékenysége Krisztus emberi természetét illetőleg?

I.

1. Az Úr Krisztusnak egész küldetése azt célozza, hogy itt a földön az égnek éljünk, hogy testben a léleknek szolgáljunk, hogy mulandóságunk idején az örökkévalóságra készüljünk, egyszóval hogy a természet-voltunk mellett természetfölöttiek legyünk. Ezért ő nemcsak szentségeiben egyesítette a külső természet anyagát: a vizet, a balzsamot, a kenyeret, a bort, az olajat belső malasztos hatásokkal, nemcsak az Anyaszentegyházban forrasztotta össze az isteni és emberi elemet, hanem önmagában is egyesítette a két külön világot: az Istent és az embert. Jézus Krisztus igaz Isten és igaz ember, ezért földrejöttében is természetes erőknél és természetfölötti csodáknál illett együttműködniök.

Ha Krisztus egyszerre mint felnőtt jelent volna meg itt a földön, mint például Ádám és ha halál nélkül távozott volna innét, mint például Illés, kétséges volna igazi, mienkkel a bűnt kivéve mindenben azonos embersége.²

Ha viszont földi atyától a természet rendes útján fogantatik és földi anyától kínos vajadásban születik, sokak előtt elhomályosul, eltűnik Istensége.

¹ Máté, 1, 20.

² Mint Aqu. Szent Tamás írja: «Az Ige megtestesülésének művén csorba esnék, ha valami hiányoznék, ami az embernél természetes. Már pedig az emberre nézve az természetes, ha emberi születéssel jön világra». C. Gent. IV. 43.

Isten bölcsesége és jósága megtalálta a legjobb utat.

Minden emberi élet eredete kettős forrásból fakad : az atyától, mint aktív és az anyától, mint passzív elvtől. Az Úr Krisztus fogantatásában az aktív elv biztosítja a természetfölöttiséget, az Istenséget : Krisztus nem földi atyától, hanem a Szentlélektől fogantatik.

Az emberi természetről viszont a másik elv : a földi asszony kezeskedik, ki Krisztust mint magzatot kilenc hónapig méhében hordozza, tiszta vérével és tejével táplálja, ki világra szüli, pólyába takarja, jászolba fekteti, mint édes Kisdedét ruházza, ringatja, csókolja, altatja !

A Szentlélek csodás munkája tehát Krisztusban a természetfölötti elemet : az isteni természetet akarja kidomborítani.

A boldogságos Szűz Mária anyai szerepe viszont a természetes mozzanatot, az emberi természetet állítja elénk szemléletesen, beszédesen.

Krisztus Istenségének pedig legmegfelelőbb tanúsítása az, hogy fogantatott a Szentlélektől.

A Szentlélek ugyanis mivoltában és működésében a tiszta természetfölöttiség. Nincs benne semmi érzékelhető vagy természetes, nem öltött testet, nevében, mivoltában igazán «Lélek.» Sőt ő az Isten Lelke, ha Lélek az Atya, Lélek a Fiú, úgy mintegy még lelkibb Lélek a Szentlélek, kettőjük összekötő kapcsa, az egész örök Szentháromság aranyzárja, piros pecsétje. Az Istenség legelvontabb, leginkább természetfölötti képviselője kifelé, a teremtés irányában valóban a Szentlélek.

Méltó tehát, hogy mikor az Atya akaratából a Fiú megtestesül, a Szentlélektől fogantassék, hogy így már természetfölötti csodás születésében ott legyenek Istenségének nyomai és bizonyágai.

2. Ugyanezt erősíti meg több más igazságból kiinduló gondolatmenet is.

Az Ige megtestesülése Isten végtelen szeretetének

műve. A minket megelőző és megalázó, egészen zavarbaejtő isteni szeretetét. «Úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adá, hogy minden, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen»¹ — mondja földrejöttének magyarázatául maga az Úr Krisztus. Szépen énekli az Anyaszentegyház imádságos ajka : «Oh inaestimabilis dilectio charitatis : ut servum redimeres, Filium tradidisti !»² Ezért árad a szeretet végtelen melege Jézuska pólyájából, ezért lett Karácsony a szeretet áldott ünnepe, mikor a kórházakban, tébolydákban is felcsendül az ének, mikor legalább egy napra fölenged a fogház napirendje, eltűnik a szegényházak sivársága, az irgalmasság pedig megnyitja áldott szent kezét és jót tesz ismeretlen szegényekkel, nyomorultakkal, gyermekekkel.

Mindez azért van így, mert az Ige megtestesülése Isten végtelen szeretetének alkotása.

Isten szeretete azonban személyes és ez a harmadik isteni személy : a Szentlélek. Benne lobog, izzik, árad, repes, személyesül Isten végtelen szeretete. Amint Aqu. Szent Tamás mondja, Isten önmagát, egyszülött Fiát és minket mindnyájunkat a Szentlélekben szeret.³ Ha tehát a megtestesülés Istennek irántunk való végtelen szeretetéből történt, úgy joggal tulajdonítja a Szentírás Krisztus Urunk csodás, titkos fogantatását a Szentléleknek, mint aktív elvnek.

A Szentlélekisten szerepe tehát Krisztus fogantatásánál a megtestesülés igazi okára mutat rá : Istennek irántunk való végtelen szeretetére.

Másrészt a szeretet hatásában a legnagyobb összetartó, összeforrasztó és egyesítő erő, ezért Isten belső

¹ Ján. 3, 16.

² «Ó, felbecsülhetetlen szeretet ! hogy megmentsd a szolgát, feláldoztad a Fiút». Praeconium Paschale.

³ I. Qu. 37, a. 2.

életében a Szentlélek az Atya és a Fiú összekötő kapcsa élő személyes szeretetköteléke.

Ha a Fiúisten irántunk való szeretetből ölt emberi testet, ha az Isten az emberrel szeretetből egyesül, akkor ebben az egyesülésben is része kell, hogy legyen az örök személyes Szeretetnek: a Szentléleknek. Úgy illik ugyanis, hogy aki egyesíti az Atyát és a Fiút a Szentháromságban, ugyanaz az élő Szeretet Lelke egyesítse az Istent és az embert Krisztusban, az Istenemberben.

3. Szent hitünknek igazsága, amit a trienti egyetemes zsinat ünnepélyesen is kimond,¹ hogy a Megváltást az emberiség ki nem érdemelhette, hogy az Istennek teljesen ingyenes jóság-cselekedete. Amint Szent Pál apostol írja: «Mindnyájan . . . ingyen igazulnak meg az ő kegyelméből a Jézus Krisztusban való váltság által».² Ezért az emberi testben megjelenő áldott kis Jézus Isten ajándéka, kit ingyen, szeretetből adott nekünk az Atyaisten. Az emberiség büntetést, ostort várt, félig félő, félig dacos ellenséges indulattal várta az idők teljességében eljövendőt. És kapott . . . ajándékot, Isten büntetését hozó bosszúálló próféta helyett égi kisdedet az első karácsonyi éjszakában, mikor mézzelfolyók lettek az egek.

«Isten . . . megszülött Fiát *adá*»³ — mondja maga Krisztus. «Puer natus est nobis et Filius *datus est nobis*» — «Kisded született nekünk és Fiú adatott nekünk»⁴ — örvendezik Izaiás szavaival az Anyaszentegyház karácsony harmadik szentmiséjének introitusában. Ebből az igazságból nőtt ki a karácsonyi kedves népszokás, mely ezt az ünnepet különösen az ajándékozás alkalmának és idejének tekinti, mert ekkor minden ember magát mintegy Istentől is megajándékozottnak, megszólított-nak érzi.

¹ Sess. VI. c. 1. ² Róm. 3, 23.

³ Ján. 3, 16. ⁴ Iz. 9, 6.

A csillagfényes karácsonyi éjszakában született kis Jézus, tehát az ég ajándéka.

Éppen ezért úgy illett, hogy megtestesülésében annak legyen része, aki Isten végtelen szeretetének személyes ajándéka és záloga : a Szentléleknek. Reánk nézve azért lesz a kis Jézus ajándék, mert Isten örök személyes ajándékától : a Szentlélektől fogantatik. Már Szent Ágoston a megváltás ingyenességében, a kised Jézus ajándékoltában látja alapját annak, hogy megtestesülését a Szentléleknek : Isten örök szentháromságos szeretetajándékának tulajdonítsuk.¹ Jézus itt a földön születik, mert az isteni Igének szentháromsági eredése is születés ; de csodálatosan születik, mert attól fogantatik, aki az Istenségben nem születik. hanem mint élő szeretetzálog : ajándékoztatik : «qui procedit non quomodo natus, sed quomodo datus».²

4. Az Úr Krisztus gyakran említi, hogy földrejöttének célja az Atya akaratát teljesíteni. Mint mondja, mindennapi kenyerre az Atya akaratát teljesíteni és annak művét befejezni, aki küldte.³ A szenvedések keserű kelyhét véresen verejtékezve is kész vállalni, ha ez az Atya akarata.⁴ A mi imádságunkba : a Miatyánkba is betoldja ezt a kérést : legyen meg a Te akaratod, miképpen mennyben, azonképpen itt a földön is.

Ez a gondolat eggyel több ok arra, hogy az Úr Jézus fogantatását a Szentléleknek tulajdonítsuk. Méltó és illő ugyanis, hogy Krisztust földi életében az indítsa el, aki maga is az Isten akaratából származik : a Szentlélek Úristen.

Láttuk ugyanis, hogy amint a Fiú, Isten értelméből születik, mint Isten Igéje, Bölcsesége, Hasonmása, úgy a Szentlélek Isten akaratából lép elő, mint Isten Szeretet-

¹ Ench. de fide, spe et char. c. 40. ² De Trin. I. V. c. 15. ³ Ján. 4, 34. ⁴ Mt. 26, 39.

lehellete, Ajándékszálaga. Ha tehát Krisztus azért jön a földre, hogy Isten akaratát teljesítse, úgy méltó, hogy első lépése: fogantatása annak ereje által történjék, aki szintén Isten akaratából indul el, származik, ez pedig a Szentlélekisten.

5. Az Úr Krisztus földi küldetése reánk nézve viszont azt célozza, hogy megváltson minket a bűntől és a kárhozattól. Már Keresztelő szent Jánosnál ő az Isten Báránya, ki elveszi a világ bűneit.¹ Maga mondja, hogy nem az egészségesekhez jön, hanem a betegekhez,² hogy életét adja, mint a jó Pásztor juhaiért,³ testét a világ életéért,⁴ vérért a bűnök bocsánatára.⁵

Ha pedig küldetése ennyire a sátán országának megálázására, a bűn romjainak eltisztítására szolt, akkor ő maga nem fogantathatott Ádám bűnös magjából. Az eredeti bűn ugyan nem valami általános rosszraajlás, vagy éppen a fogantatással az utódokba átszüremkező rendetlen kívánság (concupiscentia), hanem pusztán a megszentelő malaszt hiánya. De azért száll reánk az eredeti bűn, mert születésünk által beleállunk Ádám családfájába és így javainak és adósságainak egyaránt örökösei leszünk.

Ezért méltó volt, hogy aki legyőzni jön a sátánt és megváltani akar a bűntől, annak semmi köze, kapcsolata ne legyen a bűnnel. Ezért nem földi atyától, hanem a Szentlélektől fogantatik és ha Éva leányától születik is, már ott sincs nyoma az eredet bűnének: a megváltás megelőzőleg és megóvólag (praeredemptio: «... ex morte eiusdem Filii tui praevisa Mariam ab omni labe praeservasti» — mondja a szeplőtelen Fogantatás ünnepének orációja), kiterjedt a Szűzanyára.

6. De a bűntől és a kárhozattól való mentesség csak

¹ Ján. 1, 29. ² Luk. 5, 31. ³ Ján. 10, 11—15. ⁴ Ján. 6, 50. ⁵ Máté 26, 28.

negatív mozzanata Krisztus teendőinek. Pozitív teendője Krisztusnak, hogy minket a szolgasorsból kiemelt és megszentelt.

Amint Aqu. Szent Tamás¹ mondja : ha mi a Szentlélek által leszünk Isten fogadott Fiai, úgy méltó, hogy az ember-Krisztus is a Szentlélektől fogantassék, mint Isten egyszülött Fia. Gábiel arkangyal ezt fejezi ki, mikor azt mondja Szűz Máriának : «A Szentlélek száll reád . . . azért a Szent is, ki tőled születik, Isten Fiának fog hivatni».² És Szent Pál apostol is azt mondja, hogy Krisztus «Isten Fiául a megszentelés Lelke által jelentetett ki.»³ Ha tehát bennünk minden életszentség a Szentlélektől van, akkor az életszentség forrása, képviselője, kieszközlője : az Úr Jézus Krisztus is a Szentlélektől illett, hogy fogantassék.

Ime, Isten bölcseségének és jóságának végtelen nagy művéből egy-két fénysugár ! Mily végtelen távlatait és mélységeit sejteti az igazságnak ez a kis betekintés Isten országának titkaiba ! Mily kincseket ásunk ki, mily drágagyöngyökre akadunk, mikor Isten szívének gazdagságát kutatjuk szeretettel, alázatosan, boldogan.

Igy értjük már, hogy az Úr Jézus megjelenésének körülményei miért mutatnak egyrészt csodás isteni előkelőséget, másrészt szánandó egyszerűséget. Szent Lélek, Gábiel arkangyal, Szűzanya, tisztaságos jegyes : Szent József, égi csillag, napkeleti bölcsek, angyalok glóriája, arany, tömjén — ezek az előkelőségek. Másrészt : istálló, jászol, rongyok, hajléktalanság, barmok, pásztorok, mirrha, Heródes, a törvénytelenység gyanuja, az elhagyatottság : ezek szánandó egyszerűségek. Az előbbiek az Istenségnek, az utóbbiak az emberségnek történeti velejárói, keretei, körülményei.

Az élet kínos kettősségeit : elgondolás és kivitel,

¹ III. Qu. 32, a. 1. ² Luk. 1, 35. ³ Róm. 1, 4.

elmélet és gyakorlat, test és lélek, törvény és szabadság, élet és halál — csak az képes megoldani és önmagára nézve csak az tudja elviselhetővé tenni, aki Istennek fogadott fia, aki Betlehembe jár iskolába, aki Isten egy-szülött Fiát testvérenek, barátjának ismeri; aki maga is «nem vérből, nem a test ösztönéből, nem a férfi akaratából»,¹ hanem Istenből: a Szentlélekből született új emberré. Így lesz ereje ahhoz, hogy istállós környezetben is égi ember maradjon, hogy a törvény pólyájába kötve is szabadnak érezze magát, hogy ember, teremtmény létére isteni, természetfölötti életet éljen annak példája szerint, aki élete első pillanatától: fogantatásától kezdve elénkélte, elénkimádkozta az örök min-tát, melyet követnünk kell.

II.

A második kérdés, amit a hívő lelkület e tárgynál feltehet: *mi volt a Szentlélek szerepe, tevékenysége Krisztus emberi természetének javára?*

Az ember-Krisztussal kapcsolatban a Szentlélek tevékenysége kettős: ő adja neki a természeti és természetfölötti rend két alapkövét: a naturát és a gratiát, az életet és a kegyelmet. Az ember-Krisztus létében a Szentlélektől van és emberi lelkét ugyancsak a Szentlélek látta el a termetett életszentség legdúsabb adományaival, kegyelmeivel, ajándékaival.

1. Az ember-Krisztus tehát fizikai létében a Szentlélektől van, mert ő a megtestesülés valósító elve.

A hittudósok felfogása egyértelműleg az, hogy a Szentlélek nem atyja Krisztusnak.² Krisztus emberi természetét tekintve teremtmény, a teremtés igazi koronája,

¹ Ján. 1, 13.

² Így Szent Jeromos: Expos. cath. fid., Szent Ágoston: Ench. c. 40, Szent Tamás: III. Qu. 32, a. 3. C. Gent. IV. c. 47.

remeke, amint Szent Pál apostol mondja : «primogenitus omnis creaturae»¹ — valóságában és értékében a teremtés legelső alkotása.

Krisztus emberségének teremtése az isteni Igével való egyesüléssel esik egybe. Mint Nagy Szent Leó mondja : «Nem úgy öltött emberi természetet az isteni Ige, hogy a természet előbb megteremtődött, azután fölvette, hanem fölvételekor teremtődött».²

Az ember-Krisztus tehát teremtmény. Amint Szent Pál apostol mondja : második Ádám.³ Ádám teremtésekor pedig Isten földből alkotta a testet, a halhatatlan lelket pedig belélehelte. Krisztusnak : a második Ádám-nak fogantatása a teremtése, ahol a test a szeplőtelen földből : a boldogságos Szűzanyától van, a lelket pedig, mely a testet alakítja, informálja, Isten örök személyes Lehellete, a Szentlélek lehelli : így lesz az ember-Krisztus is élő lényvé.

A Szentlélekistennek munkája tehát Krisztus emberi természetének javára a léleknek teremtése. Az éltető Lélek : vivificans Spiritus — nem lehetett tétlen annak fogantatásánál, aki azt mondotta magáról, hogy ő az élet.⁴ Az Isten Lelke, mely mint legfőbb alakító és rendező erő lebegett a teremtés hajnalán a rendezésre, benépesítésre váró sötét vizek fölött, a teremtés remekművének : a második Ádámnak : az Úr Krisztusnak emberi természetét is kellett, hogy éltesse, alakítsa, fejlessze, természeti és természetfölötti kincsekkel gazdagon felszerelje.

Hálával és tisztelettel tekintünk a boldogságos Szűz Máriára, akitől Krisztus látható módon született. Mély megilletődéssel köszönjük az Atyának, hogy a földre küldte egyszülött Fiát és a Fiúnak, hogy emberi természetünk koldusruháját felvenni kegyes volt. Nem szabad

¹ Róm. 8, 29. ² Ep. 35, 3. ³ I. Kor. 15, 45 skk. ⁴ Ján. 14, 6.

azonban imádságainkban, karácsonyi örömeinkben és különösen Gyümölcscsoltó Boldogasszony ünnepén a Szentlélekről sem megfeledkeznünk, akinek személye és működése láthatatlan ugyan, de aki az Ige megtestesülését mint Isten személyes szeretete valósította és az ember-Krisztust a természet és a kegyelem jótéteményeivel gazdagon elhalmozta.

2. De az ember Krisztusban a Szentlélek nemcsak megépítette Isten legszebb templomát, hanem azt fel is kente, fel is avatta, fel is szentelte gazdagon berendezve malasztokkal, fölszerelve kegyelmekkel, erényekkel, természetfölötti ajándékokkal. Nemcsak az isteni természetnek az emberi természettel való egyesülése a Szentlélek munkája, hanem Krisztus emberi akarátának odasimulása is az isteni akarathoz: emberi életszentsége is az ő alkotása. Krisztus «telve van kegyelemmel és igazsággal»,¹ «benne lakozik az Istenség egész teljessége»,² nemcsak a természet, hanem a kegyelem világában is Istennek legszebb remeke. Hogy ez a Szentlélek munkája, világosan hirdeti az angyal Szűz Mária előtt: «A Szentlélek száll reád . . . azért a Szent is, ki tőled születik, Isten Fiának fog hivatni».³

Az ember-Krisztus kétszeresen szent: meg van szentelve azzal a szentséggel, melynél fogva szent az Isten és azzal, mellyel szentté lehetünk mi.

Krisztus embersége a második isteni személlyel: az Igével való személyes egysége folytán a teremtetlen, Istennel azonos szentséggel van megszentelve, megannyozva. De ezen kívül részes az Úr Krisztus emberi természete azokban a teremtetett kegyelmekben, malasztokban is, melyek által szentek leszünk, Isten fiaivá válunk mi emberek. Csak amíg bennünket a kegyelem működése visz közel Istenhez és a malaszt ereje egyesít vele, addig

¹ Ján. 1, 14. ² Kol. 2, 9. ³ Luk. 1, 35.

Krisztusnál fordítva :¹ az Istennel való mély személyes egységnek következménye az emberi természet gazdag felszerelése kegyelmekkel, erényekkel, ajándékokkal és rendkívüli karizmákkal.

Az Úr Krisztus emberségének ez a megszentelése a számunkra teremtett malaszttal, a Szentlélek munkája. Mint Szent Ágoston mondja : «Maga az Úr Krisztus a Szentlelket nemcsak adta mint Isten, hanem vette is mint ember».²

A Szentlélek valóban mint a kegyelmek osztogatója szenteli meg mindenekelőtt az Úr Krisztus környezetét. Megárnyékozza szüzi Édesanyját,³ még édesanyja méhében betölti előhírnökének : Keresztelő Szent Jánosnak lelkét.⁴ Szent Erzsébet a Szentlélek által ismer látogatójában : a Szűz Máriában a Megváltó Anyjára.⁵ A meg-némult Zakariás, mikor fia születésekor nyelve megnyílik, a Szentlélek ihletében énekli gyönyörű dalát,⁶ mint az újszövetségnek egyik szép preludiumát. Az agg Simeon⁷ pedig a Szentlélektől vezetve jön a templomba Krisztus bemutatásakor, hogy meglássa Izrael dicsőségét és a népek világosságát, akit neki ugyancsak a Szentlélek még halála előtt megígért.

De magát az ember-Krisztust is a Szentlélek tölti be malasztokkal, kegyelmekkel és a Szentlélek halmozza el ajándékokkal és rendkívüli adományokkal.

Az isteni Megváltó hivatása már Izaiás próféta ajkán : «Az Isten küldött engem és az ő Lelke».⁸ Mikor az Úr Krisztus otthonában : a názareti zsinagógában először lép szószékre, magára magyarázza a próféta szavait : «Az Úr Lelke rajtam, azért kent fel engem és elküldött engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, hogy meggyógyítsam a töredelmes szíveket, hogy szabadulást hir-

¹ Thom. Comp. Theol. c. 214, 215. ² De Trin. XV. 26 és 46. ³ Luk. 1, 35. ⁴ Luk. 1, 15. ⁵ Luk. 1, 41. ⁶ Luk. 1, 67. ⁷ Luk. 2, 25 skk. ⁸ Iz. 48, 16.

dessek a foglyoknak, látást a vakoknak, hogy szabadonbocsássam a sanyargatottakat, hogy hirdessem az Úr kedves esztendejét és a fizetés napját».¹ Ime, a Megváltó teendői! Ki vállalkozott erre? Krisztus, a fölkent. És kicsoda kente fel őt? Saját szavai szerint a Szentlélek, mint Szent Ágoston mondja: «nem látható olajjal, hanem a malaszt ajándékával».²

Maga a Szentlélek kétszer láthatóan is leereszkedett Krisztusra: a kereszteléskor galamb képében és a színeváltozás alkalmával a Táborhegyen fényes felhő alakjában. A Szentlélek megjelenésével egyidejűleg mind a kétszer égi szózat nyilvánítja Krisztust az Atya szerelmes és kedvelt Fiának. Ha már bennünket, embereket is a kegyelem mint a Szentlélek ajándéka tesz Isten fogadott fiaivá és előtte kedvessé, mennyivel nagyobb tetszéssel tekintett a mennyei Atya az ő egyszülött Fiára, akit a Szentlélek egészen gazdagon, túláradóan halmozott el kegyelmeivel, ajándékaival, mikor leszállott reá és fölkente.

Az Üdvözítő Krisztust egész megszentelő munkájában a Szentlélek vezeti. Már előhírnöke ígéri, hogy Szentlélekkel fog kereszteni.³ Az Úr Krisztus «betelik Szentlélekkel»,⁴ «a Szentlélek erejével jön Galileába»,⁵ «a Szentlélek viszi a pusztába»,⁶ hogy ott nyilvános működésre előkészüljön. «A Szentlélekben örvendezve»⁷ mondja hálaímáját az Atyához. Csodákat tesz: Isten ujjával, a Szentlélekkel úzi ki az ördögöket.⁸ Amint Szent Péter mondja: «... mert Jézust Isten fölkente a Szentlélekkel... körüljárt, jót cselekedvén és meggyógyítván mindazokat, akik az ördög hatalmat vett».⁹ Akik csodáit a gonosz lélekkel való cimborálással magyarázzák, csak hogy hatásainak igazsága elől kitérhessenek, az Úr Krisztus szavai

¹ Luk. 4, 18 sk.² De Trin. XV, 45.³ Mt. 3, 11; Mk. 1, 8.⁴ Luk. 4, 1. ⁵ Mt. 4, 1. ⁶ Luk. 4, 14. ⁷ Luk. 10, 21. ⁸ Mt. 12, 28;Luk. 11, 20. ⁹ Ap. csel. 10, 38.

szerint vétkeznek a Szentlélek ellen,¹ mert amit ő a lelkek javára a Szentlélek által tesz, azt a gonosz lélek befolyásának, működésének tulajdonítják. Még az Úr keresztségében is volt a Szentléleknek szerepe, nem igaz, amit az ókor egyes eretnekjei (pl. Cerintus az I. század végén) állítottak, hogy kinszenvedésekor elhagyta Krisztust a Szentlélek. Mert Szent Pál apostol írja: «Krisztus vére, *ki a Szentlélek által önmagát Istennek szeplőtelenül feláldozta*, megtisztítja lelkiismeretünket a holt cselekedetektől az élő Isten szolgálatára».² Valóban: Krisztus szeretetből halt meg értünk, amint a latin himnusz szépen mondja: «amor sacerdos immolat», a szeretet volt a pap, aki feláldozta őt, a szeretet Leleke pedig a Szentlélek. Másrészt Krisztus embersége, bár visszaborzadt az előrelátott szenvedésektől az Olajfák hegyén vívott éjszakai haláltusában, mégis vállalni kész volt a kereszthalált, mert így egyeztette össze Isten akaratával az ő emberi akaratát. Isten akaratának reprezentánsa pedig a Szentlélek, aki betöltötte az ember-Krisztus akaratát kegyelmekkel, erényekkel és ajándékokkal azt engedelmessé is tette a halálig, egészen a kereszthalálig.

A megszentelő malaszt, a Krisztus lelki tökéletességével összeférő erényeken, csodatévő karizmákon kívül fölékesítette a Szentlélek Krisztus emberi lelkét az ő hét ajándékával is. Mint Izaiás próféta jövendölte: «Megnyugszik rajta az Úr Leleke: a bölcsesség és értelem Leleke, a tanács és erősség Leleke, a tudomány és áhítat Leleke és az Úr félelmének Leleke betölti őt».³ Aquinói Szent Tamás külön artikulust szentel⁴ annak a kérdésnek, hogy hogyan lehetett meg Krisztusban az Úr félelmének ajándéka? A kérdésre igennel felel: az ember-Krisztus lelkében megvolt az Istenfélelem ajándéka is, nem a büntudatból eredő,

¹ Mt. 12, 31.. skk ² Zsid. 9, 14. ³ Iz. 11, 2. skk

⁴ III. Qu. VII. a. 6. Az Egyház a sensi zsinaton 1140-ben II. Ince pápa alatt elítélte P. Abaelardus ellentétes felfogását.

büntetéstől tartó szolgai félelem, hanem az Úr iránti kegyeletes, fiúi reverencia. Amint Szent Pál apostol írja: «Krisztus az ő testének napjaiban könyörgéseit és esedezéseit nagy kiáltásokkal és könnyhullatásokkal bemutatván . . . meghallgattatott az ő hódolatáért : exauditus est pro sua reverentia».¹

Az Úr Krisztus és a Szentlélekisten további kapcsolata, hogy Üdvözítőnk mennybemenetele után folytatja és betetőzi az ő munkáját. Tanubizonyságot tesz róla,² megdicsőíti őt,³ megfeddi a világot a bűnről, mert nem hittek Krisztusnak⁴ és megváltása kincseit adminisztrálja az Anyaszentegyházban, alkalmazza egyének lelkében.

Ime, a Szentlélek megszentelő tevékenysége Krisztus emberségének javára ! Mennyi adománya a természetnek és a kegyelemnek ! Mily végtelen bősége égi kincseknek a teremtés e remekművén ! És mindez a Szentlélek munkája, mert az ember-Krisztus tőle fogantatott, általa kenetett fel

Itt tárul elénk teljes egészében nagy földi nyomorúságunk : ezeket a lelki javakat tékozolta el ősatyánk, az első Ádám ! Most lesz egészen világos előttünk mennyei Atyánk végtelen jósága, aki Krisztusban, a második Ádámban nekünk mindeneket visszaajándékozott.⁵ És ekkor áll előttünk a Szentlélek remekműve : a kétszeresen szent Krisztus, az egyszerűlt szerelmes Fiú, akinek ábrázatához hasonlónak lenni a fogadott fiak feladata.

De nem lehet Krisztust követni, életünkre másolni a Szentlélek nélkül. Bennünk is a Szentlélek igazítja vissza Istennek a bűntől eltorzult képét az értelemben, elrontott hasonlóságát az akaratban. A Szentlélek műveli velünk a kegyelmi élet csodáit : a megtéréseket, a várat-

¹ Zsid. 5, 7. ² Ján. 15, 26. ³ Ján. 16, 14. ⁴ Ján. 16, 8. ⁵ Róm. 8, 32.

lan imameghallgatásokat, az igazság ihletét, az őszinte páthosz szárnyalását, Krisztus illatos kenetét : a kegyelmet, mellyel megtisztít, fölékesít, igazzá tesz és megszentel.

Viszont, hogy mit jelent a Szentlélekben élni, azt első sorban Krisztus mutatja meg emberi természetében számunkra is érthetően, szemléletesen.

Emberi életünk akkor lesz igazi műremek, ha van eszménk, amit méltó kifejezni, ha van anyag, amiben az eszme testet öltön és végül, ha van hozzá ihlet, mely az eszmének kifejezésére elégít. A mi életeszménk Krisztus, őt mintázni életünkre : a legnagyobb művészet. Krisztus a megtestesítésre váró drága eszme, tiszta, szent eszme, ideál, vagy mint a Szentírás mondja : ő az igazolt férfiú. Az anyag, amiben ez az eszme testet ölt, életünk. Az ihlet pedig a titokzatos isteni Szentlélek, a csodálatos természetfölötti Pneuma, aki nélkül nem vagyunk képesek magunkból remekműveket : Isten fogadott fiait alkotni. Ezért az életszentség iskolájának sem lehet más kezdő imádsága, mint ez : Veni Sancte Spiritus !

A SZENTLÉLEK ARÁJA.

I.

A «Boldogasszony Anyánk» kezdetű magyar népének áhítatos, igaz érzéssel magasztalja a boldogságos Szűz Máriának az örök Szentháromsághoz való viszonyát, mikor így énekel :

Ó Atyaistennek kedves szép leánya,
Krisztus Jézus anyja,
Szentlélek mátkája !

Valóban a Boldogságos Szűz a teremtő Atya legszebb alkotása, gondviselésének különleges ígérete. A Fiúistennek szüzi édesanyja, az örök személyes Bölcsesség önépítette aranyháza, tiszta trónusa, az égnek felénknyitotta drága kapuja. Szeplőtelen föld, melyből a második Ádám teste vétetett. A Szentléleknek pedig szerelmes, tiszta jegyese, az ő malasztjának tiszteletes edénye, az Isten Galambjának szeplőtlen fészke, a hét ajándék hétkarú lámpája és az új frigynek szekrénye, melyet megárványkoz Isten Lelkének fényes felhője.

Nekünk pedig a Szent Szűz Jákob létrája, melyet csak álmainkban látunk : rajta át ereszkedik hozzánk Isten és mi az ő közvetítésével emelkedünk Istenhez ; az igazi példakép, eszménykép : az Isten eredeti tervei szerinti, büntől el nem rontott ember. Köréje térdepelve kérjük és kapjuk a Fiút ; környezetében könyörögve kérjük és nyerjük a Szentlelket. Ő a valóságos és a titokzatos Krisztus bölcsőringatója, a Szentlélek kegyelmeinek legbiztosabb kieszközölője, Krisztus varratlan köntösének és a

lelkek menyegzős ruhájának jóságos szövögetője. Istenünknek Anyja és a mi anyánk, ki malaszttal teljes.

A boldogságos Szűz Mária Isten személyes szeretetének: a Szentléleknek választottja, jegyese.

Mit tartalmaz ez a jegyesi viszony?

A természetnek és a kegyelemnek csodálatos bőségű javait. Ezekkel gazdagon magajándékozva, fölékesítve lett a teremtmények legszebbike Isten szerelmes leánya, a Fiúistennek méltó hajléka, szállásadója, anyja. Szépen mondja az Anyaszentegyház imádsága: «Mindenható, örök Isten, ki a boldogságos Szűz Máriának testét és lelkét a Szentlélek közreműködésével fölékesítetted, hogy Fiadnak illő hajlékul szolgálni méltó legyen...» Ha ugyanis a mi számunkra is minden lelki ajándéknak és kegyelemnek osztogatója Isten személyes örök Ajándéka: a Szentlélek, ha a mi lelkünkben is minden megszentelés Isten Szentlelkének tevékenysége, akkor joggal tulajdonítjuk a Szentírásra támaszkodva a boldogságos Szűz Máriának kivételes méltóságát és gazdagságát is a Szentléleknek.

A kegyelmekkel gazdagított léleknek Istenhez való viszonyát a Szentírás sokszor hasonlítja az apa-fiúi viszonyhoz, mely szerint Isten mint Atyánk, nekünk életet ad, minket szeret, fenntart, gazdagságában részesít és országát, mint fiainak örökségét, nekünk ígéri. De ugyanezt a lélek és Isten közötti viszonyt világítja meg a Szentírás a jóbarátok egymásközötti kapcsolatával is. Mi a megszentelő kegyelem birtokában Isten barátai vagyunk, nem szolgálai.¹ Titkainak bizalmas ismerői, terveinek, örömeinek boldog osztályosai lettünk; ő fölemelt magához minket, mikor barátságára méltatott. Leg-

¹ Zsolt. 50, 8: «A te bölcseséged titkos és elrejtett dolgait kinyilatkoztattad nekem». És Ján. 15, 15: «Már nem mondalak titeket szolgálóknak, mert a szolga nem tudja, mit mivel az ő ura, hanem barátainak mondottalak titeket, mert mindent, amit az Atyától hallottam, megjelentettem nektek».

szebben mégis a jegyesek közti viszonytal illusztrálja a Szentírás a szeretetben s kegyelemben egyesülő lélek és Isten viszonyát, mikor ennek külön könyvet szentel: az Énekek-Énekét, az egész Szentírásnak a legpoétikusabb írását, melyben keleti képekben gazdag epedő dialógusok festik élénk plasztikus színekkel a vőlegény szeretetét, az ara szépségét, epedését és hűségét. Valóban Isten és a lélek egymáskeresése, összeforrása, a kegyelem ajándékai, a szeretet izzó viszonzása, hálája, a mély, tiszta vágy leginkább a jegyesek közti viszonyban találja mását, mely testi kapcsolatokról még nem tudva a lélek beszéde a lélekhez.

Amit az Énekek-Énekének sugalmazott szerzője földi képekben, hasonlatokban leírt, az valósult meg utólréhetetlenül igazabban, mélyebben és tartalmasabban a Szentléleknek és a boldogságos Szűz Máriának viszonyában. Krisztus megtestesülése által Szűz Mária a Szentlélekkel különös viszonyba lépett: a Szentléleknek jegyese lett. Mindazok a kincsek, amelyek a Szent Szűz lelkét és testét ékesítették, mint a kegyelem vagy a természet csodái, mert Isten szeretetének, tetszésének jelei voltak, a Szentléleknek, mint Isten személyes szeretetének, boldogító öntetszésének tulajdonítandók.

Ezek pedig csodálatos kiváltságok, kegyelmek, masasztok, erények, ajándékok és természetfölötti karizmák, adományok.

A boldogságos Szűz Máriának kiváltságai: szeplőtelen fogantatása, büntől és rendetlen vágyaktól való teljes mentessége, szüzi és fájdalom nélküli szülése, szenvedés nélküli halála, testének az enyészet fölötti diadala és dicsőséges mennybevitele — mind egy páratlan kiváltságának előkészítője vagy következménye: ez pedig Istenanyasága. Ennek az arany napnak minden irányban szétfutó aransugarai csupán a Boldogságos Szűznek említett kiváltságai.

A Szűz Mária pedig a Szentlélekisten által lett *Istennek anyja*. Amint a szép régi magyar adventi ének dalolja:

Mert angyali köszöntésre
Szálla rád az Úr Szentlelke,
S ekkor lett az örök Ige
Szűz méhednek szűz gyümölcse.

A Szentléleknek a boldogságos Szűz Máriára vonatkozó e tevékenységét a szűkszavú Szentírás leszállásának és megárnnyékozásnak mondja.

Mit jelent ez? Mi a Gyümölcstől Boldogasszony titka?

1. Az ószövetségi Szentírásban azt olvassuk, hogy mikor Isten megkötötte a választott néppel a szövetséget, szövetség sátorát emeltette és frigynek szekrényét építtette. Mikor pedig mindez elkészült, csodálatos ragyogó felhő töltötte be a sátrat és a szentek szentjét.¹ Ugyanez megismétlődött, mikor bölcs Salamon király a szentföld végleges birtokában már kőtemplomot emelt. A templom fölszentelésekor ismét leszállt a felhő és úgy betöltötte a szent helyet, hogy a papok alig tudták tovább a kultuszt végezni, Salamon király pedig fölkiáltott: «Isten lakik a felhőben!»²

Mikor az újszövetség létrejön, itt van mint Isten leg-szebb temploma, mint az örök Bölcsesség tiszta háza, mint az új frigynek szent szekrénye: a boldogságos Szűz Mária.³ Őreá is leszáll a titokzatos égi felhő: «azért aki tőled születik, Isten Fiának fog hivatni» (hebraizmus: Isten Fia lesz) nem pedig József fiának!

Amíg az ószövetségben a felhő vezette a népet, addig most a felhőből lép elő az igaz vezető: Krisztus. Ott a felhőből hangzott Isten szava, de évente csak egyszer és csak a főpaprak, — itt Isten Szentlelkétől fogantatik az örök Ige, hogy a Szent Szűz tiszta méhében testet öltve,

¹ Móz. II. 40. ² III. Kir. 8, 12. ³ J. Grimm: Das Leben Jesu I. 160.

sokszor beszéljen hozzánk emberi szóval, mint kisdéd a kisdedekhez, mint szenvedő a szenvedőkhöz. Akkor felelőhelynek nevezték a szentek szentjét, mert Isten a felhőből felelt kételyeikre, az újszövetség felelőhelye a jászol, melyre védőleg és szeretettel borul rá a Szent Szűz, kit megárnyékozott: szűzi Istenanyává tett Isten Lelke: a Szentlélek.

2. Másik gondolatot ad Nagy Szent Gergely.¹ Az árnyék valójában nem más, mint a fény hiánya. Ez a hiány a megvilágított mezőben azáltal létesül, hogy a fényforrás előtt valamely test felfogja a fénysugarakat. Az árnyék tehát fényből és testtől keletkezik. «*Umbra a lumine formatur et corpore.*»

Ha ezen a ponton indulunk el az analógia ösvényén, úgy más oldalról áll elénk a titok csodálatosan gazdag tartalma, szépsége.

A test Krisztus embersége; sokszor mondjuk: az Ige testté, azaz emberré lőn. A fény pedig a Szentlélek, akinek megjelenése formája is a világosság, a tűz. Így égi fény és isteni test vetnek áldott árnyékot Máriára és teszik őt ezáltal Isten szűzi anyjává. De míg másutt az árnyék hiányt, foltot, tökéletlenséget jelent, addig a Boldogságos Szűz «megárnyékolása» termékenységet, érintetlen égi hatást, titkos kegyelemáradatot, malasztözönt fejez ki; jelenti a háromszorosan nagy titkot: a Fiúisten megtestesülését, a Szentlélek közreműködését és Mária szűzi Istenanyaságát.

Az árnyék tehát a Szent Szűz fején a titok felhője, fátyla. Valóban azért is van, hogy színhatásában még inkább kiemelje a fényt. Amint a Mária-ünnepek prefációja szépen éneкли a Szent Szűzről: *obumbratione concepit — lumen effudit*: megárnyékozva foganta és világ világosságaként szülte szent Fiát. Amint a boldogságos

¹ Moralia I. XVIII. c. 12.

Szűz Máriánál is az Istenanyaság fölséges fénye az Úr szolgáló leányának alázatossága mögé rejtőzik, úgy a megtestesülő Ige titkos fogantatása felhőnek, árnyéknak van jelezve, hogy annál ragyogóbban tündököljön elő majd belőle a világ Világossága : Krisztus és Isten szeretetének tűzviara : a Szentlélek.

3. Az árnyéknak hatása, hogy megóv a déli nap perzselő melegétől növényt, állatot, embert. Enyhülést ad, védelmet biztosít fáradtaknak a napszúrás ellen. A gyenge, meginduló, csirázó növényt pedig enyhe palásttal takarja be, megakadályozza az eső, a harmat hirtelen felszáradását és ezzel életet biztosít, őriz és fejleszt.

Szent Ágoston mondja a Szent Szűz megárnnyékozásának magyarázatául : «concupiscentiae non erit aestus, ubi umbram fecit Spiritus Sanctus»,¹ — hogy Krisztus Urunk fogantatásában érzei tűznek semmi helye és semmi szerepe, ezt bizonyítja a Szentlélek árnyéka, felhője. A boldogságos Szűz Máriának örökké üde érintetlensége, szűzi ártatlansága foganja, hordozza és szüli világra Krisztust, mert a Szentlélektől foganja, nem pedig földi férjtől. Akit az ószövetség évezredei mint az ég harmatozását lesték-várták, az a Szentlélek árnyéka alatt pihen érzei tűztől érintetlenül Gedeon tiszta gyapján : a Szűz Mária szűzi méhében. A szeplőtelen föld : az Isten Anyja megnyílik és sarjadozza az Üdvözítőt, mint ahogyan a próféták imádsága sürgette, kérte, mert a Szentlélek árnyéka édes védelem, oltalom fölötte.

Ezért éneklí az Anyaszentegyház imádságos ajka a pünkösdi ünnep himnuszában a Szentlélekről :

In labore requies
In aestu temperies :
Fáradottnak könnyülés,
Tikkadónak enyhülés !

¹ Serm. 287.

Nekünk is vigaszos enyhülésünk a Szentlélek, érzéki tüzeket eloltó felhőnk, buja lángok perzselő, tikkasztó tüzétől oltalmazó árnyékunk. Csak az ő árnyékos, kegyelmet csiráztató jóságának lehet tulajdonítani, hogy bennünk is megfogamzik és fejlődik az igazság, hogy gyökeret ver, hogy meggyőződéséssé lesz és kalászba szökken, azaz cselekedetté érlelődik az örök Magvető vetése. Hogy nem szárad fel a kegyelem harmata, a bűnbánat esője idő előtt és így nem vagyunk kivágandó és tűzre vetendő száraz fák, hanem Isten kertjének kedvencei, akik jó gyümölcsöt hoznak és erről megismerhetők.

De kicsoda merészelne mélyebbre ereszkedni, még mélyebbre ásni az Ige megtestesülésének titkos mélységébe? A jászol előtt térdrehullott a napkeleti királyi bölcsesség és ez volt a legokosabb, amit tehetett. Az ég királynéját övező végtelen titkok számunkra megközelíthetetlenek: ölében az isteni Gyermeke, vállán a nap, lábai alatt a hold, feje körül a csillagok és mint az új frigynek szekrényét betölti, megárnyékozza, az Isten Szentlelke.

Leborulunk a bölcsesség széke előtt. Meghatva olvasuk a nagy misztikusnak, Szent Bernátnak, a boldogságos Szűz Mária lánglelkű tisztelőjének szavait: «Önnön jósága csábítgatta, irgalmassága kényszerítette, ígérete, hogy jönni fog, ösztönözte, Szűz Mária szűzi méhe befogadta, a mindenhatóság világrahozta, az engedelmesség mindenben megalázódásra vezette, a türelem felfegyverezte, a szeretet szóban és tettben megnyilatkoztatta az örök Igét — ez az ő eljövételének rövid összefoglalása».¹

II.

A boldogságos Szűz Máriának másik nagy kiválósága Istenanyasága mellett *megőrzött szüzessége, sértetlensége*.

¹ In festo Pent. Serm. II. n. 2.

Az Isten édesanyját keresett, mert kisedekként kívánt megjelenni köztünk. És minden emberi természetes mód ellenére szüzi lélek az ő édesanyja. A zsidó nők mind titkos kevélységtől üzve: hogy gyermekük lesz a Megváltó, anyaságra vágyódtak, a gyermektelenség átok és szégyen volt, hiszen a szűzek nem voltak szervei Isten megsokasodást ígérő jövendölésének sem.

A Boldogságos Szűz nem hiába hajnal, benne piroslik az újszövetség természetfölötti értékelése, melynek hangsúlya nem a test, hanem a lélek. A szüzesség csak az újszövetségben lehetett érték. És az Isten kiválasztása is szüzi lélekre esik, akit nem állított bele az élet a föld faji tevékenységeibe, aki nincs hozzáláncolva a földhöz, hanem arról gondoskodhat, amik az Úréi.

E kiváltság is azért ékesíti az Isten Anyját, mert szent Fiát a Szentlélektől foganta. «Miképp leszen ez», — mondja Gábel arkangyal híradására felelve — «holott férfit nem ismerem?»¹ Az angyal szava azonban a Szentlélekre való hivatkozással oszlatja el Szűz Mária aggodását és Szent József gyanuját. «A Szentlélek száll tereád», mondja a Szent Szűznek, «és aki őbenne fogantatott, a Szentlélektől van»,² mondja megnyugtatóul Szent Józsefnek. A Boldogságos Szűznek tehát második kiváltsága: anyaságában megőrzött szüzessége is a Szentléleknek tulajdonítandó.

I. A nagy kitüntetés, hogy Szűz Mária Isten Anyja lett, Istennek igazán kiérdemelhetetlen végtelen kegyelme, ajándéka. A kegyelem pedig nem ront a természetén, hanem azt föltételezi, arra épül mintegy és azt megszenteli. «Christus natus de Virgine, Matris integritatem non minuit, sed sacrauit» — nem törte meg Krisztus születése Anyjának szüzességét, hanem megszentelte — mondja az Anyaszentegyház imádsága. Mindez azért van így,

¹ Luk. 1, 34. ² Máté 1, 20.

mert a kegyelmek, ajándékok legfőbb osztogatójától : a Szentlélektől, a természetfölötti erők kiáradó kútfejétől foganta méhébe Krisztust.

2. Mindenesetre a Szentlélektől elvonatkozva, csupán az isteni Igére gondolva is úgy illett, hogy szüzi anyától vegyen emberi testet. Mint Aquinói Szent Tamás mondja: «Miután az isteni Ige született testben, méltó volt, hogy amint a gondolat az értelem sérelme nélkül születik lelkünkben, úgy az Ige megtestesülése is anyja szüzességének sérelme nélkül történjék».¹

Szentviktori Hugó viszont Krisztus szüzi születésében a feltámadott test egyik tulajdonságát : a finomságot látja Krisztus részéről bemutatva. Szerinte az Üdvözítő a feltámadott test négy tulajdonságát földi életében négy külön alkalommal mutatta be. Szüzi anyától való születésében a finomságot, a tenger hajjain járva a könnyedséget, színében elváltozva a Tábor hegyén a fényességet, az utolsó vacsora alkalmával pedig a szenvedhetetlenséget, mikor szent testét evésre nyújtotta tanítványainak.

Krisztus tehát kilépett édesanyja méhéből anélkül, hogy azt fájdalommal megnyitotta volna, vagy lábnyomait a zárt ajtó küszöbén hagyta volna.

De ezek a gondolatok is a Szentlélekre utalnak, mint akitől Krisztus emberi természete fogantatott. A test, amelyet az isteni Ige felvett, a Szentlélektől van, ezért születik szüzi módon. A feltámadott test kiváló tulajdonságát : a finomságot, a lelkiséget (spiritualitas) pedig azért mutatja Jézus éppen születésében, hogy ezzel is a Szentlélekre mutasson, akitől teste mint corpus spiritale : mint «lelki test» fogantatott.

A Szentlélek műve tehát, hogy mint Szent Bernát mondja, a Szent Szűzben nem sérült meg a szüzesség, sőt

¹ III. Qu. XXVIII. a. 2.

felmagasztalta azt a termékenység, hogy a két gyötrellem : a szégyen és a fájdalom, bűnös földi anyák szomorú jussa őt meg nem érintette, meg nem közelítette.¹

III.

A Szentlélek azonban kétszer szállt alá a boldogságos Szent Szűzre : egyszer megárnnyékozta, egyszer pedig be-
ragyogta. Nemcsak mint felhő pihent meg az új frigynek
szent szekrényén, a Szent Szüzön, hanem mint ragyogó
láng is leszállt fejére és tündöklésével felülmulta a szentek aureoláit.

A Szűz Mária nemcsak *testében, hanem lelkében is hordozta Krisztust.*

Isten a megszentelő kegyelem által lakik lelkünkben. A boldogságos Szűz Mária nemcsak hogy teljesen büntelen volt léte első pillanatától, hanem malaszttal teljes is volt. «Üdvözlégy ! malaszttal teljes» — köszönti az ég követe, Gábiél arkangyal. Mikor a szokatlan üdvözlés zavarba ejti az alázatos Szüzet, az arkangyal magyarázatul, megnyugtatóul újra ismétli : «Kegyelmet találtál Istennél !»²

A Boldogságos Szűz lelkének ezt a kegyelmi bőségét magasztalja csodálatos lelkesedéssel a mézajkú doktor: Szent Bernát. «Annyira elárasztotta a Szentlélek Szűz Mária lelkét, hogy a kegyelmek bősége a lélekből kicsapott és a testet is elöntötte, így a Szent Szűz az örök Bölcseséget, akit előbb tiszta lelkében fogant, most testet öltve szülte a világra. A megtestesülés is az isteni kegyelem túláradásának eredménye.³ Másutt pedig így ír Szent Bernát : «A Szűz Mária a gyönyörűséges kert, melyet nemcsak érintett (ez a megtestesülés), hanem át- és átlengett az isteni Lehellet (ez a kegyelmi gazdagság): a Szentlélek.⁴

¹ De laud. Virg. Hom. I. n. 9. ² Luk. I, 28 sk. ³ De div. LII. n. 4.

⁴ In Nativ. B. M. V. n. 6.

Valóban, mert az Úr vele volt testben, lélekben előbb és boldogítóbban kellett, hogy vele legyen; ezt jelenti a Szűz Máriának malaszttal teljessége. Ő az egyetlen, a bűn piszkos áradatából kiemelkedő sziget, melyre leszállhat az ég bárkájának fehér küldöttje: a Szentlélek galambja. Ő a «terra immaculata», a szeplőtelen szent föld, melyből Isten a második Ádám testét alkotta.

A boldogságos Szűz Máriának ez a lelki gazdagsága is a Szentlélek munkája. A kegyelmek dúsgazdag kútjeje kimondhatatlan bőséggel ontotta áriját a Boldogságos Szűz lelkére, mert hiszen az ő tevékenysége volt, hogy Krisztust hordozta testében.

Halljuk Isten esküjét az ószövetség szomorú lapjain: «Nem marad meg az én Lelkem az emberben, mivel ő test».¹ Bűnös emberben, akiben túlteng a test, Isten Szentlelke nem tud lakni. A boldogságos Szűz Máriára azonban egyenesen leszáll: «Spiritus Sanctus superveniet in te» — mert ő minden bűntől ment és ezért testébe és lelkébe kétszeresen fogadja be az Istent.

IV.

Ennek a csodálatos kegyelmi gazdagságnak kivirágzásai a Boldogságos Szűz erényei, melyeknek alázatos tanulmányozása mintegy a Szentlélek iskolája.

Csodálatos alázatossága. A lorettói litánia szép névsorából hiányzik az a cím, melyet a Szent Szűz maga választott magának: az Úr szolgáló leánya. Inkább elviseli Szent József szörnyű gyanuját, de Istenanyai méltóságát, kitüntetését nem árulja el. Mikor rokonának, Szent Erzsébetnek otthonában megcsendül ajkán a Magnificat dala, az újszövetség e fölséges preludiuma, egész kitüntetését csak így jelöli meg: «Megtekintette az Úr szolgáló-

¹ Móz. I. 6, 3.

jának alázatosságát». ¹ Mert Szűz Mária Isten előtt így megalázta magát, az Isten Igéje viszont öbenne alázódott meg.

A boldogságos Szent Szűz alázatossága a Szentlélek műve, mert szépen mondja az Úr Izaiásnál: «Kin nyugszik meg az én Lelkem, ha nem az alázatos emberen?» ² A Szentlélek nemcsak jutalmazta, hanem eszközölte is Szűz Móriában az erények alapját, az alázatosságot.

Csodálatos még a Szűz Móriában a három isteni erény: a hit, a remény és a szeretet. Lelke fehér hajójának vitorlája volt a hit, melyet a Szentlélek, ez az illatos és erős vihar dagasztott, horgonya volt a remény, mint a partraérésnek, a kikötésnek biztos záloga, aranyrakománya pedig a szeretet.

Szűz Mária a hit királynéja. Zachariás nem hisz Gábriel arkangyalnak, ezért megnémul. A Szent Szűz hisz, ezért dalra gyujt. Igazat mond az első Mária-tisztelő, Keresztelő Szent János anyja, mikor így üdvözli őt: «Boldog vagy, Mária, ki hittél!» ³ Valóban hitt a Szent Szűz a tőle született Kisdedben, mint Istenében, a kis pólyás-gyermekben, mint a világ urában, a tehetetlen kis Jézusban, mint Heródesnél nagyobb hatalomban.

Mennyit remélt továbbá a Szent Szűz! Az egyiptomi menekülésben oly biztos, oly nyugodt: az isteni Kisded erejére támaszkodik. Mikor Krisztus meghal a kereszten, mikor a tanítványok szétszaladnak, a hű asszonyok leroskadnak, mikor harminchárom év működéséből nem maradt más, mint egy holttest, egy véres szemfedő és Veronika kendőjén a vértől ázott arc, azon a rémes éjszakán, amikor korábban sötétült el a nap, megindultak a sziklák, felkiáltott a lator, a templomi kárpit kettészakadt és a sírok kinyíltak, «álta» a keserves Anya. Mi adott erőt neki? A remény Krisztus feltámadásában, a ráhagyat-

¹ Luk. 1, 48. ² Iz. 46, 2. ³ Luk. 1, 45.

kozás Krisztus szeretetére, szavára : «egy kis idő és megint megláttok engem», «harmadnapra felépítem testem lerombolt templomát». E remény tette, hogy Szűz Mária fájdalmaiban is boldogságos maradt.

Végül Szűz Mária a szép szeretet Anyja. Ő az egyetlen a földiek között, aki kétszeresen szerette az Istent : mint teremtmény a Teremtőjét és mint édesanya a gyermekét.

A felebaráti szeretetnek pedig minden fajtát csodálatos fokban gyakorolta. Ékesíti őt az *anyai* szeretet : hiszen bánkódva keresi Krisztust, a *hitvesi* szeretet : hűségesen szereti Szent Józsefet, a *rokoni* szeretet : segítségére van Szent Erzsébetnek, a *felebaráti* szeretet : figyelmesen meglátja a kánai násznép zavarát és az *ellenségszeretet*, mert szent Fia hóhérjainak nem vet szemére semmit.

Valóban az erények királynője a Szent Szűz. «Sok nő gyűjt gazdagságot, de te felül haladtad mindnyájukat !»¹

A hitet, a reményt és szeretetet azért emeljük ki külön, mert ezek természetfeletti erények, tárgyuk és indítékuk egyaránt Isten. Mint isteni erényeket nem emberi gyakorlás által sajátítjuk el, hanem ezeket a Szentlélek önti belénk, mint a megszentelő malaszt fölséges tartozékait, királyi kíséretét. A malaszttal teljes Szent Szűz ezért erényekkel is teljes, isteni jegyese : a Szentlélek bőven árasztotta el a kegyelem mellett a természetfölötti készségekkel : erényekkel.

V.

Végül elhalmozta a boldogságos Szent Szűzet a Szentlélek, hogy az Isten Fiának méltó hajléka legyen, a maga különös ajándékaival és karizmáival : természetfölötti adományaival.

Amint az Úr Krisztus öt szent sebe ragyogó lett a feltámadás után és mint drága ékszer tündöklött dicsőült

¹ Péld. 31, 29.

testén, úgy a Szentlélek hét ajándéka bearanyozta, örömré változtatta a Szűzanya hét szomorúságát, hét fájdalmát.

A bölcsesség ajándéka ékesítette a Szent Szűzet: «magában tartja vala mindez ígéket szívében forgatván»,¹ Krisztusnak születése körüli nélkülözésekben. Birta a tanács Lelkét, nemhiába lett számunkra a jó tanácsnak Anyja, mert ő adta a kánai menyegző szolgáltnak és így nekünk is legjobb tanácsot: «amit csak mond nektek — Krisztus — cselekedjétek».² Birta a jövőndölés karizmáját, hiszen a Magnificat himnuszban boldogan jósolja: «mától fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék».³ A keresztút kálváriás kapaszkodóin támogatta őt az erősség ajándéka, mely képessé tette arra, hogy szent Fia véres utolsó útját végigkísérje, két állomással még túl-szenvedje és mindezekben a kínokban össze ne roskadjon, hanem, ha mint keserves Anya is, de «álljon.» A Szentlélek ajándékai és adományai a legnagyobb gazdagsággal az ő tisztaságos jegyesét: a Szűz Máriát ékesítették Krisztus emberi természete után.

A boldogságos Szűz Máriát tehát a Szentlélekistennel különös, mint mondani szoktuk: jegyesi vonatkozásba hozta az Ige megtestesülése. Ez a titkos jegyesi viszony pedig a Szentlélek és a boldogságos Szűz Mária bizonyos hasonló szerepének találkozásában gyökerezik.

Amint ugyanis a Szentlélek az Atyának és a Fiúnak élő személyes szeretetköteléke, hasonlóképpen mint élő szeretetközvetítő áll a boldogságos Szűz Mária a mennyei Atya és az emberré lett Krisztus között.⁴ Erre a csodás szerepre avatta fel, erre a szüzi Istenanyaságra képesítette és ékesítette fel a Szentlélek a boldogságos Szűzet, ki így az egyetlen a teremtmények közül, aki nemcsak

¹ Luk. 2, 19. ² Ján. 2, 5. ³ Luk. 1, 48. ⁴ Scheeben: *Myst. des Christ.* 102.

hivatala vagy szerepe szerint, mint pl. Szent Péter vagy Szent József, hanem személye szerint jön vonatkozásba az örök isteni Szentháromsággal.¹

Ez a Boldogságos Szűz kiváltságainak, kegyelmeinek, erényeinek, adományainak, ajándékainak titka és forrása.

De a Szűz Máriának a Szentlélekhez való jegyesi vonatkozása adja meg közbenjárási szerepének kulcsát és különösebb tiszteletének indokolását is.

A Szentlélek nemcsak önmagában, szentháromsági mivoltában és helyzetében az élő személyes szeretet, hanem reánk nézve is, a teremtés irányában is minden minket istenfiúságra emelő, Isten életében részesítő szeretetlángnak fókusza egyúttal. A szeretet életáramát nemcsak az Atya és a Fiú között vezeti, közvetíti, hanem Isten és az ember közti úton is: neki tulajdonítunk minden kegyelmet, karizmát, erényt, ajándékot, melyek Isten szeretetének biztosítékai, zálogai.

Épígy a Szentlélek jegyese: a boldogságos Szűz Mária sem a mennyei Atya és az emberré lett Fiú között közvetít csupán, mint az örök szeretet fölséges eszköze, hanem az emberré lett Ige és az emberek között is a szeretet égi postása, ki kéréseinket Istenhez viszi és imádságával azokat számunkra kieszközli.

Mivel pedig az emberré lett Ige anyjává a Szentlélek által lett, azért különös hatalma van a Szentlélek kegyelmének kieszközlésére. Nem túlzás Ligouri Szent Alfonz nézete, mely szerint nincs kegyelem, mely nem Szűz Mária közbenjárására adódnék. A keresztény áhítat pedig találoán adta ezt a nevet az Istenanyának: a térdenálló mindenhatóság. Azaz könyörgéseivel mindent elérő, számunkra minden kieszközlő égi Anyánk a boldogságos Szűz Mária.

Aki tehát a Szentlélek által közvetítő lett, mint Szűz-

¹ Schütz: Dogm. I. 500.

anya az Istenség és az emberiség (Krisztus embersége) között általában, ugyanaz az áldott asszony maradt közvetítője, kieszközője minden kegyelemnek, ajándéknak, nagyra nevelője minden erénynek a Szentlélek által Isten és az egyes emberi lélek között.

A Szűzanya tehát a Szentlélek kegyelemmel teljes edénye, melyből a mi üres szívéinkbe is jut, hiszen az övé ki nem fogy soha. Ő a jó tanácsnak Anyja, az áhítat jeles edénye, a Szentlélek ajándékainak kieszközője és nagylelkű osztogatója. És Szűz Mária az új napkeleti csillag : a stella matutina, aki elvezeti lelkünk istállójába a három ajándékos dús gazdag királyt : a hitet, reményt és minden erények koronáját : a szeretetet.

A SZENTÍRÁS SUGALMAZÓJA.

Isten végtelen bölcsesége és jósága a természetes élet-célon kívül természetfölötti célt is tűzött elénk. A természetes cél, amint Isten mindjárt a teremtés után a Szentírás első lapjain mondja, ez : *növekedjetek, sokasodjatok és uralkodjatok* a teremtményeken. A természetfölötti cél sokkal több ennél. Nem belénkoltott ösztönök, erők alapján érvényesülő kifejlesztése (növekedjetek), érvényesítése (uralkodjatok) és továbbadása (sokasodjatok) egyéniségünknek, életünknek, hanem természetünk erőit, törekvéseit messze túlszárnyalói ideál : megismerni az Istent és akit ő küldött, Jézus Krisztust.¹ Isten fiaivá lenni, szeretetből megtartani törvényeit, mintegy Isten életében részesedni, Istent Atyánknak ismerni és halálunk után az ő országát, mint örökségünket bírni.

Mivel ez a cél természetfölötti, véges emberi természetünknek isteni segítség és támasz nélkül fogalma sem volna róla, annál kevésbbé tudnók ezt a célt sikeresen követni vagy elérni. Ha tehát Isten ilyen természetfölötti célt tűzött elénk és ily természetfölötti boldogságot is szánt nekünk, akkor valamiképpen le kell ereszkednie hozzánk, hogy erről minket felvilágosítson, erőinket pedig meg kell toldania, meg kell fejelnie, hogy az így megismert célt követni és majdan elérni tudjuk.

Az előbbit Isten kinyilatkoztatása, az utóbbit Isten kegyelme műveli lelkünkben.

¹ Ján. 17, 3.

Isten nem hagy bennünket az örök, természetfölötti élet titkait illetőleg tudatlanságban vagy bizonytalanságban: kinyilatkoztatja magát, országát és annak titkait nekünk. E kinyilatkoztatás elfogadása részünkről a hit. Az isteni kegyelemmel viszont beoltja, megtoldja emberi képességeinket, erőinket, értelmünket felvilágosítja, akaratunkat megerősíti, cselekedeteinket malasztjával megelőzve, kísérve és követve érdemkévé teszi az örök, természetfölötti cél elérésére. Ezzel a kegyelemmel való engedelmes, meleg együttműködés pedig bennünk a szeretet.

Mind a kettőnek: úgy a kinyilatkoztatásnak, mint a kegyelemnek mélységes vonatkozásai vannak a harmadik isteni személyhez: a Szentlélekhez.

Tekintsük most csak az előbbi.

Hol van meg mindaz, amit Isten kinyilatkoztatott?

A Szentírásban és a Szenthatyományban — feleli a katekizmus. Hitünknek ez a két forrása van: az írott Szentírás és az eredetileg le nem írt Szenthatyomány.

Micsoda a Szentírás és mi a vonatkozása a Szentlélekhez? Mi a csodálatos öreg Biblia, az emberiségnek e legrégibb okmánya, amely a Genezissel kezd és az Apokalipszissal végző, amely visszanyúl a legtávolabbi múltba és előrenéz a legmesszebbi jövőbe? Mi ez a nagyszerű könyv, mely elsőnek került ki Gutenberg mester műhelyéből a könyvnyomtatáskor, mely azóta is legtöbb kiadást ért, mely minden nép nyelvén olvasható, melynek lefordításával kezdődik több népnek irodalma, sőt ábécéje, melynek levelei családok krónikáit őrzik, melynek sorain, sőt betűin évszázadok örködtek, vitatkoztak, vigasztalódtak?

A mi hitünk szerint a Szentírás isteni mű. Gondolatait a Szentlélek sugalmazta, sorait szent szerzők írták. A Biblia hitünk főforrása, az élet könyve, az Isten ígéje, az Úr szava, Isten képeskönyve, Istenhez való viszonyunk

írással szerződése, Isten titkainak foglalata, kinyilatkoztatásainak története és tartalmazója.

A Szentírás maga tudatában van nemesi eredetének, Szentlélektől való származásának.

Dávid a Szentlélekben nevezi a jövődő Megváltót Urának,¹ a Szentlélek jövendőlte meg Dávid ajkával Júdás szomorú sorsát.² Izaiás által a Szentlélek szólt az ősatyákhoz.³ Az apostolok, próféták a Szentlélek által jöttek rá, hogy a pogányok is örököstársak Isten országában.⁴ Az Evangélium hirdetői a Szentlélek által hirdetik Isten országát.⁵ «Isten ihletéséből adatott minden írás hasznos a tanításra, feddésre, dorgálásra, az igazságban való oktatásra.»⁶ Egészen világosan pedig így fejezi ki a Szentírás a Szentlélektől való származását: «Soha emberi akaratból nem származott a prófétálás, hanem a Szentlélektől ihlettetvén szölettek Isten szent emberei».⁷

A Szentírás tehát két szerzőtől származik: a Szentlélektől, aki sugallta és a szent írótól, aki azt — a sugallatot követve leírta.

A hívő lelkület itt három kérdésre keres alázatosan feleletet: 1. *Miért tulajdonítjuk a Szentírás sugalmazását éppen a Szentléleknek?* 2. *Mi a Szentlélek tevékenysége? (Cselekvő sugalmazás; inspiratio activa.)* 3. *Mi az író teendője, lelkiállapota? (Szenvedő sugalmazás: inspiratio passiva.)*⁸

I.

Maga a Szentírás, az Úr Krisztus Jézus és az egész keresztény tradíció egyértelműleg és következetesen a Szentléleknek tulajdonítja a sugalmazást, mint aktív elvnek. Mivel minden tulajdonításnak, mellyel valamely

¹ Mt. 22, 43. ² Ap. csel. 1, 16. ³ Ap. csel. 28, 25. ⁴ Ef. 3, 5. ⁵ I. Pét. 1, 12. ⁶ II. Tim. 3, 16. ⁷ II. Pét. 1, 21. ⁸ A sugalmazott szövegnek tekintélye, súlya, hite: inspiratio terminativa már kívül esik értekezésünk keretein.

tényt vagy tevékenységet inkább az egyik személynek tulajdonítunk, mint a másiknak, az alapja az illető isteni személy mivoltának vagy eredésének valamely tulajdonsága, elsősorban azokat a tulajdonságokat kell megkeresnünk, melyek a Szentlélekben a sugalmazót indokolják, megokolják, megalapozzák.

1. Az első oka e tulajdonításnak ama mélyenjáró hasonlóságban rejlik, amely a Szentírás és az Úr Krisztus között fennáll.

Valamely gondolat, bölcs tanítás kétféleképpen juthat a lélekből mások tudomására: szóban vagy írásban. Isten is gondolatait nekünk kinyilatkoztatva e kétféle utat választotta: az emberi szót Krisztusban és az emberi írást a Szentírásban.

Isten Igéje tehát testet ölt Krisztusban és az örök Ige, az örök Bölcsesség általunk érthető, mienkhez hasonló emberi szóval nyilatkozik meg számunkra.

De a Szentírás is «Isten Szava, Isten Igéje.» A Szentírás ezért mintegy második megtestesülése az isteni Igének. Itt betűkben, írásokban ölt testet Isten Gondolata, Igéje, Bölcsége mindenki számára érthetően, olvashatóan, későbbi korok gyermekei számára is megközelíthetően.

Hogy a Szentírás tényleg mása és visszhangja a megtestesülés nagy titkának, azt egy másik, a Szentírás és Krisztus között fennálló analógia is megvilágítja.

Krisztus két természet egy személyben, két világ egy foglatban: Istenember. Benne a legerősebb: személyi egységbe forrad össze keveredés nélkül a két külön világ: az Isten és az ember. Egész egyénisége, működése két természetről beszél: Istensége szerint egy az Atyával, emberségét tekintve pedig az Atya nagyobb nála. Örökkévaló, mindenható, végtelenül boldog Krisztus, mert Isten, viszont születik, meghal, szenved, szomorú is mindhalálig Krisztus, mert ember.

Ugyanezt a csodálatos, isteni és emberi elemek talál-

kozásából előálló kettősséget mutatja az Isten Igéjének másik megtestesülése : a Szentírás.

A Szentírásban is egyesül az isteni és az emberi elem, Isten a főök, a szent szerző pedig az eszköz-ok, a Szentírás mindkettőjük műve. Istentől van az akarati indítás, az író értelmére ható karizmatikus megvilágítás és az írás folyamatában a vezetés. Az emberi szerző viszont teljes emberi tevékenységével vesz részt a munkában, amint azt a Szentírás emberi elemei, nyelve, műfaja, kifejezései, szerkesztése világosan mutatják.

Az Isten Igéje szól tehát hozzánk Krisztusban hallható emberi szóval és a Szentírásban olvasható emberi írással. És amint Krisztusban egyesül az isteni és emberi természet, olyanformán találkozik a Szentírásban is az isteni és az emberi tevékenység.¹

Ez a mélyenjáró hasonlóság indokolja, hogy amint az isteni Ige első megtestesülését és az emberi természettel való egyesülését a Szentléleknek tulajdonítottuk, úgy a Szentírást is : az Igének e másik megtestesülését, az emberi és az isteni elemeknek e másik találkozását és összeforradását is a Szentlélek művének tartjuk. Akkor a boldogságos Szűz Máriában öltött testet az isteni Ige a Szentlélek által, most a szent szerzők értelmében fogantatik és születik ugyancsak a Szentlélek tevékenysége folytán. Ezért mondja az Úr Krisztus a Szentírásra utalva : «A szavak, melyeket szólottam hozzátok : lélek és élet». Lélek : mert a Szentlélek sugallta őket — és élet : nem holt betű, hanem éltető, eleven élet.

Ime : a Szentírásnak végtelen méltósága, szent jellege, gyakorlati jelentősége milyen mély megokolást és megalapozást nyer a Szentlélektől való eredés és ennek következtében a Krisztussal való mélységes hasonlóság révén !

¹ Schütz : Dogm. I. 28.

2. A sugalmazás jellege, természete adja meg a másik okot, melynek alapján a Szentírást a Szentléleknek tulajdoníthatjuk.

A sugalmazás ugyanis nem valami finom, alig érzékelhető sűgás, hanem elsősorban lelki hatás. Titokzatos, égből eredő lelki befolyás, mely megtermékenyíti az író értelmét, írásra indítja akaratát, munkája közben pedig tévedéstől óvja.

Az ember lelkére ilyen lelki hatást gyakorolni leginkább az Isten Lelke tud: a Szentlélek. Lélekhez beszélni Istennek Szentlelke tud leginkább, mert nem öltött testet, érzékekhez kapcsolódó hatást tehát nem gyakorol, hanem közvetlenül hat a lélekre és annak képességeire, mert ő is lélek: az Isten Lelke. Annál is inkább teszi ezt a Szentlélek, mert nem születés, hanem sugallás: spiratio útján származik az Atyától és a Fiútól. Tehát minden kifelé ható sugalmazás: inspiratio annak az isteni személynek műve, qui procedit tamquam spiratus, aki maga is lélekből lelkezdve, lehellve, sugallva ered az örök Szentháromságban, ez pedig a Szentlélek.

3. A Szentlélekről maga az Úr Krisztus sokszor úgy beszél, mint aki az apostolokat belülről tanítja, aki nekik a jót sugallja, aki bennük van, belőlük beszél, velük imádkozik. «Mikor pedig átadnak titeket (hitetek miatt a helytartónak), ne gondolkodjatok: miképpen és mit szöljatok... mert nem ti vagytok, akik szólotok, hanem Atyátok Lelke az, aki bennetek szöl.»¹ «És én kérem az Atyát és más Vigasztalót ad nektek... az igazság Lelkét... aki nálatok marad és bennetek leszen.»² «Ő megtanít titeket mindenre, amit most el nem viselhettek.»³ «Ő eszetekbe juttat (suggetet vobis) mindent, amiket mondom nektek.»⁴

Ha tehát a Szentlélek az apostolok beszédét sugallja

¹ Mt. 10, 19. sk. ² Ján. 14, 16. sk. ³ Ján. 16, 12. sk. ⁴ Ján. 14, 26.

a bírók előtt, ha bennük lakva és lelkükben maradva nekik állandóan Krisztus tanítását suggerálja, akkor írás közben még különösebben felvilágosító, irányító és oltalmazó sugallásának hatása alatt állanak. Ő a «magister intrinsece docens»: a belülről oktató mester, aki már a hívekben is láthatatlan módon sugallásaival tanítja és érvényesíti Isten gondolatait. Annál inkább a Szentlélek az tehát, aki Isten kinyilatkoztatásait sugallja a szent szerzőknek, akik a Szentírást írják.

4. A sugalmazás jellegét illetőleg a hittudósok általában megegyeznek abban, hogy ez az Istennek rendkívüli adománya: karizmája. Aqu. Szent Tamás¹ is a jövődőlés adománya kapcsán emlékezik meg a sugalmazásról. A sugalmazás ingyenes, rendkívüli kegyelemajándék (*gratia gratis data extraordinaria*), karizma, nem a sugalmazott szerző, hanem a közösség javára.

Rendkívüli, mert nem állandó, a lélekben bennmaradó készsége, hanem csak átmeneti tevékenysége az írónak. Nyíltan megvallja a természetfölötti megvilágítás határait Elizeus próféta, mikor a szunami asszony baját illetőleg így szól szolgálójához, Giezihez: «Az Úr ezt eltitkolta tőlem és nem jelentette ki nekem».² Ingyenes pedig azért, mert kiérdemelni nem lehet.

A sugalmazás karizmatikus jellege ismét egy oka annak, hogy azt a Szentléleknek tulajdonítsuk.

Szent Pál apostol a karizmákat mind a Szentléleknek tulajdonítja.³ Ha a sugalmazást nem is említi kifejezetten — a sugalmazásnak a többi, általa felsorolt karizmákkal közös tulajdonságai — ugyanolyan módon Szentlélekre utalnak, mint szerzőre.

E tulajdonságok pedig az ingyenesség és a rendkívüliség.

Mint természetfölötti ingyenes ajándékot a sugalma-

¹ II, II. Qu. III., a. 2. ² IV. Kir. 4, 27. ³ I. Kor. 12.

zást azért tulajdoníthatjuk a Szentléleknek, mert ő az Atya és a Fiú személyes örök Szeretetajándéka. Benne, mint ajándékszalogban személyesül az a végtelen szeretet, mellyel az Atya a Fiút és a Fiú az Atyát szereti. Mint láttuk, egyik neve is : Ajándék, altissimi Donum Dei.

Amint a Szentlélek önmagában és szentháromsági helyzetében Isten személyes ajándéka, épúgy irányunkban és javunkra szolgáló minden kegyadománynak, ajándéknak, karizmának is ő a tulajdonításos alanya. A sugalmazást tehát, mint Istennek különös ajándékát Szent Pál apostol nyomán joggal tulajdonítjuk Isten személyes örök ajándékának : a Szentléleknek.

A rendkívüliség a sugalmazás karizmájánál szintén a Szentlélekre utal. «A Szentlélek ahol akar, ott fú, zúgását hallod, de nem tudod honnét jön és hová megyen»¹ — mondja az Úr Krisztus. Szent Pál apostol pedig a karizmákról beszélve így ír a korintusi híveknek : «Ezeket pedig mind ugyanazon egy Lélek cselekszi, osztogatván kinek-kinek, amint akarja».² Tehát nem egyéni érdemnek jutalmául, hanem a köz javára és a közösség szükségletei szerint adja a karizmákat a Szentlélek. A Szentléleknek e rendkívüli adományai a kegyelmi élet csillagos egének üstökösei : feltűnésük, hatásuk, szerepük épúgy rendkívüli, mint amilyen kiszámíthatatlan, megfoghatatlan az Úr Szentlelke, aki láthatatlanul hozza, irányítja és elviszi őket.

5. Végül a szentatyák³ a Szentírás szerzőit kedves hasonlatokban sokszor nevezik Isten író tollának, citerájának, lírájának, azután pedig az Úr sípjának, fuvalójának. Ezek a hasonlatok ugyancsak a Szentlélekre utalnak, mint a Szentírás sugalmazójára, szerzőjére.

A Szentlélek ugyanis az Isten ujjá, az Isten lehellete.

¹ Ján. 3, 8. ² I. Kor. 12, 11. ³ Pesch Chr. : De inspiratione S. S. 94. 109, 143, 403.

Az Isten ujjja, mert az Úr Krisztus a Szentlélekkel, mint Isten ujjával űzi ki az ördögöket.¹ Másrészt Istennek lehellete, aki eredésében nem születik, hanem lehellődik, aki egyik megjelenésében mint Istennek viharos Lehellete árad ki és tölti be az egész világot.

A tollat az ujjak vezetik, a citera, líra húrjait ujjak pengetik. A fuvalát, a sípot viszont a belélehellett levegő szólaltatja meg annak akarata szerint, aki fújja.

A Szentírás drága sorait, gyöngybetűit sok különböző szerző írta, de tollát mindegyiknek a Szentlélek: Isten titokzatos ujjja vezette. A Szentírás sok szerzője, sok könyve, sok különféle műfaja (történet, krónika, költemény, epigammák, bölcselkedések, dialogikus és trialogikus dráma, víziók, jövendölések, szónoklatok, levelek, siralmak, látomások, apokaliptikus elragadtatások) úgy hat, mint egy óriási zenekar, melyben különbözők a zenészek és a hangszerek, de a játék mégis összhangzatos, mert Isten titokzatos ujjja pengeti a hárfákat, a lírákat, a citerákat és Isten lehellete reszket a sípokban, panaszkodik és ujjong a fuvalókban.

A Szentírást tehát joggal tulajdoníthatjuk a Szentléleknek, mint sugalmazónak. Mikor az Úr Krisztust a szaddaceusok a Szentírásra hivatkozva akarták zavarba hozni, az Üdvözítő így felelt nekik: «Tévedtek nem ismerve az írásokat, sem az Isten Erejét».² Ez a kifejezés: az Isten Ereje, a Magasságbelinek Ereje,³ a magasságból jövő Erő,⁴ a Szentlelket jelentik. A Szentírást tehát maga az Úr Krisztus is a Szentlélekkel hozza kapcsolatba, akit miután a szadduceusok nem ismertek, a Szentírás igazi értelme, lelke is rejtve maradt előttük.

¹ Luk. 11, 20; Mt. 12, 28.

² Mt. 22, 29.

³ Luk. 1, 35.

⁴ Luk. 24, 49.

II.

Mi mármost a Szentlélek tevékenysége a Szentírás sugalmazásában?

A Szentlélek tevékenysége mindenekelőtt nem pusztán utólagos jóváhagyása az emberi erővel leírt dolgoknak (inspiratio subsequens), sem csupán negatív őrködés és ellenőrzés, mely csak a tévedések elkerülésére terjed ki (inspiratio negativa). Így ugyanis nem volna a Szentírásnak igazi értelemben «szerző»-je a Szentlélek; a Szentírás lényegében emberi mű volna.

A sugalmazás mozzanatai a Szentlélek részéről ezek :
1. Az akarat megindítása az írásra, 2. az értelem megvilágosítása, hogy az író tudja, mit kell írnia és 3. írás közben a szerző vezetése, irányítása, ellenőrzése.¹

A Szentlélek sugalmazása tehát mindazt adja a Szentírás írójának, amit az emberi ihlet ad a költőnek vagy az írónak, de kimondhatatlanul fölségesebben tartalomban, erőben és módban hasonlíthatatlanul gazdagabban.

Az ihlet áldott órája mindenekelőtt valamely tárgyra irányuló képzetorlódot jelent : sok tartalmilag összetartozó képzet bukkan fel a tudatalatti világból és siet az egyetlen világos pont : a tudat fókusz felé. Amit az ihlet ad, az elsősorban tartalmi elem, akár mivoltában, akár összefüggésében valami új.

Ez az ihlet sugallatára összegyűlt képzetkincs azonban meg akar születni. Valamilyen pszichodinamikai kényszerűséggel sürgeti a költőt, az író, hogy öntse formába, vesse papírra. Amíg az ihlet tart, tart ez a nyugtalanság is, melyet csak növel az aggodalom, hogy az ihlet elmáradásával, vagy új, oda nem tartozó benyomások fellépésével a zseniális gondolat eloszlik és a tudatalatti homályba viasszszüllyed.

¹ Chr. Pesch : De insp. S. Scrip. 409 skk.

Az ihletben tehát nemcsak eszme, tartalom, gondolat van, hanem nagyon sok indító és motiváló erő is.

Végül az írásmű írásának folyamatában állandóan az ihlet varázsában dolgozik a költő, az író. Olyan elemek, amelyeket nem az ihlet sugalt, az írásból messze kiütököznek és a munka értékét nagyban csökkentik. Az ihlet hatása távoltart minden idegen, a tárggyal összefüggésben nem álló gondolatot, érzést, képzetet: tehát vezeti, irányítja az író.

Ugyanezt a három mozzanatot lehet kimutatni a Szentlélek ihletésében, sugallásában. Maguk a szent írók, mint illetékesek, a Szentléleknek tulajdonítják értelmük megvilágosítását, akaratuk megindítását és írásuk rendjét.

«Ami az én számból származik, ő parancsolta és az ő Lelke az, ki összehozza mindazokat»¹ — mondja Izaiás. «Az emberekben a Lélek az és a Mindenható ihletése, ami értelmet ad»² — olvassuk Jób könyvében. «Nekem pedig az Isten engedte, hogy akarata szerint szóljak és gondoljak»³ — írja a bölcsesség könyvének szerzője. Dávid király kifejezetten a Szentlélekre hivatkozik, mint zsoltárainak ihletőjére: «Az Úr Lelke szólott én általam és az ő beszéde nyelvem által».⁴

A Szentlélek ihletése azonban úgy eredetben, mint tartalmában és hatásban messze fölötte áll a földi költői ihletnek.

Az igazságok, az elvek, a gondolatok, melyeket a Szentlélek sugall természetfölöttiek, isteniek eredetükben és tartalmukban. Olyan igazságok, melyekre az emberi értelem a legelragadóbb ihlet perceiben sem képes eljutni. Ha mégannyira felfokozza, megsokszorozza is természeti erőinket az ihlet órája, erőink akkor is véges emberi erők maradnak és amit elgondolunk vagy papírra vetünk, az is csak természetes érték, csak emberi teljesítmény. Ezért

¹ Iz. 34, 16. ² Jób 32, 8. ³ Bölcs. 7, 15. ⁴ II. Kir. 23, 1 sk.

nem is a tudatalatti világból bukkannak elő a Szentírás gondolatai, elvei, igazságai, hanem a Szentlélek ihletése sugallja azokat, mint örökérvényű igazságokat. Ezért a Szentírás felülmúl minden emberi művet tartalmi fönségével, gazdagságával, természetfölöttiségével.

A sugalmazás ihlete továbbá nem nyugtalan alkotási láz, mely ideg feszültséget, aggodalmat, melankóliát hoz, hanem az Isten tevékenységét jellemző lágy, titkos, kíméletes hatás, Isten ujjának simogató érintése, Isten lehelletének termékenyítő harmattól terhes esti szellője, illatos lehellete.

III.

Kérdés: mi mármost a sugalmazott író helyzete és szerepe?

Az Anyaszentegyház az ókor montanistáitól kezdve a modern protestáns quakkerekig mindig visszautasította azt a felfogást, mintha Isten az emberre lelki hatást csak az érzékek tompult extázisában, csak öntudatlan szuggesztiókban tudna gyakorolni. Isten kegyelmi leereszkedéseiben nem rombolja teremtett alkotásait: a természetfölöttiség nem rontja, hanem inkább emeli és megkoronázza a természetet. A szent író tehát nem passzív eszköz a sugalmazás tartama alatt: ez az emberi természet lefokozása volna. A Szentlélek ugyanis az írónak nemcsak keze által, hanem főként öntudata, értelme és akarata útján írja a Szentírást.

Szépen adja ennek bizonyítékát saját tapasztalatából Ezeiel próféta. Isten nagyszerű vízióját látja és leesve lábairól összeroskad. «De belém jöve a Lélek, miután szólt nekem, fölállíta engem lábaimra és hallám, hogy hozzám szólott».¹ A Szentlélek sugallata tehát nem veri

¹ Ezek. 2, 2.

le lábáról amúgy is gyenge, ájuldozó emberi természetünket, hanem ellenkezőleg talpraállít, nem valami misztikus transzba tompítja érzékeinket, hanem azokat a legteljesebb mértékben felhasználja, működteti és igénybeveszi.

Ugyancsak túlzó és emberhez nem méltó a sugalmazás olyatén felfogása, mintha a Szentlélek a Szentírásnak minden betűjét, sőt írásjegyét és ékezetét is sugalmazta volna. Ez az embert szintén passzív eszközzé alacsonyítaná le, a Szentírásból az emberi elemet kiküszöbölné, nagy talánnyá tenné a Szentírás egyes könyvei között első látásra szembetűnő stíluskülönbségeket és a fordított szöveg tekintélyét az eredetinek legalább felére szállítaná le.

A sugalmazás tehát az embert érzéki és szellemi képességeinek birtokában nemcsak, hogy meghagyja, de e képességeket a legnagyobb mértékben igénybe is veszi. Nem hogy felmentené az író az öntudatos öntevékenységtől, hanem ellenkezőleg: az író feladatának sok esetben csak erői megfeszítésével tud megfelelni.

Igy érthető a Szentírás különböző könyveinek egymástól eltérő stílusa, a Makkabeusok II. könyve szerzőjének mentegetőzése írásának esetleges hibáiért és panasza munkájának súlyossága miatt.¹

A Szentírás tehát egészen a Szentlélekisten és egészen az emberi szerző műve. A Szentlélek a főök, az emberi író az eszközök, az eredmény azonban, mint Aqu. Szent Tamás mondja, egészen tulajdonítandó a főöknek és egészen az eszközöknek, de különféle értelemben. A főöknek megszorítás nélkül: simpliciter et directe, az eszközöknek viszont csak megszorítással: secundum quid.²

¹ II. Makk. 15, 38. sk.

² Thom. Mal. 3, 2. c.; III. Qu. 62, 1.

IV.

Miután megismertük a sugalmazás tényét és módját, kérdés: vannak-e magában a Szentírásban az isteni eredetnek emberi szemmel felismerhető nyomai? Vannak-e a szerzők, szerkesztési idők, műfajok különbsége ellenére az egész Szentíráson végigvonuló egységes gondolatok, melyek egy főszerzőre mutatnak? Tekinthető-e a Szentírás annak ellenére, hogy több könyv gyűjteménye, egységes kozmosznak? Vannak-e a sugalmazás mellett úgynevezett belső érvek?

Vannak. A sok közül négy ilyen belső érvet próbálunk kifejteni.

1. Már az ókor egyik bölcse: Herekleitos tapogató elméjével megsejtette azt, amiről Jákob álmodott: valami kettős áramlást, kétszeres közlekedést az ég és föld között, két utat, melyik közül az egyik a földről emelkedik az égbe, a másik az égből ereszkedik a földre. A kettős út tényleg megvalósul és találkozik egymással: az ószövetségben az ember keresi az Istent, az újszövetségben pedig az Isten keresi az embert.

Az ószövetség tehát az embernek Istenkeresése. Szívében a paradicsom emlékével és a mennyország vágyával keresi az ember a siralmak völgyében az Istent. Keresi mint egyén és keresi mint nép. Roppant katasztrófák érik, ha ezt a feladatát, az istenkeresést elfelejti. Gondoljunk csak a vízőzön szennyes árjára, Sodoma kénköves lángjára vagy Bábelnek düledező tornyára. Ebben az Istenkeresésben azonban az ember nincsen egyedül, vannak vezérei: Noé, Ábrahám, Mózes, Jozsue, Dávid, Salamon, Ezdrás mint gyakorlati vezérek, azután a próféták Illéstől Malakiásig mint elméleti útmutatók, útbaigazítók. Eleinte az Istennel való találkozásnak: a megváltásnak csak szükségessége él az ember lelkében, látja ugyanis önmagának rémes nyomorát, ezért az ószövetség

eleje sötét. Azután lassan felváltja ezt mint gyenge pirkadás a megváltás vágya, mely mindig erősödik és az idők teljességének közeledtével mint erős, világos derengés előmlik az ószövetség egén a megváltás reménye. A célponthoz közel átveszi a vezetést az Úr előhírnöke, Keresztelő Szent János, majd a tiszta nő, a megígért asszony : Mária, végül a jászolhoz egészen közel a napkeleti csillag. Az emberiség Istenkeresése Betlehemnél köt ki és jut céljához. Ezért vannak képviselve Betlehemben az összes Istenkeresők : a pásztorok és a királyok, a zsidók és a pogányok, az igazak és a bűnösök, a gyermekek és felnőttek, sőt az angyalok és az állatok. A csillag pedig, az emberiség utolsó vezére, nem halad tovább, hanem «megáll a hely fölött, ahol a gyermek vala».

Ez az egyik út : az ószövetségben az ember keresi az Istent.

Az újszövetség a másik út, itt Isten keresi az embert. Az Atya küldi megváltásunkra a Fiút, a Fiú küldi megszentelésünkre az Atyától a Szentlelket. Ez a kettős küldetés tölti ki az újszövetséget. Ez Jákob lépcsőjének másik oldala, ahol felülről lefelé áramlik Isten ereje, kegyelme. Krisztus emberkeresésében bejárja az összes mélységeket és magasságokat : meglakta az istállót, a jászolt, a műhelyt, volt az iskolában, ahol megszegyenítette a tudósokat, a templomban, ahonnét kiűzte a kufárokat. Megfordult menyegzős házban, ravatalos teremben, haláskunyhóban, ült a számárnak hátán, meglakta egy éjszakára a börtönt, a test feloszlásának helyét: a sírt és három napra a kárhozat szomszédságát: a pokoltornácát. Azután bejárta a magasságokat : isteni programot adott a nyolc boldogság hegyén, a kísértések hegyéről bepillantott azokba az országokba, melyeket sajátjának mert mondani a sátán. A Tábor hegyén átvette az ószövetség nagy igazolását Mózesről és Illéstől, az Olajfák hegyén verejtékezett és könnyezett, hogy meg-

találja az embert, akinél a férfi sorsa a verejték, az aszszonyé a könny. Végül föllépett a Kálváriára, hogy a kínok hegyén szenvedve megváltsa és meglássa a siralom völgyének lakóját, az embert.

Az első, egyetemes isteni gondolat tehát, mely a Szentírás összes könyvein végigvonul, ez a csodálatos kettőség: az ember Istenkeresése és az Isten emberkeresése. Ezt állítja elénk az egyházi év: ádventben az első, nagyböjtben a második utat járhatja meg velünk emlékezésben és átélésben. És evvel azonos utakon jár az egyéni lélek üdvösségrendje is, mely a két útnak: a természet és a kegyelem útjának találkozásán múlik. A természet útja ugyanaz, ami az ószövetségé: keresni az Istent alulról fölfelé, az értelem és az akarat útjain. A kegyelem útja viszont ugyanaz, ami az újszövetségé: itt Isten keresi az embert kinyilatkoztatások magaslatain és titkok mélységein.

2. A második isteni gondolat, amely a Szentírás összes könyvein keresztül egységesen érvényesül, az a pedagógia, mellyel Isten az emberiséget a Szentírással neveli. A Szentírásban ugyanis bemutatásra kerül minden erény és — amín néha az egyoldalú jámbor lelkület megbotránkozik — minden bűn, de nem elvontan, hanem egy-egy élet keretén belül. A Szentírás minden jelene, személye tehát kettős érték: részben történet, részben titok; a fizikai, történelmi ember alatt ott van az örök, elvont erkölcsi ember. Itt van például az erények világa: az ártatlanság = Ábel, a végtelen hit = Ábrahám, a tisztaság = egyiptomi József, a gondviselésbe vetett bizalom = Tóbiás, az erősség, bátorság = Judit asszony, az ellenségszeretet = Dávid, a szenvedés és halál problémái = Jób. Vagy ha a bűnök világát vesszük, megvan a gyilkosság = Kain, a testvérgyűlölet = Ezsau, a kétségbeesés = Saul, a hálátlan fiú = Absolon, a házasságtörés = Putifárné, a férfi örök gyengesége = Sámson, a kapzsiság = Júdás

stb. A biblia tehát bemutat minden erényt és minden bűnt, de nem elvontan, hanem egy emberélet keretén belül, hogy annak összes előzményeit és következményeit lássuk. Ha Faust azért nagyszerű, mert a jó és rossz küzdelmét egy emberélet keretén belül mutatja meg, ha az Ember tragédiája azért olyan csodás, mert ugyanezt a küzdelmet a történelem folyamatában szemlélteti, akkor százszorosan csodálatosabb a Szentírás, amely a bűnt és erényt nem mint költészetet, hanem mintényt mutatja be az egyén és a társadalom életében. Nincs tehát az életben helyzet, amelynek példája ne lenne adva a Szentírásban, akár vonzó, akár elrettentő hatással.

Ez az egész Szentíráson végigvonuló isteni pedagógia a második isteni gondolat, amely a Szentírás különböző könyvein, különböző szerzőinek tollán egységesen érvényesülve egy főszerzőre: a Szentlélekre utal.

3. Az egész Szentíráson át érvényesülő ugyanilyen isteni gondolat az, amit Szent Ágoston így fejez ki: «novum testamentum in vetere latet, vetus testamentum in novo patet» — az újszövetség már benne rejlik az ószövetségben, az ószövetség viszont a maga helyes értelmét nyeri az újban.

Az ószövetség egész jellege profetikus, az egész egy csodálatos árnyék, amelynek alanya csak a később eljövendő; egy bámulatos kópia, mely előbb megvan azonban, mint az eredeti; egy csodálatos mozaik, mely összeállítja, hibátlan képét adja annak, akire az emberiség vár: a Megváltónak. Isten az ószövetségen át úgy jár el, mint az az édesanya, akinek gyermeke férjének távolléte alatt születik. A gyermek tehát nem is ismeri távollévő édesatyját, de anyjának elbeszéléseiből és képeiből rá fog ismerni majd, ha hazaérkezik. Amíg a gyermek olvasni nem tud, addig a távollevő atya arcképeit, emlékeit mutatja neki az anyja, mikor pedig olvasni megtanul, az atya leveleit adja a gyermek kezébe, melyeknek olva-

sása nyomán a gyermek kialakítja magának atyja arcának és jellemének képét.

Ugyanígy jár el az egész emberiség nevelésében Isten az ószövetségben, amelynek jövőndölései részben ábrázolók, azaz előképek, részben szóbeliek, azaz próféciaik. Az ábrázoló jövőndölések a maguk helyén történeti szükségességgel bírnak ugyan, de emellett az újszövetségnek valamely mozzanatát, eseményét, vagy az eljövendő Megváltónak valamelyik vonását is előképezik. Így ismerünk Ábelben, az első pásztorban a jó pásztorra, Juditban a sátán fejét széttipró Szűz Máriára, a rézkigyóban a megfeszített Krisztusra, a húsvéti bárányban az Isten Bárányára, a mannában az Oltáriszentségre, Noé bárkájában az Anyaszentegyházra, Jónásban a feltámadott Krisztusra. Később, mikor az emberiség Isten terveiben már olvasni megtanult, szóbeli jövőndölések kora következett. E szóbeli jövőndölések külön-külön Krisztusnak csak egy-egy vonását festették meg, melyek azután összerakva, csodálatos Krisztus-arcot adnak. Izaiás a béke áldott vonásait, Jeremiás a kínszenvedés ráncait, Zakariás a jó pásztor aggódó tekintetét, Ezekiel főpapi díszét, Dávid király pedig sorsra kerülő ruhái redőit festette meg. A többi próféta azután bekeretezte ezt a csodálatos képet, megjövendőelve életének körülményeit, így születésének idejét és helyét, szüzi anyját és szeplőtelen sírját.

Mindaz tehát, ami az ószövetségben megvan ködben, kópiában, árnyékban, előképben és jövőndölésben, megvalósul, igazolást nyer, ellenképet kap és beteljesedik az újszövetségben. Ez a kettős egybetartozás az ószövetségnek az újszövetséghez való illetén viszonyítása föltétlenül egy isteni szerzőre mutat: a Szentlélekre, akinek gondolatai szerzők, századok, műfajok különbözősége ellenére egységesen érvényesül az egész Szentíráson keresztül.

4. A negyedik gondolat, mely a Szentírás összes könyv-

vein keresztül érvényesül, a Szentírás csodálatos Istenfogalma.

Ez az Istenfogalom nem lehet emberi. A Szentírás ugyanis bemutatja egyrészt Istent, mint aki más mint a világ, aki fölséges, csodálatos; aki szellem, míg a világ anyag, aki Teremtő, míg a világ teremtmény, aki megközelíthetetlen örök Szentháromság. Másrészt pedig úgy mutatja be Istent, mint aki itt van velünk, aki létben fenntartja a világot, gondviselésével céljához vezérli, kegyelmével, intézményeivel legbelsőbb dolgaiba is beleszól, aki nélkül semmit sem tehetünk, mert benne élünk, mozgunk és vagyunk. A Szentírás Istenfogalma tehát egyesíti a transcendenciát : a világonkívüliséget az immanenciával, a világbanmaradással. Isten mindenestül más, mint a világ : transcendens, de viszont mindenestül benne van a világban és a világ őbenne : immanens. Amint a német költő mondja : «Du bist mir da und doch ewig fern». Ezért Istennek minden kinyilatkoztatása titok és minden titka kinyilatkoztatás. Isten kinyilatkoztatásai, bizalmas közlései ébresztik fel bennünk a szeretetet, megőrzött titkai viszont végtelen tiszteletet biztosítanak részünkről számára. Amint a világégyetem a vonzás és a taszítás ellentétes erőinek harmóniája tartja össze, úgy a helyes valláserkölcsei élet az, amelyben boldogítóan házasodik össze az Isten iránti tisztelet és szeretet. A szeretet a hozzánk közellevő immanens Istenhez símul, a tisztelet viszont a tőlünk mindenben különböző transcendens Isten iránt ébred fel bennünk. Így lesz a Szentírás páratlan Istenfogalma nemcsak a Szentírás isteni eredetének bizonyítéka, hanem helyes valláserkölcsei életünknek kiindulópontja is.

V.

Befejezésül fölmerül még egy kérdés : miért nincs ma többé sugalmazás? Miért van lezárva a Szent-

írás, miért lett tétlen az örök tevékenység : a Szentlélekisten?

Azért nincs ma többé sugalmazás, mert nincs több, az egész emberiségnek szóló nyilvános kinyilatkoztatás. Isten Krisztusban szólt hozzánk, emberekhez utoljára és véglegesen. Amíg az ószövetség egész jellege ideiglenességet mutat, profétikus jellege állandóan egy új testamentumot és égi Eljövendőt sejtet, addig az újszövetség minden kinyilatkoztatásának, szavának érvényhatára a világ végezte.

De a Szentlélek azért nem marad tétlen. Sőt ! A sugalmazásban csak egyes kiváltságosokhoz beszélt, azóta azonban kiáradt az egész földre és betöltötte az egész világot. Az Anyaszentegyháznak Lelke lett a Szentlélek, aki az Isten földi országának vezéreszméit sugallja, vezetőit irányítja, szentjeit nagyraneveli, tanításait tévedéstől óvja, szentségeit kegyelemárral tölti el, igehirdetését szárnyára veszi, művészetét, kultuszát ihleti, csodás karizmáival, nyelvek adományával terjeszti és betölti.

Másrészt mindegyikünk lelkének vendége lett a Szentlélek, Isten bennünk levő országának Lelke ő : a kegyelem osztogatója, a megigazulás elve, az Istenfiúság valószínűsítője bennünk. Mindnyájan a Szentlélek templomaivá lettünk, ő kiáradt Joel jövendölése szerint minden testre és most mindegyikünknek jót sugall, Krisztus megváltásainak kincseiben részesítet és megszentel bennünket.

Ezeket az Anyaszentegyházban és a hívők lelkében élő hatásait a Szentléleknek a következő fejezetek feladata ismertetni.

A SZENTLÉLEK TESTAMENTUMA.

A szentháromsági eredések és küldések az Anyaszentegyházon keresztül folytatódnak bele a világba és az emberi lélekbe.

A szentháromsági személyek ugyanis nemcsak lényegileg, de működés szempontjából is tökéletesen egymásban vannak, teljesen átjárják egymást (circumincessio : περιχώρησις). A Szentlelket Krisztus küldi az Anyaszentegyháznak az Atyától¹ és az Atya küldi Krisztus nevében.² Az Anyaszentegyházat Krisztus alapítja, mint Isten országát és a Szentlélek tölti be. A Fiú a Szentlélek által áldozta fel magát az Atyának szeplőtelen áldozatul.³ Tehát a Szentlélek hullatta reánk Krisztus vérért. Az Úr Krisztus viszont az újjászületés fürdőjét⁴, az élő vizek patakjait⁵ öntötte reánk bőségesen elküldve nekünk a Szentlelket. Küldi pedig a hívek közösségének és az egyes hívő léleknek : «És én kérem az Atyát és . . . az igazság Lelkét adja nektek . . . , aki nálatok marad és bennetek lesz».⁶ A Szentlélek tehát *nálunk*, velünk marad ; az egész Anyaszentegyháznak, mint üdvösség-intézménynek vezető Szentlelke lesz és *bennünk* lesz, mint a megszentelés valószínűsítője, a megváltás kegyelmeinek osztogatója és alkalmazója.

A történelem folyamán akadtak eretnekek,⁷ akik azt

¹ Ján. 15, 26. ² Ján. 14, 26. ³ Zsid. 9, 14. ⁴ Tit. 3, 5. ⁵ Ján. 7, 38 sk. ⁶ Ján. 14, 16 sk. ⁷ Montanisták az ókorban ; sevillai Migetius és Joachim a Fiore a középkorban.

állították, hogy az ószövetség az Atya szövetsége volt, az újszövetség a Fiúé és jönni fog majd még egy harmadik ország : a Szentlélek szövetsége, testamentuma.

Az eretnekek tévedtek. Az Evangéliumból világos ugyanis, hogy a Szentlélek szerepe, feladata nem az, hogy új szövetséget alkosson, hanem, hogy a Fiú művét : a megváltást betetőzze, amennyiben a megváltás kegyelemkincseit, gyümölcseit a megszentelésben egyénekre kiterjessze és alkalmazza. Az első Pünkösöd napján megszületett és azóta folytonosan erősödő Anyaszentegyház a Szentlélek szövetsége, országa, testamentuma.

A Fiú jövetelét négyezeréves ádvent várta, a Szentlélekét csak tíznapos. A Fiú úgy jött hozzánk, mint az ég titkos harmatozása ; a Szentlélek viszont mint az ég tüzes vihara. Az első karácsonykor csak a Szűz Máriára szállt az Isten ereje, az első Pünkösdkor viszont mindenkire. Akkor megjelent Isten jósága közöttünk, most pedig betöltötte az egész világot és mindenkié lett.

Mindez azért van így, mert az Úr Krisztus már megváltotta a világot. Feltámadása után már nem állt többé szóba farizeusokkal, bűnösökkel, betegekkel, vámosokkal, nem tért be Zakeushoz, nem védett már házasságtörő asszonyt és nem vett ölébe kis gyermekeket. Intézkedései már az Anyaszentegyház roppant ügyeire vonatkoznak, lassan kibontakoznak az Anyaszentegyház hatalmas tervei, konturjai, körvonalai, hogy majd a Szentlélek jöttékor egész elénk álljon, mint hegyen épült tündöklő város, mint sziklára épített élet-vára, mint megterített, vendégeket váró menyegzős háza a nagy királynak. Még megalapít egy-két szentséget, ad még néhány fontos utasítást, a többit műve befejezőjére, a karizmákat osztogató Szentlélekre bízza.

Az Anyaszentegyház tehát a Szentlélek országa, háza, városa. Amint Szent Irén lyoni püspök írja : «Ahol az Anyaszentegyház, ott van az Úr Lelke és ahol az Úr

Lelke, ott az Anyaszentegyház és minden kegyelem.»¹ A Szentlélek szerinte az Anyaszentegyháznak isteni hozománya, kincse, életető Lelke, Krisztussal való kapcsolatának biztosítója.

Az Anyaszentegyház a Szentírás szerint tényleg úgy jelenik meg, mint a Szentlélek birodalma.

A Szentlélek jöttére : az első Pünkösöd napján születik, mikor az isteni Lélek piros lángnyelvei kigyúlnak a féltő, bánkódó letargiába merült lelkek fölött, mikor mint az ég élő, erős, illatos lehellete kicsapja a zárt ajtókat és zúgása, ihletése betölti az egész világot. Mikor az élő vizek patakjai megfakadnak Szent Péter ajkán és az először megkeresztelt háromezer hívő lelkében.

Az Anyaszentegyházat vezetőiben, munkájában, terjedésében egészen betölti a Szentlélek. Az apostolok kétélyeit eloszlatja,² őket a hit terjesztésében a nyelvek csodájával segíti, kijelöli működésük alkalmas helyét.³ Eszükbe juttatja Krisztus ígét,⁴ megtanítja őket mindenre, amit Krisztustól még el nem viselhettek,⁵ viszi őket távoli országokba,⁶ más országok határaitól megvisszatartja őket.⁷ Előkészíti őket az üldöztetésre,⁸ vigasztalja őket, kijelöli útjaikat, betölti tanítványaikat, püspökeiket,⁹ diakónusaikat¹⁰ és karizmáival gazdagítja, terjeszti Isten földi országát : az Anyaszentegyházat.

Az ősegyház életét elénktáró első történeti könyv, az Apostolok cselekedeteinek könyve valóban megérdemli ezt a nevet : a Szentlélek Evangéliuma.

1. A Szentlélek az Anyaszentegyházban mindenekelőtt befejezi, betetőzi, megkoronázza az Úr Krisztus művét.

Az Úr Krisztus nagy művének : a megváltásnak hatásai, áldásai az Anyaszentegyházban lesznek az egész keresztény világ közös kincsei a Szentlélek által. Maga

¹ Adv. Haeres. I. 3, c. 24. ² Ap. csel. 11, 12. ³ Ap. csel. 8, 29.

⁴ Ján. 14, 26. ⁵ Ján. 16, 12 sk. ⁶ Ap. csel. 13, 4. ⁷ Ap. csel. 16, 6.

⁸ Ap. csel. 20, 22. ⁹ Ap. csel. 20, 28. ¹⁰ Ap. csel. 6, 3.

az Üdvözítő hiányosnak, kiegészítésre szorulóknak tartja nagy művét a Szentlélek nélkül, ezért a távozásán szomorkodó apostoloknak ezt mondja : «Hasznosabb nektek, hogy én elmenjek, mert ha el nem megyek, a Vigasztaló nem jön el hozzátok, ha pedig elmegyek, elküldöm Őt hozzátok».¹

Isten országának egyetemessége, amit az ószövetségi zsidó partikularizmussal szemben a napkeleti bölcsek jövetele sejtetett, amit az Úr Krisztusnak a királyi vendégségről mondott példabeszéde, amit a kafarnaumi százados megtérésekor mondott jövendölése oly boldogítóan példáztak : az Anyaszentegyházban valósul valóban a Szentlélek által. A búcsúzó Úr Krisztus testamentuma, itt a földön mondott utolsó szava : «Elmenvén tehát tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében»² — új isteni küldés : a Fiú küldi az apostolokat, amint az Atya küldte őt. De küldi egyúttal azt is, aki az Atyától és tőle mint egy elvtől származik : a Szentleket, aki az Anyaszentegyház küldetését tényleg megvalósítja : Isten országát kiépíti a közösségben és az egyének lelkében.

A Szentléleknek e munkaköre indokolja, hogy a Fiúval ellentétben nem öltött látható testet magára, mikor közöttünk megjelent. A Fiú műve : a megváltás általános, az emberiség egészére vonatkozó isteni mű, ezért a Fiú látható és a kereszttáldozat történelmi tény. A Szentlélek műve azonban Krisztus alkotásának betetőzése, kiterjesztése, egyénekre alkalmazása, ezért ő marad láthatatlan «Lélek.» Munkája egyszerre sok helyütt történik, ezért megjelenési módja a vihar, melyet nem lehet körülhatárolni, mert az mindent betölt.

Az Anyaszentegyházban tehát mint a Szentlélek testamentumában élünk. Krisztus örökké velünkmaradónak

¹ Ján. 16, 7. ² Mt. 28, 19.

ígérte a Szentlelket, azért az Anyaszentegyházban állandóan csobognak az élő víz üdítő forrásai, állandóan lengedez az égi sóhaj, mely hozza az esőt, a harmatot, elkergeti a ködöt, a gázt, a füstöt, felragyogtatja a napot és létesíti az ég és föld jegygyűrűjét : a szívárványt. Ezért nem a Szentlélekhez, hanem a Szentlélekkel imádkozunk az Atyához és a Fiúhoz és maga a Szentlélek kimondhatatlan sóhajokkal segíti imádságainkat.¹ Ha az Anyaszentegyház zsolozsmájában, misekönyvében a Szentlélekhez is imádkoznék, ezzel a Szentlelket magától távollevőnek ismerné el, márpedig ő velünk van, hogy mint Isten galambja áhítatunknak szárnyakat adjon.²

Ugyancsak itt lesz igazán tudatos előttünk Pünkösdi ünnepének igazi jelentősége, méltósága. Karácsony és Húsvét drága emlékek ; ünnepeljük Urunk születését és feltámadását, de Krisztus sem meg nem testesül újra, sem fel nem támad. Ellenben minden Pünkösdi a velünk maradt és bennünk működő Szentléleknek új kiáradása, tehát édes valóság : újra és újra eltölti éltető szellemével az Anyaszentegyházat.

Mert a Szentlélek az Úr Krisztusnak : a Fiúnak művét betetőzi, ezért szerepe minket : az Anyaszentegyház tagjait is mintegy befejezni, lelki nagykorúságra alkalmassá tenni és erre rá is nevelni. Ez a lelki nagykorúsodás megy végbe lelkünkben a bérnálás, mint a befejező Szentlélek szentsége által. Ebben megerősödünk, Krisztus kisdedeiből Krisztus lovagjaivá leszünk, mert előmlött lelkünkön az Erősség Lelke : a Szentlélek.

Még világosabban áll elénk a Szentlélek szerepe és működése az Anyaszentegyházban, ha az *Egyházat*, mint *misztikus Krisztust* vagy *Krisztus kedves jegyesét* tekintjük.

2. Szent Pál apostol tanításában az Anyaszentegyház úgy jelenik meg, mint Krisztus titokzatos teste, mely

¹ Róm. 8, 26. ² A Szentlélek-kultusz hiányosságának ez egyik főoka.

testben Krisztus a fő, mi pedig a tagok vagyunk. A rómaiakhoz, korintusiakhoz, efezusiakhoz és kolosszabeliekhez írt leveleiben ismételten visszatér erre a gondolatra a nagy apostol. Mélyen lelkébe rögződött az égi hang, amit megtérésekor a damaszkuszi úton hallott: «Saul, Saul, miért üldözesz engem? . . . Én vagyok Jézus, akit te üldözesz».¹ Mivel pedig ő nem Krisztust üldözte, — hiszen az Üdvözítő már rég mennybement — hanem az Egyházat, mint örök igazság lángolt fel előtte: Krisztus és az Egyház egyek, összetartoznak: az Anyaszentegyház a titokzatos Krisztus!

Valóban: az Úr Krisztus végtelen bölcseségére mutat, hogy a keresztyénységet nem úgy hagyta közöttünk mennybemenetele után, mint holt betűt, mint könyvet, hanem mint élő szervezetet, mint Anyaszentegyházat, mint élő titokzatos testet.

Amint az ember-Krisztusnak több tagja van, úgy a titokzatos Krisztusnak is. Krisztus e titokzatos testnek a feje, valóságos ember is lévén, ő is egy a test tagjai közül, ő is egy közülünk. De mint fő, kiemelkedik a testből: «a dicsőség Atyja . . . őt tette fejévé az Anyaszentegyháznak és mindent az ő lábai alá vetett»² — írja Szent Pál. Krisztus mint fej gócpontja az egész szervezetnek, minden tevékenység itt fut össze, belőle egység, rend, irányítás árad szét a tagokba.

Ennek a titokzatos testnek mi vagyunk a tagjai, sejtjei. «Mert a test egy, noha sok tagja van: úgy van a — titokzatos — Krisztus is.»³ A bűnösök hűdött, elhalt tagok: nem árad át beléjük a fő életenergiája. A szakadárok, mint Szent Pál a pártoskodó korintusi híveknek írja: kificamodott tagjai a testnek.⁴ (*κατηγμαμένοι* a *κατηγιγένην* igéből, mely annyit jelent, mint kificamodott tagot helyretenni.) Az eretnekek viszont, mint Szent

¹ Ap. csel. 9, 4. ² Ef. 1, 22. ³ I. Kor. 12, 12. ⁴ I. Kor. 1, 10.

Ágoston¹ mondja, levágott tagok, melyek a testtel való közösséget elvesztve elvesztik magát az életet is. Hozzá tartoznak ehhez a testhez a meghalt hívek is, a győzők és a szenvedők épügy, mint mi : a küzdők.

Amint az ember-Krisztus a Szentlélek által születik, épügy a titokzatos Krisztus: az Anyaszentegyház is. A Szentlélek mint a Magasságbelinek ereje megárnnyékozza a Szent Szűzet, ekkor születik az ember-Krisztus. De ugyancsak a Szentlélek, mint a magasságból zúgva leáradó Erő öltözteti fényruhába az apostolokat, ez a titokzatos Krisztus születése napja, az első Pünkösöd, amikor megjelenik a világtörténelemben az Anyaszentegyház.

A Szentlélek Krisztus titokzatos testének : az Anyaszentegyháznak is Lelke. «Ami a lélek az emberi testnek, ugyanaz a Szentlélek Krisztus titokzatos testének : az Anyaszentegyháznak»² — mondja Szent Ágoston. Krisztus mennybemenetelekor az Anyaszentegyház kész, de olyasféleképpen, mint ahogyan Ádám teste kész volt, mikor az Atya megalkotta, de mielőtt lelket lehellt volna bele. A második Ádámnak : Krisztusnak titokzatos teste : az Anyaszentegyház is megvolt, de tagjaiban, szerveiben még nem volt mozgás, nem volt élet. Az első Pünkösöd napján jött az égből Istennek személyes élő és éltető Lelke, Lehellete, az isteni Pneuma, mely rálehellt erre a titokzatos testre és azt élettel töltötte el.

Amint a titokzatos Krisztus a Szentlélektől fogantatott, úgy a Szentlélek által is él. «Mert egy Lélek által mindnyájan egy testté kereszteltettünk : zsidók úgy, mint a pogányok, szolgák, mint szabadok és mindnyájan egy Lélek által itattattunk»³ — mondja Szent Pál apostol. Tehát mi különbség nélkül a Szentlélek által leszünk a titokzatos test tagjai és amíg tagjai vagyunk, e Lélek által élünk. A Szentlélek betölti e test minden egyes

¹ Serm. 267. ² Serm. 267. ³ I. Kor. 12, 13.

tagját, a tagokat egymással és a fővel : Krisztussal a hit és szeretet kötelékében egyesíti. Amint egyesítette a megtestesülésben Krisztus emberségét és az isteni Igét, amint hiánytalan, csorbulatlan egységbe fűzte az isteni és az emberi elemet a Szentírásban, épúgy egyesíti Krisztus titokzatos testében is a láthatót és a láthatatlant, a szentségek anyagát és isteni hatását, az egész kultuszéletet és annak fölséges tartamát, a természetet és a természetfölöttit.

De nemcsak életét, hanem kegyelmi bőségét, szentségét is a Szentlélektől kapja Krisztus titokzatos teste, mint a megtestesülésben Krisztus emberi természete. A misztikus Krisztus is «Fölkent»: a Szentlélek keni fel minden malasztok olajával. A titkos éltető vért : a megszentelő kegyelmet e titokzatos test rejtett szerve, szíve :¹ a Szentlélek közvetíti el minden tagba, minden sejtbe a hierarchia, a szentségek, kegyelemeszközök Krisztustól rendelt erezetén keresztül. A Szentlélek továbbá gyarapítja és építi folytonosan Krisztus titkos testét : az Anyaszentegyházat. «Isten lakhelyévé, testévé — a Lélek által épülünk»² — mondja Szent Pál. Az emberi lélek sincs bezárva a testbe, a testen kívül is hat, annál inkább az Isten Lelke, amely ahol akar, ott fú, amelynek zúgását hallják, hatását, áldásait érzik és élvezik azok is, akik a testen kívül vannak, akik nem tudják, hogy honnét jön és hová megy. Így lehetséges, hogy bár az Egyházon kívül nincsen üdvösség, mégis van kegyelem és sokan e titokzatos testen kívül élve mégis az Anyaszentegyház lelkéhez tartozhatnak a Szentlélek által.

3. A Szentlélek szerepét az Anyaszentegyházban más oldalról világítja meg a másik felfogás : az Anyaszentegyház *Krisztusnak kedves jegyese, arája, nekünk pedig,* amint a magyar nyelv szépen mondja : *anyánk*.

¹ Thom. III. Qu. 8, a. 1. ² Ef. 2, 22.

E felfogás ugyancsak Szent Pál apostol teológiájában van bővebben kifejtve és az efezusi hívekhez írt levélnek ez a főtárgya. Ebben a levélben Krisztus és az Anyaszentegyház viszonyát a házastársak viszonyához hasonlítja; az Anyaszentegyház Krisztus szent és szeplőtelen jegyese. Szent János apostol a Titkos Jelenésekben úgy látja az Anyaszentegyházat, mint felkészült, vőlegényét fölékesíttetten váró menyasszonyt.¹ Szent Ágoston² és Szent Methodius³ az Úr Krisztus háromnapi sírbanpihenését a második Ádám mély álmának mondják, midőn oldalából, megnyitott szívéből formálta Isten szerelmes jegyesét: az Anyaszentegyházat, a lelki értelemben «élők» anyját. Szent Cyprián pedig szépen mondja: «Nem lehet annak atyja az Isten, akinek nem anyja az Anyaszentegyház».⁴

Az Anyaszentegyház Krisztusnak kedves jegyese. Mint Szent Pál apostol mondja: «Nincs rajta szeplő vagy redő, vagy más efféle, mert szent és szeplőtelen».⁵ De az Anyaszentegyháznak minden ékessége, kedvessége, ékszere a Szentlélektől van, ki a Krisztustól szerzett malasztok mennyegzős ruhájába öltöztette, fejét szerelmes tüzének fénykoszorújába vonta, elöntötte rajta kegyelmeinek illatos kenetét, ruháját teleszórta a karizmák drágaköveivel, edényét megtöltötte a szentek imádságaival. A Fiú szerelmes Fia az Atyának, mikor galamb képében rászállt a Szentlélek. Az Anyaszentegyház viszont akkor lesz a Fiúnak szerelmes jegyese, akiben neki jó kedve telik, mikor tüzes nyelvek alakjában leszáll reá a Szentlélek.

Az Anyaszentegyház mindig Krisztus szerelmes jegyese marad, Krisztus és az Egyház szeretetviszonya nem függ egyes emberek akaratától vagy magatartásától. Amint

¹ Titk. jel. 21, 2. ² Tr. in Joann. 120. n. 2. ³ Conviv. Virg. Or. 3.

⁴ De cath. Eccl. unit. 6. ⁵ Ef. 5, 27.

az isteni Ige az egyszer fölvelt emberi természetet többé le nem tette, hanem még az égbe is magával vitte, épügy állandó az Anyaszentegyházzal való misztikus jegyessége is a Szentlélekben. Egyes tagok leválhatnak az Anyaszentegyházról, de az mindig Krisztus titokzatos teste marad, egyes fátylak, fodrok leszakadhatnak az Anyaszentegyházról: Krisztus varratlan köntöséről (Szent Cyprián), de az Egyház azért Krisztus szerelmes és kedves jegyese mindörökre. «Krisztus jegyese nem lehet hűtlen, mert csak egy hajlékot ismer: jegyese hajlékát» — mondja Szent Cyprián.¹

De Krisztus jegyesének: az Anyaszentegyháznak nemcsak kedvessége, hanem szüzi anyasága is a Szentlélektől van, akárcsak Krisztus anyjái: Szűz Máriáié.

Akik Ádámtól és Évától születtek a természet rendjében mint emberek, azok Krisztus és az Anyaszentegyház misztikus frigyből születnek a természetfölötti rendben mint keresztények. «Újjászülettünk nem romlandó ivadékból, hanem romlatlanból» — írja Szent Pál apostol.²

Krisztus jegyesét a Szentlélek aranyfelhője árnyékozza be, mint a megtestesüléskor édesanyját. Ezért szüzi módon újrászül minket Krisztusban és Krisztust újjászüli bennünk. Ez a titokzatos újjászületés közvetlenül a papi hivatal által történik. A Szentlélek hatalmában való részesedés teszi az újszövetségi papság természetfölötti jellegét, méltóságát és szentségét. Szent Pál apostol a papságot egyszerűen a Szentlélek szolgálatának nevezi, magáról pedig szent öntudattal írja: «Isten... minket az újszövetség alkalmas szolgálivá a Lélek és nem a betű szerint tett».³ A papszentelésben a felszentelő püspök ismételten mondja: Vedd a Szentlelket: accipe Spiritum Sanctum. Az Anyaszentegyház a házasság szentsége által gyarapszik a természetes rendben, az egyházi

¹ De cath. Eccl. unit. 6. ² I. Pét. 1, 23. ³ II. Kor. 3, 8.

rend révén viszont természetfölötti rendben támadnak Isten fiai.

Az Úr Krisztus szerelmes jegyese: az Anyaszentegyház tehát a Szentlélek által lesz szüzi anyánk. Nemcsak újjászületünk az Anyaszentegyháztól a Szentlélek által, hanem az Egyház vállalja nevelésünket, táplálásunkat életünk egész folyamán. Mint jó anya tanításaival oktat, utasításaival irányít, égi kenyérrel: Krisztus testével etet, Krisztus isteni vérével itat bennünket. Ifjúságunkban a bérmlás pecsétjével nagykorúsít, testvéreinkkel összekapcsol, égi Atyánkhoz visszavezet minket. Mindezt a Szentlélek erejével járó papság által cselekszi.

Ime a papság méltósága! az Anyaszentegyházhoz, mint édesanyánkhoz való hű ragaszkodásnak igazi oka!

Az Anyaszentegyháznak tulajdonságaiban és tevékenységeiben ismét más megvilágításban jelenik meg előttünk a Szentlélek, mint az Anyaszentegyház éltető Lelke.

4. Az *Anyaszentegyház* egyik legfontosabb alaptulajdonsága: *egysége is a Szentlélektől van.* Ő az egyetemes keresztény társulásnak: az Anyaszentegyháznak összetartó, egységesítő Lelke.

Az Úr Krisztus ugyanis kinszenvedése küszöbén utólréhetetlen fölségű főpapi imájában így imádkozik az Atyához: «Nemcsak őérettük könyörgök, hanem azokért is, akik az ő igéjük által hinni fognak bennem, hogy mindnyájan eggyé legyenek, mint te, Atyám én bennem és én tebenned... hogy tökéletesen eggyé legyenek».¹

Kiben egyek azonban az Atya és a Fiú? Ki az Atya és a Fiú egységének pecsétje, akiben az Atya és a Fiú egymásiránti szeretete találkozik és egyesül? Kicsoda ennek az egymásértvalóságnak szeretetzáloga?

¹ Ján. 17, 20 skk.

A harmadik isteni személy : a Szentlélek.

Mikor tehát az Úr Krisztus azt kéri főpapi imádságában, hogy mindannyian úgy egyek legyünk, mint ő az Atyával és az Atya övele, akkor azt akarja, hogy a legnagyobb emberi társulás : az Anyaszentegyház a Szentlélekben éljen, a Szentlélekben forrjon össze egy testté a sok tag egymással és a fővel : Krisztussal. A Szentlélek a szeretet lelke, Krisztus pedig tanítványainak ismertető jelévé, Isten országa polgárainak legfőbb parancsává, összekötőkapcsává a szeretetet tette, ezért a Szentlélek, mint az isteni személyek egymásiránti szeretetének személyes gyümölcse, záloga, ajándéka ad egyetértést, áldozatosságig menő egymásiránti szeretetet mindnyájunk szívébe és ezzel egygyé tesz bennünket. Ezért írhatja az apostolok cselekedeteinek könyve az első keresztyén közösség tagjairól : «A hívőknek egy szívük és egy Lelkük volt».¹ És ezért mondja Szent Judás apostol, hogy akik az Anyaszentegyháztól különszakítják magukat : «Lélek nélkül valók» :² nincs bennük a Szentlélek, mely őket mint tagokat a testhez kapcsolná és ekként éltetné.

Az Úr Krisztus az utolsó vacsora terméből az Olajfák hegyére menve mondja búcsúbeszédében : «Amint szeretett engem az Atya, én is szerettelek titeket ; maradjatok az én szeretetemben».³ E mélységes szavak értelme ez : az Atya a Fiút a Szentlélekben szerette, a Fiú a tanítványokat hasonlóképpen a Szentlélekben szerette, tehát Krisztus követői mind ugyancsak a Szentlélekben szeressék egymást. Aki az isteni személyek élő szeretetköteléke az örök Szentháromságban : a Szentlélek, ugyanaz, mint mindent összeforrasztó égi szeretetláng az Anyaszentegyház tagjait is összetartja, mint aranyabroncs egységesíti. Ezért mondja az apostol : «Más időkben nem lett oly ismeretes az emberek fiai előtt»

¹ Ap. csel. 4, 32. ² Jud. 1, 19. ³ Ján. 15, 9.

amint most kijelentetett az ő apostolainak és a prófétáknak a *Lélek által, hogy a pogányok is örökös társak, egy testbeliek* és részesek az ő ígéreteiben Krisztus Jézusban». ¹ És másutt az Anyaszentegyház tagjainak összetartozását a Szentlélekkel hozza vonatkozásba: «Elszenvedvén egymást szeretettel, igyekezhvén fenntartani a Lélek egységét a béke kötelékével». ²

5. Még szorosabb kapcsolatban van a Szentlélekkel az Egyház másik alaptulajdonsága és ismertetőjegye: *a szentség*.

Az Anyaszentegyház, mint a Szentlélek országa, testamentuma szent önmagában mint üdvösségre vezető intézmény és szent polgáraiban, tagjaiban is.

Mert a harmadik isteni személy a «Szent» Lélek, ezért az ő országa is, mint a magyar nyelv szépen mondja: Anya «Szent» Egyház. Szentté teszi a Szentlélek állandó jelenléte, működése, tevékenysége: a megszentelés.

A szentség negatív oldalról tekintve minden bűn hiánya. A bűnösök számára alapított «holtak szentségei»: a keresztség és a bűnbocsánat szentsége az alapító Krisztus rendelkezése szerint mély kapcsolatban állnak a Szentlélekkel. Megkeresztelkedni ugyanis Krisztus szavai szerint annyi, mint újjászületni vízből és Szentlélekből. ³ A bűnbánat szentségét pedig Krisztus az apostolokra lehelve alapítja, mondván: «Vegyétek a Szentlelket: akiknek megbocsátjátok bűneiket — meg lesznek bocsátva». ⁴ Tehát az életszentség első föltétele: a bűntől való mentesség a Szentlélek által valósul az Anyaszentegyházban.

Pozitíve viszont az életszentség az erények lehető tökéletes bírása és gyakorlása. Az erények pedig mind a kegyelemnek kivirágzásai, amit éppen a Szentlélek osztogat. Az összes szentségek a Szentlélek kegyelem-édenyei. A megigazulás igazi oka, a legnagyobb, még a

¹ Ef. 3, 4. ² Ef. 4, 3. ³ Ján. 3, 5. ⁴ Ján. 20, 22 sk.

megdicsőült állapotban is első erény: a szeretet pedig éppen a szeretet apostola: Szent Pál szerint Isten örök Szeretetének: a Szentléleknek tulajdonítandó: «Az Isten szeretete kiöntetett a mi szíveinken a Szentlélek által, ki adatott nekünk».¹

Ezért jelent meg a Szentlélek itt a földön, mint tűz, mely egyrészt megtisztítja minden salaktól, másrészt be-
ragyogja tündöklővé, edzetté teszi a beléttett vasat, mely egészen átveszi izzását, hevét, fényét. Így a Szentlélek megtisztít a bűn salakjától, — de ez nem elég — valóban meg is szentel: Krisztusnak a főnek életerejét árasztja lelkünkbe, Isten életét segíti élni emberi testben, földi zárandok-állapotban.

Ezért az Anyaszentegyház vezéregyéniségei: a szentek mind a Szentlélek remekművei. Mi átlaghívők csak kis falusi templomai vagyunk az Isten Szentlelkének, a szentek ellenben dómok, katedrálisok, bazilikák! Bennük megfogant minden kegyelem, ép maradt minden tökéletes, fölülről jött ajándék, akaratuk a Szentlélek szeretetlángjában izzott és ezért összeforrt az isteni akarattal, melyből maga a Szentlélek származik.

Az egész Anyaszentegyház azonban szentek egyessége. Mindnyájan életszentségre vagyunk hivatva, ezért címezi Szent Pál apostol leveleit «a szenteknek, kik Philippiben, kik Efezusban, kik Korintusban stb. vannak». Rendelkezésünkre állnak a Szentlélek kegyelemkútjai: a szentségek, Krisztus és a szentek példái, érdemei és állandóan áll az áldozat, hangzik Isten imádása lélekben és igazságban. Élünk belőle!

6. Az Anyaszentegyház azonban — mint a test hasonlat világosan mutatja — nem egyrangú tagok összessége; az egyes tagok szerepe, működése, a főhöz való viszonya és méltósága nem egyforma. Minden élet alá- és mellé-

¹ Róm. 5, 5.

rendeltséget mutat, az Anyaszentegyházban a *hierarchia*; a szent hatalom biztosítja ezt a szubordinációt egyháziak és világiak között. Az Anyaszentegyház mint jogrendszer, mint jogalany is különös kapcsolatban áll a Szentlélekkel.

Szent Pál apostol mondja : «Különfélék az ajándékok, de a Lélek egy ; különfélék a szolgálatok, de az Úr ugyan-az».¹ Miletosban az efezusi püspöktől így búcsúzik : «Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra, melyen titeket a *Szentlélek püspökké tett* Isten Anyaszentegyházának kormányzására».² A diakónusokat és Mátyás apostolt a Szentlélek vezetésére választották. Az első apostoli zsinat pedig rendelkezéseit azzal indokolja, hogy a Szentlélek szervének tudja magát : «*Tetszett a Szentléleknek és nekünk... hogy megtartóztassátok magatokat a bálványoknak áldozottaktól, a vértől, a fojtottól és a paráznaságtól*».³

Az Anyaszentegyház tagoltsága, törvényei tehát nekünk Isten akarata. E rendelkezéseknek célja lelkünk üdvössége : az Anyaszentegyház akaratában benne él Isten akaratának reprezentánsa : a Szentlélek. Ezért tekintették a középkorban a lelki hatalmak törvénytelen bitorlását : a simoniát, a szentségárulást a Szentlélek ellen való bűnnek.⁴

Az Anyaszentegyház törvényeit tehát a Szentlélek sugallja, rangjait, kitüntetéseit a Szentlélek adományozza, ki egyúttal a hívek és az alárendeltek lelkében is működik és könnyűvé teszi az engedelmességet a törvények megtartásában, az alázatosságot az egyházi felsőség őszinte elismerésében és tiszteletében.

7. Az Anyaszentegyház egyik hivatala : a tanító hivatallal külön ajándékot, biztosítékot kapott az Úr Krisztustól arra, hogy az evangéliumi igazságok birtoklásában és

¹ I. Kor. 12, 5. ² Ap. csel. 20, 28. ³ Ap. csel. 14, 28 sk. ⁴ Cantu C. VIII. 271.

hirdetésében sohasem térjen le az igazság útjáról. *Ez a tévedhetetlenség.* Az Egyház tanítói hivatalának a köz javára adott e karizmáját az Úr Krisztus szavai alapján, az Anyaszentegyház Lelkének: a Szentléleknek tulajdonítjuk.

Mikor az Úr Krisztus apostolainak megígéri a Szentlelket, így szól: «És én kérem az Atyát és más Vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradjon: az igazság Lelkét, kit e világ nem vehet . . . ti pedig majd megismeritek őt, mert nálatok marad és bennetek leszen».¹ És másutt: «Az igazság Lelke megtanít titeket minden igazságra»² «. . . és eszetekbe juttat mindent, amiket nektek mondtam».³

Az Úr Jézus tehát a Szentlelket mint az igazság Lelkét ígéri, aki majd az Egyház tanítását sugallja és e tanításnak az Úr Krisztus igéivel való azonosságát biztosítja. Igazság Lelke a Szentlélek két értelemben: ⁴ először azért, mert a Fiútól: az örök személyes Bölcseségtől, Igazságtól is származva, az örök Igének, Igazságnak Lelke. Másrészt azért, mert az igazság ajándékozója, sugalmazója, őre, tanítója, ki nemcsak létében, személyiségében származik az örök Igazságtól, hanem tanításait, sugallásait is Krisztustól veszi és így őt tanítványainak: az Anyaszentegyháznak tanításában igazolja, megdicsőíti.

Az Anyaszentegyház legfőbb igehirdetői szent önigazolással, öntudattal vallják tanításukat a megígért Szentlélek birtokában örökérvényű, tévedésmentes igazságnak. Így az apostolok apostola: Szent Pál a világ hamis bölcsesége felé sandító korintusiaknak így ír: «Mi nem a világ, sem a világi fejedelmek bölcsességét hirdetjük, hanem Isten titokteljes, elrejtett bölcsességét . . . nekünk kijelentette Isten az ő Lelke által, mert a Lélek átvizsgál

¹ Ján. 14, 16 sk. ² Ján. 16, 13. ³ Ján. 14, 26. ⁴ Franzelin: De Deo Trino. 368.

mindent, még Isten mélységes titkait is . . . Mik az Istenben vannak, senki sem tudja, hanem csak az Isten Lelke. Mi pedig nem e világ lelkét vettük, hanem azt a Lelket, ki Istentől van, hogy megtudjuk, amiket Isten nekünk ajándékozott. Amikről beszélünk . . . nem az emberi bölcsesség tudós igéivel, hanem a Szentlélek tanítása szerint . . . szólunk».¹

Tehát az igehirdető, tanító Egyház tanítása azért múlja fölül minden tekintetben a világ bölcsességét, — mert a Szentlélek birtokában, a Szentlélek tanítására szólnak a tanító Egyház szervei.

Szent János apostol a tévtanító eretnekek ellen hívei előtt az Anyaszentegyház tanítására hivatkozik, amely azért rendíthetetlen örök igazság, mert a Szentlélektől van. «A kenet (Szentlélek), melyet tőle (Krisztustól) vetettek, maradjon meg bennetek . . . amint az ő kenete (Krisztus Szentlelke) tanít titeket mindenről, az igaz és nem hazugság».²

A Szentlélek örök védő jelenléte, asszisztenciája vezeti tehát az Anyaszentegyház tanítói hivatalát: az egész világon szétszórt, de tanításban megegyező püspököket, az egyetemes zsinatot és a hívek legfőbb tanítóját: a pápát, mikor ex cathedra szól.³ Valóban rendíthetetlen szikla, az igazság oszlopa és erőssége⁴ a mi Anyaszentegyházunk, de ennek rendíthetatlensége, tömörsége és erőssége az Igazság Szentlelke, — ki Krisztus ígérete szerint nem engedi igazság és tévedés között meginogni sem a tanító hivatalt, sem a tanuló Egyházat.

8. Az Anyaszentegyháznak állandó jellegű, személyhez nem kötött ajándékán: a tévedhetetlenségen kívül van még igen sok rendkívüli ajándék, melyek az Anya-

¹ I. Kor. 2, 10 skk. ² I. Ján. 2, 27.

³ Ha mint az egész Egyház legfőbb tanítója, hit és erkölcs dolgában, ünnepélyesen és mindenkire kötelezően határoz.

⁴ I. Tim. 3, 15.

szentegyház csillagos kegyelmes eget üstökösök fényével szórják be és ezek a karizmák.

A karizmák az egyházi közösség javára adott ingyenes rendkívüli ajándékok. A rendes malaszttól különböznek rendeltetésük és hatásuk szempontjából: nem állandóan vannak és nem az egyén, a birtokos, hanem a közösség javára vannak adva. «A Lélek megnyilatkozása mindenkinek — a keresztény közösségnek használatára adatik»¹ — mondja Szent Pál apostol. Ily rendkívüli adományokkal bírhatnak a Szentírás tanúsága szerint a köz javára sokszor hitetlen, méltatlan egyének is, mint pl.: a jövendölés karizmájával tűnt ki Balaám és Kaifás. A karizmák a karizmatikusokat nem üdvözítik, világosan mondja ezt maga az Úr Krisztus, hogy egyesek azzal mentegetik majd magukat előtte: «Uram! Uram! nem a te nevedben jövendölünk-e? Nem a te nevedben újtuk-e ki az ördögöket? Nem a te nevedben tettünk-e sok csodát?» És ő majd felel nekik: «Sohasem ismertelek titeket».²

Kilenc rendkívüli adományt, karizmat sorol el Szent Pál apostol a korintusiakhoz írt első levelében, a 12. fejezetben, melyek: bölcsesség, tudomány, hit, gyógyítás, csodatevés, jövendölés, a szellemek megválasztása, nyelvek nemei, beszédek értelmezése.

E kilenc karizma az ősegyház három főszükséglete szerint a következőképpen csoportosítható és értelmezhető:

A hit megismeréséhez kapcsolódnak; bölcsesség; σοφία, tudomány; γνῶσις és a hit; πίστις.

A hitben való megerősödést célozzák; gyógyítás; ἰαμα, csodatevés; δόναμεις, jövendölés; προφητεία.

A hit terjesztését pedig előmozdítják; a nyelvek nemei; γένη γλωσσῶν, a beszédek értelmezése; ἐρμηνεία és a szellemek megválasztása; διάκρισις πνευμάτων.

¹ I. Kor. 12, 7. ² Mt. 7, 22 sk.

A hittudósok a karizmákat a következőkép értelmezik:

*A hit
megisme-
résének
karizmái.*

Bölcsesség: Isten titkainak megértését adó természetfölötti erő.

Tudomány: A mások meggyőzésének adománya, a hit ismertetésében megnyilvánuló pedagógiai ügyesség.

Hit: a Szentlélektől a hallgatókba öntött hit, mely a bizonyítás hiányait pótolja.

*A hitben
való
meg-
erősödés
karizmái.*

Gyógyítások: a betegekkel művelt csodák ajándéka.

Csodatevés: csodák művelésének hatalma.

Jövendölés: elsősorban nem az ismeretlen jövő feltárása, hanem a szónokot lelkesítő égi tűz, entuziazmus, mely a hallgatókat magával ragadja.

A hit terjesztésének karizmái.

Szellemek megválasztása. A lelki életben sokszor nélkülözhetetlen karizma, melynek birtokában meg lehet ítélni, hogy bizonyos gondolatok Istentől, angyaltól, vagy a gonosz lélektől származnak-e? Mások ezt az adományt a szívek ismeretével; καρδιογνωσις azonosítják, melynek birtokában egyes szentek igen kitűntek. Pl. Szent Imre herceg, akia pannonhalmi királyi látogatás idején a szerzetesek lelkiállapotát azonnal felismerte és lelki tisztaságuk fokához mértén különböző számú csókokkal illette őket. (Boldog Mór későbbi pécsi püspököt pl. hét csókkal tüntette ki.)

Nyelvek ajándéka. A hit terjesztésében nélkülözhetetlen ez az ajándék, mely már az első pünkösdi csodában is megjelent. Szent Péter egy nyelven beszélt és az őt hallgató sokféle idegen: pártusok, médusok,

elamiták, akik Mezopotámiát, Judeát, Kapadóciát, Pontust, Frigiát, Pamfiliát, Egyiptomot és Lybia részeit lakják, római jövevények, zsidók, krétaiak, arabok, mind a maga nyelvén hallotta és értette a beszédet. Ezt a legkimagaslóbb karizmat, mely nélkül a keresztény hit nehezen terjedt volna, már a Szentlélek megjelenése: a nyelv is sejtette. Szent Pál apostol írja a thesszalonikai híveknek ottani működéséről: «Mi az evangéliumot nálatok nem egyedül beszéddel, hanem erővel és a Szentlélekkel is egész teljességében hirdettük».¹ A nyelvek ajándékára, mint az igehirdetés legfőbb segítőjére céloz a szószerző fedelének alsó részén a Szentlélek sugárzó galambja. A nemrég alakult «Isteni Ige Társulata: Societas Verbi Divini» is alapítójának szándéka szerint különös tiszteletére vállalkozott a Szentléleknek.

Beszédek értelmezése: természetfölötti ajándék a hallgatóknak a hallottak és a Szentírásból olvasottak megértésére, feldolgozására és magyarázatára.

Mindezek a csodálatos karizmák az Anyaszentegyháznak javára, terjedésére adott természetfölötti erők. Bizonyos, hogy az ősegyházban, mikor a keresztény hit gyors elterjedése rendkívül fontos volt, a karizmák nagy bőségben voltak, a karizmatikus igehirdetőknek pedig nagy tekintélyük volt. Az Anyaszentegyházban azonban azóta sem szünetelnek a karizmák, ha kisebb mértékben is, de állandóan megvannak. Különösen olyan szentek életében, akik valamilyen gondviselészerű hivatást töltöttek be az

¹ I. Thess. 1, 5.

Anyaszentegyházban, vagy mint hittérítők idegen pogány népek között hirdették a keresztény hitet, sokszor olvastunk a karizmákról, különösen a nyelvek adományáról. (Pl. Xav. Szent Ferenc életében.)

A karizmákat a Szentírás egyetemlegesen a Szentléleknek tulajdonítja. Szent Pál apostol elsorolva a kilenc karizmát, így ír: «Ezeket pedig mind ugyanazon egy Lélek műveli, osztogatván kinek-kinek, ahogyan akarja».¹

A karizmák rendkívüli ajándékok. Rendkívüli jellegük is a Szentlélekre utal, mint szerzőre. A karizmák ugyanis nem valamilyen szertartáshoz, vagy szentséghez kötött természetfölötti hatások, hiszen karizmát közlő szentség vagy szertartás az egész ősegyházban ismeretlen. Hanem az egész Anyaszentegyház igazán közös nagy érdekeit és szükségleteit látó és ellátó Szentlélek osztogatja ezeket, amint akarja, mert ahol akar, ott fú, ahol szükségét látja, ott segít.

Szent Pál apostol a Szentlélekre, mint szerzőre hivatkozva mondja, hogy a karizmák különfélesége nem lehet az Anyaszentegyház híveinek megosztója, mert hiszen egy a szerző, aki azokat osztogatja. A korintusi hívek tehát ne az egyik, vagy a másik karizmában jeleskedő tanító körül pártoskodjanak, hanem a Szentlelket, mint aki minden karizmának közös szerzője, kövessék. Sőt mint a karizmáknál is többetérő kincset ajánlja nekik a legnagyobb erényt: a szeretetet, Isten örök személyes szeretetének: a Szentléleknek földi visszfényét, a legnagyobb ajándékot, a természetfölötti élet lényegét, az evangélium és az újszövetség főparancsolatát.

9. A Szentlélek továbbá az Anyaszentegyház egész *liturgiájának, kultuszéletének, művészetének, dúsgazdag szimbolikájának is ihlető Szellemé.*

Az Anyaszentegyház nyilvános Istentisztelete nagy-

¹ I. Kor. 12, 11.

szerű művészi valóság, melynek formai és tartalmi elemei közötti összhangját, melynek mozdulatait, színeit, stílusát a Szentlélek sugallja, irányítja. Különösen az Egyház mélyértelmű szimbolikája, melyben pl. a hamut a mulandósággal, az Eucharisztia borát a vidámsággal kapcsolja össze, áll mély összefüggésben a Szentlélekkel, aki mikor a földön megjelent, nem öltött emberi testet, hanem maga is csak szimbolumokba öltözött (galamb, tűz, fényes felhő, vihar).

«Az Anyaszentegyház liturgiája nem más, mint az imádkozó Krisztusnak: a megdicsőült örök Főpapnak lehellete.»¹ Az imádkozó Krisztus imája árad az Anyaszentegyházból, amely már a katakombai freskókon, mint «Orans» van megjelenítve. Az Úr Krisztus pedig az imádságot «lélekben és igazságban» tanítja, tehát első sorban Ő maga, az élő örök Igazság, Ige imádkozhatott «Lélekben.» Ezt árasztotta ki az Anyaszentegyházra, maga a Szentlélek jött is Krisztus imádságának következménye: «És én *kérem* az Atyát, hogy Vigasztalót küldjön nektek». Ezért az Anyaszentegyház a Szentlélekkel imádkozik, aki mint az Atyának és Fiúnak lehellete, kimondhatatlan sóhaja állandóan velünk van és velünk imádkozik. A Krisztustól elvetett mag: a Miatyánk a Szentlélek termékenyítő kegyelem-viharában nőtt az egész keresztény közösségnek: az Anyaszentegyháznak imaéletévé, liturgiájává. Ezért az Anyaszentegyház imádsága nemcsak kérés, panasz, vigasztalás — van ez is, hanem szárnyaló közösség-ima, boldogító örömrészesedés az Atya és a Fiú személyes szeretetében: a Szentlélekben.

Már az ószövetségben a frigysátor és a szent bútorok, fűlszerelések készítői a Szentírás szerint a Szentlélektől ihletve dolgoztak. A frigyszekrény egyik művészeinek:

¹ Ildef. Herwegen: Vom Geist der Liturgie. VII.

Bezeleel-nek neve egyenesen annyit jelent: Istentől megárnnyékozott! Tehát a Szentlélek készítette, ékesítette az ófrigynek szekrényét is, nemcsak az újét: a Szűz Máriát. Az ősegyház nyilvános kultuszának első nyomai a Szentlélekkel vannak szoros kapcsolatban. «Tel-jetek be Szentlélekkel szólván egymás között zsoltárok-kal, dicséretekkel és lelki énekekkel, zengedezvén, énekelvén . . . hálát adván»¹ — írja Szent Pál apostol az efezusi híveknek. Azóta is a katakombák csendes énekétől kezdve a legcsodálatosabb egyházi kórusokig a Szentlélek inspirálja az Egyház imádságát, énekét, művészetét. Innen van, hogy sokakat megtérített egy-egy római nagyhét szertartásainak látása, a Gregorián chorális nagyszerű szólódallamainak mélysége (pl. Huysmans), a bencés kolostorok páratlan asszisztenciái. Az egyház himnuszai — az isteni szeretetnek e csodálatos hárfái — mind az égi szent Viharnak: a Szentléleknek, Isten piros szeretetének illetésére szólalnak meg. A templomok csodásan gazdag szépségei, Raffael Madonnái, Michelangelo óriási szobrai nemcsak tárgyuk, tartalmuk miatt, hanem alkotóik ihlete: a Szentlélek révén nagyok, mélyek, utólérhetetlenek.

Az Anyaszentegyház tehát, mint Isten földi országa — a Szentlélek testamentuma. Alkotmánya — Szent Pál apostol szerint: «igazság, béke és öröm a Szentlélekben».² Amit Szent Lukács az ősegyházról ír az Apostolok cselekedeteinek könyvében, az érvényesül az Anyaszentegyház egész területén, egész történelmén keresztül. «Az Anyaszentegyháznak pedig . . . békessége vala és gyarapodék járván az Úr félelmében és betelék a Szentlélek vigasztalásával.»³

¹ Ef. 5, 18 sk. ² Róm. 14, 17. ³ Ap. csel. 9, 31.

A MEGSZENTELŐ.

Az ó- és újszövetségi Szentírásban gyakran szerepel az «Isten országa». Már az Úr Jézus Krisztus neve: «Fölkent» is célzás erre, hiszen a királyokat szokták felkenni, a királynak pedig népe és országa van. A keresztény élet isteni életprogramjának: a hegyi beszédnek is főtárgya az Isten országa, ennek polgárai, tisztviselői és törvényei.

Az Isten-országának általában három értelme van.¹

Jelenti elsősorban az Isten földi országát: az Anyaszentegyházat. Jelenti azután a mennyországot: Isten égi, örök országát és jelenti végül Isten láthatatlan országát a megszentelő malaszt által az igazak lelkében. (*Regnum Dei visibile, coeleste, invisibile.*)

Mind a három Isten-országának titokzatos mély vonatkozása, kapcsolata van a Szentlélekkel.

A földi Isten-országa, az Anyaszentegyház, mint előbb láttuk, tulajdonképpen a Szentlélek testamentuma, országa, szövetsége.

A mennyország a Szentlélek uralmának végkifejlete. Mint Aqu. Szent Tamás mondja: *gloria est gratia consummata*:² a dicsőség a kegyelem beteljesedése. Az üdvözültek boldogságának valósítója ugyanaz a Szentlélek, akiben mint szeretetcsókban, ajándékzalogban az örök Szentháromság maga is boldog. Ott nem ajándékait fogjuk élvezni, hanem valósággal őt magát. «Mi pedig

¹ Székely I.: A hegyi beszéd magyarázata. 28 skk. ² I. Qu. 95, a. 1.

mindnyájan felfödött orcával nézván az Úr dicsőségét, ugyanazon képmássá változunk át fényesebben az Úr Lelke által»¹ — mondja Szent Pál. Ezért gyakori sírfelirat a katakombákban: *vivas in Spiritu Sancto!* Élj a Szentlélekben! Azaz üdvözülj, részesülj az örök Szentháromság boldogságában: a Szentlélekben.

De Istennek harmadik értelemben vett országa, belső láthatatlan birodalma az igazak malasztos lelke. Erről mondja az Úr Krisztus a zsidóknak: «Elvéteitek tőletek az Isten országa».² Erről beszél, mikor azt mondja: «Az Isten országa bennetek vagyon»;³ «Isten országa nem jön szembetünőképpen».⁴ Hogy ennek a harmadik, lelkünkben élő Isten-országának minő vonatkozása van a Szentlélekkel, mint a malaszt kútfejével, adományozójával, mint a megigazulás valósítójával, azt tárgyalja a jelen fejezet: a Megszentelő.

I.

Mi a megszentelés?

A megszentelés a megváltás közös kegyelemkincseinek, áldásainak alkalmazása egyének lelkére. Kiépítése az Isten országának egyének lelkében, a természetfölötti élet kibontakozása az egyes emberben a megváltás kegyelmeiben való részesedés által. A megszentelő malasztoknak és fölséges kíséretének bevonulása a lélek templomába, Isten életében való természetfölötti részesedés. Az istenfiúság nemessége rajtunk és a Szentlélek bennünk, mint a megszentelő kegyelem osztogatója, mint égi piros pecsét, mint illatos krisztusi kenet, mint örök boldogságunk boldogító záloga. Emberi voltunknak átistenülése, Isten barátsága, Krisztus vérrokonsága, az isteni szeretet boldogító ölelése: ez a megszentelés.

¹ II. Kor. 3, 18. ² Mt. 21, 43. ³ Luk. 17, 21. ⁴ Luk. 17, 20.

A Fiúisten műve : a megváltás tehát az egész emberiségé, a Szentlélekisten teendője viszont : a megszentelés egyéneké. A Fiú műve : a megváltás befejeződött a kereszten : a Fiú megváltotta a világot. De e megváltás áldásainak közvetítése, felhasználása : a megszentelés állandó jelen feladat : a Szentlélek megszenteli a világot. Amint a folyó folyásában mederben halad, torkolatánál viszont több ágba, deltába szakad, amint a kar egy, de a kézben több ujja ágak szét, úgy van az Isten málasztja is. Ennek az isteni életerőnek forrása az Atya. Hozzánk közvetítője a Fiú, medrét ő ásta keresztje ekéjével : ez volt a megváltás. Lelkünkbe torkolásánál azonban a hét szentség deltájába szakad és ezer kis éren keresztül szivárog egyének lelkébe ; ez a megszentelés : a Szentlélek munkája.

Minden üdvösségünk az Atyától indul ki, ő a törzs. A törzs életerejét közvetíti hozzánk a kar : ez a Fiú, az ő teendője a megváltás. De a kegyelmet a lélekbe az ujjak kézbesítik, alkalmazzák közvetlen érintéssel : az ujj a Szentlélek és érintése a megszentelés.

A megváltásban a Fiú kitárta az ég bezárt kapuját : lehet már üdvözülni. De hogy valóban üdvözüljünk, hogy a megváltás eredménye bennünk : egyéneknben mutakozzék, az a kegyelemosztogató Szentlélek műve : a megszentelés.

Két dolog váltakozik állandóan a történelemben : a közösség és az egyén gondolata. A középkor eleje az államot, a renaissance az egyént keresi, építi. A jogtudomány két nagy területre oszlik : közjog és magánjog aszerint, amint a közös élet szabályait vagy az egyéni érvényesülés korlátjait keresi, biztosítja. Az erkölcsan két szabályt ismer el cselekvéseink regulájaként : egyik a törvény : ez általános és ez illeti a közösséget, másik a lelkiismeret, mely egyéni és ez illeti az egyéneket. Madách az Ember tragédiáját e két sarkpontba ékelt

tengely körül pergeti le : Egyiptom : egyén, Athén : a köz ; Róma az egyén, Bizánc a köz ; Kepler az egyén, Danton a köz, a londoni vásár az egyén, a falanszter szín a köz gondolatát festi, szolgálja. Sőt az irodalom sem ismer más felosztást, mint klasszicizmus és romanticizmus. A klasszikus zenét, irodalmat az egész emberiség öröme, fájdalma ihleti ; ami a szerzőben egyéni, az beleolvad a vele rokon általános életörömbe vagy világfájdalomba. A romantikust viszont az egyéni érdekli, legyen öröm vagy fájdalom, fő, hogy neki fontos, neki elég ; az alkotás talán poetikus mélységekben szegényebb lesz, de az átélés közvetlensége folytán bájosabb, megejtőbb, vonzóbb, mindenkinél szeretettel fogadott.

A mi szent hitünk rendszerében is feltűnik eme kettség : a megváltás és a megszentelés tanában ; a Fiú és a Szentlélek viszonyában. A megváltás általános, az egész emberiségre vonatkozó isteni mű, ezért a Fiú látható, a keresztfájdalom történelmi valóság. A megszentelés egyéni, a megváltás közös kincseinek alkalmazása, ezért a Szentlélek láthatatlan, mert munkája egyszerre sok helyen történik, ezért megjelenési módja a vihar, amely nem körülhatárolt, hanem mindent betöltő.

A klasszikus annyi, mint örökérvényű ; mindenkit érintő, érdeklő, egyetemes valami. A költő, a zenész, az alkotás akkor klasszikus, ha benne él, zokog, panaszkodik, kacag az egész emberiség élete, bánata, panasza, örendezése. Klasszikusok : Dante, Shakespeare, Beethoven, Madách, sok tekintetben Wagner, mert alkotásaik, hőseik időfeletti, általános, mindenkire vonatkozó problémákat képviselnek és kutatnak.

A megváltás Istennek klasszikus műve. Ténye mindenkit érdekel, hatása mindenkit érint. Látható ellentétek kibékítése, Isten örök belső igazságának hirdetője a szent kereszt és a rajta kínszenvedő Jézus. Ő sohasem

a múlté, halála kettőbe vágja az emberi történések sorát, az emberiség viszonyát Istennel rendezi, örökségünket visszaszerzi, a mennyek országának, a pokol tornácának ajtait kitarja és mindezt teszi mint nemünk képviselője, bűneink hordozója, kiengesztelője. Ezért alkotása örök-érvényű, ezért a keresztt elmúlhatatlan jel, ezért Krisztus Jézus klasszikus hős, isteni követ. Ezért a megváltás történelmi tény, minden ember, faj, nép életébe szervesen beilleszkedő, szóhoz jutó hatalmas üdvösség-tény. Amint egyetemes sírása az emberiségnek advent és az őszövettség, épúgy egyetemes, mindnyájunkra vonatkozó isteni szánsalom-tény a megváltás. Amint a szolidaritás tragikuma érzik az eredeti bűn egyetemességén, épúgy az irgalom általánosságát hirdeti Krisztus hatalmas műve, drámája, alkotása : az emberiség megváltása a kereszten.

Ezzel szemben a megszentelés, a Szentlélekisten munkája a lelki világ romantikája. Itt egyénekben épül ki Istennek országa. Itt egyéni átélésben, sokféleségben mutatkozik Isten megváltása, a Teremtő terve, a Megváltó malasztja. Ezért ez itt bájos, kedves világ ; nem hat reánk az egyetemes emberiség fenséges hatásával, hanem egészen varázsába ejt sokféleségével, életszerűségével. Miről is van itt szó? A kisgyermekben ébredező hitről, imádságról, lelkiismeretről ; az első gyónásnak reszkető aggodalmáról, az első áldozásnak hótiszta izgalmáról, a megtérők fenséges szabadság-érzetéről, a jót-cselekvők fölemelő tudatáról, az esküvői vagy primíciai oltár ragyogásáról. Amint tehát a teremtés Istennek mindenkire vonatkozó műve, a Gondviselés viszont egyénekre vonatkozó munkája, épúgy a kegyelmi világban is : *a megváltás az egész emberiségé, a megszentelés pedig az egyes egyéneké.*

Amaz a Fiú műve ; emez a Szentlélek alkotása.

A megszentelést a Szentléleknek tulajdonítjuk. Isten-

nek ugyan minden kifelé irányuló, a teremtmények irányában ható tevékenysége mind a három személynek közös működése. A szentháromsági küldések tana azonban azt mutatja, hogy a szentháromsági eredések valami titokzatos úton belefolytatódnak a világba: az Atya szüli a Fiút és küldi is megváltásunkra; az Atya és Fiú egymásiránti szeretetükben lehellik a Szentlelket és ide hozzánk is ketten küldik az égből, mint isteni élő Lehelletet. A megszentelésben tehát a Szentlélek isteni eredésének, különállásának valami misztikus hasonmása van, ami okát adja annak, hogy a megszentelést neki tulajdonítsuk, mint a megváltást a Fiúnak és a teremtetést az Atyának. Ezt fejezi ki a trienti zsinat, mikor így határoz: «A megigazulás ható oka az irgalmas Isten, aki szabadon tisztít és szentel meg bennünket azáltal, hogy az ígéret Lelkével megjelöl és fölken».¹

II.

Miért tulajdonítjuk tehát a megszentelés művét a Szentléleknek?

1. Isten végtelen életgazdagságát kitűnően állítja szemünk elé az a tény, hogy olyan lelki tulajdonságok és mozzanatok, melyek a mi szemléletünkben szöges, egymástkizáró ellentétek, őbenne páratlanul békés harmóniában férnek össze. Így a kezdet és a vég, a múlt és a jövő, a csodálatos létgazdagság és a legteljesebb egyszerűség, a szigorúság és a szelídség, a törvény és a szabadság, az igazságosság és az irgalmasság — mely mozzanatok összebékítése nálunk a legnagyobb feladat — Istenben a legcsodálatosabb frigyre lépnek egymással. Ugyanígy egybeesik azonban Istenben az önszeretet és a teremtmények szeretete. A mi lelki világunkban mily nehéz összepárosí-

¹ Sess. VI. c. 7.

tani az önzést és az önzetlenséget, úgyszólván egyiknek majdnem mindig feláldozzuk a másikat! Istennél nem így van, nála egybeesik az önszeretet és mások szeretete.

Isten személyes önszeretete pedig a Szentlélek. Benne repes az Atya és a Fiú egymásiránti szeretete, benne lángol Isten gazdag életközösségének boldogító ereje, ő az örök Szentháromság szeretetének személyes Szent Lelke, izzó szeretetlehellete.

Isten azonban nemcsak önmagát szereti a Szentlélekben, hanem minket, teremtményeit is a Szentlélekben szeret.¹ Isten boldogító önszeretete, mellyel önmagát szereti, egybeesik a teremtményekre irányuló szeretetével: mind a kettő a Szentlélekben valósul.

A megszentelés ugyanis Isten reánk irányuló végtelen szeretetének műve. A megszentelés alapján véve nem más, mint a megváltás kiterjesztése, hatásainak alkalmazása. A megváltás pedig Isten végtelen szeretetének műve: «Úgy szerette Isten e világot, hogy egyszülött Fiát adá».² Így a megszentelés, mint a megváltás folytatása sem tulajdonítható más személynek, mint Isten szeretet-Lelkének.

Ha tehát az Atya és a Fiú a Szentlélekben szeretik egymást, akkor minket is a Szentlélekben szeretnek és szentelnek meg, mert Istenben nincs önzés és önzetlenség között szakadék, önszeretet és mások szeretete között választófal.

Ezért mondja az Úr Krisztus: «Amint engem szeretett az Atya, én is szerettelek titeket».³ Tehát amint engem a Szentlélekben szeretett és nevezett szerelmes Fiának az Atya, úgy én is titeket a Szentlélekben szeretlek és a Szentlélekben szentellek meg.

2. Az örök Szentháromságban az Atyától születik a Fiú és az Atyától és Fiútól, mint egy elvtől származik,

¹ Thom. I. Qu. 37, a. 2. ² Ján. 3, 16. ³ Ján. 15, 9.

lehellődik a Szentlélek. A Szentlélektől viszont nem ered új személy. A Szentlélek mint Isten belső életfolyamatának harmadik személye az isteni természetet már nem közli új személlyel. Emberi szemlélet szerint a Szentlélek mint a Szentháromság végső származottja, terméketlen személy.

De a Szentlélek terméketlensége csak látszólagos. Látszólagos az örök szentháromsági életfolyamat szempontjából, mert a Szentlélek az örök Szentháromság pecsétje, aki boldogító együttbirtoklásban lezárja az isteni életfolyamat körét és akiből az isteni élet szeretet-lehellete visszaárad az Atyára és a Fiúra.

De még inkább érvényesül a terméketlenség látszó Szentlélek termékenysége kifelé: az emberi lelkek irányában. Ha nem is ered tőle új isteni személy a Szentháromságban, mert az isteni természetet nem közli új személlyel, minket embereként azonban a Szentlélek részeltet a megszentelő malaszt által Isten életében, természetében. Az isteni szeretet kiárad éppen a Szentlélek által és reánk, teremtményekre ömlik; akik pedig ezt befogadni képesek vagyunk, részesek leszünk Isten életében és mintegy átistenülünk.

Ezt írja Szent Péter apostol: «Ama fölötte nagy és drágalátos ígérek által, melyeket Isten Jézus Krisztusban nekünk ajándékozott, az isteni természet részeséivé leszünk».¹ Ugyancsak erre az isteni életben való részesülésre magyarázza Aquinói Szent Tamás² az Úr Jézus szavait: «Mondottam nektek: Istenek vagytok».³

A szentatyák és az egyházi írók sok mélyértelmű hasonlattal világítják meg az isteni életben való részesedésünket.

»Amint a tűzbe tett vas átveszi a tűz természetét: hideg, fekete és kemény volt, most viszont izzó, fénylő

¹ II. Pét. 1, 4. ² I, II. Qu. 110, a. 3, 4. ³ Ján. 10, 34. és Zsolt. 81, 6.

és puha;¹ amint az illatos kenet áthatja illatával a ruhát, amelyre öntötték,² amint a puha viasz átveszi a pecsét alakját, mását,³ úgy a Szentlélek malasztjával megszentelt lélek is átveszi Isten életéből azt, amit teremtett volna elbír.» «Amint a nap sugaraitól átjárt levegő maga is világosság és amint az átmelegített légkör maga is melegség forrása lesz, úgy a mi lelkünk is, ha Isten életében részesedik a Szentlélek által.»⁴ «Mint ahogyan az erdő lehellete telítve van illattal és a tenger lehellete telítve van párával, sóval, úgy telítve van a Szentlélek is az Isten-gyermekségnek és az Isten-testvériségnek szellemével, ezt hordja szét, ezt adja» — mondja szépen Prohászka Ottokár.⁵

Tehát a Szentlélek igenis termékeny: velünk közli az Isten természetét, minket részeltet Isten életében. Amint Szent Athanáz kifejezi: átistenít.⁶

A Szentlélek ezt az átistenítést: *θελωσις*, a megszentelő malaszt által eszközli lelkünkben. Lelkünk egyesül az Istennel és áthasonul hozzá,⁷ képesítést nyer arra, hogy utánozza Isten természetfölötti belső életét a kegyelmi ismerésben és szeretésben.⁸

A Szentléleknek ezt az Isten-életét velünk közlő tevékenységét szépen példázza az ószövetség egyik legszebb csodája.

A szunámi asszony meghalt gyermekét Elizeus próféta támasztotta fel halottaiból, de egészen különös módon. Bement a szobába, ahol a gyermek feküdt és ráfeküdt arccal a holttestre. Száját szájára, szemét szemére, kezét kezére illesztette és így ráhajolva lassan visszaadta neki az életet.⁹

Ugyanez történik velünk a megszentelésben. A Szent-

¹ Thom. I, II. Qu. 112, a. 1. ² Athan. Ep. ad Ser. 3. n. 3. ³ Jer. szent Cirill: Cat. 16. nr. 26. ⁴ Scheeben: Die Herrl. d. göttl. Gnade. I. 5. ⁵ Munkái: XIX. 150. old. ⁶ Ep. ad Serap. 1, 24. ⁷ Franzelin: De Deo Trino: 571 skk. ⁸ Schütz: Dogm. II. 84. ⁹ IV. Kir. 4, 32. skk.

lélek kimondhatatlan gyengédséggel ráhajlik megdermedt lelkünkre. Ajkát ajkunkra teszi, tekintete egybeolvad lelkünk tekintetével: értelmünkkel, kezeit összefűzi kezeinkkel: isteni erejét a mi erőnkkel és lassan isteni melegével életre melenget, isteni életét belénk lehelli, belénk önti, belénk szivattyúzza a Szentlélek, aki égi tűz, isteni élő Lehellet. Így átömlik lelkünkbe Isten élete, élünk, de már nem mi, Isten él bennünk.¹

A Szentlélek tehát nem új isteni személlyel közli az isteni természetet, hanem velünk, mikor a megváltás kegyelemkincseit osztogatva, megszentel minket. Miután a megszentelés Isten életében való részesedés, úgy illik, hogy annak a személynek tulajdonítsuk, aki a szentháromsági életfolyamatban természetlennel látszik, de a teremtés irányában leginkább termékeny: a Szentléleknek.

3. A harmadik gondolat, amely megindokolja, hogy miért tulajdonítjuk a megszentelést a Szentléleknek, az az arányosság, mely szerint úgy illik, hogy aki által Krisztus Istennek egyszülött Fia lett, ugyanazon Szentlélek által legyünk mi Istennek fogadott fiai.

Mi ugyanis a Szentlélektől lelkünkbe öntött malaszt által Istennek fogadott fiai leszünk. De nem tisztán külsőleg, mintegy jogilag, ahogyan az örökbefogadás közöttünk emberek között történni szokott, amikor is az örökbefogadott mégis csak idegen vérbeli marad: új nevet, új életkört, új jogokat kaphat attól, aki örökbefogadja, de vérében, lelkületében mégsem lesz rokona soha. Mi azonban a kegyelem által valósággal Isten vérrokonai leszünk, isteni élet csirázik, hajt bennünk, átalakít és megnevesít, minek folytán valóban újjászületünk, új nemzedékké: *καὶ νῦν γένος*-szá² válunk. A mi istenfiúságunk is, mint a földi fiúság a természetnek és a hasonlóságnak közlésé-

¹ Gal. 2, 20. ² Gal. 6, 15. és Aristides : Ap.

ben áll: a megszentelő malaszt által Isten természetében részesülünk és Istenre hasonlítunk. Így, mint Szent János apostol írja, Isten fiainak nemcsak neveztetünk, hanem valósággal azok is vagyunk.¹

Ez a fogadott fiúságunk csodálatos titokzatos viszonyban van az Isten egyszülött Fiáéval: Krisztuséval. Amint Krisztus Urunk a Szentlélek által lett Istennek egyszülött Fia, úgy mi ugyanazon Szentlélek által leszünk Istennek fogadott fiai. Mint Szent Ágoston mondja: «Isten ember lett, hogy az ember Isten lehessen».² Vagy, mint vele számos szentatya tanítja: «Isten Fia ember fia lett, hogy az emberek fiai Isten fiaivá lehessenek».³ Vagy, mint már előbb Szent Pál apostol kifejezi: «Isten elküldötte az ő Fiát, ki asszonytól lett, hogy a fogadott fiúságot visszanyerjük».⁴

Amint pedig Krisztus emberré a Szentlélek által lett, úgy mi is a Szentlélek által istenülünk meg. És amint az Úr Krisztus a Szentlélek által lett Isten egyszülött szerelmes Fia, úgy mi ugyanazon Szentlélek által leszünk Isten fogadott fiai.

A Szentírás ezt gyakran, szemléletesen írja le.

Az Úr Jézus nyíltan mondja Nikodémusnak, hogy Isten fogadott fiai a Szentlélekből születnek újjá.⁵ Szent János azt írja, hogy akik nem vérből, nem a test ösztönéből, nem a férfi akaratából, hanem Istentől születnek, azoknak van hatalmuk Isten fiaivá lenni.⁶ Szent Pál apostol viszont többször visszatér kedves gondolatára, mely szerint Istent Atyánknak nevezni csak a Szentlélek birtokában szabad. «Mert nem vettétek ismét a szolgaság lelkét félelemre, hanem a fogadott fiak Lelkét vettétek, melyben kiáltjuk: Abba, Atyánk! Mert maga a Lélek tesz bizonyosságot a mi lelkünknek, hogy Isten fiai vagyunk.

¹ I. Ján. 3, 1. ² Serm. 166, 4. ³ Petav: De Incarn. Verbi. 1, 2. c. 8. ⁴ Gal. 4, 5. ⁵ Ján. 3, 5. ⁶ Ján. 1, 12. skk.

Ha pedig fiai, örökösei is az Istennek... Krisztusnak pedig örökösársai».¹

Amint tehát az Úr Krisztus a Szentlélektől fogantott, úgy mi is Isten fogadott fiaivá a Szentlélek által leszünk. És amint az Úr Krisztus földi életében a Szentlélekben élt, örvendezett és dolgozott, mint Isten szerelmes Fia, úgy közölünk is «mindazok, akik a Lélek által vezéreltetnek, azok az Isten fogadott fiai».² Így lesz az Úr Krisztus «elsőszülött a sok atyafiak között».³

Istenfiúságunknak az Úr Krisztus egyszülött fiúságához való viszonyát szépen tárgyalja Szent Fulgentius: «Isten embertől született, hogy az embereknek Istentől legyen születésük. Krisztusnak, az Isten Fiának első születése Istentől, a második embertől — Szűz Máriától — történt. Mi pedig fordítva: először embertől születünk, azután Istentől születünk újjá. Isten testet öltött magára, mi viszont Isten Lelkét vesszük, mikor megkeresztelkedve, újjászületünk».⁴

Mind a két fiúságot: Krisztus egyszülött fiúságát és a mi fogadott fiúságunkat azért lehet ilyen titokzatos és termékeny vonatkozásokba hozni egymással, mert mind a kettőnek szerzője ugyanaz: a Szentlélek. Mert a megszentelésben Isten fogadott fiaivá leszünk, ugyanaz a Megszentelő, akinek erejéből Isten egyszülött Fia lett a Megváltó. Ez pedig az Istenfiúság örök lelke: a Szentlélek.

4. Lelkünk megszentelése a kegyelem által történik közvetlenül. A kegyelem, mint már a neve is mutatja, Istennek teljesen ingyenes ajándéka. Azaz, mi emberek semmi jogcímet nem szerezhethünk magunknak, melynek alapján Isten nekünk kegyelmet adni köteles volna: «kegyelemből szabadultatok a hit által és ez nem töletek

¹ Róm. 8, 15 skk. és Gal. 4, 7. ² Róm. 8, 14. ³ Róm. 8, 29. ⁴ De fide ad Petr. c. 2; n. 14.

van, mert Isten ajándéka, nem a cselekedetéből, nehogy valaki dicsekedjék»¹ — írja Szent Pál apostol.

Mivel tehát a bennünket megszentelő kegyelem Istennek ajándéka, jogosan tulajdoníthatjuk a Szentléleknek, aki szentháromsági mivoltában is az Atya és a Fiú élő szeretetajándéka, személyes ajándékszálaga.

Annál is inkább tulajdoníthatjuk a kegyelem ingyenes ajándékozását a Szentléleknek, mert a Szentírás szavai szerint a megigazult lélekbe maga a Szentlélek, mint minden ajándék birtokosa és letéteményese személyesen eljön. Repeső szentháromsági szárnyaló lénye beleárad a lélekbe, mely a kegyelem által fölkent temploma és ott ő maga a legfőbb ajándék. Ez az egyesülése nem oly szoros, személyi egység, mint az isteni Ige és az ember-Krisztus egysége, hanem elmélyíti az Isten mindenütt való jelenlétét, amennyiben a Szentlélek mivolta szerint új jelenlétet nyer a megigazult lélekben. Közvetlenül lesz a mienk, aminek következtében erőink meg nem bénulnak, ajándékaink ki nem fogynak.

«Isten az ő Szentlelkét is belénk adta»;² «Hogy Isten bennünk lakik, a Lélek által tudjuk meg, melyet nekünk adott».³ «A dicsőség Atyja nektek adja a bölcsesség és a kijelentés Lelkét az ő megismerésére».⁴ «Isten lakóhelyévé a Szentlélek által épülünk.»⁵

A megszentelő malaszt által tehát nemcsak a Szentlélek ajándékait, kegyelmi erőit nyerjük, hanem valóságosan magát a Szentlelket is. Szent Bonaventura írja végtelen bölcsességgel és mélységgel: «Mikor megigazulunk, kétszeres szeretet tölti el lelkünket: a teremtettséget a kegyelemben és a teremtetlen szeretet a Szentlélek által. A kegyelem által mi szeretjük Istent, a Szentlélek által viszont az Isten szeret minket».⁶ Vagy, amint

¹ Ef. 2, 8 sk. ² I. Thess. 4, 7. ³ I. Ján. 3, 24. ⁴ Ef. 1, 17. ⁵ Ef. 2, 22. ⁶ Comp. theol. verit. c. 9.

Aquinói Szent Tamás mondja: «A megszentelő malaszt annyira tökéletesíti az értelmes teremtményt, hogy nemcsak a teremtet ajándékokat használhatja, hanem a teremtő jót is élvezheti. Hogy ezt minél biztosabban tehesse, Isten a megszentelő malaszton kívül magát a Szentlelket adja nekünk».¹ Szent Ágoston nem habozik kimondani, hogy a Szentlélek ajándéka maga a Szentlélek, aki örök szentháromsági mivoltában Ajándék, a teremtés irányában pedig Ajándékozott.² Ingyenes megigazulásunkban tehát a Szentlélek : Isten örök személyes Ajándéka lelkünk megszentelésének alapja és koronája. Alapja a megszentelő malasztban, koronája pedig személyes bennünklakása által.

Sőt a Szentlélek bennünklakása által lesz testünk is az ő temploma és edénye, melyet betölt, a megfertőzéstől óv, fölken, fölszentel és majdan feltámaszt és megdicsőít. «Ez az Isten szándéka veletek, a ti megszentülésetek . . . mindegyitek bírja az Ő edényét — testét — szentségben és tisztességben . . . aki ezt megveti . . . Istent veti meg, ki az ő Szentlelkét belénk adta.»³ És másutt a bennünk lakó Szentlélekre hivatkozva, óv az apostol a halálos büntől : «Ha pedig valaki Isten templomát megfertőzteti, elveszti azt Isten, mert az Isten temploma szent, mely ti vagytok».⁴ Testünk tehát Zakeus vendéglátó háza, melynek «üdvössége lett», kedves, maradandó, ajándékos v. endége : a Szentlélek által. Nem csoda, ha mint az evangéliumbeli fővámos, mi is letesszünk a bűnről és jóvátesszük, ha valakinek ártottunk. Testünk olyan, mint a tékozló fiú hazatérésekor az atyai ház : kihallatszik belőle a vidám dal, az öröm éneke, szemeink ablakain kisugárzik az égi fény, mely kedves vendégünknek : a Szentlélek Istennek arcáról ragyog.

¹ I. Qu. 43, a. 3. ² De Trin. XV. c. 19. és V. c. 12. ³ I. Thess. 4, 3 skk. ⁴ I. Kor. 3, 17.

Az apostol szerint a Szentlélek fogja testünket is feltámasztani és a lélek tulajdonságaival fölékesítve megdicsőíteni. «Ha annak Lelke, aki feltámasztotta Jézus Krisztust halottaiból — bennetek lakik, az ... megeleveníti a ti halandó testeteket is az ő tibennetek lakó Lelkéért.»¹ Tehát megdicsőülésünk, üdvözülésünk nemcsak lelkünket illetőleg, de testünk szempontjából is a bennünk lakó isteni Ajándék : a Szentlélek által fog történni.

Az ingyenes kegyelemajándékot tehát Isten személyes örök Ajándéka : a Szentlélek osztogatja és a kegyelemmel együtt önmagát is, mint legnagyobb ajándékot adja a léleknek.

5. Mivel azonban a megszentelést csak tulajdonítjuk a Szentléleknek, nem zárjuk ki a másik két személyt sem. Sőt maga az Úr Jézus mondja, hogy az egész Szentháromság temploma lesz a lelkünk. «Aki engem szeret, az én beszédemet megtartja és Atyám is szereti őt és hozzá megyünk és lakóhelyet szerzünk nála.»²

De itt is a Szentlélek az, aki által az örök Szentháromság másik két személye hozzánk jön. Mert mi a Szentlélekben szeretjük a Fiút, a Fiú a Szentlélekben szereti az Atyát és az Atya a Szentlélekben szeret minket. A harmadik személy a Szentháromságban, mint az örök isteni akaratból repeső szeretet árad be a világba és a kegyelem elválaszthatatlan testvérét : a szeretetet belelehelli minden lélekbe. «Isten szeretete kiöntetett a mi szíveinkben a Szentlélek által, ki adatott nekünk.»³

A megszentelés ugyanis Isten szeretetének műve, Isten szeretete pedig személyes : és ez a Szentlélek.

A szeretet egyesítést keres, egyesülést sürget, összeköttetést teremt. Kifejezése az ölelés, mint a testek és a csók, mint a lelkek egyesülése, kölcsönös kicserélése.

A kegyelem, mint Isten szeretetajándéka, összeköt

¹ Róm. 8, 11. ² Ján. 14, 23. ³ Róm. 5, 5.

minket Istennel. A kegyelem által ömlik lelkünkbe az Isten életereje és ha viszont a kegyelem összekötő vezetőke a bűn által megszakad, nem árad belénk Isten világító, melegítő életet adó árama.

Isten és az emberi lélek között a szeretet és kegyelem kötelékét ki tudná megfogni más, mint az Atya és Fiú élő szeretetköteléke : a vinculum charitatis personarum: a Szentlélek? Az ember és az Isten szeretetszövetségét és életközösségét : a megszentelést tulajdoníthatjuk-e másnak, mint annak, aki a megtestesülésben az isteni Igét Krisztus emberi természetével egyesítette, vagyis a Szentléleknek? És végül Isten és a teremtet lélek szeretetcsókját, életátömlesztő lehelletét ugyan ki eszközölhetné a megszentelésben más, mint az Atya és Fiú élő szeretetcsókja, az osculum suavissimum Trinitatis : a Szentlélek? Ki ütheti a lélekre Isten piros kegyelem- és szeretetpecsétjét más, mint aki az örök Szentháromság szeretetpecsétje : a Szentlélek? Amint a házastársak egymásiránti szeretete teszi, hogy ketten egy testté lesznek, úgy «aki az Úrhoz ragaszkodik, egy lélek lesz vele».¹

Aki az Atya és Fiú szeretete, ugyanaz a teremtmény és Isten Szeretetlenke is : a Szentlélek.

Ezért írja szépen a nagy misztikus : Szent Bernát a Szentlélekről : «Oh, boldog csók, melyben Istent nemcsak megismerjük, hanem mint Atyánkat szeretjük, akit csak akkor ismerünk helyesen, ha igazán szeretjük. A lélek, mely magában a Fiú Lelkét hallja, bízzék erősen, hogy mind az Atya, mind a Fiú szereti, mert magában hordja a Fiú Lelkét».²

Valóban : Isten és a megigazult lélek összekötőkapcsa nem lehet más, mint a Szentlélek.

6. A Szentlélek a Szentháromság harmadik, azaz utolsó személye. Benne lezárul az isteni élet köre és vissza-

¹ I. Kor. 6, 16. ² Serm. 8 in Cant. cant. n. 9.

tér az Atyához. Ő az örök titok piros pecsétje, aranyzára ; benne kulminál Isten szellemisége, ereje, szeretete . . . nincs negyedik személy.

A megszentelés viszont Istennek az értelmes teremtmények irányában művelt utolsó tevékenysége. Az isteni jóság- és szeretet-óceán innenső partja, Isten kegyelemfolyamatának torkolata. Átistenülésünk, Isten fiaivá válásunk, — ez a megszentelés ; ennél többet Isten nem tehet. A megszentelésben lezárul Isten élet- és szeretetáramlata, nincs tovább . . .

Ki ne látná az összefüggést itt a megszentelés és a Szentlélek között? Akiben, mint utolsóban végződnek az isteni eredések, ugyanabban végződnek az isteni küldések is : a Szentlélekben. Ő az isteni életfolyamatok zára, pecsétje az Istenben, de a teremtés irányában is.¹

Ezt fejezi ki az a találó elnevezés és hasonlat, mely szerint a Szentlélek : *digitus Dei*, Istennek ujjja. A kegyelmi erők forrása, letéteményese az Atya : ő a törzs. Hozzánk közvetítője a Fiú : ő a kar, lelkünkbe csepegtetője, kézbesítője a Szentlélek : ő az ujj. Isten kegyelmével a Szentlélek ujjja érint, simogat, hűsít, ez lök előre a segítő malasztban, támogat, tart, véd és segít. Isten boldogító erőit a Szentlélek, mint ujj közvetíti végső helyükre ; benne végződik Isten életereje és zárul Isten reánk irányuló jósága, szeretete.

Ezért ahová a Szentlélek el nem ér — ott bűn van, élettellenség van, ott Isten jósága nem érvényesülhet, üdvözítő szándéka és erői meg nem valósíthatják, amit akarnak : a megigazulást, a megszentelést.

7. Miről is van szó továbbá a megszentelésben? A lélek megszenteléséről. De tulajdoníthatjuk-e ezt másnak, mint a Szentléleknek? Ő Lélek és szent : benne kulminál Isten szellemisége és szentsége. Bennünk is a léleknek

¹ P. Lippert : *Der dreipers.* Gott. 128.

kell megszentülnie, ezt legalkalmasabban mégis Isten Szent Lelke végezheti.

Nem elég a bűntől való szabadulás, ez az életszentségnek csak negatív oldala. Kell pozitív életszentség: akaratunk összesimulása Istennek akaratával. És ki eszközölhetné inkább ezt, mint aki Isten akaratából lép elő, mint örök személyes szentség: a Szentlélek?

Ezért mondja Nagy Szent Vazul: «A Szentlélek hordozók: *πνευματοφόροι* maguk is szent lelkek lesznek».¹

8. Végül a megigazulás és megszentelés által Krisztusba öltözködünk, a megszentelő kegyelem által Krisztus lelkünkbe költözik, hogy ott lakjék, mint ahogyan kilenc hónapig test szerint a boldogságos Szűz Máriában lakott.² A kegyelem által Krisztus jön a lélekbe, a lélek viszont Istenbe mélyed el. Ezért mondja Alexandriai Szent Cyrill,³ hogy Krisztust alakítjuk ki önmagunkban és isteni vonásait rajzoljuk bele lelkünkbe a kegyelem által. A Szentírás a malasztot Isten magjának⁴ nevezi, melyet ha a lélek befogad, megtermékenyül és mint szüzi mennyasszony foganja vőlegényét, Krisztust, mint ahogyan egykor a Szűzanya test szerint szent Fiát foganta és szülte.

Ezért nevezheti a Szentírás és a misztikus írók nagy sokasága Isten és a lélek viszonyát szüzi, termékeny jegyesi viszonynak. Az Úr Jézus pedig nyíltan mondja: «Aki Atyám akaratát cselekszi, ki a mennyekben vagyon, az nekem testvérem, hugom és anyám».⁵ Az isteni kegyelem minket Krisztus vérrokonaivá tesz, sőt általa Krisztus fogantatik lelkünkben.

De amint az Úr Krisztus test szerinti fogantatása a Szentlélek által történt a Szűz Máriában, úgy lelkünkbe lépése a megszentelő kegyelem által ugyancsak joggal tulajdonítható a Szentléleknek. Amint a Szentlélek műve

¹ De spir. Sto. c. 9. n. 23. ² Scheeben: Die Herrl. d. göttl. Gnade. I. 13, 7. ³ Contra Antrop. c. 5. ⁴ I. Ján. 3, 9. ⁵ Mt. 12, 50.

a megtestesülés, úgy az övé a megszentelés is. A Szentlélek tette Szűz Máriát az Úr Krisztus anyjává test szerint, ugyancsak ő teszi a tiszta lelket Isten szerelmes, termékeny jegyesévé a megszentelésben. Sőt, ha az Úr Krisztus szerint ő akkor lép lelkünkbe, ha az Atya akaratát teljesítjük és csak akkor lesz vérrokonunk, mi pedig testvérei, hugai és anyja, akkor is a Szentlélekre kell következtetnünk, aki mint Isten akaratából eredő szerető élet-lehellet az isteni akarat reprezentánsa. Így a Szentlélek mint a megszentelő malaszt osztogatója és mint az isteni akarat képviselője — ki a szeretet Leleke lévén, megkönynyíti annak teljesítését a szeretet által — eszközli, hogy lelkünkben is fogantatik és titokzatos módon megszületik Jézus.

Ezek a gondolatok adnak némi halvány betekintést Isten végtelen jóságának műhelyébe, mintegy az Isten szívébe. Ezekre támaszkodva tulajdonítjuk lelkünk megszentelését a Szentlélekistennek. De ezen okok kapcsán még tisztábban áll eléink a megszentelés nagyszerű műve ; látjuk, hogy Isten életében részesedünk, hogy Isten gyermekeivé, Krisztus vérrokonává leszünk, hogy a Szentlélek temploma és az egész örök Szentháromság fölszentelt hajléka lesz lelkünk és hogy a boldogságos Szűz Máriának mintegy utánczói leszünk : titokzatos lelki anyasággal megszületik bennünk Jézus.

Mily fölséges ez az Isten-rokonság ! Mily utólérhetetlenül fölemelő hitvány természetünkre nézve ez az átistenülés ! Mily szentségház minden malasztos lélek és mekkora szentségtörés a bűn ! Így lassan földereng előttünk : mit jelent a Szentlélekben természetfölötti életet élni ? !

III.

*Mi által szenteli meg lelkünket mármost a Szentlélek?
A kegyelem osztogatása és növelése által.*

Kétféle kegyelem van : megszentelő és segítő. Mind a kettőt a Szentlélek adományozza és nagyobbítja bennünk.

1. *Mi a megszentelő kegyelem?*

A megszentelő kegyelem természetfölötti készség, vagy amint a római katekizmus mondja : «a lelkünkben megtapadó isteni minősültség».¹ Ez a csodálatos, titkos isteni ajándék metafizikai mivoltában nem cselekvő készség (habitus operativus), hanem létminőség (habitus entitativus). Tehát a megszentelő malaszt nem cselekvésre indító erő, hanem minden természetfölötti erőnek alapja és talaja.² Ezért is nem a lélek tehetségeihez : az értelemhez, vagy az akarathoz fűződik, hanem a lélekhez a maga egészében. A lelket természetfölötti rendbe emeli át, meg-nemesíti, átisteníti. A megszentelő malaszt maradandó alapja minden természetfölötti tevékenységnek, maga azonban nem tevékeny. A Szentírás is úgy beszél róla, mint állandó dologról, nyugvó, maradandó ajándékról, illetve mint Istennek állandó bennünk-maradásáról, bennünk lakásáról.

A megszentelő kegyelem tehát az a léleknek, ami a testnek az egészség. Minden ténykedésünknek mintegy alapja, forrása. Benne és általa ereszkedik le hozzánk az Isten és Istenhez magasztosul fel szolgál mivoltából az ember. Amint P. Lippert nagyszerűen írja : «A megszentelő malaszt a természetfölötti élet anyaföldje, közép-pontja és teljessége . . . A megszentelő kegyelemben találkoznak metafizika és etika, Isten ajándéka és az ember munkássága, a világos igazság és az alig sejthető titok, a szociális és az individuális, az értelem- és a kedélyvilág, a természetes és a természetfölötti, az isteni és az emberi».³

A megszentelő kegyelmet mivoltában és hatásaiban

¹ Cat. Rom. II. 2, 49. ² Meschler : Die Gaben des hl. Pfingstfestes 24.

³ Der dreipers. Gott : 132. §.

szépen szemlélteti a világosság, melyet Isten legelőször teremtett és melyet a megelégedés hangján először talált jónak.¹

A világosság, a fény mindenekelőtt nem azonos sem a fényforrással, amelytől származik, sem a megvilágított felülettel, melyet láthatóvá tesz. Így a megszentelő kegyelem sem azonos Istennel, aki ajándékozza, sem az emberi lélekkel, amely befogadja; hanem az isteni élet közvetítő sugara, mely áthatja, megvilágítja, melegíti, élteti, kitágítja, fölemeli és átalakítja lelkünket.

A megszentelő kegyelemnek a világossággal való hasonlóságát indokolja a Szentírás is.

Isten a Szentírás nyelvén «a világosság Atyja, akitől minden jó adomány és tökéletes ajándék származik».² A keresztények a sötétségből Isten csodálandó világosságára vannak meghíva,³ általános nevük: a világosság fiai, akik a Szentlélek tűzéből születnek újjá. A keresztesség neve az ősegyházban: megvilágosítás: *φωτισμός*: kigyulladás a megszentelő kegyelem fényének a lélekben, melyet eddig az eredeti bűn sötétsége borított homályba.

A világosság továbbá tiszta, kedves; folyton benne élünk, nélküle semmit sem látunk. Nincs helyhez kötve, mindent betölt, mindent éltet. Ha elvonul és jön az éjjel, nincsenek színek, a járás botorkálás, botladozás, a virágok becsukják kelyhüket, a madarak elhallgatnak, az élet megszűnik.

Igy megismerve a megszentelő malasztot, ráismerünk adományozójában a Szentlélekre.

A Szentírás a megszentelő malasztot egyik személyhez sem köti annyira, mint a Szentlélekhez. A Szentlélek «a megszentelés Lelke»,⁴ «a malaszt Lelke»,⁵ «a fogadott fiak

¹ Scheeben: Die Herrl. d. göttl. Gnade. III. 1. ² Jak. 1, 17. ³ I. Pét. 2, 9. ⁴ Róm. 1, 4. ⁵ Zsid. 10, 29.

Lelke»,¹ az Életadó: a természetfölötti életnek okozója, hordozója és megerősítője,² a lelkünk kenete és díszé.³ Általa alakulunk át Isten világosságának képévé⁴ és lelkünk megigazulása, szentsége mind a Szentlélek bennünk lakásából következik.⁵

A két hasonlat: az egészség és a világosság szintén a Szentlélekre mutatnak, mint a megszentelő malaszt adományozójára.

A beteg testbe: csak hálni jár már a lélek — mondja a közmondás. A halottból egyenesen hiányzik, eltávozott a lélek. Az egészséges test viszont a benne élő lélek által él és tevékenykedik.

A Szentlélek éltető Lélek, mert a lélek egészsége: a megszentelő malaszt általa és vele van lelkünkben. A Szentlélek által lesz lelkünk természetfölötti szempontból egészséges.

Viszont a lélek egész birodalmát: e mikrokosmost betöltő világosság: a megszentelő malaszt sem eredhet mástól, mint a Szentlélektől. Az első nap gyúlt ki a világosság a teremtés folyamán, de Isten Lelke lebegett a vizek fölött; az első szentségben ömlik és árad el lelkünk világán a megszentelő kegyelem fénye, de ez szintén a Szentlélektől van, aki a keresztvizet életerejével átította. A Szentlélek úgy jelent meg, mint tűz, mely világít, éltet, kitágít és a tűzzel megkereszteltek lelkében kigyullad az égi fény: a megszentelő malaszt: így lesznek a keresztyének a világosság fiai, a Szentlélek templomai.

A megszentelő malaszt azonban nem egyedül jön lelkünkbe, hanem királyi kísérete van. Mint Szent Bernát mondja: Isten, a lélek jegyese nem jöhet csak maga egyedül, üres kézzel, hanem illő kísérettel és csodálatos nászajándékokkal.⁶ Ezek pedig az isteni erények: hit, remény,

¹ Róm. 8, 15. ² Gal. 4, 6. ³ II. Kor. 1, 22; Ef. 1, 13 sk. ⁴ II. Kor. 3, 18. ⁵ I. Kor. 6, 17; 3, 16. és II. Kor. 6, 16. ⁶ Serm. 39 in Cant. cant. n. 2.

szeretet ; a Szentlélek hét ajándéka :¹ a bölcsesség, értelem, tanács, tudomány, erősség, jámborság, Úr félelme ; a Szentlélek tizenkét gyümölcse :² szeretet, öröm, békesség, türelem, kegyesség, jóság, hosszútűrés, szelídség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság, és a nyolc boldogság :³ lelki szegénység, szelídség, szomorúság, igazság éhezése, irgalmasság, tiszta szív, békesség, üldöztetés.

Mindezekben a csodálatos adományokban még tökéletesebben kiépíti Isten a lélek természetfölötti felkészültségét. Megtoldja erőit, természetfölötti leleményességgel, zsenialitással látja el a lélek tehetségeit. Ezeknek birtokában lesz igazán független a lélek a teremtményektől és talál rá mindig biztosabban az üdvösség útjára, amit járnia nem teher, hanem öröm, béke és az örök boldogság előíze.

2. A másik természetfölötti ajándék, amit lelkünknek a Szentlélek osztogat : *a segítő malaszt*.

A segítő kegyelem nem állandó, minket magasabb rendbe emelő természetfölötti készség, hanem alkalomszerű isteni segítség, indítás, lökés, érintés, mely segíti és működésbe hozza lelkünket üdvös cselekedetekre.

A segítő kegyelem átöleli egész emberi valónkat. Nehezen látjuk meg a helyes utat és ha meg is láttuk, nincs erőnk rajta járni. Isten segítő kegyelmével segít kétszerezsen ájuldozó gyengeségünkön : megvilágítja értelmünket a jó fölismerésére és megerősíti akaratunkat a jó követésére. De ebben a jót megvalósító munkában is velünk van Isten segítő malasztja : hív és serkent, tehát megelőz és támogat, kísér és követ. Végül természetünk gyengeségeit gyógyítja, megtoldja és fölemeli.⁴

A segítő malaszt tehát sokféle : megvilágosító és megerősítő ; megelőző és támogató, gyógyító és fölemelő.

A segítő malasztot is a Szentlélek osztogatja. A segítő kegyelem ugyanis isteni indítás, érintés, lökés. Ha vala-

¹ Iz. 11, 2. Lk. 4, 18. ² Gal. 5, 22. ³ Mt. 5. ⁴ Schütz : Dogm. II. 10 skk.

mit, amiben az indulásra minden kellék megvan, megindítunk, rendesen csak ujjunkkal érintjük és az már megindul. Isten ujjá azonban az Úr Krisztus szerint a Szentlélek. Ez az isteni ujj érint, indít előre, hogy azután a szabadakarat már működésbe jöjjön a megismert jó felé. A segítő kegyelmet a Szentírás szívünk fölébresztésének,¹ kopogtatásának² mondja — az Isten ujjá: a Szentlélek kopogtat szívünk ajtaján és érintésével kíméletesen öntudatra ébreszt. A trienti zsinat³ is a segítő kegyelmet a Szentlélek megelőző sugallásának és segítségének mondja. Valóban: a Szentlélek sugallva árad ki Isten akaratából, tehát ugyancsak Ő sugallja nekünk, hogy teljesítsük Isten akaratát.

Ennek a sugallásnak elhanyagolásától ments meg, Uram, minket! Ennek a kopogtatásnak nem szabad süket fülekre találni bennünk. Erre az isteni érintésre fel kell ébrednünk és meg kell indulnunk végre.

A kegyelmi élet, a Szentlélek levegőjében szárnyaló élet: a természetfölötti élet.

Mily végtelenül fölemel tehát a Szentlélek minket, nyomorult embereket! A megváltás kegyelmeit hatékonyvá teszi bennünk, Isten életében részesít, egész világrenddel emel föléje régi magunknak! Ebből reánk nézve kettő következik: kegyelmi állapotunk végtelen nagybecsülése és mélységesen hálás alázatosság, mely tudja, hogy a maga erejéből semmi. Amint az apostol írja: «Sem a paráznák, sem a bálványimádók, sem a házasságtörők, sem a puhák, sem a férfiakkal közösülők, sem a tolvajok, sem a fősvények, sem a részegesek, sem az átkozódók, sem a ragadozók nem fogják bírni Isten országát. *És ilyenek voltatok . . . de megmosattatok, de megszenteltettek, de megigazultatok* a mi Urunk Jézus Krisztus nevében *a mi Isteniünk Szentlelke által.*⁴

¹ Dán. 13, 45. ² Titk. jel. 3, 20. ³ Sess. VI. c. 3. ⁴ I. Kor. 6, 9 skk.

A SZENTLÉLEK HÉT EDÉNYE.

A lelkek megszentelése közvetlenül a megszentelő kegyelem és segítő kegyelem által történik. A kegyelmek és malasztok eszközei, edényei, letéteményesei azonban Krisztus Urunk alapításának erejéből a szentségek. A szentségek buzgó és gyümölcsöző föl vételében él a keresztény hitélet és a szentségek méltó kiszolgáltatásában fárad az Anya szentegyház.

A szentségek tehát mint malaszteszközök kiválóan fontos szereppel bírnak lelkünk megszentelésében. Az isteni kegyelem patak hétágú deltája a hét szentség, melyeken keresztül lelkünkbe ömlik az isteni életerő : a kegyelem. De mivel a kegyelem lelkünkbe csepegtetője a Szentlélek és mivel a Szentlélek a megszentelő, a szentségek úgy tekinthetők, mint a Szentlélek kegyelemkútjai, malasztedényei. A hét szentség tehát összességében és külön-külön mély és a hitéletre nézve termékeny vonatkozásban áll a Szentlélekkel.

Mi a szentségeknek általános vonatkozása, kapcsolata a Szentlélekkel?

1. Az Anyaszentegyház, mint már neve is mondja : szent. Láttuk, hogy az Anyaszentegyház szentsége a neki elküldött és mindvégig vele maradó Szentlélek istennek tulajdonítandó. Az Anyaszentegyház szentsége pedig papi hivatalának tevékenysége révén valósul. Lelkünk megszentelését előmozdító és valósító sok kegyelem, áldás mind a papi hivatal révén árad reánk. Az áldozat bemutatása, a szentségek, szentelmények kiszolgáltatása, a

nyilvános Istentisztelet lelketemelő áhítata mind a papi hivatal különféle tevékenysége.

Az Anyaszentegyház papi karakterét a Szentlélek adta, aki épúgy fölkenete a titokzatos-, mint az ember-Krisztust. A papi hivatalt Szent Pál apostol tömören és összefoglalólag «a Lélek szolgálatának» nevezi.¹ Az egyházi rendben minden pap veszi a Szentlelket, akit azután boldogan lehell bele keresztalakban az újszülött keresztelendő gyermekbe és a démonok lakhelyébe: a vízbe, hogy örök élet forrásai csobogjanak fel benne.

2. A szentségek továbbá jelek, melyek jelzik és egyben eszközlik azt a kegyelmet, amit közölni az alapító Úr Krisztus szándéka szerint hivatva vannak. Tehát minden szentség látható jel és láthatatlan malaszt, érzékelhető forma és természetfölötti tartalom. A kettő azonban egymáshoz van arányosítva, a szimbolum tökéletességével ábrázolja, szemlélteti a külső a belsőt. A keresztesség külső jele a víz, belső hatása pedig tisztulás, újjászületés. A bérmlás anyag, a balzsam és az olaj keveréke: a krizma, hatása pedig az ifjúság két tulajdonságát megkoronázni: az erőt és a bájt. Az Oltáriszentség anyaga kenyér és bor, mert belső hatása a lélek táplálása és vidámsága. Így mehetnénk végig az összes többi szentségeken is.

Amint már az Anyaszentegyház liturgiájánál láttuk: minden szimbolika sugalló lelke a Szentlélek, aki maga, mint örök Láthatatlan, szimbolumokba öltözött: galamb képébe, tüzes nyelvek alakjába amikor megjelent és külső megjelenése mindig belső mivoltának vagy szerepének volt szemléltető képe. Így a szentségekben is a Szentlélek kapcsolja össze páratlan arányba a külső jelet és a belső kegyelmet.

Másrészt ugyancsak a Szentlélek volt, aki a megtestesülésben egyesítette a láthatatlan örök isteni Igét és a

¹ II. Kor. 3, 8.

látható, érzékelhető emberi természetet. Mert ő egyesítette az Istenséget és az emberséget az Istenemberben, Krisztusban, azért neki tulajdonítjuk a külső érzékelhető jelnek a belső kegyelem-tartalommal való kapcsolatát a szentségekben.

3. A szentségek közül továbbá három : a keresztség, a bérálás és az egyházi rend eltörölhetetlen jelet nyom az ember lelkébe, amiért is ezeket csak egyszer lehet fölvenni.

Ezt a szentségi jegyet az egyházatyák és a hittudósok a Szentírás alapján általában a Szentléleknek tulajdonítják, a Szentlélek jegygyűrűjének, pecsétjének mondják. «Meg vagytok pecsételve az ígéret Szentlelkével»¹ — mondja Szent Pál apostol. «Amint a katonák valami jeggyel, a zsidók körülmetéléssel vannak megjelölve, úgy mi, mint fiak, a Szentlélekkel vagyunk megpecsételve» — írják jeruzsálemi Szent Cirill és nagy Szent Vazul.²

A szentségi jegyben Isten lefoglalja, eljegyzi magának a lelket: a keresztségben a természetet, a bérálásban a személyt, az egyházi rendben pedig az élethivatást. Ez a lefoglalás mindinkább elmélyülő szövetség Isten és a lélek között, mely felbonthatatlan, eltörölhetetlen jegy, melyből a lélekre nagyobb méltóság ragyog és az így Istenhez mindig jobban válik hasonlónak.

A Szentírás és a szentatyák joggal tulajdonítják a szentségi jegyet a Szentléleknek. Ha a szentségi jegy a lelket Isten számára megjelölő és azt lezáró feltörölhetetlen pecsét, akkor valóban a Szentlélek műve, aki az örök Szentháromságnak is piros pecsétje, izzó zára. És amint a szentségi jegy állapotszerűleg mindinkább erősebben köt össze Istennel, méltó, hogy annak tulajdoníttassék, aki az örök Szentháromságban az Atyát és a Fiút, mint élő szeretetkötelék összeköti : a Szentléleknek.

¹ II. Kor. 1, 22. ² Cat. nupt. 4, 7. és De Spir. St. 24, 64.

Végül láttuk, hogy a szentségek általános és közös hatása : a kegyelem milyen kapcsolatban van a Szentlélekkel, mint Megszentelővel.

Ezek után lássuk az egyes szentségeknek a Szentlélek-istennel való kapcsolatát.

Kereszttség.

A Szentlélek a Szentháromság életkörében záradék, a teremtményekre nézve viszont kezdet. Ott lebeg a rendezésre váró vizek fölött a teremtés kezdetén, megárnnyékozza a Szent Szűzet és tőle fogantatik Krisztus emberisége az újszövetség kezdetén, lángviharában születik és indul el útja kezdetére az Anyaszentegyház az első Pünkösd ünnepén.

Az egyes lelkek természetfölötti életének kezdete, lelki újjászületése is : a kereszttség különös értelemben a Szentlélek szentsége.

A kereszttség már az Úr Krisztus szerint újjászületés vízből és Szentlélekből.¹ Krisztus keresztelésekor és az első háromezer keresztény megkeresztelkedésekor megjelenik a Szentlélek. Szent Péter első pünkösdi beszédében nyíltan mondja : «Kereszteltessék meg mindegyitek Jézus Krisztus nevében, bűneitek bocsánatára és elveszítetek a Szentlélek ajándékát».² Szent Pál apostol szerint pedig a kereszttség : «újjászületésünk fürdője és a Szentlélek megújítása».³

Mélyértelmű szimbolumokban ugyancsak a Szentlélekre utalnak úgy a keresztvíz megszentelésének, mint a kereszttség kiszolgáltatásának szertartásai.

A pap rálehell a keresztvízre és a keresztelendőre : közli mintegy a Szentlelket, az új természetfeletti élet elvét. Olajat és krizmát önt a keresztvízbe és ezekkel keni

¹ Ján. 3, 5. ² Ap. csel. 2, 38. ³ Tit. 3, 5.

meg a keresztelendő mellét, vállai közét és fejét, amivel megint a Szentlélekre utal: Isten illatos balzsamára, aki fölkenste az Úr Krisztust. Végül a húsvéti gyertyát állítja bele a keresztvízbe és ugyancsak égő gyertyát ad a keresztelendő kezébe, figyelmeztetve arra, hogy égből szakadt tűzzel vagyunk megkeresztelve, aki a Szentlélek.

A szentatyák mélyenjáró kapcsolatokat keresnek a keresztvíz és a Szentlélek között. «Honnét van a vízben akkora erő, hogy jóllehet, a testet éri, mégis a lelket tisztítja meg?»¹ — kérdezi Szent Ágoston. A feleletet már megadta Tertullianus: «Jön a Szentlélek az égből és vizek fölött lebeg, megszenteli azokat önerejéből és az így megszentelt vizek maguk is megszentelő erőt szívnak magukba». ² — Legszebben, legtalálóbban ír jeruzsálemi Szent Cirill: «Miért hasonlítja az Úr Krisztus a Szentlélek kegyelmét a vízhez? Mert a víz mivoltában egy, de hatásában rendkívül sokféle. A víz fehér a liliomban, piros a rózsában, színes a jácintban... más a pálmafában és más a szőlőtőben, minden mindenben... Amint a száradó fa, ha vízhez jut, rügyeket hajt, úgy a bűnös lélek is az igazság gyümölcseit termi, ha a Szentlélek kegyelmét veszi. Mert a Szentlélek is mivoltában és eredetében egy, hatásaiban azonban, mint a víz, sokféle». ³

Keresztény életünk tehát a keresztségben a Szentlélekből születik. Ezért mondja Nikodémusnak az Úr Krisztus: «Ami testtől születik, test az és ami a Lélektől születik, Lélek az». ⁴ Tehát, amint természetes életünket atyánktól és anyánktól vettük, úgy a természetfölötti életre vízből és Szentlélekből születünk újjá.

Bölcsen cselekedett IX. Szent Lajos francia király, aki keresztelése helyét: Poissy-t, többre becsülte születési és koronázási helyénél, Rheims-nál. És ugyancsak

¹ Tract. in Joann. 83. ² De bapt. 4.

³ Cat. 16, n. 11. ⁴ Ján. 3, 6.

bölcsen cselekszik az Anyaszentegyház, mikor keresztlőkápolnáit és keresztkútjait a Szentlélekre vonatkozó szimbolumokkal ékesíti.

Bérmálás.

A bérmálás különösképpen a Szentlélek szentsége.

A keresztség újjászületés, a bérmálás nagykorúsodás lelki értelemben. A keresztségben kisededcskék¹ lettünk, a keresztvízben, mint Krisztusnak: az örök «Ichtüs»-nek piciny halacskaí: «pisciculi Christi»² úszkáltunk. A bérmálás ellenben ifjúságunk szentsége, e szentség által önállósul a lélek Krisztus lovagjává és keresztes vitézévé.

A Szentlélek nemcsak a kezdésnek, hanem a betetőzésnek is Istene. Betetőzi, befejezi Krisztus munkáját, a megváltást a megszentelésben és épígy megkoronázza, nagykorúsítja a keresztség hatásait is a bérmálásban.

Nagykorúsításra az érett, aki elég erős saját lábán megállni. A bérmálás lelki nagykorúsítás; tehát nem egyszerűen csak kijelenti azt, hogy a megkeresztelt ember már elég erős, hanem ezt az önállósághoz szükséges erőt egyenesen közli a Szentlélek által. A bérmálás a Szentírás nyelvén «felruházás magasságbeli Erővel»,³ «elnyerése a Szentlélek erejének».⁴ A lelki megerősödés: confirmatio, nem is eredhet mástól, mint a «Magasságbeli Erejétől»:⁵ a Szentlélektől.

A bérmálás anyaga: az olajból és balzsamból készült krizma ugyancsak a Szentlélekre utal. A bérmálás ugyanis az ifjúság szentsége, az ifjúságnak pedig két legszebb értéke az erő és a báj. Az olaj szimbolizálja az erőt, a balzsam a szépséget.

¹ Bened. fontis. ² Tertull. De Bapt. 1. ³ Luk. 24, 49. ⁴ Ap. csel. 1, 8. ⁵ Luk. 1, 35.

Ezt a két természetes értéket fokozza és természet-föltreviszi a bérálásban a Szentlélek. A Szentlélek mint láttuk, Istennek Ereje. Az olajfaágat Noénak hozó galamb erőt adott a bárka gyengülő, testi és lelki erejüket vesztő lakóinak. Épígy hozza a Szentlélek galambja az isteni erő erősítő olaját a léleknek a sátánnal vívott csatákra, a kísértésekkel folytatott birkózásokra.

Másrésről a Szentlélekben ragyog Isten örök szépsége, boldogsága. Ezért írja Szent Péter, hogy az angyalok gyönyörűsége a Szentlélekistennek nézése.¹ Egyedül ő van tehát hivatva szentháromsági szépségét a teremtményekre is ráragyogtatni, a lelkek kifejlődött báját égi balzsamával illatosítani.

Ami végül a bérálást különösképpen a Szentlélek szent-ségévé teszi, az a bérálás hatása. A bérálás sajátos módon, a megszentelő malasztétól különböző úton közli a lélekkel a Szentlélekistent. «A bérálásban királyi fön-séggel, mint teremtetlen, legdrágább ajándék jön a Szent-lélek. A keresztségben szeretete levelét és jegygyűrűjét küldi a mennyei jegyes . . . a bérálásban azonban maga a jegyes jön és vesz lakást a lélekben. A keresztségben a Szentlélek megépíti magának az ő templomát, a bérá-lásban pedig beléköltözik.»²

«Mi azért vagyunk keresztények (christiani), mert föl vagyunk kenve Szentlélekkel, mint az, akitől nevünket vettük, az Úr Krisztus maga» — mondja Theofilus.³ A firenzei zsinat pedig így foglalja össze a bérálásnak a Szentlélekkel való kapcsolatát: «Amint pünkösöd ünne-pén a Szentlélek látható eljövetele rendkívüli módon hatott az apostolokra, úgy hat a bérálás szentsége ren-des módon a keresztényekre . . . A bérálás olaja és balzsama pótolják a tüzes nyelveket. Az olaj éleszti a lángot,

¹ I. Pét. 1, 12. ² Schütz: Dogm. II. 299. ³ Theoph. I. 12. Aug. Tract. in Joann. 33, 3.

a balzsam pedig a termékenységet, a jócselekedetek kifogyhatatlan bőségét jelképezi. Így tehát a bérmlás lényegében megőrizte a püünkösdi titok külső jellegét». ¹

Oltáriszentség.

Scheeben² a legméltóságosabb Oltáriszentség viszonyát a katolikus hit főbb titkaihoz így állapítja meg : «A mi szent hitünkben három nagy titok van és mind a háromnak közös tengelye az isteni Ige. Az isteni Ige az Atya ölében : ez a Szentháromság, az isteni Ige az Anya ölében : ez a megtestesülés és az isteni Ige az Anyaszentegyház ölében : ez az Oltáriszentség.»

Mikor most az Eucharisztíának a Szentlélekkel való kapcsolatát keressük, különösen termékeny gondolatoknak forrása a nagy kölni hittudós e megállapítása.

Az isteni Ige a Szentlélekben van, mikor az Atya ölében van. Szentlélekben, mindkettőjük szeretetlehelletében találkoznak és egyesülnek az Atya és a Fiú. Benne közli szeretetét az Atya és benne fogadja és viszonozza az Atya szeretetét a Fiú. A Szentlélek a Szentháromság szíve, izzó, számunkra megközelíthetetlen szeretetlevegője. A Szentlélek által van tehát a Fiú az Atya ölében.

De ugyancsak a Szentlélek által van az örök Ige az Anya ölében. Amint láttuk, az Úr Krisztus a Szentlélektől fogantatott. A megtestesülés Isten végtelen szeretetének műve volt, ezért kellett, hogy része legyen benne annak, aki Isten személyes örök szeretete : a Szentléleknek. A Szentlélek választotta arájának a Boldogságos Szűzet és kente fel kegyelmeinek olájával, ajándékainak balzsamával Krisztust, aki a «Fölkent».

Ugyancsak a Szentlélek által van az örök Ige az Anya-

¹ Decr. pro Armen. ² Myst. des Christ. 409.

szentegyház ölében. Az Oltáriszentség is valamiképpen a Szentlélek műve.

Miért?

Mert az Oltáriszentség Isten szeretetének szentsége és a megtestesülés kiterjesztése, kiszélesedése.

Krisztus szeretetből testesült meg és szeretetből egyesült az emberi természettel. De ugyancsak szeretetből alapította az Oltáriszentséget, mely által az egyes emberrel egyesül. Így ugyanaz a Szeretet-Lelke, aki egyesítette az Istenséget és az emberséget Krisztusban, egyesíti az Istent és az áldozót az Oltáriszentségben. A fürjeket tengerentúli szél hozta az éhes zsidók táborába.¹ Az újszövetség ételét : az Oltáriszentséget az örök halmok felől lengedező édes szellő : Isten Lehellete, a Szentlélek hozza szárnyain.

A megtestesülés és az Oltáriszentség alapgondolatai tehát a Szentlélekben : az örök személyes szeretetben találkoznak.

Ezért az Anyaszentegyház Karácsonykor és Úrnapján ugyanazt a prefációt énekli a szentmisében. A keleti egyház szentmiséjében szereplő epiklézis a Szentlélek ünnepélyes lehívása az átváltoztatáshoz. Parzifal legendájában is a szent Grálra : Krisztus vérenek edényére száll le a galamb, a Szentlélek. Az ősegyház pedig igen sokáig nem szentségházban tartotta az Oltáriszentséget, hanem az oltárfölötti kőátor csúcsáról láncon lefüggő galambalakú ékes ezüst- vagy aranyedényben : az úgynevezett peristeriumban. Ezzel is az Oltáriszentség és a Szentlélek kapcsolatára kívánt szemléletesen rámutatni : hogy ugyanaz az isteni szeretet Galambja, aki nekünk az Isten Bárányát hozta, hozza az élet kenyerét is szentségül, áldozatul és eledelül.

Töredelem szentsége.

A töredelem szentségét maga az alapító Úr Jézus hozza lényeges összefüggésbe a Szentlélekkel.

Feltámadása után nem a bosszú, hanem a bocsánat tölti el isteni szívét. Megjelenik tanítványai között, rájuk lehelve így szól: «Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva».¹

A bűnbocsánat találkozása, ölelkezése az irgalomnak és a bánatnak. A sértett Isten könyörületessége irgalmaz a bűneit bánó bűnösnek. De úgy a könyörület, mint a bánat a szeretetből születnek. Mert minket bűnös voltunk ellenére is szeret az Isten, azért irgalmaz. És a bűnös bánata is akkor igazi, ha mint Mária Magdolnáé nagy szeretetből források. Így van igaza a Példabeszédek könyvének és Szent Péternek: «A szeretet minden vétet befödöz»² — t. i. a bűnbánó bűnösnek és a könyörülő Istennek egymással találkozó szeretete.

Ezért az Úr Krisztus a bűnbánat szentségét alapítva belénk leheli az örök szeretet Lelkét, a Szentlelket. Ezzel biztosít, hogy Isten szerető Leleke adja a bocsánatot és ugyanez a szerető Lélek kelti fel lelkünkben a bánatot.

Igy érthető, hogy épp a Szentlélek ellen vétkezők³ nem nyernek bűnbocsánatot.⁴ Hiányzik ugyanis belőlük a szeretet, mely a bánat alapja lehetne. Istennek leereszkedő, irgalmas szeretetét viszont gőgösen visszautasítják és maguk hazug igazságában bízva nem igénylik.

De az alapító Krisztus a bűnök megtartásáról, a feloldozás megtagadásáról is beszél.

Ez sem mond ellene azonban a Szentléleknek, mint a szeretet Lelkének. Mert a büntető Atya kezét is a sze-

¹ Ján. 20, 22. ² Péld. 10, 12 ; I. Pét. 4, 8. ³ Máté 12, 31. ⁴ Thom : Contra Gentes IV. c. 21.

retet vezeti, nemcsak a megbocsátóét. Annál is inkább áll ez az egyházi fenyítékekre, amelyek mind nem megtorló, hanem, mint az egyházi törvénykönyv mondja,¹ gyógyító jellegűek.

De a Szentlélek nemcsak a megbocsátásban és a bánatban, hanem a töredelem szentségének minden más mozzanatában is tevékeny. Így hozzá szoktunk imádkozni szentgyónás előtt is, hogy juttassa eszünkbe bűneinket. Ó isteni könyörülő Jóság! Annyira az Isten az, aki megbocsát, hogy még ellene elkövetett bűneinket is ő juttatja eszünkbe!

A Szentlélek unszol továbbá a megtérésre. Lelkünkben a nyugtalanság viharát korbácsolja fel egyrésről, de másrésről mint édes isteni Vigasztaló, mint Paracletus megóv a kétségbeeséstől. Ezért mondja már az ószövetség: «Midőn az Úr elmossa Sion leányának undokságait és Jeruzsálem vérbűnét, kimossa belőle az ítélet Lelke által és az égő Lélek által».² Sion leánya és Jeruzsálem a lélek szimbolumai. A lélek megtisztulása a fölmentő ítélet és a kölcsönös égő szeretet által történik. Mind a kettő már az ószövetség ajkán a Szentléleknek van tulajdonítva.

Ezért imádkozza szépen az Anyaszentegyház Pünkösdkeddiszentmiséjének postcommuniojában: «Kérünk, Uram, hogy lelkeinket a Szentlélek isteni szentségekkel orvosolja, mert ő a mi bűneink elengedése».³

Betegek szentsége.

A betegek szentsége erőforrás a test gyengeségeinek idején és előkészület a jó halálra. Anyaga csak olaj; itt nincs hozzákeverve balzsam, mert a betegágyon nincs

¹ C. I. C. c. 2216. ² Izaiás 4, 4.

³ «Mentes nostras, quaesumus Domine, Spiritus Sanctus divinis reparet sacramentis, quia Ipse est remissio omnium Peccatorum.»

szükség szépségre, csupán erőre. Ebben a szentségben a Krisztus haláltusájából áradó erő ömlik el a betegágyon vagy a halálos ágyon vergődő keresztény hívő lelkén.

De Krisztus haláltusája az Olajfák hegyén a fájdalom kelyhének elfogadásával és az Atya akaratába való beleegyezéssel végződött. Így a betegek szentségének feltevője is megerősödik és elcsendesül, ha megnyugszik a jó Isten akaratában és áhítattal mondja: Legyen meg a te akaratod! Isten akaratának származottja azonban a Szentlélek, aki egyúttal a vigasztalás Lelke is és az erősség Olaja. A végleges válás szomorúságában a Szentlélek vigasztalta az apostolokat. Most ugyanúgy Vigasztalónk lesz a Szentlélek a halál végleges elválásának órájában. Viszont ajándékai között szerepel az erősség, amelyre az általános gyengeség idején különösen nagy szükségünk van.

Mint minden kegyelem továbbá a Szentléleknek tulajdonítandó a jó halál kegyelme is. Tőle születünk a keresztségben, vele és benne: az örök égi Vigasztalóban akarunk meghalni is. «A Szentlélek ahol akar, ott fű».¹ Lehet, hogy sok életében balra nőtt fa, mikor a halál kaszája levágja, mégsem dől balra, mert a Szentlélek pünkösdi orkánt támaszt, az belekapaszkodik a recsegő-ropogó ágakba és átdönti azt a jobboldalra, ahol az üdvözültek állanak. Bár kizárólag ebben remélni és a megtérést erre hagyatkozva halogatni vakmerő bizakodás volna, mégis tény, hogy sok istentelen életű ember tért meg egészen váratlanul haláloságján.

Ezért nem véletlen, hogy mikor montpellieri Guido a XII. század végén szülővárosában betegápoló rendet alapított, rendjét «a Szentlélekről nevezett ispotályosoknak», vagy a nép nyelvén: *galambtestvéreknek* (*Taubenbrüder*) nevezte.

¹ Ján. 3, 8.

Egyházi rend.

Az egyházi rendnek különösen mély kapcsolatai vannak a Szentlélekkel. Mint Szent Pál apostol írja : «Minket az Isten az újszövetség alkalmas szolgálivá a Lélek által tett».¹ És valóban : az egyházi rend kiszolgáltatásakor a püspök ráteszi kezét a fölszentelendőre és ezt mondja : «Vedd a Szentlelket».

Tertullianus igen szép magyarázata szerint² a kézföltétel által árnyékba kerül a fej. Ez a csodálatos megárvényekolás valóságos utánzása annak, mikor a Szentlélek ragyogó felhője árnyékozta be a Szűzanyát.

Mert a Szentlélek közlése által termékenyül meg és szaporodik lelkileg az Anyaszentegyház. A Szentlélek birtokában szüli a fölszentelt pap Krisztusban a híveket, és a Szentlélek erejével táplálja azokat, akiket természetfölötti életre szült eleinte édes szeretet tejével, később az igazságoknak szilárd ételével, az Oltáriszentséggel és Isten ígétével.

A papság egész élete és tevékenysége a benne lakó Szentlélek által lesz örömmel teljes és eredményes. Azért írja Szent Pál apostol Timoteusnak: «Gerjeszd föl, a görög szöveg szerint : szítsd fel a lappangó tüzet, az Isten malasztját, mely benned van kezeimnek rádtétele által, mert Isten nekünk adta az erőnek és szeretetnek és józanságnak Lelkét».³ Tehát az egyházi rendben a Szentlélek felhője, árnyéka a kegyelem tüzét, paraszát adta lelkünkbe, melyből megvilágosodunk mi magunk és melyből megszökelnek a «világosság fiai»: tanítványaink és híveink.

Bölcsen cselekedett tehát hazánk bíboros hercegprímása, amikor 1924 február 6-án «*Szentlélek egyesület*» néven papi hivatásokért buzgólkodó társulatot alapított.

¹ II. Kor. 3, 6. ² De resurr. 8. ³ II. Tim. 1, 6.

Házasság.

A házasságban a férfit és nőt összekötő szeretetkötelék kegyelemforrás lesz, a testi termékenység pedig Isten áldásában részesül.

A férfi és a nő összetartozását indokolja a nő teremtése a férfi oldalából. Ketten egy test voltak, azért egy testté lesznek. Mint láttuk, Éva származása Ádám oldalából a Szentlélek eredésének képe. Éva nem születik Ádám oldalából, a Szentlélek sem születik, hanem származik az isteni akaratból : előlép, lehellődik az Atyától és a Fiútól. Ezért a hűség és a szeretet összekötő kapcsát a szeretet Szentlelke fonja meg a férfi és a nő között, mert a Szentlélek az Atya és a Fiú élő szeretetköteléke. A Szentlélek Krisztus és az Anyaszentegyház jegyességének összetartozásának eszközlője és biztosítója. Így a Szentlélek kegyelmei áldják meg és erősítik meg a férfi és a nő egymásiránti természetes vonzalmát, szerelmét is.

A gyermek viszont egyesíti magában, arcában és jellemében anyja és atyja vonásait. Így hasonlít az Úr Krisztusra, aki Isten és ember egymásiránti szerelmének gyümölcse, mint Istenember. Így a Krisztushoz való hasonlatosság révén kapcsolódik a gyermek is a Szentlélekhez, a természetes születés és termékenység a természetfölötti születésnek és a lelki termékenységnek kútfejéhez.

TERMÉSZETFÖLÖTTI ÉLET.

Mikor az Anyaszentegyház kereszttel, a keresztséget szépen keretező szertartások egyike az, hogy a pap háromszor rálehell az újszülöttre és ezt mondja: te pedig, sátn, távozzál és adj helyet a vigasztaló Szentléleknek.

A keresztény élet tehát a bűntől való mentesség és a Szentlélek birtoklása, hordozása. A természetfölötti élet a megváltás alanyi megvalósulása bennünk: életünk megszentelődése, mennyei ábrázat viselése,¹ Krisztus gyümölcsös ismerete,² mennyei társalkodás,³ magunkviselésének szentsége.⁴ A kegyelemnek fölséges kivirágzása erényekben, áhítatgyakorlatokban, érdemekben. A természetfölötti élet feltámadás Krisztussal, az élet ujságában való járás, az ottfennvalók keresése, óhajtása, az emberi élet Istenbe mélyülése — mint az apostol mondja.⁵ Meghalás a világnak és krisztusi élet a Szentlélekben. A természetfölötti élet által leszünk sötétség gyermekeiből a világosság fiai, a kegyelmi élet avat minket Krisztus nyílt levelévé, mit nem tintával, hanem az élő Isten Lelkével írtak meg nem kötáblákra, hanem a szív hústábláira.⁶ Csak a kegyelmi élet útjain megyünk az ég felé, haladunk Krisztus, az örök világosság után és csak így teremnek bennünk a világosság gyümölcsei mindennemű jóságban, igazságban és igazmondásban.⁷

A természetfölötti élet tehát kegyelmi élet, erényes élet, élet szentségben és Szentlélekben.

¹ I. Kor. 15, 49. ² II. Pét. 1, 8. ³ Fil. 3, 20. ⁴ I. Pét. 1, 15.
⁵ Kol. 3, 1. sk. ⁶ II. Kor. 3, 3. ⁷ Ef. 5, 9.

Az ég számunkra Ádám óta zárva volt. De kétszer megnyílt: Krisztus keresztelkedésekor és táborhegyi színeváltozásakor. Mind a kétszer megjelent a Szentlélek, először galamb képében, másodszor fényes felhő alakjában.

Az ég tehát csak akkor nyílik meg számunkra, ha kegyelmi életet élve a Szentlélek templomai vagyunk, ha fejünk fölött repes Isten galambja, ha szellemében élünk, ha hét kútjából bőven merítjük az élet vizét, ha hét ajándékát, mint lelkünk ékszerait boldogan viseljük.

Aqu. Szent Tamás szerint¹ a Szentlélek e két megjelelése még mást is mutat. A lelkiélet kezdetét jelenti a keresztség és célhozjutását a színeváltozás. Mind a kettő tehát a Szentlélek műve: keresztelésünkkor születünk a Szentlélekből, üdvözülésünkben pedig kegyelmei végkifejletre jutnak, testünkre is áterjed hatásuk: megdicsőülünk.

De e két végpont közötti élet, mely a keresztségből ered és az üdvösségre törekszik, szintén csak úgy lesz két pontot összekötő egyenes, ha ezen az úton is a Szentlélekben élünk.

A természetfölötti élet ugyanis égi és földi erők összhangzó együttműködésének eredménye. Isten kegyelmének és az emberi akaratnak frigyéből születik a kegyelmi élet. Mikor az Úr megtestesült: egyesült az ég harmatozása és a föld sarjadozása, *Rorate coeli, aperiatur terra*: Ezért a kisded Jézus jászolánál kettős eredményt hirdet az angyali kórus: Dicsőség az égben, békesség a földön: *gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus*! Így van a természetfölötti élet is: Isten kegyelme leharmatozik lelkünkre, erre megnyílik lelkünk és sarjadozza a jócselekedeteket, az erényeket, az érdemeket. Így a természetfölötti életben valósul meg igazán részünkről Isten dicsősége, ami egyúttal számunkra lelkünk békessége.

¹ III. Qu. 45, a. 4.

I.

1. A természetfölötti élet még vonzóbban és élesebben áll lelki szemeink elé, ha a természethez, a természeti erőkhöz való viszonyát szemléljük.

A természet világa és a természetfölöttiség világa úgy viszonylik egymáshoz, mint a mulandóság az örökkévalósághoz, mint a test a lélekhez, mint a föld az éghez. Természet mindaz, ami tenyészet útján létesül, melynek életcélja a Teremtőtől beléje gondolt életet kibontani, azután ezt az életet továbbadni, utódokat hozni létre és ezután az élet szereplőinek sorából kiállni : elpusztulni. Természetfölötti pedig mindaz, ami a természetet mivoltában, igényeiben, erőiben megfejei, megtoldja, megkoronázza ; amelynek életerejé Isten kegyelme, amelynek célja a teremtményt Istenközösségbe emelni : tehát az egyént Isten fiává tenni, a családot szentséggé és szentté avatni és a társadalmat Anyaszentegyházba gyűjteni.

Hasonlattal azt mondhatnám, hogy a természet világa olyan, mint a katicabogár hátának domborulata : kicsiny, piros és pontjai feketék ; a természetfölöttiség világa pedig olyan, mint a katicabogár háta fölé feszülő égboltozatnak óriási íve, amely nagy, amely kék és amelynek pontjai : a csillagok fehérek. A természet világa ennyit mond : van víz, van balzsam, van kenyér, van olaj, van bor, van gyermek — ez a katicabogár háta ; a természetfölöttiség világa pedig azt mondja, hogy a víz újjászületés, hogy a balzsam a lelki ifjúság és báj szentsége, hogy a völgyek kenyeré a siralom völgyében gyaloglóknak élet, hogy a hegyek bora a kálváriás magaslatokra kapaszkodóknak édes vidámság, hogy az olaj a haláloságyon vergődőknek csodálatos erő, hogy a gyermek nemcsak szüleinek, de a mindenható Istennek is képe és hasonlatossága. Ez pedig az égboltozat óriás nagy íve.

A természet életerőkkel dolgozik, a természetfölöttiség pedig malaszttal, kegyelemmel. A kegyelem tesz minket Isten szolgálóiból Isten fiaivá, ez mintegy Istennel való vérokonságunk elve, valósítója. Ha kérdi tőlem valaki : mi a kegyelem? hasonlaltat felelek: mi a fény? mi a hő? mi a hang? A tudomány azt feleli : rezgés, titokzatos rezgése az aethernek, a levegőnek. Tényleg úgy látjuk : a hangra megrezeg az ablak, a nagy hőségben reszketni látszik a levegő. Ha hiányoznék a természetben ez a rezgés, a világban nem volna fény, nem volna hő és nem volna hang : a világ sötét, hideg és néma volna. Ugyanilyen titokzatos rezgés Istennek kegyelme a lélek világában, amely önmagában nem látható, csak eredményében észlelhető : ennek folytán van a lélekben fény, vagyis hit, van hő, vagyis szeretet és van dal, vagyis imádság. Az Isten kegyelmével nem számoló, vagy annak ellenálló lelkek sötétek : nem ég bennük a hitnek fénye : hidegek : nincs bennük a szeretet melege és némák : nem csendül fel náluk az imádság dala.

A természetes élet fenyőfa, a természetfölötti élet karácsonyfa. Tulajdonképpen alig van különbség a fenyőfa és a karácsonyfa között. A fenyő azonban kint áll az erdőn, ragadós gyantát, hegyes tűleveleket, száraz tobozokat, fakó pókhálót visel, míg a karácsonyfa a szalonban áll cukorral, ragyogó díszekkel és angyalhajakkal ékes. Ha én — mint csodatevő kertész — valami titkos nedvek birtokába jutnék és ezzel beoltanám ott kint az erdőn a fenyőket, — hogy ettől kezdve nem ráaggatás folytán, hanem az oltással megtoldott, megfejelt erejüknél fogva *teremjék* a gyanta helyett az édes cukorkát, a száraz tobozok helyett a ragyogó díszeket, a pókhálók helyett az angyalhajat ; ekkor megadnám ezzel a természetfölöttiség helyes képét. Az oltás — ami ezt a változást teszi — az Isten malasztja, kegyelme, mely a természet erőit megtoldja, megkoro-

názza és így oly eredményekre teszi képessé, aminőkre neki saját természetét tekintve nem tellenek.

Igy azt a kis tehetséget és jóakaratot, amit mint pár kenyeret és pár halat magunkkal hozunk születésünknel fogva, Isten úgy megszorítja, hogy morzsalékait összeszedve az élet minden hétköznapijára élni tudunk belőle.

Mikor tehát a kis gyermek a katicabogarat Isten bogárkájának mondja, mikor a fecskét Isten madarának szólítja, a szivárványban pedig Isten jegygyűrűjét látja, — akkor ama természetfölötti világszemlélet szólal meg benne, melyről az Üdvözítő Jézus azt mondotta : «Boldogok a tisztaszívűek, ők — mindenben és mindenütt — meglátják, felismerik az Istent». A természet egész nagy változatos világa más színt kap, a természet erői sokkal többre lesznek képesek, a természet tehetségei megkoronáztatnak : természetfölöttivé : a közönségesnél, a természetesnél különbbé válnak, ha keresztény szemmel nézzük őket. A természetben a természetfölötti : az isteni málaszt körülbelül annyit emel, annyit javít, mint a nemes oltás a vad alanyon, mint a királyi örökbefogadás a koldus fiún, mint az elektromos áram a világítótestbe feszített vékony kis platinadróton : annak erőit felfokozza, nagyobb eredmények létrehozására készíti, magasabb színvonalú életre segíti, képesíti. Az evangélium szerint is a tehetségek talentumok, csak az őket értékben növelő kamatokkal együtt szolgáltatathatók vissza az Alkotónak, az útszélről behozott bénák, sánták, koldusok pedig csak a kegyelem királyi köntösében vannak jogosítva az Isten mennyegzős asztalához ülni. Az Isten kegyelme, málasztja tehát nemesíti, fölemeli, gazdagítja : természetfölöttivé teszi a természetet.

Ép ezért keresztény szemmel nézve, a természetfölötti elemet külön számításba véve más a dolgok értéke, haszna, mintha csak földi szemmel tekintünk végig rajtuk. Az ember a természet világában egyén, a család az

első társulás, az emberiség pedig közös kultúrkincseket élvező társadalom. Természetfölötti értékelésben azonban az egyén halhatatlan, örök hivatású lélek : Isten gyermeke, a család szentség : forrása az életnek és kegyelemnek, az emberiség pedig Anyaszentegyház, melynek kincsei a szentek imái, érdemei, a mennyek országának kulcsai, az örök élet igéi és örömei, melyek nemcsak élők, hanem halottak számára is élvezhetők, megközelíthetők.

A természetfölöttség tehát nem rontja le a természetet, hanem azt föltételezi, gazdagítja és megkoronázza. A természet életének föltételei a levegő, a világosság, a tűz ; a természetfeletti élet levegője Isten lehellete, világossága az isteni kegyelem, tüze Isten személyes Szeretete : a Szentlélek.

2. Még sokkal nagyobb lesz a természetfölötti élet értéke és gyakorlati jelentősége előttünk, ha nem a természettel, hanem a természetellenessel : a bűnnel hasonlítjuk össze. Itt látjuk, hogy nincs más választás számunkra, mint vagy a kegyelem világossága, vagy a bűn sötétsége. Vagy a világ szellemében élünk, vagy a Szentlélek lehelletében ; vagy a Szentlélek tüze hevít, vagy a pokol tüze éget. Mint Szent Pál írja : «Mert nem csak a test és vér ellen kell tusakodnunk, hanem a fejedelmek és hatalmasságok ellen, a világ uralkodói ellen e sötétségben, a gonosz lelkek ellen a levegőben».¹

Hasonlítsuk csak össze a világ szellemét a Szentlélek szellemével.

Három ellenségünk van : a sátán, a test és a világ. A világ nem személyes hatalom, hanem szellem. Ez a sátán lelkülete, szelleme, spirációja, lehellete. Ez a profán, Istenről tudni nem akaró, racionalista világszellem az a rossz, amibe a világ belesüllyedt a bűnbeesés óta. Az ördög — Krisztus szavai szerint — fejedelme ennek az or-

¹ Ef. 6, 12.

szágnak. Jézus szerint e világ fiai okosabbak a maguk dolgában a világosság fiainál. Ez a világszellem kevély, kegyeletlen, racionalista ; minden fölött a maga trónusáról ítélkezik, csak egy tekintélyt ismer el : az én öfelségét. Ez a szellem az, amely — mint a kánai mennyegző násznagya mondja, — először a jó bort teszi az asztalra; először minden jóval kínál, hiteget és miután megrészegültek, elárulja igazi mivoltát és a moslékot szolgálja fel. Tehát a világ lelkülete hazug lelkület ; látszatra, külszínre dolgozik, sohasem igaz, mindig mást mutat, mint ami. Ennek a világszellemnek templomai a börzék és a szabadkőművesek palotái ; ennek megjelenési formái a sajtó, a divat, a rossz regények, felső körökben a frivolitás, alsókban a pornográfia. Ez a világszellem ferdíti el a Gondviseléstől adott nagy történelmi eszméket kicsinyes fel fogások révén torzszméké ; ez hatol be a kolostorokba, lazítja meg a fegyelmet ; illetéktelen korlátnak minősíti a törvényt ; minden ösztönnek, elvnek szabadságot, érvényesülést kíván, a bűn, a rossz előtte «középkori» fogalmak. El van bódulva önmagától, képtelen Jézus világnézetének alapjait : az alázatosságot, a hitet, a szeretetet megérteni. Kisajátít és elvilágiasít keresztény eszméket, a szeretetből altruizmust csinál, a hitet kiküszöböli és ablakon ereszti be a babonát. Technikája, komfortja, kényelme teszi az elvilágiasodott nemzedékeket képtelenné Krisztus hitének befogadására. Ez a világszellem az, amit legnehezebb mindenütt meglátni, mindenütt legyőzni. Az örömet magának foglalja le és a lelki életet sötét önsanyargatásnak mutatja. A magaásott ciszternák poshadt vize még mindig édesebb neki, mint Krisztus hét szentségének misztikus forrása. Kevélységének nem kell a hit, mert ez titkokról beszél ; önteltségének nem kellenek a parancsolatok, mert ezek neki korlátokat jelentenek, önállósági mámorának nem kell az Anyaszentegyház, mert tekintélyen épül. A kísértéseket ki-

neveti, a paráznaságot művészeti, egészségi s természeti indokok alapján büntetleníteni akarja. Fegyvere a gúny, amely olyan sokakat megejt ; a presztizs, amely — mert a tömegek magukévá tették a liberális eszmét — magával ragadja a magánosokat, az egyéneket is. Ezért járnak hívó katolikus leányok és asszonyok szemérmetlen ruhákban ; ezért járat annyi jóérezsű katolikus ember rossz ujságot ; ezért tagja sok derék lélek a szociáldemokrata pártnak ; ezért van a vallásos és a közéleti katolikus között oly kínos különbség. Ez a Weltsinn teszi, hogy vannak megkereszteletlen gyermekek, pedig katolikus családban születtek ; hogy katolikusnak született emberek magukat elégettetni engedik ; ez az, amely nem tudja elviselni az Anyaszentegyház könyvtilalmát olyan könyvekre nézve, amelyeket ez a profán szellem és nem a Szentlélek inspirált. Ennek a világszellemnek is vannak prófétái, karizmái, inspirált írásai. Mérközései a keresztény szellemmel nagy megpróbáltatások : amint a renaissance, a racionalizmus öntetszelgő kora mutatják a történelemben. E világszellem a hagyományok fölött gúnyolódik, befurakodik egyháziak szívébe és roppant nehéz felismerni és szabadulni tőle. Ez a szellem néha ledér, könnyűvérű ; máskor tudóskodó és nagyképzű kijelentéseivel tör le mindent, amit a mult tisztelt, megbecsült. Ez a világszellem szorítja ki a hitoktatást az iskolából, ennek végkifejlete a kommunista morál, az én, a test, az ösztön istenítése, magasztalása, imádata.

Amint a háborúban a legveszedelmesebb volt a gáztaadás, mikor halálhozó köd mérges felhői odahömpölyögtek az ellenséges állások felé, ott betöltöttek minden zugot, lyukat és nem lehetett menekülni előle, — így a világ szelleme is mindenüvé elér, mindenütt mérgez és nincs menekvés előle.

A világ szellemével szemben áll az örök Szentháromságnak harmadik személye : a Szentlélek. Ő Isten szel-

leme, spirációja, szeretete, a kegyelemnek szétárasztó személyes Elve. Már Krisztus is ostobasággá tette a világ bölcsességét. A Szentlélek jövetelének első ténye pedig : «Megfeddi e világot a bűnről, az igazságról és az ítéletről,»¹ — tehát teljes az ellentét a világ és a Szentlélek között. Megjelenési formája a vihar, mely tovaűzi a világ áporodott szellemét és mint a gáztámadás esetén az erős ellentétes tiszta szél visszakergeti a halálthozó gázfelhőket oda, ahonnan jöttek, úgy a Szentlélek pünkösdi vihara is elosztatja, szétveri e világ ártó szellemét. A Szentlélek megjelenik mint a tűz, amely fölemészti e profán szellem alkotásait. A világ szelleme az ember ösztöneit fogja meg ; a Szentlélek az ő tüzét a fej fölé, az értelem székhelye fölébe fújja. A Szentlélek galamb : áthatítja a világ levegőjét és maga nem lesz szennyes, leszáll Máriára, kit malaszttal teljes edényévé tesz. A világ kegyeletlenségével szemben a Szentlélek a jámborság Lelke, ajándékai közt van a bölcsesség, tudomány, értelem szemben a világ kevélységével, az erősség a világ jellemtelenségeivel szemben. A Szentlélek műve a Szentírás, a hit, a bölcsesség, az élet forrása ; az ő karizmái ékesítik az első hithirdetőket, az ő szelleme a világ önzésével szemben a szeretet, amely ahol akar, ott fú, amely legyőzi a gyűlöletet a szeretettel, a rosszat az áldozattal, a világ farkasait Isten Bárányával. A Szentlélek a küzdő Egyház küzdőfeleinek erősítő unctiója, az ő művei az egyén megszentelése a kegyelem által ; a társadalom megszentelése az Anyaszentegyházba való gyűjtés által ; a pápai széknak és a tanítói hivatalnak tévedhetetlensége ; a kormányzói hivatal gondviselészerűsége és a papi hivatal szertartásaiban, szentségeiben élő égi szellem. Az ő művészi remekművei a szentek, ezeknek élete az ő munkálkodása, ő a lelki élet ihlete, inspirációja. A Szentlélek cselekedeteink

¹ Ján. 16, 8.

inspirálója, a felebarát lelkéért végzett munka sikerének szerzője. Az ő művei a kolostorok, lelkigyakorlatos házak, a tiszta szívek. Ő is szellem, betölt mindent : az Isten lelke betölti a föld kerekességét. Semmi sem vonhatja ki magát kegyelmének érintése alól : non est, qui se abscondat a calore Eius. A teremtés kezdetén ott van : a rendező Lélek : a megváltás kezdetén, mint a fogantatást végbevívó Elv, az Egyház kezdetén pedig mind inspiráló, drága Szentlélek. Ezért minden kikezdés az ő nevében indul és minden betetőzés munkája is az övé ! Ő a szerzője az alázatos egyházas érzésnek, amely oly szöges ellentéte a gőgös világi szellemnek : tőle születünk, benne élünk és általa dicsőülünk meg.

3. A természetfölötti élet orgonaszó a lélekben : a Szentlélek templomában. Lelkünk Istennek orgonája, a tehetségek sípjait, a vágyak regisztereit, az érzékek billentyűzetét Isten építette csodálatos bölcseséggel, szeretettel. De az orgonát a szélladából a sípokba áradó levegő szólaltatja meg. Ez a mi lelkünk levegője, fujtatója a Szentlélek Úristen, aki beleárad lelkünk orgonájába, aki minden sípban ott van, aki minden gondolatunkat irányítja, szavainkat tartalmazza, cselekedetünket érdemmé teszi és akinek munkálkodása folytán testünk az ő temploma, lelkünk az ő orgonája, életünk pedig Istentisztelet lesz.

II.

A természetfölötti élet gyakorlatilag *erényes* és *imádságos* élet. Az Isten malasztja erényekben bontakozik ki és Istennel való beszélgetésünk anyanyelve az imádság. Úgy az erények, mint az imádság mélységes és titokzatos kapcsolatban állnak a kegyelmi élet igazi forrásával, az áhítat és jámborság Lelkével : a Szentlélekkel.

1. Isten a megszentelő kegyelemmel együtt lelkünkbe önti az isteni erényeket : a hitet, a reményt és a szeretetet.

A megszentelő kegyelem — mint láttuk — létminőség (habitus entitativus), maga nem tevékeny, hanem minden természetfölötti tevékenység alapja és forrása. Magát a lelket emeli fel a magasabb világrendbe: a természetfölötti életbe.

Amint azonban a természet rendjében embervoltunk erőkkkel dolgozik, úgy természetfölötti feladatainkra természetfölötti erők is kellenek. Ezek az erények. Amint a kegyelem a lelket mivoltában szenteli és koronázza meg, úgy az erény erőiben. Lelkünk természetéből következnek, folynak lelkünk erői, tehetségei; ha tehát lelkünk természetfölötti rendbe emelkedett a megszentelő malaszt által, akkor lesznek természetfölötti képességei is a belénk öntött erényekben.¹ A megszentelő kegyelem által megszületik a más ember, létet nyer az új teremtmény: a nova creatura; az erényekben pedig kibontakozik a belénk oltott isteni elv és a lélek éli ezt az új életet. A kegyelem megdicsőíti a lélek lényegét és az isteni természet részesévé teszi, ehhez az állapothoz méltó természetfölötti cselekedetekre viszont az isteni erények képesítenek minket.

A kegyelemmel belénk öntött isteni erények tehát a lélek erőit emelik fel, a kegyelem viszont a lélek mivoltát szenteli és koronázza meg.

Két hasonlat még világosabbá teszi előttünk az isteni erények jelentőségét és természetünkkel való kapcsolatát.

Az oltás a vad alany erőit megtoldja, új erőt visz bele annak szervezetébe, minek következtében megnemesednek nedvei, erői és vad, élvezhetetlen gyümölcsök helyett édes, nemes gyümölcsöket tud teremni. Maga erejéből erre ugyan nem tellett volna. Ez az új életerő nem sajátja ugyan a vad növénynek, hiszen az oltástól ered, de nem ellentétes mégsem természetével, mert közre tud munkálkodni

¹ Thom. I, II. Qu. 110, a. 3. és 4.

vele. Tehát magára a növényre nézve ez az új nemes életerő nem természetellenes, hanem természetfölötti.

Ami az oltás a vad alanynak, az a belénk öntött erény lelkünknek. Mint Szent Pál apostol írja : « . . . te a természetes vad olajfából kivágattál és . . . beoltattál a jó olajfába ».¹ Megtoldja természetadta erőinket, össze tudunk munkálni vele és természetfölötti jócselekedeteket tudunk végezni, az örök életre érdemszerző jócselekedeteket tudunk teremni. A természetfölötti erények tehát nem cselekedetek, hanem csak képességek, tehetségek, készségek, amelyek természetfölötti hivatásunk cselekedeteinek állandó és biztos véghezvitelére tesznek bennünket hajlamossá és képessé.²

A vasnak természetes erőit a kovácsolás megedzi ugyan, de új erőt nem ad neki. Ellenben, ha mágneses vassal összedörzsöljük : új erő : a delejesség árad át reá, új hatásai lesznek : mint iránytű biztosan mutat irányt ott, ahol másként tájékozódni nem lehet és mint mágnes vonzóerőt tud kifejteni, sőt mágnese erejét más vasdaraboknak is át tudja adni.

A lélek természetes erőit, képességeit a természetes erények, melyeket rendszeres gyakorlás által sajátítunk el, megedzik és fejlesztik ugyan, de új, magasabbrendű cselekedet végzésére nem képesítenek. A természetfölötti belénk öntött erények azonban új isteni erőt adnak lelkünkbe, mint égi delejességet, amely minket állandóan égi irányba vezet és amely bennünk természetfölötti állandó vonzódást eredményez Istenhez és egymáshoz.

Amint a Szentlélek a megszentelés, épügy övé a szent, természetfölötti élet is. Aki a kegyelmet osztogatja, aki fölemeli lelkünk mivoltát, ugyanaz a Szentlélek az erényeket lelkünkbe öntve természetfölöttivé, érdemszerzővé teszi lelkünk erőit és cselekedeteit is.

¹ Róm. 11, 24. ² Schütz : Dogm. II. 89.

Nézzük a Szentlélek kapcsolatát az egyes isteni erényekkel : a hittel, a reménnyel és a szeretettel.

a) Az értelem az emberi élet vezére, ezért a természetfölötti életben is első a *hit*, mint természetfölötti Istenismeret. A hit erénye természetfölötti belénk öntött készség, melynek segítségével a kinyilatkoztató Isten tekintélyére támaszkodva igaznak tartjuk mindazt, amit Isten kinyilatkoztatott és amit az Anyaszentegyház elénk ad. A kinyilatkoztatásban szól hozzánk Isten, a hit a mi válaszuk Isten beszédére : alázatos elfogadása és igaznaktartása annak, amit mond.

A hit a trienti zsinat szerint minden megigazulásnak kezdete, alapja, gyökere.¹ Első lépés az üdvösség útján Isten felé. Megvan a kegyelem bírása előtt, mielőtt az isteni életközösség létrejönne a szeretetben Isten és a lélek között. «Hit által van hozzájárulásunk a kegyelemhez, melyben állunk és dicsekszünk»² — írja Szent Pál apostol. A hit ismerteti meg velünk a malasztot és a hit kelt vágyat szívünkben utána. Mint Soto hittudós írja : «A hit teszi az embert kereszténnyé már akkor is, mikor a szeretet még nem is tette élővé».³

Másrészt a hit akkor is megmarad, amikor a halálos bűn folytán a kegyelem már rég eltávozott a lélekből és a szeretet köteléke Isten és a lélek között felbomlott. A hit lesz a megtérés alapja, a bánat forrása és Istenhez a bűnöst visszahozó vonzóerő.

A hitnek, mint természetfölötti erénynek ez a két tulajdonsága már sejteti a Szentlelket, mint lelkünk megszentelésének szerzőjét. A Szentlélek a kezdések és a befejezések Lelke. Mint Isten éltető Lelke és élő Lehellete lebeg a lélek sötét világa fölött, hogy azt megtermékenyítse malasztjával és megvilágítsa kegyelmével. Másrészt a Szentlélek mint a Szentháromság utolsó személye

¹ Sess. VI. c. 8. ² Róm. 5, 2. ³ Nat. et gratia I. 2. c. 8. prop. 2

képviseli Istennek irántunk megnyilvánuló végső szeretettényeit, mikor minket hálátlanokat, bűnösöket, tékozlókat sem szűnik meg igazán szeretni. A Szentlélek megelőz és befolyásától a halálos bűnben sem tudunk teljesen szabadulni: ő vezet a hitben a megigazuláshoz és a kegyelem elvesztése esetén ugyancsak a hit által vezet bennünket vissza igaz megtérésre. Non est, qui se abscondat a calore Eius: senki sem vonhatja ki magát üdvözítő melege elől.

Másrészt a hitben, mint alanyi aktusban az értelem is és az akarat is részt vesz. Az értelem ítél az igazság vagy tévedés felől, az akarat viszont szabadon és boldogan mondja ki: *credo*.

A Szentlélek mind a két tehetséget támogatja. Az Isten mélységes titkait a Szentlélek tudja és vizsgálja,¹ a Szentlélek jelenti ki nekünk; egész katolikus hitrendszerünk Szent Pál szerint a Szentlélek tanítása. Isten kinyilatkoztatásának szócsöve: az Anyaszentegyház is a Szentlélektől, mint az igazság Lelkétől nyeri tévedhetetlenségét. De ugyanekkor lelkünkben is a Szentlélek működik: tanít, eszünkbe juttat sok összhangzó igazságot; bölcseséget, értelmet, tudományt ad és szeretetet ébresztve a lélekben, értelmünket igazi Istenismeretre segíti. «Aki szeret . . . ismeri az Istent», írja Szent János apostol.²

Másrészt a Szentlélek szenteli meg akaratunkat és így egyengeti bennünk a hit útját. A hit legfőbb akadálya ugyanis az akarat romlottsága: a nem tiszta szívűek tényleg nem látják meg Istent. Bűnös akaratunk beszéli rá és téveszti meg értelmünket, mert érzi, hogy a Hiszek-egyből Tízparancsolat folyik, hogy a hitből erkölcs következik, amitől húzódozik.

De a Szentlélek, ki Isten akaratából származik, meg-

¹ I. Kor. 2, 10. ² I. Ján. 4, 7.

szenteli akaratomkat. Isten iránt szeretetet ébreszt benne, azt a szeretetet áldozatosra hevíti, így Krisztus igája édes, könnyű és kíváncsú lesz neki. A bűnt hőiesen győzi le és mint igazi Taubenbruder : Szentlélek lovagja áll a hit zászlója mellé.

b) Amíg a hitben az értelem támaszkodik Istenre, mint kinyilatkoztató örök igazságra, addig a *remény* erők dolgában hagyatkozik rá, mint végtelen erőre. A hit így beszél : Uram ! Gyenge eszemmel magam nem látom át végtelen igazságod fényét, de mert magad az örök Igazság vagy, elhiszem : igaznak tartom. A remény viszont így imádkozik : Istenem, magamtól nem vagyok elég erős ahhoz, hogy az üdvösségre eljussak, de bízom benned, hogy nekem örök életet és az ahhoz szükséges eszközöket meg fogod adni. A reményben úgy tekintjük Isten mindenhatóságát, mintha akár a mienk volna. Az igazak remélhetik jutalmukat, mert Isten hű ígéreteinek teljesítésében. A bűnösök viszont remélhetik bűneik bocsátnát, mert Isten végtelenül irgalmas.

A Szentírás többször hozza kapcsolatba a reményt a Szentlélekkel. Szent Pál apostol szerint a remény a Szentlélek erejében való bővelkedés.¹ Titushoz írva pedig azt mondja, miután bőségben ömlött ki reánk a Szentlélek, megigazulunk malasztja által és remény szerint az örök élet örökösei lettünk.² Azok a bűnök viszont, melyek a reménnyel állanak ellentétben : a vakmerő bizakodás mint túlzó remény és a kétségbeesés, mint minden remény hiánya — a keresztény erkölcsan szerint egyzersmind Szentlélek elleni bűnök.

A Szentlélek a bennünk lobogó isteni erő, melybe öltöztettünk, a Magasságbeli ereje, melyben élünk. Hogyne lenne reményünk az örök életben, mikor Isten Ereje velünk van, mikor véges erőink az Isten Szentlelkének

¹ Róm. 15, 13. ² Tit. 3, 7.

végtelen erejével kapcsolódnak! Minél tudatosabb lesz a Szentlélek bennünk lakása, annál több nemes életbátorság lesz bennünk, mely nem a maga erejére támaszkodik, hanem Istenbe veti reménye horgonyát: ezért ha meg is ingatja vihar, láncáról el nem tépheti. Lelkünk a Szentlélek temploma: erőssége maga a bennelakó isteni Erő: a Szentlélek.

c) Még csodálatosabb a *Szentlélek és a szeretet* titokzatos, mély kapcsolata.

A szentírás nyelvén mindenekelőtt egész erkölcsi életünk: a parancsolatok megtartása a szeretet műve. «Ha engem szerettek, parancsaimat tartsátok meg... Aki parancsaimat megtartja, az az, aki szeret engem. Aki pedig szeret engem, szerettetni fog Atyámtól és én is szeretem őt és kijelentem neki magamat».¹ Az Úr Jézus e mélyértelmű szavak között ismételten a Szentlélekről beszél, mint akivel e mondott igazságok kapcsolatban állanak.

Valóban a parancsok megtartása Isten akaratának teljesítése. Az Úr Krisztus az ószövetségi tízparancsot nem bontotta fel, hanem tökéletesítette: letörölte az első tábláról a hármat és helyébe írta: Szeresd az Istent; ugyancsak letörölte a másik tábláról a hét parancsot és helyébe írta: szeresd a felebarátot. Isten akaratának teljesítése, vagyis az egész keresztény élet: szeretet.

De Isten akaratának reprezentánsa a Szentlélek, aki az isteni akaratból lép elő mint örök személyes Szeretet, akiben az Atya és Fiú szeretik egymást, akiben Isten szeret minket, és akiben mi viszontszeretjük Istent. Isten akaratát teljesíteni részünkről annyi, mint szeretni — ebben minden benne van, mondotta Jézus. De erre a Szentlélek képesít, aki maga az Isten akaratából áradó személyes szeretet. Már Ezekiel próféta mondja: «Az én Lelkemet adom belétek és megteszem, hogy parancsaimon

¹ Ján. 14, 15. skk.

járatok és ítéleteimet megőrizték és cselekedjétek». ¹ Ezért mondja az Úr Krisztus : «Aki engem szeret, szeretetni fog Atyámtól és én is szeretem őt» : ² vagyis amint az Atya és a Fiú a Szentlélekben szeretik egymást, — úgy a Teremtő és a teremtmény élő szeretetköteléke is a Szentlélek.

Ezért a Szentlélektől elválaszthatatlan a megszentelő malaszt és ettől a szeretet. A szeretet a Szentlélekkel és a megszentelő malaszttal együtt ömlik a lélekbe és a halálos bűn által vele együtt távozik a szívből. Ezért a legfőbb erény, mely többet ér a karizmáknál, mely túléli a hitet és a reményt, mert megmarad az örök hazában is. Ezért mondja Szent Ágoston : «Mikor a szeretet gyökeret ver a lélekben, gyökeret ver a megigazultság, mikor növekszik a szeretet, növekszik a szentség ; nagy szeretet: nagy szentség». ³

Szent Ágoston a Szentlélek és a szeretet viszonyát kutatva azt mondja, hogy Krisztus Urunk azért küldte kétszer a Szentlelket, mert a szeretet főparancsa is kettős: Isten és a felebarát szeretete. Itt a földön belelehelte az apostolokba a bűnbocsánat szentségének alapításakor : ezzel figyelmeztette őket a felebaráti szeretetre. Viszont küldte ígérete szerint az égből, ezzel az Isten iránti szeretetnek és a Szentléleknek összetartozására akart oktatni. ⁴

Valóban : «Isten szeretete kiöntetett a mi szíveinkben a Szentlélek által, ki adatott nekünk». ⁵ A hit lelkünk válasza Isten kinyilatkoztatására, — a szeretet viszont Isten malasztjára.

A szeretet ugyanis az az isteni erény, mellyel Istent mint önmagában legfőbb jót akarjuk és minden mást csak érte akarunk.

¹ Ezek. 36, 27. ² Ján. 14, 21. ³ De nat. et grat. 70, 84. ⁴ De Trin. I. XV. n. 46. ⁵ Róm. 5, 5.

A szeretet természetfölötti erénye tehát Istent nem úgy tekinti, mint nekünk legfőbb javunkat, hanem önmagunktól teljesen elvonatkozva, minden önzést levetközve átkarolja Istent, mint legjobbat, leghiánytalanabbat, legtökéletesebbet.

Itt is mélységesen kapcsolódik a szeretet és a Szentlélek.

Isten ugyanis öröktől fogva ismerve önmagát (Ige) mint végtelen jóságot, szépséget, tökéletességet, lángoló szeretetre gyúl önmaga iránt; szeretetét belélehellí egy külön személybe, akivel ezáltal az isteni lényeket is közli. Ez az új isteni személy a Szentlélek.

Ha tehát mi is Istent úgy akarjuk szeretni, mint *önmagában legfőbb jót*, ezt valóban csak a Szentlélek által, sőt csak a Szentlélekben tehetjük, mint aki Istennek *önmaga iránti személyes szeretete*. Mikor tehát lelkünk a megszentelő kegyelem által az isteni természetben részesedik, akkor mi úgy szeretjük Istent, mint ahogyan az Isten önmagát szereti: a Szentlélekben.¹ Ezért jön lelkünkbe a megszentelő kegyelemmel együtt az isteni szeretet belénk öntött erénye, sőt a Szentlélek maga. A Szentléleknek lényege és neve: Amor: Szeretet. Nélküle hogy lehetne lelkünkben salaktalan természetfölötti szeretet, melyben — mint Szent Bernát mondja — mintegy megfélelkezünk teremtmény voltunkat kötelező tiszteletéről, alárendeltségről és gyermeki elfogulatlansággal, bizalommal emelkedünk fel Istenhez, hogy bensőséges, édes öléssel átkaroljuk.²

A szeretetben ölelkezik Isten és az ember. «Szeretet az Isten és aki szeretetben marad, Istenben marad és Isten öbenné»³ — írja a szeretet apostola, Szent János. Akiben egyesülnek és egybeforrnak az Atya és a Fiú a Szentháromságban, aki által személye egységbe lép az

¹ Nem állítjuk a szeretet és a Szentlélek azonosságát, csak szoros összetartozását: Thom. II, II. Qu. 23, a. 2.

² In Cant. Hom. 83. ³ I. Ján. 4, 16.

isteni Ige az emberi természettel a megtestesülésben, ugyanaz a Szentlélek, mint a Szeretet Lelke egyesíti a Teremtőt és a teremtményt a megszentelésben, az isteni kegyelemben, a szeretetben.

Csak ez az új isteni életerő, ez a Szentlélektől elválaszthatatlan lángoló szeretet tudja megmagyarázni Pünkösöd csodáját. A gyenge, lanyha félénk emberek — kiket Krisztus feltámadása sem tett bátorrá — egyszerre átváltoznak: beszélni kezdenek, színt vallanak, propagandára vállalkoznak, hatóságokkal szembeszállnak, győnyörűségük Krisztus nevéért gyalázatot, sőt halált szenvedni. A Szentlélek által lett győzhetetlen egyetemes erő Krisztus evangéliuma és keresztje in salutem omni credenti: Judaeo et Graeco;¹ így teljesült az Úr Krisztus jövendölése, amit a Szentlélekről mondott: «Ő engem majd megdicsőít».²

Az Isten szeretetét azonban úgy a főparancsot adó Úr Krisztus,³ mint a szeretet-tanítvány⁴ elválaszthatatlan összefüggésbe hozzák a *felebaráti szeretettel*. Így a felebaráti szeretetnek is a Szentlélek szeretetéből kell forrásoznia.

Isten a Szentlélekben nemcsak önmagát szereti, hanem: mint a megtestesülésnél, a sugalmazásnál, a megszentelésnél láttuk: minket is a Szentlélekben szeret. Éppenígy mi is nemcsak Istent szeretjük viszont a Szentlélekben, hanem Benne szeretjük egymást is. A Szentlélek által lettünk ugyanis Krisztus titkos testének: az Anyaszentegyháznak tagjai: «A Lélek által mindnyájan egy testté kereszteltettünk: zsidók úgy, mint pogányok; szolgák, mint szabadok»⁵ — írja Szent Pál apostol. Szent János apostol viszont így ír: «Szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket, ti is szeressétek egymást». «Ha így

¹ «Minden hívőnek üdvözítésére; zsidónak úgy, mint a görögnek». Róm. 1, 16.

² Ján. 16. 14. ³ Mt. 12, 30. ⁴ I. Ján. 4, 20. ⁵ I. Kor. 12, 13.

szeretett minket az Isten, nekünk is kell egymást szeretnünk». ¹ Vagyis, amint Krisztus a Szentlélekben szeretett minket : szeretetműveit : a megtestesülést, megváltást, megszentelést általa és vele művelte, úgy nekünk is a Szentlélekben kell szeretnünk egymást, mert mindannyian az ő templomai vagyunk.

A keresztény szeretet műveinek lelke tehát a Szentlélek. Ő adja nekünk a nyelvek adományát : értünk kisedek, bűnösök, nyomorgók, szenvedők, idegenek, ellenségek és haldoklók nyelvén. Ezért a góg fiaival ellentétben nem zavarodik meg nyelvünk, hogy ne értsük egymást és így fel tudjuk emelni égig erő fehér városunkat : az Anyaszentegyházat.

A keresztény szeretet joggal nevezi a Szentlelket : szegények atyjának, árvák oltalmának, fáradozók nyugalmanak, szomorúak vigasztalójának. ² A vallásos középkor kórházait gyakran nevezte el a Szentlélekről, így a XIII. században csak Bajorországban kb. 40 Szentlélek-kórház volt. ³

Napjaink roppant nyomorának enyhítője sem lehet más Charitas, mint az égi Szeretet Lelke. Ma is minden ajándék akkor igazi szeretetajándék, ha az örök Donum : a Szentlélek segít és ösztönöz reá. Hatósági segélyakciók a beteg társadalom testének sebeit, jelenségeit gyógyítják csupán ; a keresztény charitas gyökerében fogja meg a bajt : új vért ad a beteg testébe és új szívet teremtve belénk igazán egészségessé tesz. Így elmúlnak lassan az égő kínok és begyógyulnak a nyomor kiáltó sebei. Ezért mondja Szent Pál : «A Lélek szeretete által szolgáljatok egymásnak». ⁴

A szeretet harmadik parancsa az *önszeretet*, a Szentháromság harmadik személye pedig a Szentlélek. A katho-

¹ I. Ján. 4, 11. ² Veni Creator és Veni Sancte himnuszok.

³ E. Michael S. J. : Kulturzustände des deutschen Volkes im XIII Jhdt. II. 181 skk. ⁴ Gal. 5, 13.

likus hitünk úgy tanítja, hogy Istennek önmagáról való személyes ismerete: a Fiú és önmaga iránti személyes szeretete pedig a Szentlélek. Istennek személyes önszeretete: a Szentlélek lesz tehát önszeretetünk regulálója. Minden szeretetet megelőz az értékelés, csak azt tudjuk szeretni, amit értékesnek, becsülésre méltónak találunk. A Szentlélek az, aki kegyelme által megtanít arra, hogy bennünk az igazi érték nem a test, hanem a lélek. Ő tanít meg igaz alázatosságra, amely megakadályozza azt, hogy önmagunkat túlbecsüljük, rendetlenül szeressük. A Szentlélek malasztja teszi a lelket értékessé, szeretetre méltóvá. Ez a csodálatos áram, amely lelkünk tehetségeit izzóvá, fényt árasztóvá teszi, ez az a csodálatos rezgés, ami a lélekben, mint húrban hangot ad: az imádság, az áhítat hangját. Az szereti tehát magát helyesen, aki sok kegyelmet, áldást, jótéteményt gyűjtöget magának, aki földi életében bölcs gazdálkodással előre megépíti magának az örökkévalóságban lakását, aki nemcsak Istent, nemcsak a felebarátot, de önmagát is a Szentlélekben szereti.

De a három isteni erényen kívül a római katekizmus szerint a megszentelő malasztal együtt lelkünkbe ömlik «az összes erények nemes kísérete».¹

Tehát vannak *belénk öntött erkölcsi erények* is, melyek így ugyancsak a Szentlélekkel állanak kapcsolatban. Az isteni kegyelem az «a nálunk letett jó kincs, amit a bennünk lakó Szentlélek által őrzünk».² A Szentlélek adja erőit gyengeségeinkhez, így igaz *alázatosságban* kedvünk telik erőtlenségeinkben és dicsekszünk gyengeségeinkben.³ A Szentlélek testünket templomává teszi, ezért távol legyen tőlünk minden *tisztátalanság*, mely azt megfertőzteti. És lelki *békénk, türelmünk* is mind a Szentlélektől van: boldogok vagyunk, ha Krisztus nevéért szidalmaznak bennünket, mert az Isten Lelke nyugszik rajtunk.⁴

¹ De Bapt. n. 51. ² II. Tim. 1, 14. ³ II. Kor. 12, 8 sk.

⁴ I. Pét. 4, 14.

A természetfölötti élet tehát a Szentlélekből születik a megszentelő malaszt által és a Szentlélektől vezéreltetik¹ az erények által. Viszont a bűn ellenállás a Szentléleknek, kigunyolása, megszorítása — a tudatosan és készakarva elkövetett halálos bűn pedig kioltása Isten Szentlelkének és az ő lángjának : a szeretetnek.

Minket tehát a Szentlélek «elkesíti». Ő az újszövetségnek, az Anyaszentegyháznak, Isten fiainak *Lelke*. Benne és általa lett a kereszténység a félelem testamentumából a szabadság és a szeretet szövetsége Isten és az ember között. «Ahol az Úr *Lelke*, ott a szabadság»,² »Ha a Szentlélek vezérel, nem vagyunk a törvény (őszövetségi törvény) alatt». ³ A Szentlélek a lélek szabadságharcának levegője : ha a Lélek által a test cselekedeteit megöljük, élünk.⁴ Szentlélekben élni : ez a természetfölötti élet, «Lélek szerinti járás»⁵ az apostol szerint.

Éppezért a szeretet nem olyan törvény, mint a többi parancsolat. Minden törvény tulajdonképpen megkötése kényünknek, kedvünknek, szabadságunknak. Ezzel szemben a szeretet törvény ugyan, de olyan törvény, amelyik nem megköt, hanem inkább felold, a szeretet törvénye olyan megkötöttség, amelyben legnagyobb a mozgás lehetősége, sőt kötelessége. Ha tehát a szeretet az evangélium és az újszövetség főparancsolata, akkor a szeretetben, mint a Szentlélek lehelletében él és hat az igazi keresztény szabadság.

A legjobb kultusza tehát a Szentléleknek az állandó kegyelmi élet, az erényes természetfölötti élet. A Szentlelket legjobban úgy tiszteljük, ha benne élünk, ha templomai vagyunk, ha állandó édes vendégünk. De viszont egészen bizonyos, hogy a kegyelmi életnek a Szentlélekkel való kapcsolata nem tudatos és nem világos előttünk. Ha vilá-

¹ Róm. 8, 14. ² II. Kor. 3, 17. ³ Gal. 5, 19. ⁴ Róm. 8, 13. ⁵ Gal. 5, 16.

gos volna, mily magasra nőne saját szemünkben keresztényi méltóságunk! Mily roppant kincs lenne előttünk a megszentelő malaszt és micsoda iszonyú katasztrófa a halálos bűn! *Tehát a Szentlélek kultuszához ez hiányzik: legyen tudatos számunkra a kegyelmeivel, ajándékaival bennünk lakó isteni Szentlélek, aki velünk együtt imádkozik, aki megszentel, átalakít, Istennel egyesít.* Ha ez bennünk tudatos volna, nem lennénk közönyösek a bűn és a kegyelem világa iránt, mindig volna édes belső vigasztalódásunk, mert bennünk lakik az örök Vigasztaló. És a világ mérges szellemét nem lehelnök oly mélyen magunkba, ha az isteni Pneuma a mi levegőnk, akiben élünk, mozgunk és vagyunk.

III.

A lelki életben azonban nincs semmi mechanizmus; az ember — mint a sugalmazásnál láttuk — nem mechanikai eszköz Isten kezében. Értelmessége és szabad akarat egyéni közreműködést kívánnak, mely által magában Isten malasztját feldolgozza és működteti. A megszentelésben, a természetfölötti életben érvényesülő egyéni tevékenységünk mindenekelőtt az *imádság*.

Az imádság is mély vonatkozásban áll a Szentlélekkel.

Már az Úr Krisztus mondja a szamaritánus asszonynak, hogy az újszövetségben «Lélekben és igazságban kell imádnunk Istent».¹ Még jobban kifejti ezt Szent Pál apostol: «A Lélek segíti gyarlóságunkat, mert hogy mit és miképpen imádkozunk, nem tudjuk, hanem maga a Szentlélek könyörög értünk kimondhatatlan fohászkodásokkal».² Sőt még röpimát sem mondhatunk a Szentlélek segítségével nélkül: «Senki sem mondhatja: Uram Jézus! hanem csak a Szentlélek által».³ Amint az Anyaszentegyház egész nyilvános istentiszteletét, kultuszéletét a

¹ Ján. 4, 23. ² Róm. 8, 26. ³ I. Kor. 12, 3.

Szentlélek inspirálja, úgy az egyes lelkek imaélete sem lehet el az áhítat Szentleke nélkül. Mint Judás Tádé apostol írja : « Szerelmeseim ! imádkozzatok a Szentlélek által ». ¹

Imádságnak a Szentlélekkel való szoros kapcsolatát indokolja mindenekelőtt az a szoros összetartozás, mely a malaszt és az ima között fennáll. Isten malasztja szükséges az üdvösségre, nélküle hiányzik képesítésünk és jogcímünk az örök életre. De a malasztot az imádság eszközli ki. Mint Szent Ágoston szépen mondja : « Senki sem munkálhatja üdvösségét Isten segítségével nélkül, de senki sem érdemli meg e segítséget imádság nélkül ». ² És másutt : « Isten nem parancsol lehetetlent, ha tehát valamit parancsol, értésünkre adja, hogy tegyük meg, amit tehetünk, vagy kérjük, amit nem tehetünk ». ³

A Szentlélek már most, aki a malasztot adja, nem tétlen az imádságban sem, ami a malasztot megelőzi. Jube Domine, quod vis, sed da, quod iubes — mondja az Anyaszentegyház imája. Isten nemcsak malasztos lelkeket akar, de az is az ő műve, hogy malasztra vágyódunk. A Szentlélek mint az áhítat Lelke vonz és készítet minket imádságra, ad szárnyakat áhítatunknak, nyelvet az Istennel való tüzes beszédhez. Mint Szent Tamás írja : « A Szentlélek kimondhatatlan fohászkodásokkal könyörög értünk, amennyiben minket könyörgésre készítet ». ⁴

Mint láttuk, a Szentlélek az Atyának és a Fiúnak Lelke. Mint a Fiúnak a Lelke ő ébreszt bennünk fogadott fiúkban gyermeki bizalmat, hogy bármit kérünk, nem kapunk kenyér helyett követ. Másrészt mint az Atyának Lelke, szeretetlehellete eredményessé is teszi imádságunkat : megadja, kieszközli nekünk, amit kérünk : a malasztot, a kegyelmet.

¹ Jud. 1, 20.

² L. de eccl. dogm. c. 26.

³ De nat. et gratia c. 43.

⁴ III. Qu. 26, a. 1.

De nemcsak a Szentlélekkel lehet imádkoznunk, hanem *hozzá*, mint bennünk lakó égi vendéghez is szabad, sőt *kell imádkoznunk*. Ez teszi igazán tudatossá, vigasztalóvá, édessé az ő jelenlétét bennünk, ez emeli és mélyíti el igazán katolikus öntudatunkat, méltóságunkat. Az imádság Lelkével imádkozunk magához a Szentlélekhez is! Óh személyes isteni Jóság! még megszólítani, nyomorúságunkat elpanaszolni sem tudjuk másként, csak azon a nyelven, amelyet Te osztogatsz, ihletsz és ajándékozol!

A Szentlélek elvontnak látszó teológiája tehát a legegyszerűbb kérdés az erkölcsi és az aszketikus életnek is. Az élet gyakorlati oldalát a legmélyebb forrásra vezeti vissza: Isten szeretetére, aki a Szentlélek.

Tengeren utazóknak feltűnhet, hogy a vitorlások biztonságban állnak a hullámban, mint a gőzösök. Ennek oka az, hogy míg a gőzös csak saját erejére és a vízre támaszkodik, addig a vitorlások igénybe veszik, kihasználják a láthatatlan elemet, a szelet. A szél gyorsítja járásukat és megszilárdítja helyzetüket a hullámok színén.

Igy a természetfölötti életet élő lelkek saját erőiken kívül Isten illatos, termékenyítő, szeretetlehelletére, a Szentlélekre is támaszkodnak, aki előreviszi és megszilárdítja életük hajóját a kísértések és szenvedélyek hullámain. De amint vitorlásnak bánni kell tudni a széllal, úgy a természetfölötti életet élő lelkeknek is tudatosan kell számítaniuk a Szentlélekre és ügyesen kell közreműködniük annak indításaival, sugallásaival. Emberi tehetségeink teszik hajónk erős árbocait, érdemeink alkotják rakományát. A vitorlákat azonban maga a Szentlélek feszíti tehetségeink árbocaira, miket azután ugyancsak az ő lehellete dagaszt. Lelkünk hajójának eme vitorlái a Szentlélek Isten ajándékai.

A SZENTLÉLEK HÉT AJÁNDÉKA.

Az első Pünkösöd ünnepén a Szentlélektől ihletett Péter apostol nagy beszédének végső következménye ez : «Keresztelkedjék meg mindegyitek . . . bűneitek bocsánatára és elveszíték a Szentlélek ajándékát».¹

A megigazulás tehát mindenekelőtt a bűn távolléte, morális megsemmisítése, bocsánata. De ez csak negatívum, szükségképpen követi a bűnök bocsánatát a lélek megszentelése : a sötétséget csak úgy lehet eltávolítani, ha felcsillan a fény, a világosság. A léleknek ez a megszentelése pedig új, természetfölötti élet : a Szentlélek lelkünkbe költözik a megszentelő kegyelemmel és annak fényes kíséretével : a természetfölötti erényekkel és ajándékokkal.

Ugyanezt mondja az Úr Jézus arról a lélekről, amelyikből kiüzte az ördögöt. A lélek háza — úgymond — «ki van söpörve és föl van ékesítve.»² Azaz a lélek természetfölötti fölkészültsége teljes. Valóban : a gonosz lélek helyét átvette a Szentlélek, a halálos bűn sötétségét felváltotta a megszentelő kegyelem világossága, a szenvedélyek szurtos cseléségét pedig felváltották az erények, mint a Szentlélekisten engedelmes tiszta házanépe.

Aminek a megszentelt lélek még hijával volna, azt adja meg a Szentlélek hét ajándékában, tizenkét gyümölcsében és a nyolc boldogságban.

¹ Ap. csel. 2, 38.

² Máté 12, 44.

I.

Az eredeti bűn szomorú következménye reánk nézve, hogy akaratumk a rosszra hajlik. Csodálatos átokként nehezedik ránk az a nagy fogékonyság, mellyel a gonosz lélek sugallásai: a kísértések felé hajlunk.

A megszentelésben a Szentlélek ezen is segít. Nemcsak a bűnt irtja ki megszentelő malasztjának közlése által, hanem ezt a rosszra való hajlandóságunkat, bűneink gyökerét is gyógyítja és gyomlálja bennünk. Egyrészt bennünk lakva nem szűnik meg nekünk jót sugallni, másrészt arra is különös fogékonyságot ad, hogy sugallásait meghalljuk és készséggel kövessük. Ez utóbbi mozzanat alkotja a Szentlélek hét ajándékának lényegét.

A Szentlélek ajándékai a léleknek adott oly természetfölötti készségek, melyek birtokában a lélek felveszi és szívesen követi a benne lakó Szentlélek indításait és sugallásait.¹

Amióta Isten nyilvános kinyilatkoztatása végetért, a Szentlélek nem szentkönyveket sugall már egyes kiváltságos lelkeknek, hanem Krisztustól küldve mindannyiunk Szentlelke lett, mindegyikünknek üdvös gondolatokat, szent indításokat sugall és igazi életszentségre ihlet valamennyiünket. Így ellensúlyozza a gonosz lélek sugallását: a kísértést. De a gonosz léleknek nagy előnye van: a bűnbeesés óta hajlunk a rosszra. Ezért a Szentlélek hét ajándékában fogékonyságot, természetfölötti finom érzéket ad a jóra, hogy ezek birtokában szent indításai, sugallásai valóban követésre is találjanak. Mintegy szent ösztöneink lesznek a Szentlélek ajándékai, melyek által meghalljuk a Szentlélek intését, felvesszük ihletését, követjük sugallását.

A Szentlélek ajándékai tehát fogékonyabbakká teszik

¹ Thom. I, II. Qu. 68, a. 2.

a lelket természetfölötti megvilágítások és ösztönzések iránt és erőt is adnak ezen égi hatások követésére.

E jellegüknel fogva a Szentlélek ajándékai különböznek úgy az erényektől, mint a karizmáktól.

Az erények ugyanis tevékenységre hajlamosítanak, a Szentlélek ajándékai viszont az égi sugallatok befogadására képesítenek. Az erényeknek birtokában hajlandóságunk van követni életünk természetes vezérét : az ész, a lelkiismeret. Az ajándékok birtokában ellenben a magasabb vezért : magát a Szentlelket vagyunk képesítve hallgatni és követni.¹ Az erényeket azért önti lelkünkbe Isten, hogy aktíve jól cselekedjünk, az ajándékokat viszont azért osztogatja, hogy a Szentlélek velünk és általunk, mint alkalmas eszközei által cselekedjék. Épp ezért az erények mindig kezünk ügyében vannak, használhatjuk őket, amikor akarjuk. Az ajándékokat : a természetfölötti jóra való hajlandóságokat ellenben a Szentlélek használja fel, amikor akarja.²

Az erény evező, az ajándék ellenben vitorla. Az erények evezőit mi forgatjuk, az ajándékok vitorláit a Szentlélek feszíti föl a tehetségek árbocaira, ugyanő mint Isten viharos lehellete dagasztja, duzzasztja azokat és így kiegészíti, tökéletesíti az erények működését ; biztosabban állunk és gyorsabban is jutunk előre.

Ludovicus de Ponte³ szerint az erény galamb, az ajándék felhő. Mind a kettőt a Szentlélek adja, önti belénk, ki megjelent Urunk keresztelésekor, mint galamb, színeváltozásakor mint fényes felhő. De amíg a galamb saját szárnyaival repül, addig a felhő szelek szárnyán száll halkan, észrevétlenül, áldásosan. Mint Izaiás kérdezi : «Kicsodák ezek, kik mint a felhők repülnek és mint a galambok?»⁴ A galamb is, a felhő is a levegőben száll :

¹ Thom. I, II. Qu. 68, a. 1. ² Merkelbach : Summa theol. mor. I. 490. ³ Med. lib. V. 27. p. 1. ⁴ Izaiás 60, 8.

úgy az erény, mint az ajándék a Szentlélek lehelletében él, de az erény galambja önerejével csapong, a felhőt pedig egészen a szél emeli, hordozza.

Az ajándékok tehát lelkünk vitorlái lesznek, melyek felfogják, értékesítik a láthatatlan elemet : a Szentlélek szelét. Az ajándékokban könnyebbé lesz a lélek, hogy szárnyaira vehesse Isten vihara : a Szentlélek. Az ajándék maga nem sugallat, hanem a lélek csodálatosan finom hallása a sugallat felfogására és készsége annak követésére.

Ugyancsak különbözik a Szentlélek hét ajándéka a karizmáktól.

A karizmák ugyanis a keresztény közösség javára vannak adva, az ajándékok ellenben az egyén természetfölötti felkészültségét teszik teljessé. A karizmák átmeneti jellegű ajándékok, az ajándékok viszont a lélekben megülő, megmaradó készségek. Végül halálos bűn állapotában levő lélek is kaphat karizmat a köz javára, ajándékot ellenben sohasem. A Szentlélek ajándékai ugyanis a megszentelő malaszt kíséretét alkotják, miért is attól elválaszthatatlanok.

Más tehát az erősség sarkalatos erénye és más az erősség lelke, vagy ajándéka. És ismét más a bölcsesség és tudomány karizmája, «beszéde» és más a bölcsesség lelke, a tudomány ajándéka.

A Szentlélek hét ajándéka elsősorban az Úr Krisztus emberi természetét ékesítette. Mint már Izaiás mondomta előre : «Vessző sarjad Jessze törzsökéből és virág növekedik az ő gyökeréből. És megnyugszik rajta az Úr Lelke : a bölcsesség és értelem Lelke, a tanács és erősség Lelke, a tudomány és az áhítat Lelke és az Úr félelmének lelke betölti őt».¹ E szavakat maga az Úr Krisztus magyarázza saját magára a názáreti zsinagógában, nyil-

¹ Izaiás 11, 1 sk.

vános működésének mindjárt a kezdetén : «Az Úr Lelke rajtam . . .»¹

Hogyan jut azonban a mi lelkünk birtokába a hét ajándék?

Részben Krisztus, részben a Szentlélek által.

Mint láttuk, az Anyaszentegyház az Úr Krisztus titokzatos teste, melyben Krisztus a fő, mi pedig a tagok vagyunk. A főnek kegyelmei, erői, kiváltságai beleáradnak a tagokba. Az Úr Krisztus «telve van malaszttal és igazsággal»² mint fő. De mi, a tagok «az ő teljességéből mindnyájan merítettünk.»³ Megígérte és megadta nekünk a Szentlelket, belénk lehelte, reánk árasztotta, szíveinkbe gazdagon kiöntötte. Mint Szent Jusztinusz vértanu írja : «A Megváltó a hét ajándékos Szentlelket nemcsak maga számára vette, hiszen ő Isten volt, hanem hogy közölje azokkal, akik vele egyesülnek».⁴ Így a Krisztustól kapott Szentlélek lesz záloga a fővel való egybetartozásunknak. Ezért mondja az apostol : «Kiben pedig Krisztus Lelke nincsen, az nem az övé».⁵ Másutt pedig így ír : «Meghajtom térdemet a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja előtt, kitől minden atyaság neveztetik az égen és a földön, hogy az ő dicsőségének gazdagsága szerint engedjen megerősödnőtök az ő Lelkének erejével a belső emberben, hogy Krisztus lakjék hit által szívetekben meggyökeresedve... hogy felfoghassátok . . . és tudhassátok a Krisztus minden tudományt felülmúló szeretetét, hogy beteljetez Isten minden teljességével».⁶

Másrészt ha lelkünkbe jön a megszentelő malaszttal maga a Szentlélek, semmi esetre sem jön az égi vendég üres kézzel, hanem sok ajándékkincset hoz magával, melyek a legfőbb erénynek : a szeretet drágakövének művészi foglalatot adnak. «Isten szeretete kiöntetett a mi

¹ Luk. 4, 18. ² Ján. 1, 14. ³ U. ott 16. ⁴ Dial. c. Tryph. c. 87.

⁵ Róm. 8, 9. ⁶ Ef. 3, 14 skk.

szíveinkben a Szentlélek által, ki adatott nekünk.»¹ A szeretet bőséges kiáradása, tulajdonságai² is az ajándékokra utalnak, melyek a hétköznapi életben is a szeretet tolmácsai. Aranyszájú Szent János³ szerint a szeretet az ajándékok forrása, Szalézi Szent Ferenc⁴ szintén a szeretet tulajdonságait, megnyilvánulásait látja az ajándékokban.

A Szentlélek szeretet, a szeretet pedig sohasem tétlen, mint motorikus erő állandóan lobog, repes, indít. De a Szentlélek indításait, sugallásait, lehelletét fel is kell, hogy lelkünkben fogja valami. Ezek a természetfölötti vitorlák, érzékek az ajándékok.

A Szentléleknek hét ajándéka van : *bölcsesség, értelem, tudomány, tanács, erősség, jámborság és az Úr félelme.*

A szentatyák és az egyházi írók szemléletes hasonlatokkal és ötletes csoportosításokkal próbálják az egyes ajándékok szerepét, mivoltát és jelentőségét elénk tárni.

Lássuk előbb a hasonlatokat.

Alexandriai Kelemen⁵ a hét ajándékot az ószövetségi szentély hétkarú lámpásával, a Jelenések könyvének hétszemű Bárányával hasonlítja össze, «mely az Istennek az egész földre küldött hét lelke.»⁶ Origenes⁷ a hét ajándékot arra a hét nőre vonatkoztatja, akik Izaiás próféta⁸ szerint egy férfi : Krisztus után mennek, hogy fogadja jegyesül őket, vegye el magánosságuk szegényét. Nagy Szent Gergely⁹ pápa a hét ajándékot Jób hét fiával hozza kapcsolatba. Aquinói Szent Tamás¹⁰ a galambnak, mint a Szentlélek szimbolumának tulajdonságaival szemlélteti a hét ajándékot. A galamb folyók mellett lakik, hogy a sólyom jöttére elmerülhessen, ez utal a bölcseségre, mely által a Szentírás élő vizei mellett kikerüljük az ördög támadásait. A jobb magokat válogatja ki, ez

¹ Róm. 5, 5. ² I. Kor. 13. ³ Hom. 32, in I. ad Cor. ⁴ Theot. XI, 15.

⁵ Strom. VI, 6, 35. Paed. III. 12, 87. ⁶ Titk.jel. 5, 6. ⁷ Hom. 4 de Isaia.

⁸ Iz. 4, 1 skk. ⁹ Moral. I, 12. ¹⁰ Thom. III. Qu. 39, a. 6.

a tudomány, mely rátalál az igaz tápláló tanításra. Más madarak fiókáit is táplálja: ez a tanács, mellyel szó és példa által másokon segítünk. A galambnak nincs tépő, ragadozó csőre, ez utalás az értelemre, melynek birtokában nem szaggatjuk szét Isten igazságát taglaláskor, mint az eretnekek. Nincs epéje, hogy jelezze a jámborság ajándékát, mely a szentek díszé. Szívesen fészkel sziklahasadékokban,¹ mivel az erősségre mutat, mellyel a szentek Krisztus sebeibe helyezik erejüket és reményüket. Végül a galamb nem énekel, csak nyög, sóhajtozik, ami megfelel az Úr félelmének, mellyel a szentek bűneiket siratják.² Szalézi Szent Ferenc³ végül a szeretetet Jákob létrájának, a Szentlélek ajándékait pedig a létra fokainak mondja. A szeretet köti össze a földet az éggel, lelkünk viszont a Szentlélek ajándékain, mint fokokon emelkedik az Istenhez és ugyancsak ezeken száll le áldásos kincseivel az embertársakhoz. A hét ajándékot szép liliomhoz hasonlítja, melynek hat szirma van, középen a bölcsesség aranyporzóival, mely környezetére árasztja a Szentlélek édességének ízét és illatát.

Még színesebbek és mélyebbek azonban azok a rendszerek, melyekben az egyházatyák és teológusok az egyes ajándékoknak sorrendjét, belső logikáját és a lelki élet egyes mozzanataihoz való viszonyát keresik.

Aquinói Szent Tamás így csoportosít:⁴ A hét ajándékból négy: bölcsesség, értelem, tudomány, tanács az értelemre vonatkozik; három pedig: erősség, jámborság és az Úr félelme az akaratra. Az első négy a kontemplatív életnek vitorlája, az utóbbi három viszont a gyakorlati erkölcsi életnek ad könnyedséget, hadd vigye a Szentlélek ereje a lelket a tökéletesség felé!

A másik csoportosításban Suarez⁵ a hét ajándékot a

¹ Én. én. 2, 14. ² E képek érdekes bevilágítást nyújtanak a XIII. század természetrajzi ismereteibe. ³ Theot. XI, 15. ⁴ I, II. Qu. 68, a. 4.

⁵ De gratia 1. 2. c. 17 sk.

három isteni és a négy sarkalatos erénnyel köti össze, mint amelyeknek gyakorlatát elősegítik az ajándékok. Így vonatkoztatja a hitre az értelmet, a reményre a tudományt, a szeretetre a bölcseséget, a tanácsot viszont az okossággal, az erősséget a lelki erősséggel, a jámborságot az igazságossággal, az Úr félelmét végül a mértékletességgel kapcsolja össze.

Főként aszketikus íróknál gyakori a harmadik csoportosítás, mely a hét ajándékban a hét főbűn ellentétét látja. A hét főbűn ugyanis minden bűn gyökere, belőlük hajt a lélek rosszra való hajlandósága. Az ajándékok viszont a lelket a jóra teszik különösebben fogékonnyá. Ezt a csoportosítást már Szent Ágoston¹ sejteti. A Máté evangélium 12. fejezetéhez írt magyarázatában írja, hogy az ördög mikor visszamegy a lélekbe, azért visz magával hét magánál is rosszabb lelket, mert ezek az ajándékok hét lelkének helyét foglalják el a lélekben, hogy azt a gonosz lélek sugallásaira : a kísértésekre különösen fogékonnyá tegyék. Ugyanígy csoportosít Szent Bernát² is és még sokan mások. A csoportosításnak csak alapgon dolata közös, az egyes ajándékok és főbűnök szembe állítása eltér. A gyakorlati életre mindenesetre termékenyek ezek a vonatkoztatások : bölcsesség-kevélység, értelem-fösvénység, erősség-bujaság, tudomány-írgység, tanács-torkosság, jámborság-harag, Úr félelme-restség.

Szent Ágoston³ a hét ajándékot a nyolc boldogsággal veti össze. A számbeli eltérést azzal tünteti el, hogy a nyolcadik boldogság csak összefoglalása az előző hétnek. A sorrend szerinte pontosan keresztezi egymást : az Úr félelme és a lelki szegények, jámborság és a szelidek, tudomány és akik sírnak, erősség és az igazságért éhezők-szomjazók, tanács és az irgalmasok, értelem és a tiszta-

¹ De quaest. Evang. I. I. qu. 5. ² Sermo XIV de diversis. ³ De doct. christ. II, 7.

szívüek, bölcsesség és a békességesek mély összetartozásban vannak egymással.

Szentviktori Hugó¹ más szellemes rendszert keres. Szerinte a hét ajándék a Miatyánk hét kérésével kapcsolódik össze. Így vonatkoztatja a kevélységre a «szenteltessék meg a te neved» kérést, az Úr félelmére a «jöjjön el a te országod» fohászt stb.

Teljesen összefoglaló rendszert ad Szent Bonaventura.² Minden egyes ajándékot hét szempontból vizsgál: a bűnök, a tehetségek, az erények, a szenvedések, az aktív élet, a szemlélődő élet és végül minden más vonatkozás szempontjából elemezi végig az egyes ajándékokat. A természetfölötti életnek egész titkos organizmusát tárja fel a misztikus mély éleslátásával és tapintatával.

Szent Bonaventura rendszerének épp fordítottját adja Szalézi Szent Ferenc.³ Szerinte a hét ajándék mind a szeretetnek, a legnagyobb erénynek megnyilvánulása, a legfőbb evangéliumi parancs teljesítésének könnyebbítésére. A bölcsesség élvező, az értelem kutató, az erősség az állhatatos szeretet stb. Mint mondja: «A szent szeretet erény, ajándék, gyümölcs és boldogság».

Ugyancsak termékeny csoportosításnak látszik az Úr Krisztus szavain elindulva a hét ajándékot az Üdvözítő hét feladatával kapcsolni⁴ össze. Az Úr Krisztus ugyanis a názáreti zsinagógában Izaiásnak a hét ajándékról szóló verseit magára magyarázva hét feladatot említ. Örömhírt vinni a szegényeknek — bölcsesség, meggyógyítani a töredelmes szívűeket — értelem, szabadulást hirdetni foglyoknak — tudomány, látást a vakoknak — tanács, szabadon bocsátani a sanyargatottakat — erősség. Hirdetni az Úr kedves esztendejét — jámborság és a fizetés napját — Istenfélelem. A hét ajándék tehát az Üdvözítő

¹ De qu. septenariis opusc. c. 3. ² Breviloquium V. 2. ³ Theot. XI. 15. ⁴ Luk. 4, 18. sk. és Izaiás 61, 1 sk.

hét feladatával kapcsolódnék és így minket különösen fogékonnyá téve Krisztus munkája iránt, az Üdvözítő tevékenységét különösen előmozdítaná és eredményessé tenné.

E csoportosítások egyike sem kifogásolható, sőt a természetfölötti élet termékeny gondolatokat és indításokat kaphat, ha ezeket végigelmélkedí. Legtöbbjük azonban nem ment erőltetett kapcsolatoktól, a sorrendet is sokszor kell felforgatni vagy az ajándékoknál, vagy a velük párhuzamba állított erényeknél, bűnöknel, boldogságoknál stb.

A legjobb rendszer Aquinói Szent Tamás rendszere. *A hét ajándék ugyanis fogékonyság isteni hatások főlvevése, feldolgozása és követése.* Tehát a lélek tehetségeihez: az értelemhez és az akarathoz kell kapcsolódnunk. Az értelmet tökéletesítő négy ajándéknak: a bölcseségnek, az értelemnek, tudománynak és tanácsnak rendeltetése az, hogy az értelem a Szentléleknek a hit dolgaiba vágó bevilágításait készségesen befogadja (értelem), ezeknek segítségével az élet kérdéseiről és Istenről magának helyes ítéletet alkosson (tudomány és bölcsesség) és ezeket az ítéleteket a gyakorlati életre okosan alkalmazza (tanács). A másik három ajándék pedig, mely az akaratot segíti: az erősség, a jámborság és az Úr félelme viszont azt célozza, hogy akaratunk a Szentlélek indításainak komolyan (erősség), kegyeletes lélekkel (jámborság) és szent félelemmel telve (Úr félelme) engedelmeskedjék.

Ezek után lássuk az egyes ajándékokat.¹

1. Értelmem.

1. Az értelem ajándéka az a természetfölötti fogékonysága értelmünknek, melynek birtokában világosan,

¹ A részletes kifejtésben nem követjük szorosan Szent Tamást.

tisztán vesszük tudomásul a hit igazságait és az igazságok egymáshoz való viszonyát. Amire tehát az értelem ajándéka rásegíti az értelmet, az az igazság megértése, világos felfogása: apprehensio veritatis, mint Szent Tamás mondja.¹

A példabeszéd értelmét nem értették a tanítványok. Szent Péter kérésére, hogy az Úr magyarázza azt nekik, így felel Krisztus: «Még ti is *értelem nélkül* vagytok?»² És amikor az emmauszi tanítványok előtt érthetetlen és messiási eszméjükkel összeegyeztethetetlen az Úr halála, «megnyitá elméjüket — Krisztus — hogy *értsék az írásokat.*»³

Végtelenül nagyjelentőségű életünkben a helyes Istenfogalom, a dogmák világos megértése (nem átértése!), a hitigazságok rendszerének, mint logikus gondolatok dómjának tisztalátása, a Szentírás helyes értelmének biztos és könnyű látása. Mivel pedig a természetfölötti feladatnak elhomályosult értelmünk nem tud megfelelni, külön adományra van szükség: ez az értelem Lelke. Enélkül nincs eredményes igehirdetés, hitoktatás, de helyes, babonamentes egyéni lelkiélet sem. Viszont az értelem Lelke adja magyarázatát annak, hogy néha teológiát nem tanult lelkek milyen biztos, világos fogalmakkal élnek a természetfeletti élet titkainak és problémáinak kezelésében. Így például Szent Ignác lelkigyakorlatait tanulmányok nélkül, jóformán iskoláztatása előtt írta.

Fontos tehát az értelem ajándéka. Hiszen a hit boldogító igazságait legtöbbször azért nem szeretik, mert nem ismerik, vagy félreismerik. Imádkozunk tehát a Szentlélekhez az értelem ajándékáért, hogy rajtunk is beteljesedjék, amit a bölcs ír: «Óhajtottam és értelem adatott nekem».⁴

¹ I. II. Qu. 68, a. 4. ² Máté 15, 16. ³ Luk. 24, 45. ⁴ Bölcs. 7, 7.

2. Tudomány.

Az értelem ajándéka segít Isten igazságait világosan felfogni, a tudomány Lelke viszont a megértett igazságok feldolgozásában, kutatásában ad fogékonyságot a Szentlélek sugallásait követni.

A jó kezdetnek lehet rossz folytatása : sokszor helyes fogalmaink lehetnek Istenről, életről és kutatásunk, spekulációnk mégis tévútra szédül. Ezért «bízunk abban, hogy aki elkezdte bennünk a jó dolgot» : a Szentlélek, a folytatásban is mellettünk lesz. Sugallásaival vezet, a tudomány ajándékával pedig jó tanítvánnyá tesz : készséget ad sugallásait meghallani, befogadni és követni. A patrisztika csodálatos termelése, a skolasztika páratlan rendszerezése és általában mindaz, amit az emberi ész a kinyilatkoztatás kimeríthetetlen eszmetárából kiemelt és feldolgozott, mind nemcsak emberi erőlködés, hanem a tudomány Lelkének alkotása is. Ezért joggal imádkozzuk és énekeljük minden szellemi munka kezdetén a *Veni Sancte Spiritus*-t, melyben kérjük a tudomány ajándékát ismereteink feldolgozására, helyes kutatására. Az egyházi művészet pedig joggal festi tudós szentek vállára a Szentlélek galambját : a hittudománynak a Szentlélek a sugalmazója, a hittudások a tudomány Lelke birtokában kutattak és alkottak.

3. Bölcsesség.

A bölcsesség ajándéka lelkünk természetfölötti fogékonysága komoly katolikus világnézetre. Amit az értelem Lelkével világosan megértettünk és a tudomány ajándékával helyesen feldolgoztunk, azt a bölcsesség segíti összefoglalni, az élettel helyes kapcsolatba hozni és világszemléletté érní.

A bűnös élet ugyanis a Szentírás szerint butaság, osto-

baság, hiábavalóság, hiúságok hiúsága. Az erényes élet ellenben bölcsesség, okosság, igazlelkűség. A bölcsesség Lelkének birtokában élünk okosan, bölcsen: Istennel kegyelmi kapcsolatban, tőle fegyelmi függésben, önmagunkkal, feladatainkkal, embertársainkkal békében. Ezért mondja Szent Jakab apostol: «Az onnét felülről való bölcsesség pedig először tiszta, azután békeszerető, szerény, engedelkeny, jókkal egyező, teljes irgalommal és jó gyümölcsökkel».¹ A bölcseségnek tehát már gyakorlati színeze van: segít összefoglalni, egységes világnézetté alakítani a hit eszméit. Az értelem és a tudomány rásegít annak megértésére, hogy az evangélium «lélek», a bölcsesség viszont arra, hogy «élet». Ezzel az ajándékkal tudunk helyesen értékelni és ítélni; bölcsen, azaz igaz keresztény módjára élni. Innen van a bölcseségnek a többi ajándék közötti központi jellege és a legfőbb erőnnel: a szeretettel való kapcsolata.

Ezért Szent Pál apostol, mikor nagyon nagy jót kíván az efezusi híveknek, így ír: «A mi Urunk Jézus Krisztus Istene, a dicsóság Atyja adja meg nektek a bölcsesség Lelkét!»²

4. Tanács.

A tanács ajándéka átmenet az értelem és az akarat ajándékai között. A tanács ugyanis az a természetfölötti fogékonyság, melynek birtokában könnyen meghalljuk a Szentlélek szavát és tudjuk, hogy melyik utat kell választanunk, melyik útra kell mást ráigazítanunk. A bölcsesség Lelkének birtokában keresztény szemmel nézünk, a tanács ajándékával azonban keresztény utakat járunk és másokat is arra segítünk.

A tanács Lelke szállott rá a Mózeset nehéz munkájában támogató hetven tanácsosra,³ a tanács Szentlelke műkö-

¹ Jak 3, 17. ² Ef. 1, 17. ³ Num. 11, 25.

dött az Úr Krisztusban, mikor elméleti kelepccéket, gyakorlati dilemmákat (házasságtörő asszony, adópénz, főparancsolat stb.) oly fönséges biztossággal oldotta meg szerzőik nagy megszegyenülésére. A tanács ajándékával lett Szent Bernát, az egyszerű clairvauxi szerzetes századának irányítója, pápák, császárok, európai mozgalmak tanácsosa.

Különösen fontos a tanács ajándéka előjáróknak, lelki vezetőknek. Ez zárja ki a nyugtalan izgatottságot, zavart, türelmetlenséget, ez segít aggályos lelkek gyógyítására és mert ingyenes kegyelmi ajándék, kizárja a rendetlen önbizalmat és önszeretetet. (V. ö. Viannay Szent-János, mint gyóntató.)

5. Erősség.

Az akaratot tökéletesítő ajándékok már egészen gyakorlati jellegűek. Közös vonásuk, hogy fogékonná tesznek a Szentlélek indításainak követésére.

Minden haladást és megindulást elsősorban az útban álló akadályok elhárítása tesz lehetővé. Az erősség Lelke arra képesít, hogy a Szentlélek ösztönzésére bátran átvágjuk magunkat minden nehézségen. Ilyen nehézségek: saját velünk született gyengeségeink, az erényes élet komoly erőfeszítéseket kívánó feladatai, kísértések a gonosz lélek részéről és az üldöztetés az igazságért. A Szentlélek ad erőt és bátorságot, az erősség ajándékával pedig képesít ennek felhasználására. Sámson csodás erővel bírt, míg az Isten embere volt; nekünk is lesz erőnk önmegtagadásra, minden ellenség legyőzésére, csak a Szentlélek lovagai maradjunk. Ez az erősség edzette a vértanukat, ennek birtokában mondhatta Szent Lucia szűz az őt fenyegető bírónak: «Nem félek fenyegetéseid-től, mert a Szentlélek van velem!» és nem volt erő, mely a szüzet helyéből mozdítani tudta volna. Mennyi erő kell

néha a papi, vagy szerzetesi hivatás követéséhez azt meg nem értő és nem értékelő szülőkkal, rokonokkal szemben !

Minderre emberi erőnkől nem telik. Az erősség ajándékában átadjuk magunkat a «Magasságbeli Erejének» : a Szentléleknek. Ebbe az Erőbe öltözködve leszünk mi is gyenge ájúlkozó tanítványokból halnikész tanui Krisztusnak.

6. Jámberság.

A jámborság ajándéka által a Szentlélek indítására Istent gyermeki tisztelettel, kegyelettel tekintjük Atyánknak. A jámborság ajándéka tehát nem imádságra, vagy annál kevésbbé együgyűsége vonatkozik, hanem megteremti bennünk azt a kegyeletes, pietásos lelkületet, ami nem más, mint a keresztény világnézet, a bölcseség magatartásunkban, gyakorlatban.

A jámborság Lelke zár ki lelkünkől minden profán gondolatot, mely Isten eszméit kritikával illeti, mely Isten kinyilatkoztatásai, szentjei között válogat és rangsort csinál. A jámborság, mint kegyeletes lelkület üzi ki belőlünk a szolgai szellemet, a béres, a napszámos, az adós kelletlen lelkületét és eláraszt az istenfiúság szellemével, a jó Pásztor meleg, simuló szívének melegével. Ez a kegyeletes lelkület gyakorlati életünk keresztény verete, az élet unctiója, kenete, szent jellege, természetfölötti alázatos meghatottsága. Ennek birtokában szeretjük az Istent és az Anyaszentegyházat minden apróságban, minden vonatkozásban. Áhítattal kezeljük a Szentírást, becsüljük az ereglyeket, használjuk a búcsúkat, támogatjuk mindenütt az Anyaszentegyház ügyét : a lelkigyakorlatos mozgalmat, a katolikus akciót, a katolikus sajtót.

A jámborság ajándékában oldódik fel szívünk minden keménysége, szárazsága, kérgessége és betölti lelkünket a názáreti ház szelídsége, békéje, csendje.

7. Az Úr félelme.

A lélek nagy ellensége a test kívánsága és a szemek kívánsága mellett az élet kevésége. Ez az élet felelőtlen, autonóm kezelése, mely nem akar tudni Isten feltétlen tulajdonjogáról és nem akar félni büntetésétől.

Ezzel szemben áll az Úr félelme, mely az élet alázatos-sága. Ez által az ajándék által támad bennünk szent aggodalom, mely az Istentől reánk bízott értékeknek, első-sorban a tehetségeknek és az időnek kamatos elszámolá-sától fél. Ez a félelem nem ostoba, mert hiszen a bölcsesség kezdete, a keresztény világnézet alapja. Ez a félelem a hű szolga félelme, nem olyan tehát, mint az evangéliumbeli harmadik szolgának félelme, aki félt ugyan kemény urá-tól, de ez a félelem nem munkálkodásra indította, hanem a talentumok eladására vitte. Ez a félelem az alázatos hit-ből származó szorongás, előrelátó bölcs aggodalom, mely sohasem érdemeire gondol, hanem csak egy kis férőhelyet vár Isten irgalmától az üdvösség országában. Mint a szent-mise kánonja mondja : «partem aliquam et societatem . . . non aestimator meriti, sed veniae largitor admitte». Félnem kell tehát talentumaim, életkörülményeim, köte-lességeim miatt, a reám bízott lelkek, a reám pazarolt ke-gyelmek miatt. Ez a félelem üz, sarkal Isten ügyét folyton előbbre vinni, sokat dolgozni, sokat tenni. Csak azok le-hetnek lusták, tétlenek, akik nem félnek.

Viszont ez az üdvös félelem örök boldogságunk mun-kálásának is eszköze. A Szentírás a nagy szenteket, mint Jóbót, Simeont, Szent Józsefet csak egyszerűen isten-félőknek nevezi. Az egyházi év első és utolsó vasárnapjá-nak evangéliuma az utolsó ítéletet festi elénk, hogy ezzel az egyik legfontosabbat : az üdvös istenfélelmet ébressze fel bennünk. A kevésbbé tökéletes bánatnak is lelke az Istentől való félelem, mely a trienti zsinat szerint¹ a sze-

¹ Sess. VI. c. 8.

retet csiráját rejti magában és épp ezért a bűnbánat szentségéhez elegendő.

Az Úr félelme tehát nem állandó reszketés, folytonos bizonytalanság, hanem gyermeki félelem, mellyel nagyon jól megfér az öröm, mint annak a boldogságnak előíze, melyet munkál és előkészít. Ezért mondja a Szentírás: «Az Úr félelme dicsőség és dicséret, vígság és örvendezés koronája».¹

Igy teszi tökéletessé a lélek természetfölötti felkészültségét a Szentlélek az ő hét ajándéka által. Az értelemmel és tudománnyal felvesszük az isteni hatásokat, a bölcsességgel és a tanáccsal feldolgozzuk, az erősség, jámborság és az Úr félelme által pedig követjük.

II.

A lélek természetfölötti felkészültségét még teljesebbé teszi a Szentlélek tizenkét gyümölcse.

Szent Pál apostol a galatákhoz írt levelében sorolja el a Szentlélek gyümölcseit és szembeállítja azokat a test bűneivel. «A Lélek gyümölcsei pedig ezek: szeretet, öröm, béke, türelem, kegyesség, jóság, hosszútűrés, szelídség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság».² Aqu. Szent Tamás³ a tizenkét gyümölcsöt is próbálja rendszerbe foglalni ama három viszony szerint, amelyben az ember önmagához, embertársaihoz és szenvedélyeihez áll. Önmagunkhoz való viszonyunkat a szeretet, öröm, béke és türelem rendezik. Másokkal szemben szükségünk van a kegyességre, jóságra, hosszútűrésre és a bizalomra.⁴ Végül szenvedélyeinket segít legyőzni a szelídség, a szerénység, a megtartóztatás és a tisztaság.

A Szentlélek gyümölcsei olyan erényes cselekedetek,

¹ Sir. 1, 11. ² Gal. 5, 22. ³ I, II. Qu. 70, a. 3. ⁴ A hitet bizalommal: fiduciával fordítja.

melyeket a Szentlélek sugallatára végzünk, melyeknek gyakorlása különös édességet okoz lelkünknek és így még jobban megszilárdítanak az erényes élet útján.

A világi élvezetek és testi bűnök különös gyönyörköd-tető hatásukkal vonzzák romlott természetünket. A Szentlélek mindenben ellenére jár a gonosz léleknek. Kísértéseivel szembehelyezi sugallásait, rosszra való hajlandóságunkat a hét ajándékkal, mint jóra való hajlandóságokkal súlyozza ellen. A bűn ígért gyönyörei és megalázó örömei helyett pedig drága lelki édességet, nem-sítő, maradandó örömet ad tizenkét gyümölcsében. Ezért helyezi szembe már Szent Pál apostol a Szentlélek gyümölcseit a test bűneivel.¹

A gyümölcs ugyanis, mint Aqu. Szent Tamás mondja,² a fa teljesítő képességének, erejének és édességének összefoglalása. Joggal tulajdoníthatjuk tehát a Szentléleknek, aki az isteni eredések utolsója és aki Isten szeretetének édessége, az Atya és Fiú csókja. A Szentlélek gyümölcsei édességüket már most éreztetik velünk túlhaladva a bűn aljas, megszegyenítő és hamis gyönyöreit. Ezért, mint Scheeben³ mondja — nem virágok, melyek csak a jövő élet aratására érnek meg, hanem gyümölcsök. Az ember erényes cselekedetei boldogító érzelmi színezetet kapnak, az erényes élet nem teher már, vagy nyers köteleesség, hanem Krisztus édes és könnyű igája lesz. Így ezzel az édességgel véghezvitt erényes cselekedetek visszahatnak a lélek tehetségeire, természetes és természetfölötti készségeire és mindig jobban megerősítik lelkünket a jó úton, mindig pregnansabban rajzolódik ki lelkünkre egykor eltorzult Istenarcunk.

Igy lesz a megszentelő kegyelem az Anyaszentegyház paradicsomában új élet fája, melynek titkos életereje

¹ Gal. 5, 19. ² I, II. Qu. 70, a. 2. „Habet rationem ultimi et delectabilis.” ³ Die Herrlichkeit der g. Gnade. III, 8, 11.

a Szentlélek. E fa tizenkét gyümölcsöt terem, melyek édes eledelül szolgálnak, soha le nem hullanak, mert a fát tápláló víz a szentélyből: az örök Szentháromságból árad.¹

III.

Ami a lélek természetfölötti felszereléséhez még hiányoznék, azt a nyolc boldogság van hivatva megadni.

A kereszténység életprogramját, Isten országának alkotmányát a hegyi beszédben adja meg az Úr Krisztus.² Ennek kezdetén az egész újszövetség kompendiumaként mondja az Üdvözítő a nyolc boldogságot, mely igazi hadizenet a világ boldogságtanának, eudaimonológiájának.

A boldogságok a kegyelemnek, az erényeknek és az ajándékoknak egészen kiváló termékei. Nem készségek a boldogságok, hanem cselekedetek, melyek két értelemben mondhatók boldogságoknak. Egyrészt mint legkiválóbb cselekedetek az örök üdvösségre szolgálnak érdemül, másrészt a lelket már itt a földön az örök boldogság előízával boldogítják.

Aqu. Szent Tamás is követi Szent Ágoston felosztását és csoportosítását, mikor a boldogságokat az egyes ajándékokkal kapcsolja össze keresztező sorrendben.

Igy a lelki szegénység az Úr félelmével, a szelídség a jámborsággal, a sírás a tudománnyal, az igazság éhezése és szomjazása az erősséggel, az irgalmasság a tanáccsal, a tisztaszívűség az értelemmel, a békességes lelkület a bölcseséggel kapcsolódik. A nyolcadik boldogság összefoglalása az előző hétnek, tehát nem kíván párhuzamot.

E csoportosításnak alapgondolata az, hogy a boldogságok egészen természetfölötti, szinte égbenyúló cselekedetek. A Szentlélek sugallja őket, a Szentlélek ajándékaik tesznek hajlamossá rájuk, a Szentlélek boldogító boldog-

¹ Titk. jel. 2. 22, és Ezekiel 47, 12. ² Máté 5—7.

sága árad belőlük, mely annak a boldogságnak előíze, melyet előkészítenek és melyre érdemet szereznek.

Az istenfélő lelki szegények tehát Isten országának polgárai, a jámbor szelídeké az igazi ígéret földje, a Szentlélek tudománya által szomorúak örök vigasztalásban részesülnek. Az igazságért éhezésben erősen kitartók örök megelégtülést élveznek, a másokon tanáccsal szívesen segítő irgalmasok Isten irgalmát érzik magukon, a tisztaszívű értelmes lelkek látják meg az Istent, a bölcs békeségesek pedig Isten igazi fiai, azért övék az örökség.

A világ boldogságai ezeknek ellentétei. A gonosz lélek sugallatára elkövetett bűnök következménye és az örök kárhozat keserű előíze a nyolc boldogtalanság. A kevély gazdagok Isten országából száműzve vannak, a kegyetlen durva lelkek nem jutnak Isten ígéretének földjére, hanem fenyegetésének börtönébe. A tudatlan vigadóokra eljön az örök vigasztalanság állapota, az igazságért elszántan egy lépést sem tevők örökké éhezni fognak megelégtetlenül, a másokon sohasem könyörülők sorsán Isten sem könyörül, az ostoba paráznák örökké nélkülözik Isten boldogító látását, a balga békétlenek pedig kitagadott fiai a mennyei Atyának.

*

A nyolc boldogságban, a mennyországi jutalomban végetér és célhoz ér a Szentlélek küldetése, célállapotba ér az örök vándor emberi lélek, örök boldogsággá szélesedik a természetfölötti élet: a hit átmegy a látásba, a remény a bírásba és egyedül a szeretet él tovább, mint az örökkévalóság öröklámpája.

A Szentlélek az isteni Szentháromság utolsó személye, nincs több eredés: az isteni életkör le van zárva, az isteni életerő visszazagyog a Szentlélekről a Fiúra és az Atyára. De éppen így a Szentlélekben érnek véget és jutnak céljukhoz az isteni küldések is. Az emberi lélek, akit az Atya

teremtett, életbe állított, akit a Fiú testvérének vállalt és akinek az ég kapuit kitárta, a Szentlélek által megszentelve és felékesítve újra édes gyermekké válva mint üdvözült tér vissza az Atya keblére, az Isten országába. A Szentlélek az isteni kegyelemáramlat torkolata : általa és benne valósul üdvözlésünk. A mennyország egyetlen erénye lesz a szeretet, mert az Isten örök személyes szeretetének : a Szentléleknek életmelegében és fénytengerében merül el az általa megszentelt, a tőle született, az általa vezérelt, megajándékozott és fölszerelt emberi lélek. Ott ahol a test hajója összetörik a halálban, ahol a hit iránytűjére már nincs szükségünk, mert célhoz értünk, ahol a remény horgonya az örök halmok partjaiba kapaszkodik, ahol az ajándékok hét hóféhér vitorlája már nem kell, hogy tovább vigyen, ott az Isten Lelke veszi át az emberi lelket, melyet egykor belelehelt a testbe száműzöttként és most az isteni élet teljességében részelteti, amennyire a lélek teremtett volta csak elbírja.

Igy az egész emberi élet nem más, mint itt a földön : *veritatem facere in charitate* : az Atya erejével az örök Ige bölcsességét szolgálni a Szentlélek szeretetében és ezen az úton az örök életforráshoz az atyai házhoz visszatérni : üdvözülve a Szentháromság életében boldogan részesedni.

*Benedicamus Patrem et Filium cum Sancto Spiritu,
Laudemus et superexaltemus Eum in saecula !*

IRODALOM.

Szent Agoston: De Trinitate, Tract. in Joann.

Aqu. Szent Tamás: Summa contra Gentes, Summa Theologica.

Franzelin I.: De De Trino, De Verbo Incarnato. 1902.

Scheeben M.: Die Mysterien des Christentums, 1912. Die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade, 1925.

Meschler M.: Die Gabe des heiligen Pfingstfestes, 1921.

Schermann Th.: Die Gottheit des Heiligen Geistes nach den griechischen Vätern des vierten Jahrhunderts, 1901.

Pesch Ch.: De Inspiratione Sacrae Scripturae. 1905. Supplementum de Inspiratione, 1926.

Merkelbach H.: Summa Theologiae Moralis, 1931.

Schütz A.: Dogmatika I—II. Krisztus, 1932.

Lippert P.: Der dreipersönliche Gott, Der Erlöser, Die Gnaden Gottes, 1923.

R. Guardini: Vom Geist der Liturgie, 1918.

Schwester Isidora: Die sieben Gaben des Heiligen Geistes, 1926.

K. Adam: Das Wesen des Katholizismus, 1929.

Krebs E.: Das Kennzeichen seiner Jünger, 1922.

Szalézi Szent Ferenc: Theotimus, az isteni szeretet könyve, 1913.

Dr. Kühár Fl.: Az örök élet forrásai a hét szentségben, 1932.

Prohászka O.: A pünkösdi Lélek.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
1. Előszó	3
2. A Szentlélekisten titka	7
3. Az isteni Névtelen	31
4. Az Atya és Fiú Szentlelke	54
5. Az Isten Báránya és a Szentlélek Galambja... ..	71
6. A Szentlélek Arája	90
7. A Szentírás sugalmazója... ..	106
8. A Szentlélek testamentuma	126
9. A Megszentelő	149
10. A Szentlélek hét edénye... ..	173
11. Természetfölötti élet	187
12. A Szentlélek hét ajándéka	212
13. Irodalom	233

SZENT ISTVÁN KÖNYVEK

Katholikus kultúrát fejleszteni, katolikus tudományt terjeszteni és népszerűsíteni, ez a hivatás a Szent István-Társulatnak, ez a hivatása a kiadásában megjelenő Szent István Könyveknek.

A Szent István Könyvek sorozata az emberi tudás minden ágát fel akarja karolni. A Szent István Könyvek a tudomány mai színvonalán mozognak. Oly stílusban **jelentetjük meg**, amely alkalmassá teszi őket arra, hogy minden művelt egyén érdeklődéssel olvashassa. Viszont súlyt helyezünk arra, hogy a Szent István Könyvek mindegyike a katolikus világnézetnek legyen beszédes hirdetője.

Ily módon, reméljük, elérjük azt a célt is, mely e könyvek kiadásánál szemünk előtt lebegett: az olvasni vágyó katolikus közönségnek oly műveket nyújtani, amelyek kielégítik igényeiket anélkül, hogy veszélyeztetnék hitüket, sőt amelyek alkalmasak arra, hogy a tudás és műveltség eszközeivel is megerősítsék őket vallásos meggyőződésükben és világnézetükben.

A Szent István Könyvek sorozatában eddig megjelentek:

	Pengő
1. Zubriczky Aladár dr.: Jézus élete és a vallástörténet	—
2. Wolkenberg Alajos dr.: A teozófia és antropozófia ismeretése és bírálata	—
3—4. Wolkenberg Alajos dr.: Az okkultizmus és spiritizmus multja és jelene	5.60
5—6. Balanyi György dr.: A szerzetesség története	5.60
7—8. Alszeghy Zsolt dr.: A XIX. század magyar irodalma...	—
9. Miskolczy István dr.: Magyarország az Anjouk korában	2.80
10. Palau-Timkó Jordán: Krisztus útján. A katolikus tevékenység főelvei	2.80
11. Quadrupani-Babura László dr.: Útmutatás jámbor lelkének számára	2.80
12. Prohászka Ottokár: Elbeszélések és útirajzok	—
13. Trikál József dr.: Természetbölcselet	2.80
14. Bognár Cecil dr.: Értékelmélet	2.80
15. Prohászka Ottokár: A bűnbocsánat szentsége	2.80
16. Babura László dr.: Szent Ágoston élete	2.80

	Pengő
17. Lepold Antal dr.: Szalézi Szent Ferenc válogatott levelei	2.80
18. Áldásy Antal dr.: A kereszteshadjáratok története...	—
19. Marosi Arnold dr.: Átöröklés és nemzetvédelem ...	2.80
20. Zoltvány Irén dr.: Erotika és irodalom ...	2.80
21. Horváth Sándor dr.: Aquinói szent Tamás világnézete	2.80
22. Balogh Albin dr.: Művelődés Magyarországon földjén a magyar honfoglalás előtt ...	2.80
23. Marczell Mihály dr.: A katolikus nevelés szelleme ...	2.80
24—25. Motz Atanáz dr.: A német irodalom története...	5.60
26. Babura László dr.: Szent Ambrus élete ...	2.80
27. Márki Sándor dr.: II. Rákóczi Ferenc élete ...	—
28. Kiss Albin dr.: A magyar társadalomtan története	2.80
29. Szabó Zoltán dr.: A növények életmódja ...	2.80
30. Weszelszky Gyula dr.: A rádium és az atomelmélet...	2.80
31. Balanyi György: Assisi Szent Ferenc élete ...	2.80
32. Dávid Antal: Babel és Assúr. I. Történet ...	3.40
33. Fejér Adorján: Római régiségek... ..	4.50
34. Balogh József: Szent Ágoston, a levélíró ...	3.40
35. Babura László dr.: Szent Jeromos élete ...	3.40
36. Karácsonyi János dr.: Szent László király élete...	3.40
37. Miskolczy István dr.: A középkori kereskedelem története	4.50
38. Szémán István dr.: Az újabb orosz irodalom ...	4.50
39. Bún Aladár: A finn nemzeti irodalom története ...	3.40
40. Trikal József dr.: A gondolkodás művészete ...	4.50
41. Kühár Flóris dr.: Bevezetés a vallás lélektanába ...	4.50
42. Babura László dr.: Nagy Szent Gergely élete ...	4.—
43—44. Kühár Flóris dr.: A keresztény bölcsélet története	8.—
45. Weszely Ödön dr.: Korszerű nevelési problémák...	5.60
46. Somogyi Antal dr.: Vallás és modern művészet ...	3.—
47. Divald Kornél: Magyar művészettörténet ...	5.60
48—49. Birkás Géza dr.: A francia irodalom története ...	8.—
50. Wodetzky József dr.: A világegyetem szerkezete...	3.50
51. Záborszky István dr.: Rabindranath Tagore világnézete	3.50
52—53. G. Kurth-Michel K.: A modern civilizáció kezdetei ...	10.—
54—55. Dávid Antal: Babel és Assúr. II. Művelődés ...	7.30
56. Horváth Jenő dr.: A modern Amerika története...	3.30
57. Balogh Albin dr.: Ország és nyelv ...	4.70
58. Meszlényi Antal dr.: A katolikus egyház és az állam 1848/49-ben ...	7.30
59—60. Radó Polikárp dr.: A kereszténység szent könyvei. I. Összövetség ...	8.30
61. Kecskés Pál dr.: A házasság etikája ...	4.—
62. Huszár Elemér: A katolikus házasságjog rendszere ...	3.30
63. Petró József dr.: Az ősegyház élete ...	5.—

	Pengő
64—65. Radó Polikárp dr.: A kereszténység szent könyvei. II. Újszövetség	8.80
66—67. Trikál József dr.: A jelenségekből a valóságba ...	7.—
68. Erdey Ferenc dr.: Kant valláserkölcsei világnézete ...	4.—
69—71. Hartmann Grisar: Luther Márton élete (Fordította Hoitsy Lajos Pál.)... ..	12.—
72. Tóth Ágoston: Bevezetés a meteorológiába	5.80
73—74. Bánhegyi Jób dr.: A magyar irodalom története I. ...	6.60
75—76. Diváld Kornél: A magyar iparművészet története ...	7.50
77. Balanyt György: A római kérdés... ..	6.40
78—79. Bánhegyi Jób dr.: A magyar irodalom története. II.	7.—
80. Pitroff Pál dr.: Bevezetés az esztétikába... ..	3.—
81. Kühár Flóris dr.: A vallásbölcselet főkérdései	5.—
82—84. Kőrösi Albin: A spanyol irodalom története	11.—
85. *Sigmund Elek dr.: A mezőgazdasági növények termelési tényezői	4.—
86—87. Kalmár Gusztáv dr.: Európa földje és népei	8.—
88. Kiss Albin dr.: Szent Ágoston «De Civitate Dei» című művének méltatása	4.—
89. Trikál József dr.: A lélek rejtett élete	4.—
90—91. Petró József dr.: A szentmise története	5.50
92. Meszlényi Antal dr.: A magyar jezsuiták a XVI. században	4.50
93. Mihelics Vid dr.: Az új szociális állam	4.—
94. Éhik Gyula dr.: Prémek és prémes állatok	3.—
95—97. Magdics Gáspár: A természettudomány útjai Istenhez	10.—
98. Melichár Kálmán dr.: A zsinatok	3.80
99. Szalay Jeromos: Szent Benedek élete és műve	5.—
100—101. Schütz Antal dr.: Krisztus. Tíz előadás	6.—
102. Balogh Albin dr.: Pannonia őskereszténysége	4.—
103. Kalmár Gusztáv dr.: Magyar hazánk és népei. Magyarország leírása... ..	5.50
104. Auguste Diès—Michel Károly: Plató	3.—
105. P. Takács Ince: Nerótól Diokleciánig... ..	5.—
106. Stuhlmann Patrik dr.: Az ifjúkor lélektana... ..	4.—
107. Pitroff Pál dr.: A szépirodalom esztetikája	3.—
108. K. Török Mihály Miklós: A magyar egyházpolitikai harc története	2.50
109. Schütz Antal dr.: A házasság. Tíz előadás	3.—
110. Gálos László dr.: A Szentlélekisten	4.—
111. Lippay Lajos dr.: A keleti egyházak	4.—
112. Zoltán Veremund dr.: Szent Anzelm... ..	3.—
113. Lendvai István: Róma tornyai alatt. Mozaikok az örök városból	3.60
114. Polzovics Iván dr.: A lateráni szerződés. A Szentsték nemzetközi jogi helyzete	3.80

MOST JELENT MEG

LATIN-MAGYAR MISSZÁLE

a Római Miskönyv szerint. Fordította bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta dr. SZUNYOGH XAV. FERENC O. S. B. 1488 lap.

Bolti ára

Vászonkötés, vörösmetszéssel	---	---	---	---	P 8.40
Vászonkötés, aranymetszéssel	---	---	---	---	« 9.40
Bőrkötés, vörösmetszéssel	---	---	---	---	« 16.—
Bőrkötés, aranymetszéssel	---	---	---	---	« 18.—

A NYILVÁNOS ISTENTISZTELET

Irta dr. MIHÁLYFI ÁKOS. A legújabb római rendeletek alapján átdolgozott, bővített 4. kiadás. 714 lap.

Bolti ára --- --- --- --- --- P 14.—

SZENTEK ÉLETE

4 kötetben. Szerkesztette dr. SCHÜTZ ANTAL BALANYI GYÖRGY, SEBES FERENC, SZAMEK JÓZSEF és TOMEK VINCE közreműködésével.

A kb. 1400 lapra terjedő, négykötetes munka **bolti ára** a következő:

Szép papíron, füzve, kötetenkint	P 3—, együtt	---	P 12.—
Félvászonkötésben, kötetenkint	P 4.—, együtt	---	« 16.—
Lilaszínű, egészvászonkötésben, aranynyomással, kötetenkint	P 4.50, együtt	---	« 18.—
Kiváló finom, vastag papíron, barna, selyemfényű vászonkötésben, dús aranynyomással, kötetenkint	P 6.—, együtt	---	« 24.—
Barna, luxusbőrkötésben, dús aranynyomással, kötetenkint	P 8.50, együtt	---	« 34.—

Kaphatók a Szent István-Társulat könyvkiadóhivatalában

Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.